THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
LIBRARY

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
MAR 14 1963
LIBRARY

24126

Hefir ek heyrt, at þat er fyrirdæmiligt fyrir gudi.“ Pukinn[1] tok þa at lęia[2] at honum ok męllti: „Heyr, hinn heimski madr! Huat muntu mega skilia[3] luti þa, sem stoda megi til andligrar hialpar. Vit vist, at vtan ef, ef þv deyr af þessv, skalltu koma til min, ertv sannr piningarvottr, ef þu hegnir þanneg[4] þessa synd. Mikil gledi væri mer, ef þu værir sua vitr, at þu efadir ecki vm at drepa sialfuan þik fyrir þinar syndir, skyllde ek sannliga þa med mikllum fiollda kumpana minna til þin koma ok hafua [þik til min gladr ok[5] þina ond, at hon væri iafnan medr mer. Ek er[6], sagdi hann, Jacobus postoli, ręd ek þer, at þv gerir sem ek talade. ef þv villt koma til min ok fa fyrirgefning þins glæps.“

Af þessum ordum vard blecktr þessi hinn vvitri pilagrimr[7], ok hann[8] tendradr til þessa glęps tekr sinn knif vm nott, sem hans kumpanar sofua, ok skerr af ser oll karllskopin, sem hann matti nęst. Eptir þat leggr hann knifuinum[9] i gegnum sialfuan sik. Enn er mikit blod rennr af hans likama, ok hann er miok okyrr med hredilighum styn ok anduarpan i sinum dauda, vakna hans kumpanar ok spyria eptir, huat er honum væri. Hann svarar ongu. Nu sem þeir skilia, at hann er i fiorbrotum, verda þeir ottafullir ok standa vpp ok kueykia lios skiotliga, ok finna þeir sinn felaga þar [nęrr sem[10] daudan, ok matti hann þui ongu suara. Þeim þickir nv miok vndarligt, ok her med ottaz þeir miok, at ef þeir fyndiz her hia honum vm myrgininn, vęri þeim ætlat þetta[11] verk. Flyia þeir þa i brott ok lata hann [eptir, þar sem hann velltiz[12] i sinu blodi. Þar medr lata þeir ok eptir asnann ok þann fatękia mann, sem hann hafdi fædt a veginum. Enn er husbondinn ok hans folk stod[13] vpp vm myrgininn, finna þeir manninn

[1] Fiandinn *D*, *E*. [2] hlæia *D*, *E*. [3] andliga *tilf. a*. [4] suo *D*; *mgl. E*. [5] [til min gladr *D*, *E*. [6] em *D*, *E*. [7] [madr pilagrimrinn *E*. [8] sua *tilf. D*, *E*. [9] knifinn *E*. [10] [nærr *D*; *mgl. E*. [11] illa *tilf. E*. [12] [*saal. D*, *E*; felltaz eiptir (!) *a*. [13] *saal. ogs. D*; stodu *E*.

PT 7302 I15

[drepinn, ok erv eigi visir[1], huerium þeir skulv rettliga mega kenna hans dauda. Kalla þeir nu til þa menn, er nęstir voru, ok flytia likamann til kirkiu ok setia hann nidr fyrir kirkiudyrum, medan grofuin var buin[2], sakir þers mikla blods, sem[3] af honum rann. Ok er eigi var long stund lidin, lifnar hinn daudi ok setz vpp a bornum. Þeir sem vid voru, vrdu sua reddir, at þeir flyia i brott med mikllu kalli. Sem lydrinn heyrir þetta hareysti, safnaz saman mikill fioldi[4], ok spyria eptir, hvat nyss[5] hafui[6] til borit. Þeir heyra sagt, at þeim, sem daudr var, er aptr gefit lifuit. Þeir spyria eptir, huersu hann hefuir af dauda risit. Hann segir alla luti, þa er honum voru giorfuir, ok allt huerso til hafdi komit[7] vm hans dauda. „Ek elskadi, sagde hann, hinn helga Jacobum postola fra minum bernskutima, vondumz ek at þiona honum, huat er ek matti. Ok nu sem ek [ættladi mer[8] til hans ok ek kom i þetta þorp, kom fiandinn [i mot mer[9] ok bleckti mik segiande sik vera Jacobum postola.“ Segir hann allan þenna lut, sem ordit hafde ok adr var sagt.

Eptir þat sagdi hann: „Sem ek hafdi [mik særdan[10], sua at ek matti eigi lifua, sem min ond vard brott at fara af minum[11] likam, kom til min sa sami illgiarni andi, er mik hafdi adr svikit, hafuandi med ser mikinn fiolda hreddiligra dioflla. Þeir gripu mik þegar vtan alla miskunn dragandi mik til pislarstada. Enn ek gret ok ępti hormvliga. Þessi vegr, er þeir foru, laa nær Romaborg. Sem ver kuomum til skogs þess, sem er milli borgarinnar ok Lavikanum[12], kemr eptir oss skiott[13] heilagr Jacobus. Sem hann kom fram fyrir[14], mællti hann: „Huadan foru þer edr huert ętli þer at fara?“ Þeir svara: „Vit fyrir vist,

[1] [daudann, ok vita eigi *E.* [2] grafin *E.* [3] er *E.* [4] mannfioldi *D*, *E* [5] nytt *D.* [6] hefir *D*, *E.* [7] borit *E.* [8] [ætlada at fara *E;* ætladi mer at fara *D.* [9] [til min *D*, *E.* [10] [mik sært *E* [11] sinum *D.* [12] þess stadar er Lauicanum heitir *D*, *E.* [13] skiotliga *D*, *E.* [14] oss *tilf. E.*

Jacobe, at þat kemr ecki vid þik, þuiat þessi madr trudi oss sua, at hann drap sialfan sik. Ver eggiudum hann til, ver svikum hann, ver skulvm hann til vor hafua.“ Postolinn mællti: „Vilit þer ongu suara til þers, sem ek spyr, enn þer hrosit þui med fagnadi, at þer hafit svikit kristinn mann. Þer skulut [faa skomm[1], þuiat hann var[2] minn pilagrimr, ok þo at þer farit nu med hann [at sinne[3], skulut þer hafua þar fyrir [vm sidir[3] fulla ombon.“ Mer syndiz, segir Giralldus, sem hinn helgi Jacobus veri [vngligr ok[4] fridr at sia, nockut skarpa asionv, [vndarliga biartleitr[5]. Enn sem hann ferr fyrir, snvm ver til Romam. Þa kom til vor hinn helgi Petr postoli, ok vid hans kirkiu var einn slettr stadr[6] i loptinu. I þessum stad var utoluligr [fioldi folks[7] sitiandi sem a þingi. Fyrir þesso folki sat hin virduligsta frv guds modir eilif męr Maria. Þar satu vmkringis[8], til hęgri handar ok til vinstri handar henne, [biartir ok[3] tiguligir hofdingiar. Ek hugleiddi hennar fegrd med mikilli elsku mins hiarta, þuiat alldri [i minv lifui hafda ek set nockura skepnv sua fagra[9]. Hon syndiz mer nerr medallagi[10] vexti, hennar asiona var hin fegrsta, ok oll var hon miok elskvligh. Heilagr Jacobus postoli geck fyrir hana kerandi, hverso ovinrinn hafdi [mer fyrirkomit i sinum svikum[11] Hon snyz þegar til diofllanna ok mællti: „Heyrit hinir vondu! Huat attu þer at gera med pilagrimi mins herra ok sonar Jesu Kristz, þeim er a hann trvdi? Ydr mętti negiaz[12] ydur pina, þurfi þer eigi at auka hana med ydarri illskv.“ Ok sem hon hafdi þetta talat, vendi hennar milldi blidliga til min sinum augum. Enn dioflarnir skulfu af miklum otta, sogdu allir, þeir sem[13] a þinginu satu, at þeir hefdi rangliga gert med[14] postola guds svik-

[1] [hafa mikla oþock *D, E.* [2] er *D, E.* [3] [*mgl. D. E.* [4] [undarliga *D.* [5] [medallagi lios brunleitr *D; fra* nockut skarpa *hertil mgl. E.* [6] ok fagr *tilf. E;* ok widr *D.* [7] [flockr himneskra krapta *E.* [8] *mgl. D, E.* [9] [hafdi ek aa minne æfi litid sua uæna skepnu *E.* [10] stor *tilf. D, E.* [11] [mik suikit *D, E.* [12] gnægia *E.* [13] er *E.* [14] mot *D, E.*

iandi mik medr hans yfuirbragde[1]. Bydr vor frv, at ek skal [annan tima lifna takande minn likam[2]. Heilagr Jacobus postoli tok mik þegar ok fęrdi mik aptr i þenna stad med þessum hætti, sem nv heyrdu þer. Do ek ok sua uar ek vppreistr."

Sem þat folk, er stadinn bygde, heyrdi ok saą sua fagra iartein, vrdu menn[3] miok gladir ok helldu hann þar um marga[4] daga med ser, gerandi sua kunnikt þetta takn, at þeir syndu þann mann, er heilagr Jacobus postoli ok guds modir Maria hofdu a[5] giort sua vndarliga ok faheyrda iartein. Voru hans saar [oll groin[6], sua at orrin[7] voru eptir til vitnisburdar. Enn þar sem getnadarlimrinn hafde verit, vox litid kiot sem ein varta, af huerre rann vatn[8] af hans likama, sem natturan beiddi.

Sem hinir nėstu dagar voru lidnir, þeir sem lydrinn hellt hann med ser sakir fagnadar, bio hann sinn asna farande a vegh med þeim fateka manni, er hann hafdi til sin tekit. Enn er hann nalgadiz til stadar heilags Jacobi, komu i mot honum hans forunautar, sem þeir foru aptr. Ok er þeir sa til þeira langt, toludu þeir med ser: „Þessir menn eru likir vorum kumpanum, hveria er ver letum eptir annan daudan ok annan lifanda. Ok eigi er þessi asni [þeim olikr[9], er hia þeim var eptir." Sidan [komu þeir ner. Kendu[10] huorir adra, vrdu kumpanar Giralldi hardlla fegnir, er þeir heyrdu, huat gud hafdi honum veitt. Fara þeir heim til sins hus ok segia allan þenna atburd. Ok sa er af dauda var reistr, syndi, sem hann kom heim, þat satt vera, er adr hofdu hans kumpanar sagt. Sagdi hann þessa iartein optliga, tiadi hann morgum monnum, þeim er siaa fystuz, þau orr, sem [a hans leyndum stad likamans voru[11].

[1] liking *D*, *E*. [2] [aptr huerfa til mins likams *E*. [3] þeir *E*. [4] nockura *D*, *E*. [5] *mgl.* *D*, *E*. [6] [algroin *D*; groin *E*. [7] ȯrin *D*; aurin *E*. [8] þat er for *tilf.* *E*. [9] [olikr hinum *D*, *E*. [10] [þeir kuomu nærr, kendu *D*, *E*. [11] [uoru aa leyndum stad hans likama *D*; áá uoru hans leyndum stadar likama (!) *E*.

Eptir þetta giordiz hann munkr i þeim stad, er Clugniacum[1] heitir, ok lifdi þar langan tima goduiliugr i guds þionustu.

Þenna mann ok oll mork hans dauda saa virduligr fadir Hugo aboti Clugniacensis, hvers er ver gatum fyrri, ok var hann vanr at segia þessa iartein optliga. Margir, þeir sem[2] þenna lut saa ok[3] heyrdu, tendruduz miok til kęrleiks almattigs guds ok hans dyrligu modur, lofuandi af ollu hiarta gud þann, sem iafnan er dyrdarfullr i sinum helgum monnum ok heilagr i ollum sinvm verkum. Honum se heidr ok lof vm oendaligar alldir[4]. Amen.

B[5].

Virduligr guds vin Hugo abbotti Clvniacensis reglu sagdi fakunnlighan atburd af einum brodr þar i klaustrinv Giraldo at nafne ok þo ovigdum. Þessi Giralldus fystiz at utlendaz til Sanctum Jacobvm i Compostellam. Ok er hann[6] uar bvinn til fararinnar med sinu foruneyti, þa kom hann vm naatt til frillv sinnar, ok med henni saurlifi fremiandi, ok sidan sina peregrinacionem byriandi. Ok er hann kom skamt aa leid, slæz fiandinn aa veginn fyrir hann ok mælir vid Giraldvm vndir þeiri aasynd, sem þar se kominn Jakobus postoli, suo segiandi: „Eigi vil ek, Giralde, þiggia ferd þessa af þer sakir illzku þeirar, er þu framdir munud vid frillu þina, aadr þu fort heiman. Enn ef þu uill þiggia hiaalpraad af mer ok miskunn faa, þa liggr engi aunnr yfirbotin til enn su, attu snid brott af þer skaupin, er þv misgerdir medr, ok þar aa ofann sker þu þik aa haals, sua þer braaþan bana veitandi. Muntu þa eilifa aumbun af gudi hliotandi.“ Enn med þui at Giraldus hyggr þar Jacobum postola, vill hann med engu moti hans bod briota, sterkan knif utryckiandi ok med honum af ser getnadarliminn snidandi, ok eptir þat þenna sama knif i sinn barka keyrandi, af þui hinu glæpiliga saari skiotliga deyiandi. Eptir þenna atburd koma at forvnautar Giraldi,

[1] Cluniacum *E.* [2] er *E.* [3] edr *D. E.* [4] uerallda *tilf. E.*
[5] *Den samme Legende efter St.*[2]*; jfr. ogsaa ovenfor S. 85.*
[6] hans *Cd.*

ok sa hann ath bana kominn af manna vauldum. Vidr þessa syn uerda þeir aakafliga hræddir ok flydu i brott, þat vggandi, at þetta odaadauerk mundi þeim ætlat vera, at þeir hefdi myrt hann til fiaar ser.

Nu do Giraldus ꜹmliga. Enn sa hinn same diofull, er hann hafdi tældan, tekr þegar ond hans med sinum sveitungum med nogu hole ok gabbe farandi, ok þottiz mikinn sigr unnit hafa. Fara sidan ut um Frakland ok allt sudr i Romaniam miok fagnandi, alt þar til er þeir lida um siaalfa Romaborg miok iafngegnt siaalfri Peturskirkiu. Þa koma i moti þeim tueir guds postolar Petrus ok Jacobus. Þa mælti Jacobus vidr fiandrna: „Fyrir hui tokut þer ond pilagrims mins?“ Þeir suorudu: „Hann gerdi mart illt, framdi sꜹrlife, aadr hann for heiman, ok tapadi ser sialfr ofan aa.“ Jacobus mælti: „Vitit fyrir vist, at ei skulut þer bannsettir fagna hans glatan aalengdar, þuiat þer svikut hann vndir minne likingv, ok þottiz hann mer lydne veita.“ Þeir segia hann aldri skulu lausan laata, reiknandi hann sina eign vera, ok kalla slik ikaust ecki hafa at þyda honum til undanlausnar. Jacobus mælti: „Nv med þui at þer vilit eigi lostigir lausann laata minn pilagrim, fyrir þa grein skulut þer med hann fara þo ath naudigir fram fyrir domstol yfirdrotningarinnar hinnar milduztu meyiar Marie guds modr, ok skal hun dæma medal min ok yduar, huorir manninn eiga.“ Vidr þessa sogn verda (fiandr) næsta hryggir ok fara þoat nꜹdigir fyrir frvinnar kne. Ok sem þeir ero þar komnir, segir Jacobus henni allan malavꜹxt, huersv fiandr hafa suikit mann hans. Enn hun blezut segir þegar med fullu domsatkuædi, skipandi at madrinn skal lauss vera af ollv þeira aakalli ok lifna aptr i veroldina ok bæta sik. Forv fiandr brott snôctandi, enn Giraldus lifnar. Var barkinn alheill, en groit suo hitt saarit, at hann maatti vel þvrptar ganga. Hann gerdiz munkr sidan i nefndu munklife Cluniacensis, þionandi alla æfui gudi ok hans modr blezadri mey Maria, meþan hann lifdi.

CXXVIII[1].

Dukr feck sinn lit aptr.

Ein kirkia, su er Clusa heitir, er helgut hinum sęla Mikaeli. Þar þionar mikill fiolldi munka gudi vndir reglluhallde. I þui heradi vex þat vin, er sua er rautt sem blod. Þat er vani i klaustrino, at þat sama vin er haft til heilags messosongs, þuiat bredrunum þotti þa sidr verda mega [sv vangeymsla, at þionostumenn[2] bęri prestinum vatn, þa er þeir skylldo[3] vin. Þetta rauda vin hefuir þaa natturu, at ef þui er steypt yfuir huitan linduk, verdr hann sua raudr, at hann maa eigi med nockurre list huitan gera. I fyrr sagdri kirkiu erv þer hirdzlur, sem corporalia erv geymd i, sua gerfuar, at þer ero dregnar innan med huitt lerept, ok ero corporalia þadan borin til alltarissins, sem gudzspiallit er lesit, ok þar geymd eptir messona.

I þessu klaustri var einn vngr brodir, er Anselmus het, hann þionadi med ollum goduilia sins hiarta sęlli guds modur Marie. Einn dag sem þessi brodir Anselmus þionadi i messonni, steyptiz at hans ovilia einn ampull[4] med þat rauda vin i þa kistu, sem corporalia voru i, sua at sa dukr, er þar var i, vard raudr sem blod. Brodirinn vard miok ogladr af þessu ok visse eigi, huat hann skylldi at gera, þuiat hann matti eigi vm messona millum bredrana þua lindukinn[5]. Nv sem sungit var Sanctus i messonni, vendir hann sinni von ok trausti, sua vm þenna lut sem alla adra, med ollu hiarta til guds modur, bidiandi hana gefa ser her til gott raad. Adr prestrinn segir drottinligan[6] bæn Pater Noster, sier fyr sagdr brodir Anselmus, sem hann endir sina bæn, at sa lindukr, er litlu war adr raudr sem blod, war nu wordinn suo huitr sem sniorr. Hann verdr miok feginn, sem hann ser þetta, ok elskar hedan af enn hiartaligar sæla iungfru Mariam, þionandi henni med

[1] *Jfr. ovenfor S. 128 No. 38. Denne Legende findes ikke i E.*
[2] [vangeymsla fyrir þionustumenn, at þeir *D.* [3] skylldi *D.*
[4] ampli *D.* [5] dukinn eda þurka *D.* [6] *Her ender a*[8].

ollu hiarta ok eggiandi alla þa, er hann matti, til hennar kærleiks. Sem hann segir þessa iarteign brædrunum, verda þeir gladir ok lofudu gud, sem skylldugt var, ok hans modur Mariam.

B[1].

Margir munkar voru i munklife Michaelis. Enn i þui heradi var rꜹtt vin, þat er suo fast tok huit klædi, ef aa kom, at trautt vard hinn sami litr aa sidan. Enn þat eitt uar þar leyft i messusꜹng at hafa. Þar var einn ungr þenostumadr, er Anselmus hiet, (er) var mikill unnandi sællar Marie. Ok einn dag sem hann skyldi þiona i messu ok taka corporalia ok adra dvka, þa er i messunni var skyllt a(t) hafa, þa slagnar vinit aa einn dvkinn, sua at naaliga uar allr blodrꜹdr. Uar þetta eptir gudspiall. Var þa eingi tomstund til at þua edr þurka. Hann vard miok ottafullr vidr þenna atburd, þottiz eiga van þungrar hirtingar af brædrum, ef uart yrdi uidr. Ok eptir þat er sungit i messunni Sanctus, þa sneriz Anselmus af aullu hiarta til bænar ok baad ena sælu mey Mariam, at hun redi nockut or hans uandrædi, þui sem ordit var. Hann reis af bæninni, þa er prestr saung Pater noster. Var þa dukr ordinn huitr sem sniorr ok þurr. Hann varþ þessi syn allfæginn ok dyrkadi þadan i fra enn elskuligar enn adr haaleita mey Mariam.

CXXIX.

Brodir vard bradkalladr.

Annar munkr, sa sem elskadi med ollu hiarta gud ok hans modur Mariam, var i Borgundia, hann las hennar tidir dagliga ok eggiadi adra til hennar þionustu. A nockurri nott sem hann var mæddr med langri voku ok uthelling margra taara, sofnadi hann litla stund [i sinni sæng[2]. Enn sem hann vaknar, hefr hann upp tidir worrar frv, litlu sidar kalladi hann miok harri roddu ok andvarpadi sem siukr madr. Brædrnir standa þegar upp ok fara til

[1] *Den samme Legende efter St*^{2}. [2] *[mgl. E.*

hans sængr. Þrir af brædrunum[1] heyrdu raddir i loptinu, enn eigi mattu þeir skilia, huers hattar war, kann wera, at þeir væri eigi werdugir at uita himneska leynda hluti. Þeir fundu[2] brodurinn andadan, er þeir kuomu[3] til hans, ok harma miok suo skiotan hans dauda, bidiandi fyrir hans saal eptir siduana heilagrar kirkiu. Þeir þuo hans likam ok skryda, ok vaka hia honum um nottina, til þess vm morgininn koma brædr allir samt aa capitulum, ok gera þa sitt rad, huort þessi brodir, er suo skiott[4] hafdi dait, mætti vera iardadr[5] med odrum brædrum. Sumir munkarnir segia i mot, sakir þess at hann bergdi eigi guds likama, er samteingir guds sonu i heilagri kirkiu, adrir segia i mot ok kalla enga logliga sok, at hann megi eigi grafa [med odrum[6] kristnum monnum, þviat alla sina daga hellt hann heilagt skirlifi, ok nærr dagliga bergdi hann [holld ok blod[7] guds. Sem munkarnir [þræta sin aa millum aa þenna hatt[8], taka þeir þat rad at bidia litillatliga til guds [, at hann syndi þeim, huersu þeim hæfdi at gera um þenna hlut[9].

Hinn andadi brodir vitrazt aa hinni næstu nott munkunum ok bidr þa eigi wera hryggua af hans skiotum dauda, helldr bad hann þa fagna, at[10] hann var nu i[11] dyrd med helgum monnum fyrir werdleika guds modur Marie, hueria hann [war vanr at lofa sættliga dag ok nott[12]. „Adr ek andadizt, segir hann, tok ek at lesa hennar ottusong, ok i minu andlati toku mina sal ohreinir andar ok drogu hana med ser, beriandi hana grimliga. Ek kalladi þa med miklum grat aa þenna hatt: Hev, betra wæri mer at vera eigi fæddr, enn at þola þessar kualir; hvert skal ek flyia, at ek fai eigi meiri pinu[13]? Huat stodar mer veslugum, at Kristr war pindr saklaus fyrir ollum, ef ek skal at eilifu pinazt, eda huat stodar mer at hafa [med goduilia þionat[14]

[1] munkum *E.* [2] finna *E.* [3] koma *E.* [4] skiotliga *E.* [5] grafinn *E.* [6] [hia audrum brædrum ok *E.* [7] [holldi ok blodi *E.* [8] [tala þetta *E.* [9] [*mgl. E.* [10] þviat *E.* [11] himirikis *tilf. E.* [12] [lofadi dagliga *E.* [13] pinur *E.* [14] [goduilia *E.*

iungfru Marie? Sem ek hafdi þuilika hluti talat [med miklum grat[1], kom guds modir Maria med miklum fiolda eingla skinandi sem sol. Hun baud dioflunum, er baurdu [hennar þionustumann[2], at þeir leti [mik lausan[3] fyrir fodur ok son ok helgan anda, segiandi, at ek skylldi hialpazt, þuiat ek þionadi henni iafnan med goduilia, medan ek lifdi. Dioflarnir wrdu miok hrygguir ok sogduzt eigi skylldu aflata at pina mina sal, segiandi ser mikla meingerd uera, þa er ek let af at misgera ok ek hafnadi [þeim, sem ek hafdi adr leingi fylgt fremiandi marga laustu eptir þeira vilia[4]. Hin milldazta frv sæl Maria suarar þeim þegar med reidi: „Þier erut verdugir at fa brvna ok eilifar pinur. Sakir huers dirfizt þier at bera fram fyrir mer[5] þuilikar lygar? Witid þier eigi, veslugir, at ek fæddi þann, sem iafnan vill gera giarna[6] fyrir mina skulld allt þat sem ek beidir[7], ok hann ma auduelldliga ydr reka i eilifan loga [aa þeim[8] tima, sem hann vill. Ok ef þier latid minn munk eigi lausan, skal ek bidia minn sæta son, at hann sendi ydr i eilifar kualir.“ Ohreinir andar verda hræddir vid þessi ord, ok huerfa brott sem reykr, enn ek var, segir munkrinn, eptir hia hinni [sætuztu drottningu iungfru[9] Marie, þackandi henni, er hon hafdi [mik frelsat suo myskunsamliga[10]. Hun styrkir mik talandi til min þęssum ordum: „Minn kærazti son, ottazt eigi, ek himinrikis drottning hefir[11] þik frelst ok rekit brott flocka ohreinna anda. Skalltu hedan af fa eilifa ombun ok dyrd af minum syni med mer milli annarra þeira, sem mer þiona, þviat þu heilsadir mer dagliga med sætu lofi, medan þu lifdir [i likamanum[12].“ Eptir þetta for himinrikis drottning i brott fylgiondum henni helgum einglum. Skipadi hon mer[13] adr i fagran huilldarstad, huar ek skal bida utan allan otta

[1] [*mgl. E.* [2] [mik *E.* [3] [laust *E.* [4] [heiminum *E.* [5] mik *E.* [6] *mgl. E.* [7] beidumzt *E.* [8] [þann *E.* [9] [helguztu guds modr *E.* [10] [mier myskunnsamliga hialpat ok frelst *E.* [11] hefi *E.* [12] [hier i likama *E.* [13] mik *E.*

enda veralldar ok upprisu med helgum monnum guds, ok þa fa med þeim eilifa dyrd i himinriki. Enn ydr, minir kæruztu brædr, berr at grafa [mik ok[1] minn likam med [sæmd, ok þo at minn likamr se utkastadr eda grafinn med leikmonnum, þa er eigi þui sidr min ond i huild[2]. Enn þess bidr[3] ek, minir brædr, at þer grafit mik, sem munka sidr er til, [at þier misgerit eigi vid þann, sem himinrikis drottning vill heidra. Bidr ek, at þier leggit allan hug aa at gera guds ok hennar þionustu med goduilia, þuiat þau frelsa alla sina þionustumenn fra ollum kuðlum[1]. Eptir [þessi ord[4] heilsar hinn andadi brodir munkunum ok huarf brott fra þeira augum. Vm morgininn segia þeir þessa vitran abotanum. Verdr hann miok feginn ok lofar gud, fyrir huers myskunn vor frv gerir þuilikar iarteignir, ok þeir sem adr woru sundrþyckir sin i milli um gropt þessa brodur, iarda hann nu med einu samþycki sæmiliga, sem honum beyrdi, milli sinna brædra i kirkiugardi.

Þuilik dæmi mega[5] tendra vor hiðrtu, [at ver elskum[6] guds modur, ok ueitum henni goduiliuga þionustu, þuiat suo sem hun leysti þenna brodur or diofla valldi, suo [mun hun ok frelsa alla[7] sina þionustumenn fra pinum ok [gefa þeim[8] eilifa gledi i himinriki med sier ok sinum syni, honum se lof ok dyrd vm [oendiligar alldir[9] verallda. Amen.

CXXX.

Vor frv let iungfrv græda munk.

Mvnkr einn, pryddr med andligum dygdum[10] ok framning godra verka, var vanr aa at minnazt huern dag at kuelldi, huat hann hefdi gert til nytsemdar aa þeim degi, eda huort hann hefdi golldit gudi sina skylldu vm þionustu ok bænahalld. Ok eitt kuelld sem brædr hafa sagt[11] sinar tidir, ok hann ferr til [sinnar sængr[12] sem adrir brædr, sitr

[1] [*mgl. E.* [2] [audrum brædrum *E.* [3] bid *E.* [4] [þetta *E.* [5] megu *E.* [6] [til at uier elskim *E.* [7] [frelsi hon oss *E.* [8] [gefi oss *E.* [9] [oendaligar ueralldir *E.* [10] giofum *E.* [11] utsagt *E.* [12] [sængr sinnar *E.*

hann upp i sinu studio ok minnizt aa, [sem hann var vanr[1], huort hann hefdi gert þann dag sina skylldu ok þionustu gudi, sem hann var vanr. Hann kennir sig þann dag hafa vel vpphalldit[2] sidum brædranna, ok suo hinn fyrra dag ok marga daga adr, ok þar vmfram skilr hann sig gert hafa marga goda hluti langan tima med mikilli godfysi. Hann gledzt nu miok af þessu i sinu hiarta ok hefir[3] sik upp i huginum vmfram sialfs sins verdleika, ok hygst med sinu þarflausligu ofbelldi eigi at eins vera meira verdleiks en adrir hans brædr, helldr þickizt hann ok meira[4] verdr ok hærri i ollum [andligum giofum[5] enn hans formenn, þeir sem yfir hann woru skipadir, segiandi suo i sialfs sins hiarta, at suo mikill ok heilagr madr, sem hann war at sialfs sins[6] domi, skylldi[7] engan formann heyra eda taka yfir sik, [8]þeir ætti helldr at vera undir hans walldi ok veita honum hlydni.

Sa gamli mannzins ouin, er hann eggiadi at hugsa þuilika hluti, dualdi ecki, ok kom til hans opinberliga[9] viliandi fara [inn i hann[10]. Brodirinn villdi banna sinum ouin inngongu i sitt herbergi ok hellt med hondunum fyrir sinn munn ok nasir[11]. Pukinn[12] let eigi af, fyrr enn hann fullgerdi þat, sem hann hafdi upptekit, ok eggiar hann at fara brott or klaustrinu ok kasta buningi[13] ok sid munkanna gerandi sik[14] klaustrhlaupara. Enn þuiat gud villdi eigi fyrirlita[15] sinn þionustumann, þo at hann hefdi misgert, ferr hann eigi brott or klaustrinu, ok etr eigi eda dreckr aa þeim dogum. Hann mædizt nu ok verdr miok mattlauss af sinni fostu, suo at hann ma eigi standa, þo at tueir menn stydi hann. Abotinn lætr færa hann i siukra manna hus ok bidr med ollum brædrunum fyrir honum [, at gud[16] lini hans krankleika. Sem þeir hofdu sagt sina bæn, lætr

[1] [*mgl.* *E.* [2] halldit *E.* [3] hefr *E.* [4] vera *E.* [5] [hlutum *E.* [6] hans *E.* [7] hann *tilf.* *E.* [8] þuiat *tilf.* *E.* [9] syniliga *E.* [10] [i hans munn *E.* [11] nasar *E.* [12] Fiandinn *E.* [13] munkabuningi *E.* [14] sua *tilf.* *E.* [15] fyrirlata *E.* [16] [til guds, at hann *E.*

fiandinn af um litla stund at pina hann, suo at hann megi eta litla fædzlu til næringar [sinu lifi[1], enn alldri þess a milli let hann af hann at kuelia nott med degi. Sem brædrnir badu iafnan fyrir honum til guds, ok mattu [eigi honum[2] heilsubot vinna, eggiudu þeir [hinn siuka brodur[3] at fara brott or þui klaustri ok leita vida vm heiminn um fiarlæg klaustr ok helga stadi, ef gud villdi hann heilan gera fyrir verdleika ok bænir nockurra sinna þionustumanna. Hann duelr ecki, ok ferr vida um heim, bidiandi med litillæti alla þa, sem hann matti finna, at þeir bædi gud ok hans modur Mariam myskunna hans vesold.

Sem hann hafdi langan tima suo farit, uitrazt himinrikis drottning einni heilagri iungfru ser kærri suo segiandi: „Kalla til þin þann siuka brodur ok legg þinar hendr i hans hofud segiandi þessi ord: „Se, nu ertu heill vordinn fyrir myskunn vorrar frv guds modur Marie. Minztu iafnan at gera henni verdugar þackir ok varazt med allri geymslu at misgera hedan af, einkanliga at þu hefst[4] eigi upp med ofmetnadi i þinu hiarta, at eigi fair þu hefnd med þuilikum krankleika eda verra.“ Þegar sem iungfrvin hefir þetta gert eptir bodi vorrar frv, verdr brodirinn heill, suo at hann kennir[5] huergi krankleika, ok ferr gladr heim til sins munklifis. Lofa allir gud, þeir er sia eda heyra sagt af honum. Hann helldr sidan allan sinn alldr[6] sina reglu med godfysi hiartans, litillæti ok ollu sæmiligu sidferdi, þionandi guds modur Marie af ollu hiarta.

CXXXI.

Munkr vard fyrir freistne.

Sa var enn annar brodir, er optliga var med slægd hins gamla[7] fianda til þess eggiadr, at hann veitti sialfum ser dauda, suo at huar sem hann einn samt[8] var, i leyniligum stad eda hatt uppkominn, for hann aa skipi eda um haafar bruar, ok huar sem hann var [, suo at honum var

[1] [sins lifs *E.* [2] [honum aungua *E.* [3] [hann *E.* [4] hefiz *E.* [5] sier *tilf. E.* [6] uel *tilf. E.* [7] forna *E.* [8] saman *E.*

stadr ok færi til at veita sialfs sins lifi skada[1], var fiandinn nærr honum eggiandi hann[2] at fremia [þessa ohæfu[3]. Sa hann ok leyniliga haarknif[4], suerd eda reip eda nockurn þess hattar hlut, sagdi hann: „Se nu er til[5] bædi stadr ok þat uopn, er þu matt þig drepa med, ger nu [at þui ok duel eigi, ger nu[6] sem skiotazt þat, er [þo skal fram koma, ok[6] þu matt eigi undan komazt[7].“ Sem brodirinn ward einn tima suo hormuliga suikinn, at hann hafdi naliga samþyckt þessum glæp, sa gud þegar til hans med sætleik sinnar myskunnar, ok huerfr hann aptr til sins hiarta takandi [aptr sitt vit[8], ok gerdi fyrir ser med sinni hendi mark hins helga kross, iatandi gudi med munni ok hiarta. Hann ferr nu þegar aptr i chorinn til annarra brædra, huadan hann hafdi med skadsamligri reikan brott geingit, ok þackar gudi, sem skylldugt var, sina myskunn. Sa sami ouin vitradizt honum þo annan tima syniliga ok sagdi: „At þarflausu starfar þu eda uæntir þier hialpar, þuiat þu ert med ond ok likama gefinn i valld dioflinum.“ Suo huarf ohreinn andi brott, þuiat brodirinn ognadi honum med marki [vors lausnara[9] suo segiandi: „Þu ert lyginn fra upphafi þinnar skapanar ok stodt eigi i sannleikinum.“

Sa suikari onadadi hann optliga miok med fyrr sagdri freistni. Hann bad med mikilli aluoru nockura brædr, at þeir mintizt hans i sinum bænum, at hann mætti fa nadir ok myskunn af gudi ok hans modur Marie. Wor frv, er iafnan hialpar syndugum monnum ok ollum þeim, er til hennar kalla, med nogleika sinnar milldi, vitrazt einni iungfrv, þeiri sem inni var lukt i klaustri, ok sagdi: „Ek vil hialpa þessum munk i sinni vesold, þuiat hann tok hialpsamligt raad, þa er hann skipti i sundr i marga stadi þeiri byrdi, er hann orkadi eigi [einn samt[10] at bera, er suo er þung, at eigi færr mannligt afl borit, ok þa sem

[1] [einn saman *E.* [2] aa *tilf.* *E.* [3] [þenna glæp *E.* [4] knif *E.* [5] hier *E.* [6] [*mgl. E.* [7] ok framm uerdr at koma *tilf.* *E.* [8] [sut uid *E.* [9] [hins helga kross *E.* [10] [*mgl. E.*

hann bad fyrir ser bidia, elskar ek[1] fyrir sina tru, god verk ok helgar bænir.“ Fyrr sagdr brodir var þadan af frials[2] af allri sinni[3] freistni ok war alldri sidan onadadr af umsatum diofulsins, at hit milldazta fyrirheit [guds modur[4] fylldizt.

CXXXII.

Af brodur Kristian.

Optliga vm nætr sem [einn brodir, er Kristian het[5], la i dormitorio hia odrum brædrum, gerdu myrkra hofdingiar fyrir honum wakanda margar sionhuerfingar. Synduzt þeir honum stundvm i liki[6] hunda, warga eda annarra[7] grimmuztu dyra. Þeir onadudu hann suo, at hann matti ecki sofa, ok þui bad hann aabotann orlofs, at hann mætti fara or dormitorio til kirkiunnar vm nætr at bidia til guds. Abotinn lofar honum[8], at hann geri þat, er hann beidizt[9] vm þriar nætr, enn het at gefa honum leingra orlof[10], ef hann mætti þa helldr med[11] nadum wera. A næstu nott stendr brodir Kristian vpp or sinni sæng, ok sem hann ferr vm klaustrit til kirkiunnar, skilr hann, at allr wegrinn fyrir honum er fullr af[12] ohreinvm ǒndum, suo at hann þorir med eingu moti [þar fram at fara[13]. Hversu mundi hann gera, eingi war annar wegr til kirkivnnar enn þessi, aa hverium fiandrnir woru suo þyckt sem hermanna fylking. Nu sem hann er ollum megum vmkringdr ok þrǒngdr af þeim, hefr hann vpp sina ferd nockut med faheyrdvm hætti. I fyrstu sem hann steig fram, fellr hann allr til iardar, ok las med ollum athuga ok godvilia þa hialpsamliga kuediueingiliga[8] Aue Maria [vt til enda[14]. Þessi þyckva fylking hrock[15] vndan þeim, er bad til guds, ok ottazt, er hon heyrir bodan sannrar heilsu. Brodir Kristian skilr þetta, ok ferr suo allt til kirkiunnar, at hann fellr fram huern tima, [adr

[1] hann *tilf. E.* [2] frelstr *E.* [3] þeiri *E.* [4] [modur myskunnar *E.* [5] [brodir Kristian *E.* [6] liking *E.* [7] hinnu (!) *tilf. E.* [8] *mgl. E.* [9] beidir *E.* [10] leyfi *E.* [11] i *E.* [12] med *E.* [13] [at fara þann ueg *E.* [14] [*mgl. E.* [15] hraucktiz *E.*

hann steig[1] fram sinum fotum, ok suo opt sem hann fell fram lesandi Aue Maria, rymdi huern tima þessi diofla flockr fra hans fotum. Sem hann komzt i kirkiuna, hurfu fiandrnir allir brott. Hann bidr leingi til guds med hinum [inzta hiartans kærleik[2]. Fylldizt þa hans ond med nogligum sætleik giptar heilags anda, suo at oll su mæda[3], er hann hafdi þa nyliga þolt, flydi brott af hans hiarta.

Einn drottinsdag sem fyrr sagdr brodir Kristian tok guds likama med odrum brædrum, sa hann upp yfir kaleknum, adr[4] honum var gefit at bergia [þar af, sem[5] worn herra ok lausnara guds son Jesum Kristum standanda, ok tedi sin saar medr þeiri mynd sem hann war pindr. Honum syndizt, sem hans fætr kæmi eigi wid kalekinn, enn blodit af fotunum felli nidr i kalekinn. Hin dyrligsta iungfrv Maria guds modir stod hia sinum syni yfir alltarinu. Eptir þat bergir hann af kalekinum med miklum fagnadartaarum, ok sem hann iatadi sidan, hafdi þat eigi lit eda þef wins, helldr kendizt honum, [sem þat wæri[6] blod. Sem hann war eptir spurdr, huort guds modir war aa hægra veg eda til vinstri handar syni sinum, segir hann sig eigi nockurn tima [hafa undirstadit vinstri hond[7] a gudi. Sa brodir, er wid hann talar, vndrazt[8] miok, er[9] boklaus madr suaradi med suo diarfri skynsemi, ok spyrr, ef hann hefir alldri heyrt kallada[10] hægri hônd eda vinstri aa drottni. „Ecki, sagdi hann, vtan þar sem segir i gudspialli, at a domsdegi mvn konungrinn skipa goda menn sier til hægri handar enn vonda menn a vinstra veg.

CXXXIII.

Vor frv kom til brædra aa akr.

Einn mikils hattar riddari lagdi nidr sin riddaralig wopn, þann tima sem hann war gamall, ok gerdizt guds riddari, takandi munkabunad i þeim stad, er Clarevallis heitir, ok

[1] [þegar hann stie *E.* [2] [mesta kærleik hiartans *E.* [3] ok angist *tilf. E.* [4] at *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [þat *E.* [7] [undirstanda uinstri haund uera *E.* [8] undrar *E.* [9] at *E.* [10] getid eda kallat *E.*

þo at hann kynni eigi helgar ritningar, leitadi hann eptir sinu megni at hallda goda sidu, sem skipan heilagrar reglu kendi. A nockurum degi sem brædr foru vt til vinnu aa kornskurdar tima, verdr hann at sitia ok huilazt[1], sakir þess at hann var litt færr af elli, ok hans hendr, þær sem wanar woru kyrleika ok sællifi, mattu eigi þola suo mikit erfidi. Ok er hann sitr, lystr hann aa sitt briost harmandi, er hann matti eigi þola erfidi med odrum brædrum, þeim er storfudu, ok taladi suo til sin: „Heyr, vesallt mannleysi, huersu margir vitrir menn ok huersu margir, þeir sem tiginbornir ero, winna hier! Ef þeir hefdi wiliat ganga veg þessarrar veralldar, [mundi þeira nafn frægt hafa wordit[2]. Huersu margir ero ok þeir hier, sem synazt[3] litils verdir sem liosker brennanda vndir kertistiku, at aa sinum tima gefi þeir af ser [biart lios[4] ollum[5] þiodum, ok gerizt af þeim adrir priores, adrir abotar, sumir byskupar, [enn þu, gamall madr i þinni illzku, sitr hier allann dag syslulaus, þo at ungir[6] smapilltar tiguliga uppfæddir af sinum barndomi, huerir er med dygd skærrar samuizku gafu eigi fleck syndar aa sina saal, þoli fyrir þig þunga ok hita dagligs erfidis."

Sem hann talar med ser þessa hluti, serr hann af þeiri hæd edr fialli ofanverdu, sem er yfir þeim stad, er Ermetis heitir, fara ofan mikinn flock huitklæddra manna. Fyrir þeim war ein hin fegrsta kona, gengu fyrir henni tuær konur hafandi i hondum handklædi. Ok er þessi kona[7] kom til brædranna med sinum flocki, [heilsadi hun þeim gefandi[8] þeim sinn helga koss, ok tok þa i fadmlag sins kærleika. Enn þær tuær iungfrvr, sem henni fylgdu, fengu henni þa linduka, er þær helldu aa, ok þerdi hun med þeim dupt ok sueita af andlitum[9] brædranna, huggandi þa

[1] huila sik *E.* [2] [mundu þeira naufn uera fræg *E.* [3] til *tilf. E.* [4] [biartleik *E.* [5] *Her begynder Fragm. i, dog tildels ulæseligt.* [6] [*tilf. E, i.* [7] frv *E, i.* [8] [heilsandi þeim ok gefandi *E, i.* [9] andliti *E.*

sætliga mædda af hardleik sins erfidis. Sem hinn gamli madr ser þetta ok weit eigi, at guds modir Maria wæri komin i þessa helgu samkundu brædranna, gnistir hann sinum tônnum med mikilli reidi ok segir suo til munkanna i sinu hiarta, at eigi wæri eptir þui sem weralldarfolkit hugdi, at þessi regla wæri hôrd ok fogr, er eigi at eins willdi [1] þeir giarna sia konur ok tala wid þær, helldr kysti þeir þær med fadmlagi. Ok er hann hugsar þessa hluti, vikr til hans ein af þeim huitklædda flocki ok mællti: „Sakir huers, madr, hefir þu suo ouitrliga hugsan? Þessi frv, sem þu ser, er Maria modir Jesu, er kom at vitia akrskurdarmanna sinna, ok milldleikr [2] myskunnar hennar hiarta ma eigi felazt, helldr vill hun sampinazt sinum þionustumonnum i þeira erfidi, ok sannliga ero þeir sælir, er hier fædazt [sinu braudi [3] ok starfa fyrir Kristz nafni med sueita sinnar aasionu, þuiat i okomnu lifi, þar sem huildardagr er eptir huildardag, munu þeir koma til [huildar þess bordz [4], sem fullt er med nogleik allra krasa.“ Af huggan þessarrar vitranar ok styrkleik andligrar fædzlu styrktizt þessi gamli brodir, suo at hann fyrirlet oþrifnat ok vana sins sællifis ok wann gladliga med brædrunum ok teygir adra [5] til at þola vel sitt erfidi.

CXXXIV.

Vor fru gaf brædrum spiz at eta.

Brodir einn, er sik hafdi iad til munks i Clariualli, willdi sik hafa sem læknir, ok þuiat hann sagdi brædranna fædzlu wera skadsamliga likamsins heilsu, hellt hann sik fra einkanliga miok at eta þa fædzlu, sem adrir brædr neyttu, suo at þeir stygduzt miok vid. Einn dag er brædrnir gengu fra bordi vm klaustrid til kirkiu, syngiandi gudi lof, taladi hann med [6] sinu hiarta med obbelldi [7] i eyra himnakonungs, þo at hann þegdi med munninum, [reidr ok ogladr [3] sakir þess at brædrnir hofdu ecki mykt lysting hans þarfleysu [8] med sending [9] nockurra lystiligra krasa. Hans

[1] uilldu *E*, *i.* [2] mikilleikr *E*, *i.* [3] [*mgl. E.* [4] [huildarbordz þess *i.* [5] alla *E.* [6] reidr ok ogladr i *E.* [7] ofbelldi *E*, *i.* [8] *mgl. E.* [9] sadning *E.*

andlig augu lukuzt upp, ok ser hann, at ein kona miklu fegri, enn mannligr skilningr megi hyggia, stod [wid kirkiuna nærr dyrunum[1]. Hun hafdi ser i hendi budk fullan med hinum beztum spizum, ok gaf þar af brædrunum at eta, þeim er lystiliga hofdu etid kaal ok sungu med godu hiarta lof gudi Gaf hun sierhuerium[2], sem inn geck i kirkiuna, eptir sinni skipan. Sem þessi brodir kom at kirkiunni, lauk hann vpp sinn munn, at hann bergdi sem adrir þeim himneska læknidom[3]. Þa [heyrdi hann hana tala til sin[4]: „Brodir, eigi skal ek þetta gefa þier, þuiat þessi [læknidomr er sameigin[5] fædzla þessarra manna fatækra, er munkar eru, enn eigi læknar, ok eigi girnazt konungligar krasir, helldr eta þeir oskubakat braud sem hueitistump. Enn þu ert eigi sem adrir menn, helldr ertu sem rikr madr ok hofdingi brædranna. Skulu wer þui kringia vm sio ok iord, leitandi ef wer megum nockur [fa at[6] kaupa spiz ok krasir þier til munnz, ok þo at þu vilir bindazt at eta ovendiliga fædzlu, hueria þu hyggr gera krankleika þinu hofdi, ok gerir digran þinn kuid, þa mun þier wera nytsamligt til heilsu at eta kaal, sem postolinn [gefr rad til[7], at sa er krankr er skal eta kaal. Ok þuiat þu hefir kenning Galieni læknis, iatar þu [i nog orugliga[6] þik wera lærisuein Galieni, þess er ek veit eigi huerr er, [helldr enn klaustramann[6]. Heyr, hinn [witri madr ok hinn[6] visi læknir! græd fyrst sialfan þik. Enn til þess at þu kennir, huer ek er, wit, at ek heiti Maria modir myskunnar, ok ek kom hingat at vitia minna heimuligra manna, at þeir eti med mer ok fagni med gledi, sem eigi hafa sinn eiginn vilia ok eigi skipa ser sialfir med sinu einrædi nockut, þat er adrir brædr styggizt af[8]." Sem hann heyrir þetta ord[9], ottazt hann ok kennir hana þat af ser tala. Heitr hann þegar med suardaga suo segiandi: „Ef hedan af forsma[10] ek

[1] [nærri kirkiudyrunum *E.* [2] *saal. E;* suo huerium *D.* [3] læknisdomi *E.* [4] [taladi hun til hans *E.* [5] [læknisdomr er sameiginlig *E.* [6] [*mgl. E.* [7] [segir *E.* [8] uid *E.* [9] *mgl. E.* [10] fyrirsmaa *E.*

fædzlu brædranna, suo at ek vil[1] eigi hana eta, þa werdi ek eigi i part heilagra manna guds." Enn þui at hann hafdi adr litid etid ok war miok hungradr til fædzlu, lauk hann miok upp sinn munn, wæntandi, at vor frv gæfi honum fædzlu sem odrum brædrum. Hann nadi nu at bergia sætleik himneskrar fædzlu[2], þuiat [modir myskunnar gaf eitt spiz i hans munn or sinum budk[3], ok þessi sætleikr [vermadi suo[4] hans hiarta, at þadan af allt til sins endadags aat hann giarnara enn adrir brædr stort braud ok kaal.

CXXXV.

Vor frv græddi munk krankan.

Sa war einn brodir af gramunka lifnadi wel sidlatr, er, eptir þui sem honum war gefin skynsemi til af gudi, war einkanliga goduiliugr i þionustu worrar frv heilagrar Marie. Ok at þessi brodir starfadi þui nytsamligar sem litillatligar med guds kærleik i framning regluligs lifnadar, þoldi Kristr, at einn af hans brædrum risi[5] vpp i mot honum med ofund, sa er alla þa hluti, sem hann gerdi, aleitadi ok lastadi, leitandi honum at fyrirkoma med ordum ok verkum, ok eigi at eins lagdizt i þessum hlut guds radning aa hann, helldr lagdizt aa hann tuennr bardagi, annar likamligr enn annar andligr. Huern tima er hann heyrdi reidardunur[6], matti hann varla þola ok ottadizt suo, at nærr skildizt hans ond wid hann. Þessi brodir tok ok þann krankleika, at dropi suo[7] raudr sem rosa kom aa visum timvm i hans aasionu, ok gerdi hana suo sara ok wogsfulla, at sakir þess war hann liotligr at sia. War hann opt leiddr i siukra manna hus ok halldinn þar optliga leingi.

A nockurri nott sem hann war þar, ok[8] hann for at sofa eptir ottusong, pindi hann sina ond med harmi vidrkomningar, sem hann war kominn i sæng [likamligrar huildar[9]. Fyrir faam dogum adr[7] hafdi Kristr kallat til sin af þessum

[1] uili *E.* [2] myskunnar *E.* [3] [guds modir gaf honum at bergia eitt spiz *E.* [4] [ilmadi sua i *E.* [5] reistizt *E.* [6] reidarþrumur *E.* [7] *mgl. E.* [8] er *E.* [9] [*mgl. E.*

likam fodur munklifisins abotann, ok med honum nærr fimtan brædr. Ok er brodirinn er aa sinni bæn sem[1] milli suefns ok voku, ser hann, hvar ferr vm mitt þat hus mikill fioldi munka, milli huerra hann kennir sinn abota ok þa brædr, er nyliga hofdu andazt. Einn skilr sik brott fra flockinum ok stendr fyrir hans sæng suo mælandi: „Heyr, hinn kærazti brodir! wer er i þessu munklifi þionudum gudi, medan wer lifdum, ok nyliga hofum andazt, dyrkumzt allir i von sona guds, enn enn[2] er oss eigi veitt innganga himinrikis sakir vanræktar nockurra brædra, af huerium sumir duelia leingi at segia bænir ok salma, þa er þeir eru skylldir[3] fyrir worri saal, adrir lesa med leti, enn allir med litlum athuga eda kærleika til guds. Ok eigi at eins eru þeir sekir wid oss, helldr hefir ok sialfr Kristr marga hluti at kæra mot þeim. Þeir ero suo til at iafna sem su fædzla, er eigi er heit ok eigi kǒlld, gerandi þeim spyiu, er etr hana, þuiat þeir reita worn herra vekiandi vpp hans reidi, at hann kasti þeim brott or sinum likam, þa er þeir ero sliofir i hans þionustu fyllandi med ongum kærleik heit þess hreina[2] lifnadar, er þeir hafa gudi iatad, ok briota bodord heilagrar reglu med vanrækt ok illvilia sins hiarta. Ok er þeir koma allir samt i þeim stad ok aa þeim tima, er þeir skulu bidia til guds ok syngia salmasong, megu þeir eigi bergia andligri fædzlu, þuiat huerr sem einn hefir i sinu hiarta buinn hegoma ok þarfleysu weralldarinnar til krasa, ok þeira ond kligir i mot [hinu himneska manna[4], sem þat se lett fæda ok einkis[5] verd. Þessi hlutr vekr mest upp mot þeim guds reidi, at aa þeiri stund er brædrnir hneigia sin hofud til heidrs ok virdingar heilagrar þrenningar, hlægia[6] sumir ok gera hinum [leyniliga mork til einshuerra þarflausligra[7] hluta. Adrir ero stirdir bædi i hiarta ok likam, hneigiandi varla sin hofud, sem ut er sagt Gloria patri, ok adr sagt er spiritui sancto, venda þeir sinum augum upp

[1] *mgl. E.* [2] *tilf. E.* [3] til *tilf. E.* [4] [hinum himneska mat *E.* [5] einskis *E.* [6] lægazt(!) *E.* [7] [mark til ymisligra *E.*

sem leitandi at finna ser nockura nyia hugsan, þa er þeira syn reikar vm mura kirkiunnar. Adrir standa sem likneski skorit af tre, þa er þeir bidia til guds. Sumir ero hinir[1], er suo ero [daudir ok grafnir[2] i þunga suefnsins, at þeir vita eigi, huat fram ferr hia þeim, ok þo beygia þeir sig ok reisa[3] upp sem adrir brædr[4] meirr af vana enn goduilia. Far nu ok seg abotanum af worri halfu, at hann leiti at koma af ok hirta þessa vanrækt brædranna, yfir hueria hann er til þess gefinn af drottni geymslumadr ok hirdir, at hann bodi þeim þeira syndir."

Ok sem hinn andadi brodir huerfr brott, stendr [hinn þegar[5] vpp leyniliga ok ferr til kirkiu, ok bad til guds fyrir einu alltari i leyndum stad med ollum kærleik sins hiarta. Þegar fell aa hann omegin, ok sa hann med andanum i þann glugga[6], sem war yfir alltarinu, skina biart lios, ok þar med for inn vm gluggann[7] kona einkanliga biỏrt ok fogr. Hun stod hia honum ok mællti: „Weiztu, huerr ek er?" Hann segir: „Eigi veit ek." „Ek er, sagdi hun, Maria modir Jesu. Kom ek at hugga þinn[8] angr ok letta[9] þinum harmi. Ek sa þin taar ok heyrdi þinar bænir." Enn sem hun taladi þetta, sungu brædrnir i kornum Gloria patri ok hneigduzt, sem þeir voru vanir. Wor frv leggr saman sinar hendr ok lytr langt nidr med miklum athuga, þar til sem[10] sagdizt Sicut erat in principio, eptir þat rettizt hun vpp ok mællti vid hann: „Sa munkr, er þig hatadi [ok nu er daudr[11], hefir tekit margfallda pinu eptir margfalldleik sinnar illzku, med huerri hann forsmadi þig. Ok at þu truir þat satt wera, sem þier er sagt, skalltu heill vera af drepi þessa tuifalldz krankleika, er þu hefir þolt." Hun þerrir med ermi sins klædis andlit hans, ok huerfr suo fra hans augum. Wm morgininn segir hann leyniliga abotanum þessa hluti, gerandi hann ok brædrna

[1] þeir *E.* [2] [grafnir ok daudir *E.* [3] risa *E.* [4] *mgl. E.* [5] [hann *E.* [6] glugg *E.* [7] glugginn *E.* [8] þitt *E.* [9] lina *E.* [10] at *E.* [11] [er nu daudr ok *E.*

hier um efalausa med iarteignafullu vitni heilsu[1] sinnar asionu, er aptr war skipt[2] 'i hina fyrri mynd til heidrs himinrikis drottning[3] guds modur Marie.

CXXXVI[4].

Af brodur.

Sem nockr brodir la um nott i sinum kofa uakandi ok hugsandi himneska hluti, synizt honum dioflaflockr i liking uillesuina. Þau hliopu um hans herbergi, sem þau uæri ær med hrædiligu gine ok laungum taunnum sua huossum, sem þa hefdi þær nyliga uerit hvestar til at drepa hann. Þau hliopu um hann i kring skialfanda af otta, þuiat honum þotti sier uis daudi. Ok sem hann þolir þessa hluti, aukaz[5] hans otti, þuiat hann sier mann undarliga storann[6] ganga inn i kofa sinn, ok sem hann kemr inn, snyzt hann til suinanna ok mællti: „Huat giore þier, hinu oþrifnu? sakir huers hafit þier eigi tekit þenna mann, ok fyrir hui rifi þier hann eigi i sundr?“ Þeir suorudu: „Uier haufum [medr ollu[7] megni kostat at giora þat, enn uier mattum eigi.“ „Ek skal þa, sagdi hann, giora þat.“ Þa rettir hann framm eitt stort iarn biugt, [hafandi langa ok hrædiliga kroka miok[8] biuga, ok rettir þat at guds manni ognandi honum, [at hann mundi med þui iarni hann i sundr[9] slita. Ok sakir þess mikla otta tapar hann naliga sinu uite. Maria moder myskunnar, aa huerri hann hafdi næst gudi allt sitt traust, uitradizt honum syniliga. Hun rettir framm einn litinn uaund, er hun hafdi i sinni hendi ok mællti: „Sakir huers dirfizt þier at koma hier, þuiat ecki hafi þier at giora med þessum manni, ok eigi munut þier honum mega fyrirkoma.“ Þegar sem hun hefir sua sagt, huerfr allr þessi bauluadi flockr brott sem reykr. Hun uar eptir hia þessum ottafulla manni sidan ok huggar

[1] *mgl. E.* [2] skiput *E.* [3] drottningu *E.* [4] *Denne Legende mangler i D.* [5] eykzst *i.* [6] mikinn vexsti *i.* [7] [*tilf. i.* [8] [þat er hafdi marga kroka hvassa ok *i.* [9] [*saal. i;* med þui ok enn helldr bydr hann þat til hann sundr at *E.*

hann med þessum ordum: „Likar mier þat, sem þu giorir, ok uit, at goduilld þins hugar er mier ok minum syni þeck. Gior at þui þat, sem þu giordir, ok stunda aa, at þu fremir betri hluti. Ok til þess at ek gefi þier nockut einkannligt bodord mins kærleiks, þigg þu giarna ouendiliga fædzlu, ok starfa goduiliugr med þinum haundum.“ Hverfr uor fru sidann i brott, [sem hon hefir hann so styrkt[1].

CXXXVII.

Rosir uxu aa ondudum munk[2].

Nockurn tima sem einn erkibyskup [af Cantuaria[3] for heim af pafagardi, tok hann herbergi i klaustri heilags Bertini, þui sem er ad Sanctum Audomarum. Hann war um morguninn leiddr i capitulum brædranna, at hann geri[4] þeim sermonem. Ok sem hann endir sina predican, segir hann, at þa er hann var i Beneuent, heyrdi hann af einum munk, þeim er kominn war af Jorsalalandi, at i þeim londum voru margir menn vanir at lesa optliga til minningar ok heidrs heilagri guds modur Marie þa fim salma[5], sem hinn fyrsta [staf i salminum[6] hafa[7] af þeim fim stôfum, sem standa i hennar nafni. Eru þessir salmarnir: Magnificat, Ad dominum cum tribularer, Retribue, In conuertendo, Ad te leuani, ok segia[8] fyrir huern salminn Aue Maria. I þui sama munklifi heilags Bertini var einn munkr, er Joscio het, honum fellu þessi ord byskupsins vel i eyru, ok tok i vana sinn at lesa iafnan eptir ottusong fyrr sagda salma guds modur til heidrs.

Þat bar til eina nott, sem brædr stodu upp til ottusongs, at þessi brodir Joscio kom ecki i korinn. Subpriorinn geck um korinn med kerti, ok er hann fann eigi brodurinn þar, for hann skiotliga til hans sængr ok fann hann þar andadan. Sem brædrnir ero sammankalladir, koma þeir allir þar med miklum otta ok harmi, sakir þess er[9] hann

[1] [*tilf. i.* [2] Af erkibyskupi nockrum *Overskr. i E.* [3] [Cantuariensis *E.* [4] giordi fyrir *E.* [5] psalmos *E.* [6] [*mgl. E.* [7] *tilf. E.* [8] sua *E.* [9] at *E.*

hafdi sua skiotliga dait. Þeir bera hans andlit, ok sia þar fim rosir blomgadar, ein var uaxin[1] upp af munninum ok tungunni, tuær af augunum, ok tuær af eyrunum. Þeir werda miok gladir af þessi iarteign, ok sem þeir bera hann i korinn ok hyggia giorr at þessum fogrum rosum, þa fundu þeir skrifat aa þeiri rosa, sem or[2] munninum war upprunnin, þetta ord Maria. Brædrnir letu likaminn uppi standa, suo at þeir grofu hann eigi vm sið daga, til þess er þar kuomu þrir byskupar, var einn af þeim byskup Attrebacensis[3], er adr hafdi verit aboti Cisternensis. Ok margir adrir klerkar ok leikmenn saa þessa iarteign, er gud gerdi til dyrdar [sinni signudu modur[4].

CXXXVIII.

Munkr lærdi Aue Maria.

Nockurr riddari [mikils hattar ok[5] audigr nitadi[6] verolldinni ok geck inn i gramunka lifnad. Enn þuiat hann kunni ecki aa bok, [fyrirsmadu munkarnir, at suo mikils (hattar) madr skylldi vera med brædrunum sem leikmadr, ok feingu[7] honum meistara, ok[8] þo at hann feingi litid numit, mætti hann [þar fyrir[5] wera i sidum med brædrunum. Hann war leingi med sinum meistara ok feck ecki numit vtan þessi tuð ord Aue Maria. Enn þau hellt hann med suo miklum goduilia [ok aluoru[5] i minni, at huar sem hann for, ok huat sem hann gerdi, let hann eigi af at segia þessi tuð ord. Eptir þat andazt hann ok er grafinn [i kirkiugardi med[9] brædrum. Yfir hans grof uex eitt hit fegrsta lilium, enn aa sierhueriu laufi var skrifat med gullstofum þessi ord Aue Maria. Margir menn foru at sia þessa undarligu syn, ok grofu þeir iordina i leidinu, ok fundu, at rot þessarrar lilij rann upp af munni hins andada brodur. Skildu þeir nu, med huersu miklum goduilia sa hafdi sagt þessi tuð ord[10], er drottinn veitti

[1] *saal. E;* waxit *D.* [2] af *E.* [3] Aureliacensis *E.* [4] [iungfru Marie *E.* [5] [*mgl. E.* [6] neitadi *E.* [7] [feingu munkarnir *E.* [8] at *E.* [9] [hia audrum *E.* [10] Aue Maria *tilf. E.*

þuilika sæmd med þessi fogrv iarteign til dyrdar[1] sinni helga modur.

CXXXIX[2].

Mariu gratr[3].

Sva segiz, at brodir nockurr gamall, saa er fra sinum barndomi var fæddr vpp i einv klaustri ok hafdi vel ok sæmiliga iafnan[4] halldit sina regllv, tok at hallda þann vana sakir þers mikla godvilia ok skærrar astar, er hann hafdi alla sina daga haft til modur vars lausnara Jesu Kristz, at þann tima sem adrir brædr foru til suefns at huila sik eptir ottusongh, var hann einn samt eptir i kirkiunni, þo at hann væri miok modr[5] af langri vokv ok sinv hardlifui, sediandi sina goduiliuga ond med braudi taaranna, einum samt Kristi ok hans millduztu modur iungfru sancte Marie vitnismonnum[6]. I milli annara luta, þeira sem tendruduz i hans hiarta medr sætum hita gudligrar astar, hugleiddi hann ok mintiz optligha, sem þat væri plantad ok rotfest i hans hiarta, [med huat[7] mikllum ok þungum harm briost hinnar helguztu guds modur skięrrar iungfru Marie mundi pinaz, sem hon saa þat miuka ok fagra holld, er guds son tok af hennar helgazta likam[8], vera fest ok þant[9] a tre krossins ok hædt ok fleckat med spytingum Iuda, edr þa er hans blezadu hendr ok fætr voru i gegnum negldir ok hans sida var [logd medr spioti[10], sem hann þoldi hina saruztu pinu hins liotazta dauda.

Sem guds þionn[11] leitar at tendra þessa luti [ok adra þvilika[12] i sinv hiarta medr loga (v)slockuiligrar[13] astar, ok hann girniz i sinv hiarta at mega[14] dickta edr skrifua þat, sem adra menn metti vpp vekia til godviliugra taara, miskvnnar sv helgazta modir ok litilaata iungfru, liettir[15]

[1] sier ok *tilf. E.* [2] *Her indfalder Fragm. a*[9], *som lægges til Grund saa langt det naar.* [3] *Saal. D,* Af brodur *E, Overskriften mangler i a*[9]. [4] *mgl. E.* [5] mæddr *E.* [6] uitundum *E.* [7] [huat med *D;* med huersu *E.* [8] likama *E.* [9] þanid *E.* [10] [spioti laugd *E.* [11] madr *E.* [12] [*mgl. E.* [13] oslauckiligs kærleiks ok *E.* [14] nockut *tilf. E.* [15] linar *D;* sampinizt *E.*

harmi sins þionustumanz ok uitraz honum medr glodu andlite, þar sem hann er a sinne bęn gratandi, ok talar til hans medr þessum ordum: „Minn heimonligzti[1] vin! Huat hugsar þu edr hui ertu sua ogladr. At þarfleysu[2] leitar þv at segia med ordum þat, sem ek ein profuadi i minu hiarta, þuiat þat er vmfram [alla mannliga snilld ok ordfæri, huat[3] mikinn harm ok angist mitt hiarta bar ok þoldi, sem minn sęti son var krossfestr. Enn til þers at þu harmir æigi stadfestu[4] þinnar godfysi vera fyrirsmaada af Kristi[5], ok æigi megir þu þat hyggia, at [ek vil eigi[6] hialpa þer, veitandi þer þina bæn, þa skal ek nv gera eptir þinne fyst[7], ok þat sem þu matt æigi faa medr sialfs þins starfui, skalltv faa med minne hialp ok giof. Skrifa nv þat sem ek hefuir dicktad, huat er þu skallt kunnickt gera um allan heim, at þat er æigi samansett af þinni kunnostu, helldr hefir ek, eptir þui sem ek profuadi, sialf sagt fra minum harmi.“ Hann hlydir giarna bodi hinnar dyruztu drottningar. Ok sem hann skrifar med fagnadi eptir þui, sem hon sagdi fyrir, er[8] hann audgadr med sætu liodi ok fagrligri dicktan þessa himneska songs: „Planctus ante nescia, planctu lassor anxia. Ek er adr var ovitandi graz, segir vor frv, mędiz[9] af hryggiligum grat. Ek kuelz af harminum. Judar ręna heiminn liosinu, enn mik syninum, minum fagnadi ok sætleik. Heyr, minn son, minn eingetinn sætleikr ok einkannligr fognudr! se[10] þina modur gratandi, ok veit henni huggan. Þin saar kuelia briostid, hugskotid ok augun. Huer modir, hver kona man vera sva sęl i getnadinum, enn sua veslug[11] i dauda sins sonar? Heyr, blomstr allra bloma[12], hofdingi sidanna, brunnr liknarinnar! Auue, huat þung pina þer er af þessum nogllum. Mikill harmr! litr þinn[13] flyr brott, enn blodit flytr ok fellr af

[1] heimuligsti *D*, *E*. [2] þarflausu *E*. [3] [allann mannligann skilning, huersu *E*. [4] stadfesti þins hugar ok *E*. [5] gudi *E*. [6] [eigi uilia ek *E*. [7] stadfesti *E*. [8] *saal. D*, *E; at a.* [9] mædumzt *D;* mæddumzt *E*. [10] sia *E*. [11] uesol *E*. [12] blomstra *E*. [13] þinnar asionu *D*, *E*.

þinum likam sem einn fors. Avve, huat skiott þu fyrirlętr mik, sua seint sem þu komt til min. Auue, sua heidrliga[1] sem þu ert getinn, huat svivirdliga þu deyr. Auue mik[2], huerr kærleikr rænti þik þinum likam. Hev, huat beiska ombon þeir gafu þer fyrir sættleik þinna velgerninga. Ha, ha, milld miskunn þess, er sua [villdi deyia[3]. Avve, huat mikil er illzka ok glępr ofundarfullrar þiodar! Ho, huat grimm er hond þers, er þik krossfesti, edr huersu miukt er hugskot þess, sem piniz, er i sinum kvolum. Avve, huat sannr er spadomr hins rettlata Simeonis. Nu kennir ek þat suerd harmsins, sem hann sagdi fyrir. Sorg, andvarpan ok sa gratr, sem syniz fyrir vtan, tia opinberliga min inztu[4] saar. Þu daudinn, þyrm minum syni, enn þyrm æigi mer, þaa huggar þu [einn samt[2] mik eina. Sæl væra ek, minn sæti son, ef ek mætti sua skiliaz vid þik, at ek dæi, at[5] þu kueldiz æigi. Miklla synd ok marga glæpi giordi[6] þessi[7] grimma þiod, minn son þolir vtan nockura sok bond, hudstrokv, saar, spytingar, þyrnikoronv ok adrar pislir. Ek bid, at þer þyrmit syninum, enn krossfestid modurina, edr festid mik a krossinn medr honum. Ef ek maa æigi faa minn son lifuanda, gefuit hinne hrygguztu modur likamann[8] daudann, at sua minkiz ok laati af [min pina[9]. Gud gæfui[10], at ek harmadi sua, at ek dæi af sorginni, þuiat þat er meira enn nockurr harmr[11], at vilia deyia ok fa eigi daudann. Huat vndrar þu, hin vesla þiod, þoat iordin skialfi edr himintunglin dockni, edr siukir menn harmi. Þu rænir solina liosinu, huerso ma hon þa skina, enn siuka menn læknidom[12], af huerium þeir mętti heilir verda. Þu frelsar[13] manndrapara, enn selr Jesum i kvalir, gefandi frid illvirkianum, ok þui mvn koma yfir þik vfridrinn. Þu hin blinda þiod ok hinn gratligi lydr, gior idran,

[1] heidarliga *D*, *E*. [2] [*mgl.* *E*. [3] [*tilf.* *D*, *E*. [4] innri *D*, *E*. [5] enn *D*, *E*. [6] misgiordi *E*. [7] *saal. D*, *E*; þessa *a*. [8] hann *E*. [9] [*saal.* *D*, *E*; mina pinu *a*. [10] gefi *E*. [11] daudi *E*. [12] læknisdome *E*. [13] frelstir *E*.

medan Jesus er buinn at veita þer miskunn, lat þer gagnaz beckina[1] af þeim brunni, er þu giordir, þeir stodua allan þorsta ok þua af allar syndir. Gratid, dętr Syon, gefandi þock fyrir sua mikla milldi. Pina þessa millda[2] manz er ydr til fagnadar. Skundit at leggia hann i fadma, þuiat hann bydr i moti sinn fadm ollum þeim, er hann elska, [sem hann hangir a trenu[3]. Af þui einu [harmar ek, at þer gratid eigi, ok af þui einu[4] fagnar ek, at ek harmar fyrir ydr. Ek bidr, at þer gialldit mer þat i mot, at þer gratid harm mędrinnar[5]." Brodirinn sagdi sidan vitranina ok syndi þenna songh.

CXXXX[6].

Vor frv kalladi abota or pislum.

Aboti nockur miok sidlatr skipadi, sem hann var at kominn dauda, at einn sier trulyndr munkr skylldi gefa fyrir hans saal nockura skillinga skærra peninga. Hann fullgerir bod abotans, er þessa skipan gerdi, gefandi med goduilia fatækum monnum þat, er þessi heilagr[7] fadir hafdi honum bodit at gera. En sem þessi trulyndi ok vitri radsmadr hafdi alla þessa hluti, er hann hafdi wid tekit, veitt ok sundr skipt med fatækum monnum, tok hann krankleika, ok sem hann hefir leingi i honum pinazt, huilizt hann med sælligum enda. Ok er hann war leiddr til pislastada, at þar [hreinsadizt af honum nockurar liknsamligar syndir, þær sem hann hafdi eigi bætt, adr hann andadizt[8], ser hann abota sinn vera halldinn i grimligum kuǒlum einkanliga fyrir þa sok, at sinum frændum, þeim sem honum woru skylldir likamliga, ok þeim sem hann hafdi elskad af sinum barndomi, hafdi hann gefit mikit goz, þat sem klaustrid atti, þui til skada. Munkrinn tedi abotanum fagnadarsyn af sier med biartri aasionu ok blidri skemtan. Milldr fadir sa hann med hryggiligri aasionu ok gerdi þackir med þeim

[1] lækningina *E.* [2] unga *D, E.* [3] [*mgl. E.* [4] [*tilf. E.* [5] modurinnar *E, D.* [6] *Denne og den følgende Legende mangler i* a^9. [7] heilagi *E.* [8] [sem hann hefdi eigi bætt nockurar liknsamligar syndir, hreinsadizt hann þar af *E.*

teiknum, sem hann matti, at brodirinn hafdi[1] truliga gert at gefa til nada hans saalu þat godz, sem honum war vm[2] bodit. Enn sem [timi myskunnar kom, ok[3] elldrinn hafdi brent allt þat, sem hreinsazt þurfti med þeira saalum, witradizt þeim heilug guds modir mær Maria, huerri er huortueggi hafdi i sinu lifi veitt goduiliuga þionustu eptir sinu megni, ok kallar þa or myrkrum med blidu andliti suo segiandi: „Einkis[4] ero werdar[5] piningar þessa stundliga tima hia ombun eilifrar dyrdar.“ Þeir werda þegar biartari enn stiornur ok fylgia henni gangandi[6] inn i dyrd himinrikis.

CXXXXI[7].

Af presti.

Einn prestr, er Carpus het, uard miok ogladr sakir þess, at nockr uillumadr hafdi suikit kristinn mann ok snuit honum af rettri tru. Prestrinn harmar miok i sinu hiarta, at hann matti eigi snua þeim uesla manni aa rettann ueg. A nockurri nott sem hans hiarta uar sua miok angrad af þessu, at hann matti ecki sofa, stendr hann upp at midri nott eptir sinum uana at bidia til guds i sinni bæn, talar hann med mikilli reidi i sinu hiarta, at eigi uæri rett, ef gud uilldi þola, at sua uondir menn, hverrir um sneri rettann ueg guds truar, lifdi leingr. Prestrinn bidr, at gud lati koma elld af himni yfir þa ok enda sua þeira lif. Sem fyrr sagdr Carpus prestr hefir sua sagt, synizt honum sua, sem þat herbergi, sem hann uar i, skiptizt i sundr i midiu i tuo stadi. Hann ser þa ogurligan ofn allann loganda. Þar stodu fyrir tueir menn, þeir er adr uar af sagt. Ut or ofninum skridu hrædiligir drekar ok uilldu draga þa ut i elldinn, slitandi þeira holld grimmliga. Hann leit þa til himins ok sa uorn herra Jesum Kristum med miklu liosi sitianda[8] i hasæti, aullum megum hann umkringis

[1] hefdi *E.* [2] *mgl. E.* [3] [sa time kom, at *E.* [4] Einskis *E.* [5] þessar *tilf. E.* [6] þegar *tilf. E.* [7] *Denne Legende findes kun i E.* [8] sitiandia *Cd.*

stod mikill fiolldi eingla. Carpus gledz suo miok, at hann sier pinu þessara ueslu manna, at hann lystir meir at sia þar upp aa, enn þat sem honum uar aa himninum. Vor herra stendr þa upp or sinu hasæti himneska sem harmandi þeira pinu sakir sinnar milldi, ok tekr þa aumu menn bada at sier med sinni blezudu hendi, enn einglarnir fylgia med ok leida þessar salir brott fra haska. Jesus segir þa til Carpum: „Carpe, gior hedan af at minum dæmum, þuiat ek er buinn at pinazt annann tima, ef þurfti, at mennirnir hialpadizt, enn uæri mier þat elskuligt, ef eigi misgiordu þa adrir menn.“ Nu at þui, kristinn madr! efa ecki um, at moder myskunnar ueitir myskunn syndugum monnum, þa er sialf myskunn guds uors godgiarna herra Jesu Cristz, er sitr aa hægra ueg gudi fedr i himiriki, sa er sigradi daudann ok alldri ma sidan deyia, segir sik uilia enn deyia, ef þyrfti, sakir syndugra manna. Ok þui skylldi eingi sua beriazt i mot sannindum, at hann hyggi med nockuru falsi uera samansetta þa hluti, er menn hafa skrifat af himirikis drottningu. Þarf modir sannleiksins eigi, at henni se gior heidr af nockurum falsligum hlutum, erum uier eigi sua giarnir ath skrifa, at uier uilium eigi helldr þegia yfir þeim hlutum, sem uier uitum eigi, huort sannir ero, enn segia nockut þat, er fals er.

CXXXXII [1].

Leidretting Marie Egiptiache.

Heilug Maria Egiptiaca [2] segir sua þeim munk, er Zosimas het ok hana fann i eydimork:

Ek var fędd, segir hon, a Egiptalandi, enn sem ek var tolf aara gomul, fyrirlet ek fodur minn ok modur, ok for ek i Alexandriam. Varlla fær ek ordum sagt, huersu optliga ek sellda minn likam til saurlifuis, edr huersu liotliga ek þionadi iafnan girnd lostasemi, sua at ek matti alldri sediaz þar af. Ek var seautian [3] aar edr meirr sem

[1] *Begyndelsen af denne Legende haves i a⁹ og trykkes efter denne.*
[2] egiptzka *E.* [3] sieytian *D;* .xvii. *E.*

almenniligh puta, neitandi engum minn likama, þeim er fremia villdi medr mer[1] glæp saurlifuis, leikar, ofneyzla matar[2] ok dryckiar, ok vaka vm nętr medr vradvondum monnum, þotti mer vera lystiligra enn gull ok allt veralldar godz, ok optliga villdi ek eigi taka a mer peninga, þo at mer vęri bodit[3], til þess at þui fleiri vini mętti ek faa at gera mina hina verstu girnd, ok þar fyrir elskadi ek fatękdominn framar enn nockur audęfi. A nockurum tima for ek med kaupmonnum a skipi til Jorsalaborgar, þuiat ek girntiz þaa at faa nockura nyia vini [minnar saurguztu ok verstu girndar[4]. [Allan þann tima[5] sem ek var[6] a skipinu, var mer hordomr, leikr, ofdryckia, liot ord med vanstilltum hlatri edr annat þilikt, þat sem ek fær æigi allt tint med minni tungu[7]. Feck ek marga sæmiliga[8] menn dregit til minnar illu framferdar. Allt mitt lif var ecki vtan tapan saalnanna, ok mitt hit grimmazta holld var sem þeira hinn herfuiligzti pyttr. Ek vndraz[9] iafnan med miklum otta, er[10] siorrinn þoldi mina illzku edr iordin laukz æigi vpp, at heluiti [hefdi gleypt[11] mik lifandi. Enn eptir þui sem ek sier nu[12], villdi miskunnsamr gud, sa er æigi vill dauda syndugs manz, þiggia mina idran.

Sem ver komum til Jorsalaborgar, gerdi ek enn verri luti enn fyrr, tapandi morgum saalum, ok for ek um alla borgina at veida andir saklausa[13] manna. Ok sem allt folk sotti til kirkiu einn morgin, villdi ek fylgia odrum monnum, ok sem ek kom [med odrum[14] til kirkiudyranna, matti ek eigi inn komaz. Ek[15] harmadi med miklum grat ok [matti ek varla nærr koma. Ok sem adrir geingu inn vm dyrnar, matti ek eigi ein samt[16] inn ganga, þuiat gudligr kraptr

[1] *tilf.* *D*, *E*. [2] fædzlu *D*; aatz *E*. [3] bodnir *D*. [4] [*mgl.* *E*. [5] [*rettet;* allr saa tima *a;* allr sa timi *D;* Allr timi sa *E*. [6] for *D*, *E*. [7] sætara enn hunang *tilf.* *E*. [8] goda *E*. [9] undrudumzt *E*. [10] at *D*, *E*. [11] [gleypti *E*. [12] *tilf.* *E*. [13] saklausra *D*, *E*. [14] [allt *E*. [15] *Her ender a*[9]. [16] [sem adrir geingu inn i kirkiuna, matti ek eigi *E*.

stod i mot. Ek skömmudumzt enn eigi at leita til, enn ek var enn brott rekin, suo at ek var ein samt uti [fyrir kirkiunni[1]. Ek hugdi þetta eigi af odru [mundu til hafa borit enn sakir[2] ostyrkleika kuenligs likama. Ek leitadi enn til inn at ganga med odru folki. Enn suo var, sem styrk riddara fylking[3] stædi mot mer meinandi mer inngongu, ok rak mik annan tima ut [i kirkiugardinn[1]. Sem þetta bar optliga til, vard ek suo mod, at [þraut afl i ollum minum limum, suo at[1] ek matti varla standa upp[4]. Eptir þat for ek ein samt i nockura hyrning gardzins, hugsandi med mer, sakir huers ek matti eigi inn komazt i kirkiuna. Þa lauk upp wegr sannrar heilsu[5] augu mins hiarta, suo at [ek kendumzt[6] vid, at sakir minna saurugra verka matta ek eigi inn komazt [i musterit[1] at dyrka þat helgazta pislartre[7] vors herra milldazta lausnara Jesu Kristz. Þa tok ek at grata hormuliga, liostandi mitt briost [med hondunum ok andvarpandi yfirvettugis af hinum inztum hiartarotum, fellandi noglig taar[1]. Ek sa or þeim stad, sem ek stod, huar var likneskia sællar guds modur Marie. Ek sagdi til likneskiunnar med ollum goduilia mins hiarta: „Þu hin helgazta mær, af huerrar holldi [ord guds tok likam[8], ek veit at ek [er sorgud[9] af suo morgum glæpum ok full med suo mikilli vesold, [at ek[10] er overdug at sia [til milldleika[11] þinnar dyrdar. Enn vm þat er ek örugg, at gud, sa er þu fæddir, villdi sakir þess gerazt madr, at hann kalladi synduga menn til idranar. Nu heilug guds modir! hialpa[12] mer, þuiat ek hefir[13] enga adra huggan, ok biod, at ek megi[14] inn ganga vm dyrr heilagrar kirkiu. Min frv, ek bidr þik, at þu gefir, at ek [megi sia[15] þat virduligsta tre hins helga kross, aa huert sa gud var festr med sinum likam, er þu, hin helga ok

[1] [*mgl. E.* [2] [uera mundu enn *E.* [3] sueit *E.* [4] *mgl. E.* [5] elsku *E.* [6] [*saal. E;* kendizt *D.* [7] pislarmark *E.* [8] [gud tok mannligann likama *E.* [9] [em þraungut *E.* [10] [*tilf. E.* [11] [mikilleik *E.* [12] hialp *E.* [13] hefi *E.* [14] mega *E.* [15] [siaai *E.*

flecklausa iungfrv[1], fæddir, er sitt blod steypti vt fyrir heilsu allz heims. Trulofa [minna vegna[2] gudi, þeim er þu fæddir, at alldri hedan af skal ek þenna likam flecka med hinum verstum ok liotuztum verkum sorlifis[3], helldr skal ek þegar, sem[4] þu hefir mer veitt, at ek megi dyrka tre hins helga kross, nita[5] verolldinni ok ollu þui, sem henni[6] heyrir til, farandi huert er þu bydr.“ Sem ek sagdi þetta, treysti ek fullkomliga i minu hiarta, [at hun[7] mætti þessa alla hluti þiggia fyrir mik. Þa for ek brott or þeim stad, sem ek hafdi [bedit fyrr sǫgd ord[8], ok i flock þeira manna, sem inn geingu i musterid. Fanzt þa eingi sa, er mik ræki[9] ut, helldr var sem ein siofarbylgia kastadi mer innar[10] i kirkiuna, þar til er ek kom i þann stad, er ek matti auduelldliga utan alla mædu sia ok dyrka hinn helga kross. Kendi ek þar ilm[11] himnesks sætleiks. Sem ek kom aptr i þann stad, er ek hafdi heitid til sællar guds modur, fell ek aa kne talandi þessum ordum: „Min frv, þackir geri ek þier, at þu myskunnadir mer, rekandi eigi brott fra þinu augliti minar bænir. Nu send mik, huert er þier likar, ok syn mer veg sannrar idranar ok hialpar.“ Sem ek sagdi þessor[12] ord, heyrdi[13] ek rodd suo mælandi: „Ef þu ferr yfir Jordanem[14], muntu þar finna goda huild.“ Ek trudi þessi ord vera [til min[7] sogd. Ek hof upp min augu ok minn veg med miklum grat, ok sem ek for aa skipi yfir Jordanem, kom ek i þessa eydimork. Fra þeim tima allt her[15] til hefir[16] ek verit i eydimorkinni, flyiandi mennina ok bidiandi myskunnar mins guds [, þess er ollum hialpar, þeim er til hans snuazt[17]. Þat hygg ek, at nu se sextigir aara [fra þui, er[18] ek for af Jorsalaborg[19]. Ek hafdi med mer tuau braud ok eitt halft, er ek for yfir[20]

[1] mær *E.* [2] [ek *E.* [3] saurlifis *E.* [4] hann ok *tilf.* *E.* [5] neita *E.* [6] uerolldinni *E.* [7] [*tilf.* *E.* [8] [uerit *E.* [9] uilldi reka *E.* [10] inn *E.* [11] *saal. E;* skin *D.* [12] þessi *E.* [13] heyrda *E.* [14] Jordan *E.* [15] hingat *E.* [16] hefi *E.* [17] [*mgl.* *E.* [18] [sidan *E.* [19] Jorsalalandi *E.* [20] *saal. E;* af *D.*

Jordanem, bar ek þau suo leingi med mer, at þau wrdu hȯrd sem steinar. Ek lifdi suo [nockur aar[1], at ek aat litid af þeim.

Tru mer, heilagr fadir Zosima, sagdi hun, at [um siautan[2] aar var ek suo i eydimorkinni, at ek striddi i mot hinum grimmuztum skrimslum[3] likamligra hugrenninga, sem ek mintumzt aa nogleika umlidinna krasa, þuiat ek girntumzt kiot ok fiska, er ek var vȯn at eta fyrrum[4] aa Egiptalandi, ok þat sæta vin, sem ek drack, medan ek var i verolldinni. Ek teygdumzt ok eptir þeim boluudum [dioflanna songum ok kuædum[5], er ek hafdi [adr miok[6] optliga kvedit. Enn þegar sem ek mintumzt þeirar milldu frv, i huerrar vitni ek iatadi gudi mina þionustu, felldi ek taar [af minum augum[6] særandi briostid med hondunum, bidiandi guds modur med suo miklum harmi[7], sem þa væri ek fyrir hennar likneskiu[8], [fyrir huerri[9] ek bad, adr ek geck i eydimorkina[10], at hun ræki brott þessar sorguztu[11] hugrenningar mins hiarta. Þa sa ek mikla birti ok fegrd himnesks lioss skinandi ollum megum vm mik. Stundum var min [freistad med þess hattar hugrenningum[12], at ek mintumzt mins liotazta sȯrlifis[13], ok brendi suo mitt hiarta sem[14] mikill elldr. Þa tok ek enn vopn bænarinnar, sem ek var vȯn, kastandi mer aa iordina ok daugguandi hana med morgum[15] taarum, ok bad ek mina frv, at hun hialpadi mer, suo at ek feingi eigi pinur hinnar efstu fyrirdæmingar fyrir min afbrot. Alldri letta[16] ek mina aasionu af iordunni[17], þo at ek lægi þar allan dag ok nott, fyrr enn birti þess sætazta lioss skein yfir mer, er i brott rak[18] alla freistni [ok haska illra[19] hugrenninga. Suo var mer hialpat med

[1] [leingi *E.* [2] [.xvii. *E.* [3] *saal. E;* pislum *D.* [4] fyrr *E.* [5] [kuædum ok mansaungum *E.* [6] [*mgl. E.* [7] tarum *E.* [8] asionu *E.* [9] [*saal. E;* vorrar frv, hueria *D.* [10] bidiandi *tilf. E.* [11] saurguztu *E.* [12] [sva freistad *E.* [13] saurlifis *E.* [14] einn *tilf. E.* [15] minum *E.* [16] letti *E.* [17] iordinni *E.* [18] tok *E.* [19] [*saal. E;* allra *D.*

huggan minnar unnustu sællar guds modur Marie. A þeim fyrstum sieytian[1] vetrum þoldi ek marghattada freistni ok haska, enn aa þeim tima ok allt hier til var min hialp himinrikis drottning iafnan nærr mer, vardveitandi mik dag ok nott i huerium stad vid ollum haska. Sem ek hafdi aa siȯtian[1] vetrum etid fyrr sogd braud, aat ek sidan þau grȯs, er ek fann i eydimorkinni. [Enn þau klædi, er ek hafda, er ek for yfir Jordanem, ero oll slitin ok rotin. Hefir ek miok pinazt aa vetrum af frosti enn aa sumrum af hita, enn fra þeim tima ok allt hier til hefir gudlig myskunn frelsat minn likam ok ond fra ollum haska. Ok sem ek hugleidi, huersu mikinn haska ok marga illa hluti ek hefir fordazt fyrir milldi vors lausnara ok hans modur iungfrv Marie, verdr ek einkanliga glȯd af von minnar hialpar. Enn dryckr, fædzla ok klædi er mer guds ord, þuiat eigi lifir madrinn vid eitt saman braud, (vid) huert ord helldr þat sem fram ferr af munni guds[2].

Sem[3] fyrr sagdr munkr Zosimas heyrir þessa hluti, fellr hann aa kne suo segiandi med taarum: „Blezadr se gud, er gerir vndarliga hluti. Maria hefir[4] hann upp af iordunni ok segir: „Fyrir hit blezada nafn vors herra ok lausnara Jesu Kristz særir ek þik, guds madr, at þu talir fyrir eingum manni, medan ek lifi, þa hluti, er þu heyrdir [af mier[5].

CXXXXIII[6].

Vor frv hialpadi abbadisi merkiliga.

Fyrir nockuru systraklaustri var su abbadis, er[7] suo mikla aahyggiu bar fyrir stiorn heilagrar reglu, at hun sannadi sitt nafn med verkunum, [þrongvandi þær[8] sinar dætr, sem vndir hennar valldi voru, med modurligum kærleik ok milldri hirting sakir andligs vandlætis at vardveita sinn helga lifnad. Enn þuiat illzkufull hiortu vondra manna pinazt med ofund, sem þau sia heilagleik godra manna,

[1] .xvij. *E.* [2] [*mgl. E.* [3] ek *tilf. E.* [4] *saal. ogs. E.* [5] [*tilf. E.* [6] *Jfr. ovenfor S. 121.* [7] at *E.* [8] [þraungandi *E.*

toku systrnar at ombuna henni illa hluti[1] fyrir sinn godvilia, sakir þess at hun skylldadi þær til at hallda hialpsamliga kenning reglunnar, ok[2] i mot þeiri godri stiorn ok aahyggiu, er hun bar[3] fyrir þeim, veittu þær henni hatr, [ok i mot þeiri, sem þær voru skylldar at elska, striddu þær med ranglegu hatri[4], girnandizt at suipta þa allri sinni sæmd, er allan hug lagdi aa at gera þær verdugar eilifs [lifs ok[4] heidrs[5]. Illzka hins forna suikara, er iafnan hatazt vid goda menn, samteingir sik þeira ofund, leitandi med ollum sinum klokskap at fella þa af hæd sins heilagleiks, fyrir hueria hann harmadi af sier vera tekna sina þionustumenn. Hin slægazta illzka [ofundsiuks illuirkia[6] sitr nu vm þessa himneska fehirdzlu ok vinnr med leyndum sigri, briotandi þat dyrligsta innsigli skirlifisins, er meira er vert enn oll iardlig audæfi. Þessi fyrr sogd andlig[1] modir systranna vard suo suikin af hans flærd, at hennar sueinn, sa er hennar disk bar, lagdizt med henni, ok vard hun[7] hafandi at barni. Hun let þo eigi af at þrongva sinni hiord systrunum, er undir hennar valldi voru, med logligri stridu at hallda[8] sinn helga lifnad, gefandi ongri þeira orlof at fara ut af klaustrinu vtan fyrir fulla nodsyn[9].

Sem komit var at þeim tima, er hun atti at fæda, skildu systrnar bædi aa hennar gongu ok odrum hlutum, at hun var med barni, þo at hun leyndi þui, sem hun orkadi. Enn sem þetta var ollum þeim kunnigt, fagna þær miok, at þær hafa feingit efni til þa at aasaka, er adr hafdi iafnan mot stadit þeira rongum vilia. Þær skrifa nu bref til byskupsins, i huers byskupsdæmi klaustrid var[10], aasakandi hana fyrir byskupinum vm þenna glæp ok þyngia hennar maal med morgum lognum hlutum, sem þeir ero vanir at gera, er hata þann, sem einnhuern hlut hefir illa gert.

[1] *mgl. E.* [2] sua *E.* [3] hafdi *E.* [4] [*mgl. E.* [5] ok i mot þessari, sem þær uoru skylldar at elska, striddu þær med rangligu hatri *tilf. E.* [6] [hins forna svikara *E.* [7] sua *tilf. E.* [8] *saal. E; helga D.* [9] naudzyn *E.* [10] stod *E.*

Nu kom sa dagr, er von var at byskupinn[1] kæmi henni abbadisinni ouitandi, en hun [þuingut med sinni byrdi[2] vissi eigi, huat hun skylldi gera.

Hun atti[3] eina litla kapellu, i huerri hun var dagliga von at syngia [sælli guds modur Marie tidir[4] med ollum þeim sætleik ok elskhuga hiartans, sem hun matti. Hun gengr inn i fyrr sagda kapellu ok song[5] med ollum godvilia lof himinrikis drottningu eptir sinum vana. Sem hun hefir ut sagt tidirnar, fellr hun til iardar suo med hiarta sem líkam, bidiandi med grat ok hinni inztu[6] andvarpan hiartans til hinnar millduztu guds modur Mariam, at fyrir hennar milldi mætti hun fa likn sinnar sektar ok fordazt þat hrædiliga brigsli þeirar skammar, sem henni var verdugt fyrir sinn glæp.

Af þessum mikla harmi fellr aa hana suefn. Hin millda[7] iungfrv Maria vitrazt henni med tueim englum, ok huggar modir myskunnar harm hennar hiarta, talandi [til hennar med blidum ordum suo segiandi[8]: „Ek heyrdi þina bæn, ok sa ek þin taar. Vit, at ek hefir[9] þegit þier af minum sætazta syni, þeim sem er hinn giarnazti[10] hialpari syndugra manna, likn þinnar syndar, ok at þu skallt fullkomliga vera frelsud af þeiri skômm, sem þu ottazt.“ Þa sagdi hun til þeira tueggia eingla, sem [hun hafdi med ser[11]: „Skilit hana vid þann burd, sem hun er kuidug af, ok færit hennar son þeim einsetumanni, sem .vii. milur er i brott hedan, segiandi honum þau min ord, at hann fædi hann .vii. vetr.“ Sem þetta var gert, talar vor frv til abbadisarinnar blidliga suo segiandi: „Sie, nu ertu heil vordin [ok frelsud af þeiri skômm, er þu ottadizt[12], varazt, at þu fallir [eigi hedan af i þuilika snôru syndanna[13],

[1] abotinn (!) *E.* [2] [þyngd med burdi *E.* [3] sier *tilf. E.* [4] [tidir sællar guds modr Marie *E.* [5] syngr *E.* [6] mestu *E.* [7] milldazta *E.* [8] [blidliga til hennar þessum ordum *E.* [9] hefi *E.* [10] godgiarnazti *E.* [11] [med henni uoru *E.* [12] [*mgl. E.* [13] [hedan af i þenna glæp med aunguo moti *E.*

ok stunda þui framarr aa helgan lifnad med hinum heitazta kærleik hiartans. Vit, at fyrir þessa hluti mvntu þola morg brigsli af byskupinum, enn ver stodug ok ottazt eigi, þuiat þu munt audvelldliga sigra alla þina motstodumenn." Sem uor frv hafdi þessa [1] hluti sagt, huarf hun brott. Ok sem abbadisin vaknar, skilr hun [satt vera allt þat, sem henni var vitrad, ok hun var heil ok mio. Þackar hun [2] gudi ok vorri frv, er hana frelsti.

Litlu seinna kemr byskupinn, sem systrnar hofdu bedit, ok lætr kalla til sin abbadisina. Hun kemr i capitulum til byskupsins ok uill setiazt nidr i þann [3] stad, sem hun var von. Byskupinn talar þegar til hennar med hordum ordum, brigslandi henni [sinn illa [4] lifnad, ok bydr, at hun skal ut fara i stad. Hun minnizt orda sællar guds modur Marie, ok geingr ut med styrkum hug. Byskupinn sendir eptir [5] tuo klerka, at þeir profi, huort hun er sǫnn at [þeim glæp, sem sagt er af henni [6]. Þeir hyggia at vexti hennar likama, ok þuiat þeir finna eigi þau [merki, at hun mundi med barni vera [7], koma þeir aptr til byskupsins ok segia, at hun er saklaus ok skir af þessarri synd. Hann [8] hyggr, at þeir hafi fe [9] þegit af abbadisinni, at þeir bæri [10] hana vndan sokinni, ok profar sialfr med nockurum skilrikum monnum, huat satt er hier vm. Sem hann ser eingi merki þessa hlutar, fellr hann til fota henni ok bidr liknar ser, fyrir þat sem hann hafdi misgert vid hana. Hun vndrazt suo mikit litillæti byskupsins, fellr hun ok til iardar fyrir honum, segiandi sik omakliga, at suo mikils hattar persona litillæti sik suo miok fyrir henni. Byskupinn verdr miok reidr systrunum, er þenna glæp hofdu sagt aa hana, ok vill reka þær brott or klaustrinu. Enn þoat þær væri illuiliugar til abbadisar, kendizt hun vid, at þær hafa satt

[1] alla *tilf.* *E.* [2] [þat satt uera, sem henni hafdi uitrad uerit, ok þackar *E.* [3] þeim *E.* [4] [um sinn *E.* [5] henni *tilf.* *E.* [6] [þessum glæp *E.* [7] [mork, at hun sie med barni *E.* [8] Byskupinn *E.* [9] tekit ok *tilf.* *E.* [10] beri *E.*

sagt, ok uilldi helldr segia sina synd byskupinum til heidrs guds modur, er hana frelsti med sinni myskunn, at þær sem hana rægdu, se eigi pindar utan sok. Hun ferr til byskupsins ok fellr fram fyrir hann, ok segir honum leyniliga med litillæti allan þenna atburd. Hann undrazt miok, [blezar gud ok lofar fyrir sina oumrædiliga milldi, er hann tedi henni[1] fyrir sina modur.

Hann sendir tuo klerka til einsetumannzins at profa, huat satt er vm þenna suein.. Einsetumadrinn segir, at sueinninn var þann sama dag fæddr, sem byskupinn kom til klaustrsins, ok hann var þangat færdr af tueim[2] ungum monnum, er sogdu, at hann var honum aa hendi folginn af sælli guds modur Marie. Þeir koma aptr ok segia þetta byskupinum. Hann verdr [gladr, sem hann heyrir þat[3], ok lætr þenna suein vera med guds manni vm siỏ aar. Eptir þat tekr hann sueininn i sina geymslu ok lætr kenna honum aa bok. Hann var[4] miok frægr madr af godum [lifnadi ok skilning[5] heilagra ritninga, suo at hann var verdugr at vera hans eptirkomandi i byskupsdominum. Þuiat sidan hann vtlifat hafdi sinn alldr ok huildizt i drottni, var þessi sueinn kosinn til byskups. Predikadi hann fagrliga med sinum lifnadi ok ordum lof sællar guds modur æfinligrar iungfru Marie.

CXXXXIV.

Maria hialpadi systur.

Sv var ein[6] nunna, er vpp var fædd fra sinum barndomi med helgum lifnadi, ok vel ok lofliga lifdi i sinu klaustri vndir heilagri reglu. Ok suo sem hennar alldr vox, aukadizt ok þar med dagliga i hennar hiarta kærleikr [til sællar[7] guds modur Marie, gerdi hun huern dag hennar minning, treystandi henni þui fullkomligar sem hun kendi sik med hennar hialp meirr [ok meirr[8] fremiazt i andligum

[1] [ok lofar gud *E.* [2] tveimr *E.* [3] [nu miok gladr *E.* [4] vard *E.* [5] [sidum ok skilningi *E.* [6] iungfru *tilf.* *E.* [7] [*mgl.* *E.* [8] [*tilf.* *E.*

dygdum. Enn ofund hins gamla[1] ovinar leitadi at fyrirkoma hennar heilagleik ok vendir [augu ok[2] hiarta nockurs gofugs mannz [miog audigs at veralldligum rikdomi[2] til fegrdar hennar aasionu, suo at hann hefir alla sina elsku til þessarrar meyiar. Hann freistar optliga at mykia hennar hug med blidum ordum ok fogrum fyrirheitum[3]. Het hann henni at gefa mikinn rikdom ok dyrd ok alla goda hluti adra [enn sialfan gud[2], ef hun villdi samþyckia at verda hans husfrv. Hann leitar þessa[4] hluta dagliga med ollu kostgæfi, ok þar med tendradi diofullinn aaeggiare allra glæpa hennar hiarta til þess sama. Huat þarf hier margt[5] um? Sa styrki [stolpi ok turn[6], er med aukning heilagleiksins syndizt suo vordinn haar, at hann mundi taka til himins[7], hrapar nu nidr sleginn med ymisligum skotum ok hoggum hermanna, ok samþyckir brudr eilifs konungs at verda brudr daudligs þræls neitandi lifinu enn [trvlofandi sik[8] daudanum. Ecki stod annat i mot, at þessi glæpr fullgerdizt, utan[9] eigi fekst stund ok stadr til hann at fremia. Nu sem þau hofdu fullkomliga fest [sattmal med ser ok[10] daudanum, skipodu þau ser dag til [, nærr þessi nyi horkall skylldi þessa iungfrv gripa or klaustrinu ok samteingia ser med hiuskap[11]. Ok er kom sa dagr, for hun til huss fodur sins[12] ok suaf þar vm nottina, gefandi suo færi aa, at hana mætti þadan auduelldliga brott taka.

Hun var þa med ogurligri vitran ok þo myskunsamligri skylldut til at kennazt vid sina villu, þuiat henni syndizt [aa þeiri nott[2] i draumi, sem hun væri leidd at ogurligum pytt vndarliga diupum ok vidum. Hann spio upp suo miklum reyk med hinni mestu fylu, at henni syndizt sem allt loptid docknadi af, ok eigi matti sia birti solarinnar. Þessi pyttr var allr fullr med ormum ok modkum,

[1] forna manzins *E.* [2] [*mgl. E.* [3] heitum *E.* [4] þessara *E.* [5] langt *E.* [6] [*saal. E;* madr *D.* [7] himirikis *E.* [8] [samþyckiandi *E.* [9] eigi, enn *E.* [10] [sitt sattmal med *E.* [11] [nætr *E.* [12] ok modr *tilf. E.*

ok sem hun ottadizt akafliga þann hrædiliga gny, sem vard af [kalli ok[1] grat þeira, sem i þeim pytt kuolduzt, sa hun tuo blamenn logandi sem elldr hlaupa upp or midium pyttinum ok dreckia þar nidr i utan alla myskunn þær salir[2], er þar voru ætladar til pinu. Sem þeir ogurligu blamenn gripu systurina, at þeir drægi hana þar i, þrongvizt hennar hiarta med oruænting hialparinnar, ok i þessum otta serr hun ollum megum vmkring[3] sig, ef nockur mætti hana frelsa. Þa ser hun vora[4] [vinu ok[1] frv guds modur Mariam [, sem hun stædi fiarri miok ok snuizt[5] suo brott fra henni, at hun megi varla nockura hialp[6] fa af hennar syn. Systirin snyzt þo, þat framazt er hun ma, til himinrikis drottningar, ok kalladi hana med nafni talandi þessum ordum: „Min frv, min fru! hialpa[7] þinni ambatt, er nu er i suo mikilli naud.“ Modir myskunnar gengr nockuru[8] nærr ok spyrr: „Huer ert þu?“ „Ek er, sagdi hun, þin ambatt, drottning min! Var ek iafnan goduiliug i þinni minning [ok þionustu[9].“ Hun suarar: „Langt af [segir hun, langt af[9], ecki ert þu min, helldr ertu þess, sem þu hefir þier kosit hafnandi mer, komi hann nu [at frelsa[10] þik.“ Systirin harmar [enn framar[1], sem hun heyrir [þessi hennar ord[11], ok segir: „Minn fru, gior eigi suo, sannliga er ek þin þionustukona. Langt se fra mer, langt se fra minu hiarta hans minning, enn þu frels þina ambatt. Duel eigi, min frv, þuiat diupit suelgr[12] mik, ok pyttr opnazt nu at [suelgia mik ok gleypa[13].“ Sem hun aasakadi sig aa þenna hatt kallandi vora frv, ok ovinirnir, er hana drogu, villdu henni eigi[14] frest gefa [, kom modir myskunnar til sinnar seku ambattar ok tok i hennar hond. Fiandrnir flydu þegar brott þorandi eigi at sia þann, sem guds modir villdi hialpa[1]. Guds modir talar þa blidliga

[1] [*mgl. E.* [2] salur *E.* [3] umkringis *E.* [4] *saal. E;* fornu *D.* [5] [miok fiarre ok sem hun snyzt *E.* [6] uon hialpar *E.* [7] hialp *E.* [8] þa *E.* [9] [*tilf. E.* [10] [ok frelsi *E.* [11] [þetta *E.* [12] suelgir *E.* [13] [gleypa mik *E.* [14] eingin *E.*

til systurinnar huggandi hennar hiarta, er adr var miok pint med otta, ok segir: „Þessi er aavoxtr ok ombun likamligrar munudar. Þu gaft þik sialfviliug i hrapan ok pislir þessa suelgs, ok vissir þu eigi, varazt nu þat, sem þu hefir sed ok profat, ok leita med ollu afli at fa aptr vinattu þess goda herra, sem elskar skirlifit.“ Sem vor frv hafdi suo sagt, huarf hun brott.

En systirin tok aptr sitt vit, ok þegar hun vaknar, koma þar sueinar þess audga manz, at þeir hefdi hana med ser, sem hun hafdi rad fyrir gert. Hun segir til þeira: „Farit brott, þionustumenn daudans ok uppvekiarar eilifs bruna.“ Hun rekr þa brott fra ser med mikilli reidi, ok segir sinum frændum allan þenna atburd, sem vordit hafdi. Hun ferr aptr til sins klaustrs takandi aptr sinn fyrra lifnad ok fyrirheit med grat ok idran, at hun mætti aptr fa fullkomliga[1] elsku guds ok hans modur himinrikis drottningar Marie.

CXXXXV.

Systir fall[*in hialpadizt fyrir myskunn vorrar frv*].

Svo segir[2], at ein systir var su i nockuru klaustri, er af ollum monnum var elskut vmfram adrar systr, þær sem þar þionudu gudi, þuiat hun stundadi iafnan at lika gudi med fostum, vokum ok optligum taarum med odrum dygdarverkum, ok þar hatadi hana diofullinn fyrir ok harmadi med sinni ofvnd sik vera fyrirlitinn af henni, leitandi frammi at hafa allar velar sinnar illzku. Færr hanu hana suo suikit, at hun hafnar guds bodordum, þeim er hun hafdi iatad[3] at hallda, ok spillti sinn meydom. Hun kendizt þegar vid sina sekt ok harmar sinn glæp [med sorg ok idran[4]. Hun fellr til fota abbadisinni med litillæti biodandi sig til at gera, huat er hun villdi aa hana leggia. Hennar andlig modir harmar hennar fall ok sampinizt hennar grat, ok leggr aa hana skriptir, at hun mætti bæta þenna[5] glæp vid gud. Systirin andazt fyrr en hun hafi[6] endt[7] sina skript.

[1] fullkomna *E.* [2] segizt *E.* [3] iaad *E.* [4] [*mgl. E.* [5] sinn *E.* [6] *saal. ogs. E.* [7] utendt *E.*

Nockurum tima sidar syndizt[1] hun i suefni abbadisinni. Hun ottazt i fyrstu, eptir þat spyrr hun, [huort systirin hafi[2] nockurar pinur, sidan hun andadizt. Hun suaradi: „Min sæta modir, segir hun, ek hefir verit i pinum[3], hvar ek hefir brunnit saarliga fyrir [minar syndir[4], ok enn ero mer eigi uppgefnar minar syndir. Er ek skipud milli veralldar kuenna, þuiat ek tyndi fegrd þess meydomligs[5] klædis, er ek hafdi, þa er ek var helgud Kristi verandi skær iungfrv. En þat vil ek, at þu vitir, at ek skal hialpazt fyrir myskunn guds modur Marie. Su biarta siofar stiarna, er iafnan leysir[6] andir syndugra manna, kom til min skinandi sem sol [eda tungl[7]. Ek kalladi til hennar med grat suo segiandi: „Heyr, Maria, modir guds! huat skal ek gera syndug þin ambatt? Min frv, huar vart þu, er ek kom i þessar pinur? Optliga kalladi[8] ek [til þin[9], ok komtu eigi. Ef þin milldi heyrdi mina raust, hui hafnadir þu mitt aakall? Eigi var vndarligt, þott ek kalladi suo naudsynliga. Serr þu eigi þessa heluitis [ellda, er mik brenna[10]? Heyr, Maria modir Kristz, hialpa[11] mer skiotliga, lat mik eigi leingr kueliazt i þessum elldi. Heyr mik milldliga, hueria ek elskadi suo hiartaliga. Eigi muntu vilia gleyma, huersu opt ek heilsadi þik, ok ek fal mik ok alla kristna menn þier aa hendi bidiandi fyrir ollum, þeim er hallda [trv almenniligrar kirkiu. Hoi[12] mik, nu ser ek, at ek hefir[13] at þarflausu starfat.“ Guds modir suarar suo [minum ordum[14]: „Lat af, min dottir, þessum grat, ottazt eigi, ek skal þier myskunna. Enn adr þu komir i huildarstad[15], skalltu utenda þina skript, þuiat þu misgerdir miok fyrirlatandi minn son, huerium þu vart helgud ok fostnud skær iungfru, ok samteingdir þik dioflinum, en hann setr[16] þik i pinu.

[1] synizt *E.* [2] [ef systrin (!) hefdi *E.* [3] hier til *tilf. E.* [4] [minnm syndum *E.* [5] meyliga *E.* [6] lyser *E.* [7] [*mgl. E.* [8] kallada *E.* [9] [aa þik *E.* [10] [pinu, er mik brennir *E.* [11] hialp *E.* [12] [retta tru. Haa *E.* [13] hefi *E.* [14] [nunnunne, segir hun *E.* [15] huilldarstadi *E.* [16] lætr *E.*

Ok þui fektu, min dottir, kualar[1] fyrst eptir þinn dauda, at þu reittir mik til mikillar reidi, þuiat huerr er gerir i mot minum sæta syni, hann vanvirdir mik miok. Enn sakir þess at þu elskadir mik miok, sem þu heilsadir mer ok þionadir mer dagliga heidrandi mik, ok badt fyrir ollum kristnum monnum lifondum ok framlidnum[2], mattu orugg vm vera, at þu skallt eigi tapazt[3] at eilifu. Ok alla þa, sem mik heilsa [bidiandi til min[4], vil ek elska, ok þa heidra, sem mik vegsama[5], ok þeim hialpa, þuiat þat er vidrkuæmiligt, at ek lati mina þionustumenn eigi fyrirfarazt." Sidan sæl guds modir Maria hafdi suo talat[6], huerfr hun fra mer. Enn ek var eptir styrkt med hennar helgum ordum, sem nu heyrdir þu. Nu bid ek þig, min kærazta modir[7], at þu eggir aa þinar andligar dætr [minar systr[4] ok alla [adra menn, þa[8] er þu matt, at þeir leggi allan hug aa at þiona med goduilia [þeiri milldu[9] drottningu, er suo skiotliga hialpar ollum sinum þionustumonnum, ok lesit henni til [lofs þa[10] bæn sem ek var uon at segia, medan ek lifdi, bad ek til hennar fyrir ollum syndugum monnum, ok las ek þa bæn, Sancta et perpetua virgo[11] gaude dei genitrix." Þessi systir huarf þegar i brott, sem hun hafdi þetta talat.

Abbadisin kallar þegar vm morgininn saman [sinar systr[12] ok segir þeim vitranina minnandi[13] aa, at þær elski ok lofi guds modur enn framar en fyrr, ok lesi fyrr [sagda bæn[14]. Sem þær heyra þat, iata þær giarna at veita guds modur þessa þionustu ok alla adra, eptir ollu megni med sonnum kærleik, ok hier med þacka þær himinrikis drottningu med miklum fagnadi, at hun frelsti þessa þeira systur fra pinu, kallandi suo sem med einni rodd[15]: Skylldugt er at lofa ok[16] elska þessa helguztu iungfrv, er

[1] kualir *E.* [2] daudum *E.* [3] kueliazt *E.* [4] [*mgl. E.* [5] heidra *E.* [6] mællt *E.* [7] ok fru *tilf. E.* [8] [menn *E.* [9] [himirikis *E.* [10] [*saal. E;* heidrs þat lof ok bænir *D.* [11] ok *tilf. E.* [12] [allar systrnar *E.* [13] þær *tilf. E.* [14] [sagdar bænir *E.* [15] raust *E.* [16] at *tilf. E.*

suo giarna vill hialpa ollum syndugum monnum. Ok þo at nockur meistari væri suo sniallr, at hann taladi ollum tungum, mætti hann eigi hana lofa [sem verdugt er[1], eda telia hennar dygdir ok margfalldar iarteignir. Enn þo at ver seim miok ostyrkir [ok vanmegnir[2] at standa i mot syndunum, þa gerum þat bezta, er ver orkum, ok vanrækium eigi vora hialp, medan gud gefr oss sialfrædi i þessu lifi, ok elskum[3] guds modur med ollu hiarta, veitandi henni godviliuga þionustu, at eptir þetta lif veiti hennar son vor lausnari oss fyrir hennar bæn eilifa dyrd med sinum helgum monnum i himinriki.

CXXXXVI[4].

Musa for med vorri frv.

Ver vilium eigi þeigia yfir þui, sem guds þionustumadr Probus var vanr at segia af sinni systur litille iungfru, er Musa het. Hann sagdi suo, at aa nockurri nott vitradizt henni i draumi heilug guds modir Maria ok syndi henni ungar meyiar aa þeim alldri, sem hun var, allar klæddar huitum klædum. Sem hun girntizt at vera med þeim, ok þordi þo eigi at koma nærr þeim, spyrr sæl iungfrv Maria, ef hun vili lifa med þeim ok vera i hennar[5] þionustu. Mærin sagdizt giarna vilia. Vor frv baud henni, at hun skylldi eigi[6] þadan i fra fara med lausung eda barnaleik, ok hallda sik fra blatri ok leikum, vitandi fyrir vist, at milli þeira meyia, sem hun hafdi þa sed, skylldi hun aa þrituganda degi þadan koma i hennar þionustu. Eptir þessa vitran skiptir Musa sinum sidum, leggiandi nidr alla lausung [bernsku alldrs[2] takandi i stadinn mikla stadfesti [ok gamals manz sidu[2]. Sem fadir hennar ok modir vndra þat, spyria þau eptir, huat velldr þessu vmskipti sidanna[7]. Hun segir guds modur Mariam suo hafa ser bodit, ok at hun mvn aa [þeim degi[8] andazt ok fara til hennar þionustu. Eptir tuttugu daga tekr hun febres, enn aa þrituganda degi

[1] [at uerdugu *E.* [2] [*mgl. E.* [3] elskim *E.* [4] *Jfr. ovenfor S. 131.* [5] hennar *E.* [6] *saal. E;* þeira *D.* [7] *mgl. E.* [8] [þrituganda degi þadan *E.*

[, sem hennar andlat nalgazt[1], serr hun þa somu [guds modur[2] koma til sin med þeim meyium, sem fyrrum[3] vitradizt henni. Sem vor frv kalladi hana til sin, suarar hun ok leggr saman augun kallandi hatt: „Min [frv, se ek kem, min frv[4], ek kem.“ Ok med þessum ordum andazt hun, ok for [ut af[5] meyligum likam, at hun veri med helgum meyium, hafandi eilifan fagnad med meyiar syninum vorum herra Jesu Kristo[6].

CXXXXVII[7].

Vor frv vitradizt systur.

I þeim stad, er Suestonia heitir, i klaustri heilags Eduardi[8] var ein systir fræg af sinum heilagleik ok godum lifnadi[9] vmfram allar þær systr, er þar þionudu gudi[10]. Hun sagdi einum sidlatum brodur i klaustri guds modur Marie sem af nockurum odrum manni þessa vitran:

Minn fadir! sagdi hun, i þessu klaustri er[11] ein guds þionustumær[12], su er aa einni nott sa þess hattar vitran, sem heilug Maria drottning [himins ok iardrikis[13] stædi hia mer kallandi mik minu eiginligu nafni med þessum ordum: „Sæfr[14] þu, min kæri[15] dottir Eulalia?“ Hun kennir hana vera guds modur, huerri hun þionadi [med goduilia dag ok nott[16], ok suarar henni med þessum ordum: „Min kærazta frv, eigi sef ek, enn ek þin litillatazta[17] ambatt villdi vita, sakir[18] huers drottning heimsins[19] virdizt at koma til min syndugrar.“ Heilug guds modir sagdi: „Min sæti[20] dottir, ottazt eigi þina modur, huerri er þu veitir huern dag fagra þionustu. Ek minnir þik aa, ef þu villt at mer liki þitt starf ok þier verdi þat til hialpar, at þu lesir mitt lof eigi suo skiott, þuiat þa er þu heilsar

[1] [andazt hun *E.* [2] [iungfru *E.* [3] fyrr *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [hennar aund af hennar *E.* [6] per omnia secula seculorum. Amen *tilf. E.* [7] *Jfr. ovenfor S. 108 No. 24.* [8] Edduardi *E.* [9] ok godu sidferdi *tilf. E.* [10] ungar ok gamlar *tilf. E.* [11] uar *E.* [12] þionustukona *E.* [13] [himirikis *E.* [14] Sefr *E.* [15] *saal. ogs. E.* [16] [dagliga med aullum goduilia *E.* [17] *mgl. E.* [18] til *E.* [19] himirikis *E.* [20] *saal. ogs. E.*

mer med eingiligri kuediu, skalltu vita, at mer er þat mikill fognudr[1], ok einkanliga mest er þu segir [þessi ord[2] Dominus tecum, ma eingi rodd eda tunga segia, huat mikill fognudr[1] mer er at heyra fyrr sogd ord, þuiat mer þickir þa, sem minn sæti son se med mer, ok sem mer var oumrædiligr fôgnudr þa [i hans naveru[3]. Suo endrnyiazt su sama gledi, sem ek heyri þessi ord [eingiligrar heilsanar[2] Dominus tecum.“ Sem guds ambatt heyrir þetta, verdr hun fegin med oumrædiligri gledi ok þackar hinni sætuztu modur, at hun virdizt at kalla hana sina dottur ok veita henni huggan med suo milldri aminning. Modir myskunnar huarf þa brott fra systurinni med miklu liosi til himins, huar er hun rikir med sinum syni vm allar alldir.

Systirin minnizt sidan, huat hun hafdi sed ok heyrt, ok less hedan af seinna ok med meira athuga þat, sem hun villdi segia vorri frv til lofs. Hun var von at segia [vorri frv til heidrs[4] huern dag eingiliga heilsan Aue Maria suo opt, sem salmar ero i saltaranum[5], ok at hun mætti huern dag þessa taulu[6] fylla, las hun þenna versum Aue Maria nockut[7] skiotliga, enn sidan hun var styrkt med aminning guds modur, at hun læsi helldr seinna ok felldi af tuo hlutina, gerdi hun suo, ok las [þadan af fim togum[8] sinna eingiliga heilsan seint med ollum athuga ok kærleik hiartans.

CXXXVIII.

Vor frv hialpadi systur.

Sv var enn ein systir i nockuru klaustri, er systrnar raku brott or sinu klaustri sakir einhuerrar syndar, þeirar er aa hana var borin, meirr eptir þui sem þær hugdu, at satt mundi vera, enn þat væri logliga profat. A næstu nott eptir[9] sem hun var brott rekin, vitrazt abbadisinni i suefni heilog guds modir Maria asakandi hana, at hun hefdi

[1] fagnadr *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [Jesus uar med mier *E.* [4] [henni til lofs *E.* [5] David psaltara *E.* [6] *saal. E;* hluti *D.* [7] helldr *E.* [8] [.l. *E.* [9] þat *tilf. E.*

vanvirdt ok brott rekit hennar þionustukonu, er henni þionadi iafnan med goduilia. „ok at þu vndirstandir opinberliga, segir hun, huat hun gerdi einkanliga, suo at mer likadi, þa var þat eitt milli annarrar þeirar þionustu, er hun veitti mer, at hun las huern dag mer til heidrs þann efra ottusong, sem heilug kirkia syngr af[1] minum helga getnadi. Lat nu af þinni uillu ok bæt skiotliga vid hana, þat sem þu hefir vid hana misgert.“ Sem abbadisin vaknar, segir hon systrunum alla þessa vitran ok kallar fyrr sagda systr aptr med sæmd til klaustrsins ok setr hana i hę̨rra stad milli systranna enn [fyrrum hafdi hon[2]. En allar systrnar vegsama hana fra þeim degi sem sina modur.

CXXXXIX[3].

Vor frv hialpadi systur or haska[4].

Eptir þui sem ek hefuir heyrt af sannordum monnum var i einu systraklaustri nockur su systir, er einkanligan elskuga hafdi til guds ok hans modur halldandi fagrliga sina regllu. Hon geck fram fyrir allar þær systr, sem henni voru iamfngamllar i framning godra sida ok þionadi iafnan sælli guds modur Marie [med hinum heitazta kærleik hiartans, þuiat hueria nott sem adrar systr foru til suefns eptir ottusong, bad hun til sællar guds modur[5] fyrir hennar alltari a þenna hatt: „Heyr, hin haleitazta holl himnakonungsins, einkanlig hialp allra syndugra manna næst gudi, heyr, hit helgazta musteri, i hueriu er giordiz sætt milli guds ok manna, heyr, hin oruggazta hialp allra syndugra manna, ok hin traustazta vernd allra, er til þin flyia, hin helgazta guds modir Maria! Ek bidr þik fyrir hit blezada nafn þins einka sonar, at þu greidir vegh mins[6] lifnadar vm gotu eylifrar hialpar, hvar ek megi at eylifu huilaz med þer, min sætazta fru.“

Diofullinn er ofundar hennar heilagleik, vekr vpp hiarta eins mikils hattar manz ok miok riks at veralldar godzi, ok

[1] *Her begynder a*^{10}. [2] [fyrr *E.* [3] *Denne Legende mangler i E.* [4] *Overskriften sees ikke i a.* [5] [*tilf. D.* [6] *saal. D;* þins *a.*

tendrar þat med likamligri girnd til þessar guds brudar, at hann mætti hana faa, þuiat hon var einkanliga fogr ok þeck i augliti allra godra manna. Þessi riki madr talar til guds meyiar med þessum ordum: „Min sætazta, ek hefuir leynda luti at segia þer, ok ef þu villt gera eptir minum ordum, skalltu vera mer hin elskuligzta.“ Hon suarar: „Ek hefuir trunadarmann modur skapara allra luta, huerri til heidrs ok dyrdar ek ma vel heyra, ef þu vill nockut þat tala, sem henne sė til tignar.“ Hann gerir þegar bert fyrir henne, hvat honum var i hugh. Guds męr minniz sinnar fyrre hoglyndi ok svarar med meyligri skamfylli ok einfolldu hiarta: „Ef þu, hinn ungi madr, leitar þilikra luta, far til þeira, sem þer vilia likiaz, enn ek hefuir fest mik einum manni Kristi skięra iungfru.“ Sem hinn riki madr heyrir þetta, ferr hann a brott ogladr, hugsandi med ser, hveria list hann mętti til faa at fullgera þat, sem honum var i hugh. Hann kemr enn aptr annan dagh ok talar þilika luti, hann ter fyrir augum þessarrar [1] iungfru gull, dyra steina ok marga dyrliga luti, heitandi henni miklu meira rikdom ok dyrd, ef hon samþyckti hans vilia. Her vard vndarligr lutr, hart strid ok haskaligt hinum styrkuztum riddorum gerdiz i hiarta blautrar ok ostyrkrar iungfru, þuiat fyrir innan onadadi ovin skirlifuisins, sa er vpp vekr lostasemi [þessar meyiar [2], enn fyrir vtan teygdi þersi vngi madr hana med fogrum ordum ok fyrirheitum at fullgera þat, sem diofullinn eggiadi aa. Guds męr rennr þar til traustz, sem hon var von ok kallar litilatliga aa hina helguztu iungfru, gefandi henne i valld sinn meydom, hvern er hon hafdi gudi heitid. Fyrr sagdr vngr madr lætr enn æigi af þui, sem hann [tok vpp [3], ok a nockurum degi, sem hann feck talat leyniliga vid guds brudi, tendrar diofullinn sua hennar hiarta til elsku þessa vnga manz, at hon iatar at gera eptir hans vilia.

Sem hon hefdi fengit vidrkuæmilighan tima þar til ok

[1] meinlausu *tilf. D.* [2] [*mgl. D.* [3] [hefir vpp tekit *D.*

hon gengr vt af klaustrinu leyniliga, at hon mętti fa elskv ok fadmlag þess rika manz, þa ser hon koma i mot ser nockura konu med skinandi aasionu. Henni fylgir mikill fiolldi meyia gangandi inn vm þat port, sem hon ætladiz vt at ganga. Enn þuiat hon matti hvergi vt af vikia, sakir þess at þrongr murr kringdi vm hana ollum megum, feck hon engan annan vegh til enn ganga mot þessi frv, er inn geck i klaustrit. Sem drottning meyianna kemr nærr, hyggr systirin, at þar mun vera abbadis med sinum systrum. Hon nemr stadar ok skammaz miok, ottandi at hon verdi fundin at þeiri ohęfu, sem hon ætladi at gera. Modir miskunnar gengr at henni ok spyrr eptir blidliga, hvert hon villdi fara. Enn er hon skammaz ok svarar engu, segir var frv til hennar: „Eigi er þetta veghr eylifrar heilsu.“ Eptir þessi ord huerfr hon i brott. Systirin huerfr aptr til sin sialfrar ok snyr inn i sitt klaustr. Hon fellr fram fyrir alltari guds modur, bidiandi ser liknar med taarum, hveria er hon feck audvelldliga fyrir miskunn sinnar frv. Var hon alla stund sidan stadfost i hennar lofi med godum lifnadi, ok endi sitt lif dyrliga.

CL.

Vitran af uppnumning[1].

Sem lidit var fra holldgan vars herra Jesu Kristz þusund aara .c. fimtigir aara ok sex vetr, tediz [i nockuru klaustri i Saxlandi systur[2], er Elizabet het, margar fagrligar vitranir[3]. Syndi sa engill, sem henni var gefinn af gudi heimoligr til geymslu, þa bok sem heitir Viarium Domini, ok þar med tediz henni, aa hverium degi sæl guds modir iungfru Maria [reis af dauda[4]. Segir fyrr sogd Elisabeth sua: A þui aari sem mer var synd af guds englli su bok, er heitir Viarium Domini, var minn andi vpphafinn fra syn iardligra luta. In octaua assumcionis guds modur Marie,

[1] *Saaledes Overskr. i D*, Elizabet *E. Overskr. kan ikke læses i a.* [2] [nockurre klaustrfru i Saxlandi *E.* [3] iarteignir *E.* [4] [for framm af þessi ucrolld *E.*

aa þeim tima sem gudi færdiz forn holldz ok blodz guds likama, vitradiz mer[1] min huggan himinrikis drottning eptir sinum vana. Þa bað[2] ek hana, eptir þi sem ek hafði aaðr verit aamint af einum gǫmlum broður, sua segiandi: „Min fru, ek bið, at yðr goðgirnd uirðiz at gera mik uisa af[3], hvart þu vart uppnumin i himininn með einni samt ǫnd eðr bęði meðr ǫnd ok likama?“ [Hon segir[4]: „Þat sem þu spyrr, maatt þu æigi enn vita, enn þer skal þat þo uitrat [vera siðarr[5].“ Ek þorði alldri siðan aa þui aari, segir systirin, at spyria framarri[6] af þessu þann engil, sem mer var heimollegr, ok æigi hana, þa er hon vitraðiz mer. En fyrr sagðr broðir bauð mer at lesa nǫkkurar bęnir daglega, fyrir hueriar ek metti faa þersa uitran af henne. Sem liðit var eitt aar ok kom hatið hennar uppnumningar, hafði ek kronk uerit marga daga. Ek laa i minni sæng þann tima, sem [song heilaga messv[7]. Ek saa meðr andanum i fiarlegium[8] stað grǫf skinandi meðr micklu liosi, ok i leiðinu saa ek likam nǫkkurrar konu ok mikinn fiǫlða engla standandi vmkringis[9]. Litlu seinna reis hun upp or grofinni ok hofz upp i loptit með þeim fiǫlða englanna, sem meðr henni var, farandi sua upp til himins. Litlum tima siðarr enn ek saa þersa luti, gekk min fru til dyra þers herbergis, sem hon var uǫn mer at vitraz [. Sem hun stoð þar, teði hon[10] mer sina dyrð. A þeiri sǫmu stund uitradiz mer guðs engill, sa kom at segia mer hið tiunda capitulum fyrr sagdrar[11] bokar [Viarivm Dei[12]. Ek spurði hann eptir, huat merkti su vitran, sem ek hafði sieð. Engillinn segir: „Meðr þersari syn var þer tieð, huersu vaar fru var uppnumin til himins með ǫnd ok likama.“ Eptir þat spurði ek hann, huersu mǫrgum dǫgum eptir sitt andlaat upprisa

[1] *Med dette Ord begynder g², som nu lægges til Grund.* [2] *saal. övr.;* bið *g.* [3] þui *tilf. E.* [4] [Guds modir svarar *övr.* [5] [uerda um sider *E.* [6] framarr *övr.* [7] *saal. ogs. a, D;* saungz heilog messa *E.* [8] fiarlægum *övr.* [9] umbergis *E.* [10] [ok syndi *E.* [11] *saal. övr.;* sagdra *g.* [12] [*mgl. övr.*

hennar likams var. Hann suaraði bliðlega ok sagði: „A þeim degi, sem nu er halldinn hennar uppnumningardagr, andaðiz hun af þersu lifi, en aa fertuganda degi þaðan, þat er niunda[1] kalendas Octobris reis hun af dauða. Enn helgir feðr, er æigi hǫfðu fulla uissu af, ner upp var numinn hennar likami, skipaðu fyrir þui, at hennar andlaatzdagh at eins skylldi hallda haatiðlega, ok kallaðu þann hennar uppnumningardagh, þuiat þeir truðu fullkomlega, at hun var uppnumin með sinum[2] likama. Sem liðin voru[3] tuau aar, vitraðiz mer enn min fru, segir systerin, ok sem hun talaði marga luti viðr mik, spurði ek, huersu langan tima hun lifði aa iarðriki eptir uppstigning vaars herra. Hun suarar bliðlega, segiandi sik hafa lifat heillt aar ok sva marga daga, sem erv fra haatið drottinlegrar vppstigningar til þers dags, sem hun andaðiz. Þa spurði ek, huart aller postolarnir veri viðr hennar groft. „Aller vorv uið, sagði vaar fru, ok grofv minn likam i iǫrð meðr mikilli virðing.“ A þa haatið sem Gabriel engill boðaði henni guðs sun, sem min frv vitraðiz mer enn, var ek sva diǫrf, at ek spurði eptir, huersu gǫmul hun var, er hun gat guðs sun, sem engillinn boðaði henni þann helga burð. Hun uirðiz sua at suara: „Ek hafði þa, sagði hun, .xv.[4] uetr ok sua mikinn tima umfram, sem er fra minum burðar̃degi til þeirar haatiðar, sem guðs sun var mer boðaðr.

CLI.

Af [þeire iungfru[5] er Maria het.

I [byskupdęmi Laodiensi[6] var ein iungfru, sv er Maria het. Hun elskadi sua framarlega drottin, at fra þvi sem hun var fędd af moður kuiði, var hun nær alldri i nǫkkurum leikum, sem vngbǫrn eru vǫn, ok optlega um nętr for hun leynilega or sinni seng ok fell leynilega aa kne[7] fyrir sinni sęng ok las þær bęnir, sem hun kunni. Sem hun var .xii.

[1] hinn niundi dagr *E.* [2] ond ok *a*, *E.* [3] enn *tilf.* *E.* [4] fimtan *D*, *E.* [5] [*saal. g;* merkiligri kvinnu *D.* [6] [byskupsdæmi Leodiensi *övr.* [7] frammi *tilf.* *D*, *E.*

vetra gǫmul, gipti hennar faðer hana þeim manni, er Johannes het. Hun lagði sinn likama sua miǫk i þręldom, at hun uann optlega mikinn lut af nottunum meðr sinum hǫndum. Eptir þat bað hun lengi til guðs, huern tima er hun fekk orlof til af sinum bonda. Sem hun hafði langan tima sva lifat með honum i helgum hiuskap, leit guð litillæti sinnar ambaattar ok sendi með hins helga anda giǫf i hiarta hennar bonda, at þa er [fyrrum hafði hann husfru, helldi hann[1] nu sem sina systur, ok elskaði hana sialfr reinn meðr reinni aast. Þersor[2] fyrr sǫgð Maria elskaði einkannlegaz[3] af ǫllum helgum mǫnnum himinrikis drottningu iungfru Mariam, ok huert aar var hun vǫn at fara pilagrimsferð til kirkiu guðs moður Marie [de Oegines[4], fekk hun þar huern tima hina mestu huggan af sælli iungfru Maria. Ok þo at hun æti ekki aa ǫllum þeim degi, enn vakti[5] um nottina, ok for sua heim daginn eptir, at hun aat ekki fyrir kuelld, orkaði hun auðuelldlega[6] þeim langa veg, þuiat guðs englar studdu hana [aa hegra ueg ok vinstra[4].

A nǫkkurum tima sem hun var á þeim sama vegh, ok mikit regn var i skyiunum, enn hun hafði eingin vaasklęði, þa saa hun sem nǫkkurar stiǫrnur veri yfir hennar hǫfði ok hlifði henni, sua ekki kom regnit a hana. Hun heilsaði sęla iungfru[7] fallandi aa kne bęði dag ok natt þusundrat sinna ok hundrat sinna. Þessa fagrlegu ok faheyrðu goðuiliaþionostu gerði hun samfast um .xl.[8] daga. I fyrstu fell hon a kne [samfleytt sex hundrat sinna. Eptir þat las hun allt sallteri, sua at hun stoð ok fell aa kne viðr huern saalm, offrandi selli Marie engilegha heilsan Aue Maria. Hit þriðia sinn fell hun aa kne[4] þriu hundrat sinna ok slo sik með uǫnd[9] uiðr huert knefallit offrandi sik guði ok selli iungfru Marie með lǫngu pislarvętti. Þriu hin siðarstu

[1] [fyrr hafdi (hann) hana at husfreyiu, helldi hann hana *E.* [2] Þessi *övr.* [3] framazt *E.* [4] [*mgl. E.* [5] uekti *E.* [6] uel *E.* [7] Mariam *tilf. E.* [8] fioratigi *a.* [9] uendi *E.*

hǫgg slo hun sua fast, at mikit bloð flaut brott[1] af hennar likama. Eptir þat fell hun enn aa kne fimmtigum sinna ok fylldi sua sina þionostu. Þetta giǫrði hun æigi af mannlegum styrk, helldr með engillegu fulltingi, er henni hialpaði iafnan um alla luti.

Fra andlati ekkiu ok iarteign fru sancte Marie[2].

A nokkurum tima sem ein sęmilig ekkia, su er sinar dęttr hafði uppfędt i helgum meydomi ok gefit himneskum bruðguma til þionostv, var komin at andlaati, sa fyrr sǫgð guðs þionostukona Maria[3] hina helguztu iungfru guðs moður Mariam standa hia fyrr sagðri ekkiu ok rak i brott miskunnsamlega sem meðr einni blǫku þann hita, er hun pinaðiz af. Sem ekkian uar ǫndut, saa hun enn sęla iungfru Mariam með micklum fiǫlða meyia skiptaz sundr i tua chora[4] syngiandi ok lofandi guð. Ok er prestrinn giorði vtferð fyrr sagðrar ekkiu eptir siðuana, syndiz henni sem hinn hęsti kennimaðr Jesus Kristr syngi messuna meðr micklum fiǫlða [heilagra manna[5], ok su kirkia er sigrat hefir heimsins girndir, þat eru helgir menn guds i himinriki, annsuǫruðv[6] fagrlega þeiri kirkiu, sem enn stendr i striði veralldarennar, þat eru kristner menn er[7] lifa aa iarðriki.

Fra bôn Marie de Oegines[8].

Fyrr sǫgð Maria de Oegines bað optlega til guðs með mǫrgum taarum ok mikilli staðfesti, at guð gefi henne einnhuern þann sinn uin, er hun metti luttakari verða meðr uerðleik ok ombun heilagrar predicanar, hueria hun maatti æigi fremia fyrir sialfa sik. Ok sem henni var þat ueitt, las hun fyrir honum guði til heiðrs ok hans moður Marie huern dagh, er hann predicaði, hundrat sinnum [engilega heilsan[9] Aue Maria, a þann haatt sem heilagr Martinus bað til guðs, þa er hinn sęli Hylarius byskup predicaði. Veitti guðs miskunn fyrir hennar bęn þeim, er predicaði,

[1] *mgl. övr.* [2] item af þeiri somu *Overskr. i D.* [3] de Oegines *tilf. E.* [4] kora *E.* [5] [eingla *E.* [6] sæmiliga ok *tilf. E.* [7] enn *tilf. E.* [8] *Ikke nyt Capitel i D;* af Mariu de Oeg *E.* [9] [uersit *E.*

goðuiliugt hiarta, likamlegan styrk at þola męðu ok erfiði, ok goðan framburð orðanna, sua at aller er heyrðu, fengu andalegan[1] auǫxt fyrir iðran sinna synda[2].

Af andlati.

Þann tima er þessi fyrr nefnd Maria fekk hinn siðarsta krankleika, af huerium hon andaðiz af þersari verolld, bar þat til einn tima, at hun tok at syngia haatt guði lof með skięrri roddu, ok æigi let hun af samfleytt um .iij.[3] dagha ok nętr at þakka guði syngiandi Te deum laudamus, ok þar meðr sǫng hun meðr sętu hlioði cantilenas af guði ok vaarri fru ok ǫðrum helgum mǫnnum, þeim er hun elskaði, eptir þui sem stendr i guðlegum ritningum. Hun sagði marga luti af leyndum himneskum lutum. Hun sagði aa milli annarra luta, at sęl iungfru guðs moðer Maria var i himinrikis dyrð meðr ond ok likama, ok likamer þeira heilagra manna, sem upp risu með Kristi, sneruz alldri siðan aptr i duft. Hon sagði ok, þa er hon sǫng [de sancto[4] Stephano protomartire, huern[5] hon kallaði rosarium paradisi, at i sinum dauða, er hann bað fyrir sinum vuinum, gaf guð honum i giof [fyrir sina bęn[6] hinn heilaga Paulum, [ok i piningh Pauli tok Stephanus hans anda ok offraði guði. Sem hon sǫng slika luti fyrir guðs moður alltari, vitraðiz henne sialfr guð ok margir helgir menn, en guðs moðir Maria var iafnan hia henni. Tok hon þa hina siðaztu smurning. Þessor fyrr sǫgð Maria de Oegines andaðiz, þa er liðit var fra holldgan Kristz þvshundrat uetra tuau hundrat ok þrættan aar[7].

[1] andligan *D*, *E*. [2] ok misgiorda *tilf. E.* [3] þria *D*, *E*. [4] [af hinum helga *övr.* [5] er *tilf. E.* [6] [*tilf. övr.* [7] *Her ender* g^2; [Enn þann tima sem hinn sæli Paulus var halshogginn fyrir guds nafni ok hann let sina ond, var hinn heilagi Stephanus vid ok tok hans anda ok offradi hann gudi sua segiandi: „Þessa mikla ok dyrliga giof gaftv mer einkannliga, enn nu gelld ek hana þer aptr med margfolldum aauexti.“ Sem þessir þrir dagar voru lidnir, let hon sina sæng bua i kirkiu guds modur fyrir alltari. Vitruduz henni optliga helgir menn ok sua vorr herra

CLII.

Af Octaviano keisara[1].

Swo segir Innocencius pafi, hinn þridi med þui nafni, at þann tima sem Octovianus keisare hafdi allan heim lagt vndir [Romveria riki[2], elskudu senatores ok Romaborgar lydr hann suo miok, at þeir villdu dyrka hann sem gud. En med þvi at keisarinn war witr, skildi hann sig vera daudligan mann, ok villdi eigi sier rangliga eigna nafn odaudligs konungs. Enn sakir þess at þeir helldu aa [þessum hlut[3] med mikilli aakefd, lætr hann kalla til sin Sibillam spakonu ok villdi vita af hennar spadome, ef nockurn tima mundi fædazt i heiminn sa, er honum wæri meire ok tignare. Ok sem hann hafdi samankallat sitt raad aa burdardag wors herra Jesu Kristz at tala vm þenna hlut, ok Sibilla[4] war i keisarans herbergi leitandi eptir at faa af himnagudi andsuȯr hier vm, þa syndizt vm midian dag gulligr hringr hia solinne, ok i midium þeim hring war hin fegrsta iungfru standandi yfir alltari ok hafdi einn smasuein sier i fadmi. Sibilla[4] syndi þetta keisaranum. Enn er hann undradizt miok þessa[5] syn, heyrdi hann rodd suo mælandi: „Þetta er alltari himins.“ Sibilla mællti til hans: „Þessi sueinn er þier meiri, ok þui skalltu hann dyrka.“ Su sama keisarans holl er nu wigd til kirkiu gudi til heidrs ok hans

Jesus Kristr ok hans modir (*Her ender a*[10]) ok huggadi hana, suo at hon kendi nærr ecki til sins krankleika. Sem hon war aamint af hinne helguztu iungfrv, tok hon hina siduztu smurning. Woru þar wid allir guds postolar. Þann tima sem byskup Tolosanus kom at witia hennar, hof sæl guds modir hana upp i loptid mot byskupinum. Þessi fyrr sogd Maria (de Oeginis *tilf. E*) andadizt þa er lidit war fra holldgan (hingatburd *E*) Kristz m. vetra .cc. (þushundrat uetra tuo hundrat uetra *E*) ok .xiii. ar. Huer er heyra uill hennar lif ok iarteignir, lesi þa bok, er meistari Jacobus de Uitriaco hennar skriptafadir, er sidan uar cardinalis i Roma, skrifadi af henni *a*, *D*, *E*. [1] Saugn Innocencij pafa *Overskr. i E.* [2] [sik *E.* [3] [þessu *E.* [4] *saal. E;* sibilia *her D.* [5] *saal. E;* fyrr *D.*

modur, ok sakir þess er hun [allt til þessa dags[1] kollut Sancta Maria Ara Celi [, þat er aa vort mal: kirkia heilagrar Marie altari himins[1]. Keisarinn skilr nu, at þessi smasveinn war honum meiri [ok volldugari[1] ok færir honum i forn reykelsi, enn vill alldri sidan [þadan af[1] lata sig gud kalla.

CLIII.

Er Maria vitradizt smid(n)um.

Kirkia heilagrar Marie, hueria er Constantinus keisari let gera med vndarligum hagleik, skinn med mikilli fegrd. Enn er þa pilara, sem þar voru til ætladir, matti eigi uppreisa sakir sins mikilleika[2], ok menn mæddu sig þar aa marga daga [seliandi at þarflausu sitt arfede, þuiat þeir feingu eigi fram komit sinvm vilia[3], þa vitradizt heilog Maria smidnum i draumi ok mællti: „Wer eigi ogladr, tak [medr þier[1] þria pillta af scola, ok med þeira fulltingi muntu mega gera, huat er þu villt.“ Þat vard ok suo. Þa veittizt lydnum[4] at sia vndarliga syn, at þat sem eigi matti fioldi styrkra karlmanna orka, reistu þrir sveinar vpp auduelliga, þeir sem eigi hofdu fullkominn styrk sins likama[5].

CLIV.

Borgarmenn heingdu upp serk vorrar frv[6].

Swo segir meistare Gallterius[7], at þa er nær fimtan aar woru lidin fra pinsl hins helga Jatmundar konungs i Einglandi, kom af Nordrhalfu heimsins sa iarl, er Hrolfr het. Ok sem hann hafdi sigrat Breta ok Flæmingia en brent þeira borgir ok kastala, kom hann til Cenomanniam ok sat vm stadinn. Hann sendi nockura hofdingia or sinum her til Turonsborgar, enn med guds forsio[8] mattu þeir eigi fram komast, þuiat Karhus[9] ok Ligeris toku suo mikinn voxt, at eigi matti yfir[10] komazt. Heriar hann þa vida annars stadar vm Franz. Þessi Hrolfr var kominn af [gofgum ættum[11] hinna fyrri Noregs hofdingia, enn sem

[1] [*mgl. E.* [2] mikilleiks *E.* [3] [ok feingu ecki at giort *E.* [4] *tilf. E.* [5] med guds fulltingi *tilf. E.* [6] Saugn Guillel(mi) *Overskr. E.* [7] Guillelmus *E.* [8] forsia *E.* [9] Cacus *E.* [10] þær *tilf. E.* [11] [gaufugri ætt *E.*

Haralldr konungr rak hann sakir illuirkia ok hernadar brott af sinu[1] fostrlandi, hafdi hann mikinn her med ser. Fylgdu honum margir, þeir sem girntuzt at gripa annarra godz, ok suo hinir, er sakir sinna glæpa voru utlægir i sinu landi. Ok er hann hefir wida farit vm Franz med sinu lidi ok lagt vndir sik kastala ok borgir, enn drap kristid folk, settizt hann vm þa borg, er Carnotum heitir. Stadarfolkit treystizt[2] meirr myskunn lausnara vors Jesu Kristz ok hans modur Marie enn styrkum [murum eda vopna[3] afla, ok festu [sem merki[4] fyrir mur borgarinnar, þar sem brotinn var af hermonnum, serk vorrar frv, huern er Karolus Caluus let med odrum helgum domum flytia af Miklagardi i Franz. Sem þeira ouinir sia þenna hlut, hlogu þeir ok skutu at þessu helga klædi. Enn þegar i stad wrdu allir þeir, er at borginni sottu, blindir ok mattu [huorki ganga fram ne aptr[5]. Borgarmenn hlupu[6] vopnadir vt af borginni, er þeir saa þat, ok hefndu sinna meingerda sediandi sina reidi i drapi guds ovina ok sinna eptir sinum vilia. Hrolfr hofdingi hermanna[7] komzt vndan, huern er gudlig milldi vardueitti, at hann [tok helga trv Kristz[8]. Fyrr nefndr Hrolfr vann sidan Rothomagum ok þa stadi, sem þar ero nær. Enn sem gudlig milldi vendi þeiri reidi, [er aa Fracka riki hafdi leingi legit, ⁊ myskunn[9], þa sigradi Robertus iarl af Paris ok Rikardus hertugi Burgundie Nordmenn[10], þa er meirr enn .xl. aara hofdu miok eydt Franz. Tok hofdingi Nordmanna Hrolfr ok annar hofdingi frændi hans, er Gello het, ok allr þeira herr kristni med þeim skildaga, at eptir raadi sinna hofdingia het Karl konungr at gefa Hrolfi sina dottur, ok þar med þat riki, er Neustria heitir. Robertus hertugi af Paris hellt Hrolfi undir skirn ok gaf honum sitt nafn. Þessi Robertus, er fyrr het Hrolfr,

[1] riki ok *tilf.* *E.* [2] treystir *E.* [3] [manna *E.* [4] [sua *E.* [5] [eigi ganga, huorki aptr ne framm *E.* [6] hliopu *E.* [7] hermannanna *E.* [8] [tæki kristiliga tru *E.* [9] [fra Fracka konungi, er leingi hafdi þar aa legit *E.* [10] *mgl.* *E.*

hellt fyrr sagt riki af Fracka konungi sem sinum herra, var þat sidan sakir Nordmanna, er þar bygdu, kallat Nordmannia[1].

Suo er sagt, at þa er Fracka konungs menn, þeir sem voru vid þetta sattmal, beidduzt, at Hrolfr mintizt vid fot konunginum, er honum veitti suo mikla ærv, forsmaarr Hrolfr at leggiazt til fota nockurum manni, ok tok med hendi fot konungsins ok dregr upp at munni sier. Sem Nordmenn sia konunginn falla aa bak, hlægia þeir. Frackar taka þetta med reidi, adr Hrolfr verndar sik suo, at hann segir þenna sid vera i sinu landi. Þessi Robertus var hinn fyrsti hertugi Nordmannie. Hans son var Guillelmus fadir Rikardar. Rikardus gat son, er Rikardus het, ok annan, er Robertus het. Þessi Robertus vann Pul ok Sikiley, hann lagdi vndir sik Calabriam ok Veneciam, hann sigradi Alexium Griklandz keisara. Þessi er Robertus Guiscardi fadir Vilhialms bastardar Eingla konungs[2].

CLV.

Vor frv breiddi alltarisblæiv a riddara[3].

Nockur gofugr riddari gofgadi sig med tiguligri[4] goduiliaþionustu vorrar frv. Þessi riddari var aa nockurum degi med sinum monnum nærr einu musteri, i hueriu heilog Maria war dyrkut med einkanligri vegsemd. Þa [koma at[5] honum mikill fioldi vopnadra [manna, þeir[6] sem hans lif uilldu hafa, ok er þeir hofdu lengi at honum sott, kemst hann inn i kirkiuna med sinum monnum. Þeira ovinir kringia vtan vm kirkiuna ollum megum, leitandi med ollu kostgæfi þeim at na or kirkiunni. Þeir veria sik leingi vel, enn þuiat þeir voru færri, beidduzt þeir vm sidir grida, eptir þui sem þeira herra bavd þeim. Var þeim þat veitt. Sem riddarinn beiddizt fridar ok feck eigi, lukti hann kirkiuna ok vardizt[7], suo at þeir mattv honum ecki mein

[1] Nordmandia *E.* [2] *Dette sidste Afsnit mangler i E.* [3] Af gaufugum riddara *Overskr. i E.* [4] tigurligri *E.* [5] [kom eptir *E.* [6] [riddara, þeira *E.* [7] uardueittizt *E.*

gera. Þeir gerduzt nu suo vitlausir af sinum grimleik, at þeir logdu elld i kirkiuna. Hann er nu ollum megum vmkringdr af loganum ok finnr ongvan veg til, at hann megi fordazt, ok þui vendir hann fastliga allri sinni von til modur myskunnar flyiandi til hennar traustz med ollu hiarta, ok fell fram litillatliga fyrir hennar likneski, sem hann mundi þa þegar deyia. A alltarisblæiunni var maurkut[1] likneskia vorrar fru med pislarmarki vors herra ok lausnara ok skript hins helga Jons postola. Hafdi riddarinn þessa somu blæiu latid gera af sinu godzi med fyrr sogdum likneskium. Hans bæn er nu heyrd, þuiat honum vitrazt vor frv standandi hia honum, ok breidir þa somu blæiu yfir hann vardueitandi hann suo sem alltarishusit, i hueriu er hann la, oskaddan af ollum bruna. Hans ouinir foru i brott, sem þeir hofdu brent alla kirkiuna, annars stadar, ok þottuzt hafa brent[2] þenna mann. Heilug guds modir baud, at hann skylldi vpp risa af iordinni suo segiandi: „Ef þu hellzt i minni þionustu, sem þu hefir vpp hafit, mvn ek suo frelsa þig af eilifvm pinvm, sem nu [leysti ek þig[3] fra þessum haska." Ok vid þessi ord huerfr hun brott. Enn riddarinn verdr gladr vid þessa hluti, ok var allt til enda sins lifs [hedan af[4] enn godviliugri i þionustu ok lofi hinnar helguztu iungfrv guds modur Marie.

CLVI.

Vor frv hialpadi riddara, er þyrmdi iungfrv aa laugarnott.

Sa var einn riddari audigr ok miok frægr af sinum riddaraskap ok bardogum, er hugdizt tyna mundu sinni slekt, ef hann fengi ser[5] eiginkonu, enn hans hiarta ok likamr war þo yfirvettugis[6] heitr til kuenna aastar. Hann ferr med odrum riddorum wid mikinn pris til þess turniment[7], er vera skylldi i Nordmannia, ok er hann kemr suo reikandi med augum sem med hiartanu til eins kastala, serr hann aa veginum eina iungfrv einkanliga fagra. Hann

[1] *saal. E;* markat *D.* [2] drepit *E.* [3] [frelsti ek þik ok leysti *E.* [4] [*mgl. E.* [5] *saal. E;* eigi *tilf. D.* [6] yfiruættis *E.* [7] *saal. ogs. E.*

girntiz miok hennar fegrd ok talar til eins sins þionustumannz [ser heimuligs[1]: „Far skiotliga ok spyr eptir, huerr fadir eda[2] modir þessarrar iungfrv er. Ok ef hann vill hana lata sofa hia mer i nott, skal ek gefa honum[3] tiv pund silfrs ok þar med [min klædi[4] dottur hans til sæmdar.“ Sem þionustumadrinn gerdi eyrindi sins herra, war iungfrvin [eptir fodur sins bodi[5] klædd sæmiliga ok fylgdi þeim vnga manni, leiddi hann hana i herbergi sins herra riddarans. Ok sidan þau hôfdu etid ok druckit, woru þau leidd i eina sæng. Nu sem hann villdi eiga blidskap med [þessa skæru[6] iungfru, [þa var hun[7] bidandi[8] med harmsfullu hiarta, at hun væri[9] rænt [tign sins meydoms[10]. Þa var laugarnott[11], hueria er godviliugir kristnir menn til minningar ok heidrs guds modur Marie vardueita[12]. Riddarinn mælti: „Min kærazta, huert er þitt nafn, hui hefir þu suo mikit angr ok grat fyrir mina skulld, sakir huers hygst þu komin til min sem til þins ovinar? eda elskar þu fodur þinn, þann sem þig sendi til min?“ Hun suaradi med skialfandi rodd[13]: „Ek heiti Maria. Er þat eigi vtan sok, at ek pinizt af harmi ok grat, þuiat betra er mer at deyia, en lifa liotliga spillandi minvm meydomi, einkanliga[14] þui at ek hefir[15] heitid Marie at hallda hreinlife[16] ok fastnat mik skæra iungfrv einum brudguma Kristi. Ek hefir[15] heitid at likia eptir buningi [ok sidum[5] systra, ef eigi stædi þar i mot fatækdomr mins fodur. Hefir ek nvmit aa bok tidir heilagrar Marie af einum fatækum klerk, þeim er var til herbergis i husi fodur mins. Þa steig[17] nidr guds andi i hiarta riddarans ok rak i brott af hans hugrenning allan hita saurlifis, ok sagdi hann suo: „Þui at nu er þuottdags nott ok þu heitir Maria, þat þydir siofar

[1] [er honum uar heimugligr *E.* [2] ok *E.* [3] *tilf. E.* [4] [mitt yfirklædi *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [þessari skærri *E.* [7] [*saal. E;* ok var sem *D.* [8] bidiandi *E.* [9] eigi *tilf. E.* [10] [sinum meydomi *E.* [11] laugardags nott *E.* [12] helldu heilagt hatidliga *E.* [13] roddu *E.* [14] fyrir *tilf. E.* [15] hefi *E.* [16] skirlifi *E.* [17] stie *E.*

stiarna, þa skal mitt hiarta hallda sik fra ollum okyrleik vondrar hugrenningar ok likamann fra sorgan[1] þins meydoms. Skal ek eigi gera med þier myrkranna verk, helldr mvn þessi nott, er modir eilifs dags Jesu Kristz helgadi ser, mer lysazt sem dagr til rettsnvningar, ok nottin er mitt lios i minum andligum krasum. Ok þuiat þier er viliugt, eptir þui sem þu segir, at þiona Kristi med systrum i klaustri, þa heit ek med guds vitni, at ek skal þetta gera eptir þinvm vilia, ef þu ferr þangat med mer.“ Hun suaf nv alla nottina ǒrugg af þessu sattmali ok fyrirheiti. Wm morgininn eptir fluttu riddarans heimoligir menn hana leyniliga med ser. Riddarinn fær hana i hendr nunnvm[2] i klaustri þui, sem nærr var þeim stad, er þeir skylldu leika i, heitandi med suardaga, at hann skylldi þann stad heidra med miklum giofum[3] fyrir hennar skylld, ok medan gud gæfi honum lif, skylldi hann huert aar sækia þangat. Eptir þetta ferr hann brott, [ok næsta manadag[4] eptir er hann drepinn i turniment ok grafinn i þeim sama stad, er hann fell, eptir þui sem sidr er til.

Kristz mær bidr nu hiartaliga til guds modur, huerri hun hafdi sik iatad æfinliga til þionustu ok gefr Kristi ok Marie i valld med sut ok taarum sinn unnusta, huers aptrkvomu hun bidr miok [gratandi ok[5] ottandi. Enn er hann kemr eigi aptr med odrum riddorum, ok eingi von er hans tilkuomu, idrazt abbadisin, at hun hefir i klaustrid tekit þessa mey, ok kærir at hun hafi med prettum komit i systranna samlag. Jungfrvin bidr hina helgu Mariam med miklum grat, at hun birti nockut, huilika von þessi riddari aa henni til hugganar. Sialf hin helgazta iungfru Maria vitrazt henni [i suefni[6] ok mællti: „Lat af, hin kærazta, lat af harmi ok grat. Ek er Maria modir Jesu þinn huggari. Wit at þegar sem þessi þinn sæti hvarf i brott fra þier, do hann i turniment ok var grafinn i þeim stad, er hann

[1] saurgan *E.* [2] nunnunum *E.* [3] fiegiofum *E.* [4] [A næsta morgin *E.* [5] [*tilf. E.* [6] [*mgl. E.*

fell. Enn þuiat hann gerdi mer heidr, er hann þyrmdi þinum meydomi ok gerdi þier [goda hluti [1] fyrir mina skulld, feck hann sanna idran i sinum dauda, ok hefir nu eilifa sælu. Far nu til abbadisarinnar ok seg henni [min ord [2], at hun fari sem skiotazt þangat, sem hann er grafinn, ok flyti hans likam hingat ok grafi i kirkiugardi, at hann hialpizt fyrir bænir heilagrar kirkiu. Er þat mark til þess, at hann er holpinn, at rosa einkanliga fogr er vaxin yfir grofinni, stendr hennar rot af hiarta [ok munni [2] riddarans vpp i gegnum iordina.“ Hun ferr nu med fagnadi ok segir abbadisinni bod himinrikis drottningar. Enn abbadisin segir þetta vera flærd hennar, ok þenna draum hafi hun samsett med sinum lygum. Hun ferr nu aptr gratandi ok bidr enn til vorrar frv. Hun vitrazt henni annan tima ok segir hit sama sem fyrr, ok leggr þat til, at hun segi abbadisinni eina þa synd hennar leynda, er hun þyrfti at iata ok bæta med idran ok taarum, ok suo skal hun fara berfætt med [sinum systrum [3] at gera med hreinu hiarta þat, sem henni var bodit. Sem abbadisin heyrir þetta, kennizt hon vid sina synd, ok er hon hefir iatad ok skriptir fyrir [4] tekit, ferr hvn skiotliga, sem henni var bodit, til þess stadar, er riddarinn var grafinn, ok fann hans likama, þar [sem þessi rosa, er [5] vor frv hafdi sagt, var vpprvnnin, ok flytr hann til sins klaustrs, ok grefr þar sæmiliga til lofs vorum herra Jesu Kristo ok hans modur [6].

CLVII.

Af riddara, er stal, ok vor frv frelste.

Nockur riddari var sa, er atti kastala nærr almennings veg, ok rænti alla [vtan nockura [7] myskunn, þa sem þann veg foru, enn þó heilsadi hann dagliga guds modur Mariam, ok eigi villdi hann nockurn dag gleyma sakir nockurrar fiolskylldu, [huersu sem þat kom til [8], at segia henni til lofs eingiliga heilsan Aue Maria. Þat bar til, at einn

[1] [heidr *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [þeim systrunum *E.* [4] *tilf. E.* [5] [med þessi rosa, sem *E.* [6] Mariam *tilf. E.* [7] [aan *E.* [8] [*mgl. E.*

klaustramadr heilagr i sinum lifnadi for þa somn gotu, enn[1] riddarinn baud þegar, at hann skylldi ræna. Guds madr [bad raufarana[2], at þeir leiddi hann til sins herra, þuiat hann kvezt til hans hafa leynd[3] eyrindi. Sem þessi munkr er leiddr til riddarans, bad hann, at allir hans sueinar[4] ok allt hans folk, þat sem i kastalanum var, safnadizt saman til hans, at hann predikadi fyrir þeim guds ord. Ok er allir voru i einn stad komnir, mællti hann: „Eigi ero allir þinir menn hier, þuiat einn er aa brottu." Enn er margir sogdu, at allir væri þar, sagdi hann: „Leitid eptir vandliga, ok mvnut þier finna nockurn þann, sem i brott er." Einn af þeim sagdi, at hunter væri ecki þar kominn[3]. Brodirinn segir: „Sannliga er hann [einn eigi hier[5]." Nu er sent eptir honum, ok er hann leiddr fyrir guds mann. Ok er hann ser hann, welltir hann hrædiliga sinum augum, ok skekr hofudit sem vitlaus madr, ok þorir eigi nærr at koma[6]. Heilagr guds madr mællti til hans: „Ek særi þik fyrir nafn drottins vors Jesu Kristz, at þu segir oss[3], huer þu ert, gerandi bert, sakir huers þu komt hier." Hann svarar honum: „Heyr[7], nu er ek særdr til, at ek verd at birta naudigr, huerr ek em. Ek er[8] eigi madr, helldr diofull, hefir ek tekit mannz liking ok verit suo fiortan aar med þessum riddara, þuiat vorr hofdingi sendi mik hingat, at ek geymdi gerla at, ef nockur wæri sa dagr, er riddarinn segdi eigi heilsan sællar Marie, skylldi ek þegar, sem ek fyndi þat, hafa valld yfir at kyrkia hann, at hann endadi sitt lif i illum[9] verkum ok væri vorr madr. Enn huern dag sem hann sagdi þessa heilsan, matti ek [ecki hafa valld[10] yfir honum. Nu geymdi ek at sem vandligazt dag fra degi, ok hefir eingi sa dagr verit, at hann hafi fyrirlatid hana[11] at heilsa." Riddarinn ottazt akafliga heyrandi þetta, ok fellr til fota guds manni bidiandi ser

[1] at *E.* [2] [baud reyfurunum *E.* [3] *mgl. E.* [4] lærisveinar *E.* [5] [hier eigi *E.* [6] ganga *E.* [7] Hev *E.* [8] em *E.* [9] uorum *E.* [10] [eckiualld hafa *E.* [11] Mariu *E.*

liknar, ok skipti sitt lif þadan ifra i betra efni. Guds madr sagdi til diofulsins: „Ek byd þier i nafni Jesu Kristz, at þu huerfir i stad brott hedan ok farir i þann stad, at þu giorir alldri hedan af mein nockurum þeim, er kallar aa vora frv guds modur Mariam.“ Sem hann sagdi þetta, huarf diofullinn brott sem reykr.

CLVIII.

Af riddara er var vid messu ok syndizt i turniment.

Einn riddari hardla þrifinn, sa er med godfusu hiarta elskadi hina helguztu [guds modur[1] Mariam, for til þess stadar, er hann skylldi rida i turniment med odrum riddorum. Hann kom til eins klaustrs heilagrar guds modur Marie, er stod aa veginum, ok for til kirkiu at heyra helga messu. En þuiat onnur messa var [æ sogd[2] eptir adra, villdi hann eigi sakir heidrs [guds modur Marie[3] fra ganga messunum. Ok er þær voru vtsagdar, for hann brott or munklifinu skiotliga til þess stadar, er turniment var i. Þa kuomv i mot honum þeir, sem verit hofdu i leikinum, ok sogdu, at eingi hefdi suo vaskliga ridit sem hann. Nu sem allir er vid hofdu verit, sanna þetta, [segiandi at hann hefir þrifliga leikit[2], ok nockurir gefa sik honum i valld ok segiazt vera hans fangar, þa kennizt hann vid sem einn vitr madr, at hin helgazta[4] drottning hefir hann hæverskliga[5] heidrat, ok segir ollum þat sem gerst hefir. Huerfr hann nu aptr til munklifisins, ok gerizt þadan af riddari meyiarsonarins vors herra Jesu Kristi.

CLIX.

Riddari villdi gera klaustr ok do adr.

Riddari einn var aagætr at virding ok tign ok audigr miok at veralldar godzi, enn þat fylgdi þar med, sem[6] þungt er at segia, at hann hof sik vpp med hegomligri dyrd, hælni[5] ok ofbelldi, ok fyrir þvi gaf hann eigi vegsemd gudi ok ǿngum hans helgvm manni, vtan einni samt guds

[1] [drottning iungfru *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [uid guds modur Mariam *E.* [4] hæuerskazta *E.* [5] *mgl. E.* [6] at *E.*

modur Marie, en adra helga menn virdi hann einkis[1]. Hann gerdi ofrid godum monnum ok sæmiligum, þeim sem gudi þionvdu[2], fyrirsmaandi þa, ok þat sem enn er þyngra, at hann onadadi ok rænti kirkivr Kristz, suo vida sem hann orkadi, þuiat hann ottadizt eigi gud, ok eigi skammadizt hann mennina. Ok suo sem godr madr vex æ gerandi adra dyrd[3] eptir adra, suo for þessi vesli madr æ verr ok verr. Enn þuiat vor milldazti herra ser af himinriki[4] yfir sonu mannanna, sem Dauid segir, at hann siai, ef nockur er sa, sem skilr eda eptir leitar at gera guds vilia, þa virdizt[5] sa sami fadir [myskunnar at blasa[6] i briost þessa mannz med gipt heilags anda, at hann mintizt vm sidir nockurs gods hlutar. Hann huerfr nu aptr til sialfs sins ok mintizt þeira illra hluta, sem hann hefir gert ottandi[7] miok sina vmlidna illa[8] hluti, [minnizt hann[9] aa med miklum grat, huersu hrædiliga[10] þeir munu kueliazt med dioflinvm i heluitis elldi, sem ill verk gera. Hann finnr nu nytsamligt rad i sinu hiarta, engum manni þat vitanda utan gudi, þeim er alla hluti veit, fyrr enn fram komi. Tok hann nu at hitna allr af kærleik himneskrar fostriardar ok einkis[1] at girnazt nema [himirikis dyrdar[11] enn hafna sinvm hinum[12] fyrrum verkum.

A nockurum degi sem hann sat yfir matbordi[13], tok hann at hugsa med sialfum ser, at hann skylldi reisa eitt klaustr aa sinni iord af þui godzi, sem hann tok eptir fodur sinn. Ok sem hann [hugsadi þetta þegiandi[14], kom honum til minnis einn stadr, sa sem at ollvm hlutum var vidrkvæmiligr at gera[15] þetta klaustr, sem hann girntizt. Þar voru nogir allir þeir hlutir, er klostrid[16] þurfti, sem [votn, eng[17], skogr ok vingardar ok adrir hlutir, þeir er nodsynligir[18]

[1] einskis *E.* [2] ok henni *tilf.* *E.* [3] dygd *E.* [4] himnariki *E.* [5] *saal.* *E;* verdr *D.* [6] [at blasa myskunn *E.* [7] ottandizt *E.* [8] *mgl.* *E.* [9] [minnandizt *E.* [10] hardliga *E.* [11] [*saal.* *E;* himneskrar fostriardar *D.* [12] *tilf.* *E.* [13] bordi *E.* [14] [uar hugsandi þetta *E.* [15] i *tilf.* *E.* [16] klaustrid *E.* [17] [er uatn, eing ok *E.* [18] nytsamligir *E.*

voru. Riddarinn ris nu vpp, sem hann hafdi etid, ok hefir fa menn med ser, [1] ferr nu til þess stadar, ok segir þo eingvm manni sina fyriætlan. Serr hann þar allt, huersu fallit er vmkringis, synazt honum allir hlutir vel fallnir ok nytsamligir til [fyrr sagds [2] efnis. Sem hann ser þetta, fagnar hann miok i sinv hiarta, ok heitr nv til guds suo segiandi: „Ef gud vill fylla [minn vilia ok [3] mina fyst, skal ek i þessum stad honum til heidrs ok hans modur gera sæmiligt klôstr [4] ok gefa af minu godzi til, at þeir sem hier þiona gudi, megi þar fædazt af ok klædazt.“ Hann hugsar ok, hversu margir brædr þar skulu vera vndir valldi þess abota, er þar skylldi stiorna, ok suo skipadi hann i sinv hiarta alla hluti, þa sem þar þyrpti [5] at hafa. Hier med iatadi hann gudi, at sialfr hann skylldi þar verda munkr vndir valldi abotans. Sem hann hefir þessum hlutum skipat i sinv hiarta, eptir þui sem gud gaf honum, ferr hann heim [til sins [6] hus, ok hafdi med ser þessa fysi ætlandi fullkomliga hana at fylla.

Eptir litinn tima lidinn verdr riddarinn bradsiukr ok andazt. Allir þeir, sem honum voru nærr ok hann var kunnr [7], ok vissu hans rangliga framferd, ôrvæntu naliga af hans saalubialp. Þann tima sem hann var kominn at andlati, kvomu til [8] þionar ovinarins at gripa hans ond. Þar kuomv ok englar guds, þeir er sendir voru i mot þeiri somv saal. Verdr mikil þræta milli þeira. Illgiarn andi spurdi eingilinn, til huers þeir hefdi þar komit. Hann sagdi: „Wer kuomvm i mot [ond þessa mannz [9].“ Illgiarn andi sagdi: „Þat skulut þier fyrir vist vita, at ef gud er rettr domari, þa er þessi vor madr, þuiat hann let eigi af at gera vor verk ok vorn vilia. Enn suo er ritad, at huerr sem einn kallazt [þræll þess ok [10] son, sem hann gerir hans verk, enn skriptina ma eigi onyta, ok med þui

[1] hann *tilf. E.* [2] [þessa *E.* [3] [*mgl. E.* [4] klaustr *E.* [5] þurfti *E.* [6] [i sitt *E.* [7] kunnigr *E.* [8] hans *tilf. E.* [9] [þessi aund *E.* [10] [*saal. E;* þess *D.*

at þessi madr hefir gert vor verk, þa er hann rettliga vordinn vorr son, ok enn helldr vorr þræll. Enn þat ero log, at son taki erfd sins fodur.“ Hinn prettafulli manzins ovin talar þessa hluti ok marga adra. Eingillinn fann eigi nockut gott verk, þat sem riddarinn hefdi gert aa ollum sinum dogum. Verdr hann þa miok ogladr, ok sem hann vissi eigi, med huerri skynsemi hann matti til sin taka salina, mællti hann: „Ek bydr[1] ydr, at sialfr gud dæmi milli vor.“ Dioflarnir suara: „Ecki megum ver þui i mot mæla.“ Ok þegar er sendr einn eingill til himins at hafa fram kærv þessa fyrir sialfum gudi. Eptir eina tid lidna kemr hann aptr ok hefir i hendi ser eitt skapular[2] ok talar med miklum fagnadi: „Ek skal segia ydr, hverr domr [af gudi er lagdr vm[3] þetta mal. Reiknadi ek vpp hans [æfi ok verk[4]. Enn sem ek fann ecki þat, sem [hann matti hialpazt af[5], þa geck fram fyrir son sinn vorn herra Jesum Kristum hin milldazta drottning iungfrv Maria ok bad hans milldi med þessum ordum: „Heyr, minn sæti son! þo at þessi madr hafi mikit misgert, þa vegsamadi hann iafnan mik ok mina þionustumenn, ok þui bid ek litillatliga þina milldi, at sakir þess at hann elskadi mik, virdizt þu honum at myskunna[6], þuiat mer heyrir at frelsa þann af diofla valldi ok þeim at hialpa, sem mer gerdi heidr aa iardriki. Ok þui[7] bid ek, at þu frelsir hann ok gefir honum himinriki.“ Sem hun hefir bedit þessa, suarar hinn milldazti Jesus sinni modur: „Min sæta modir! oheyriligt er, at ek[8] neita þer nockurn hlut, þann sem þu bidr, þar sem ek valdi þig at taka af þinu holldi likam til hialpar monnum. Ok þuiat hann iatadi mer til yfirbotar sinna synda at reisa munklifi af sinv godzi mer til dyrdar ok þer, ok at hann skylldi [hafna verolldinni ok[9] gerazt þar munkr ok lifa eptir regluligri skipan med odrum brædrum vndir valldi

[1] byd *E.* [2] skaupular *E.* [3] [aa fell af gudi ok uppsagdr áá *E.* [4] [æfi verk ok giordir *E.* [5] [ek mætti hialpa honum med *E.* [6] hialpa *E.* [7] uil ek ok *tilf. E.* [8] *mgl. E.* [9] [*mgl. E,*

ok hlydni abotans, þa dæmi ek, at fyrir þenna goduilia, þo at honum ynnizt eigi lif til at fylla sitt heit[1], skal hann hialpazt, sem hann hafi verit ockar munkr. Send nu aptr þenna sama eingil med skapular[2], ok skal hann med þui klæda saalina ok leida hana i himinriki sakir þinnar bænar." Nu hafit þier heyrt, sagdi eingillinn, hversu hann hefir feingit guds[3] myskunn fyrir þa von ok traust, sem hann hafdi aa guds modur. Werdi nu ok, sem mer er bodit." Tekr hann þegar ondina ok klædir hana med þessu skapulare[4] syngiandi med fagnadi þenna versum: „Risi gud upp ok eydizt hans ovinir, ok þeir sem hann hotudu, flye fra hans aasionu." Baru einglarnir med þessum [song fagnandi[5] ond riddarans til himins. Enn [dioflarnir hurfu brott snauktandi til heluitis[6] sem reykr fyrir vindi med mikilli skomm, segiandi sik ongu mega orka i mot myskunnsemi guds [ok hans modur Marie[7].

CLX.

Af manni er neitadi Kristi enn eigi Marie[8].

Tweir riddarar hofdu[9] einn kastala i Aquitania. War þo annar þeira rikari, hellt[10] hinn af honum iardir ok var hans madr. Enn adr hinn [riki madr[11] andadizt, tekr hann i sina hond son sinn einn smasuein ok talar til [hans, sem honum var næstr at rikdom[12] suo segiandi: „Wer þu þessum smasueini i fodur stad, enn hann se sem þinn son, fæd hann vpp, at hann taki erfd eptir mik, ok hann verdi herra ok meistari þess valldz, sem ek hafdi[13]." Riddarinn tok nu sueininn[14] i sitt hus eptir dauda [sins fodur[15] ok fæddi hann med fodurligum kærleik leitandi at semia hans sidferdi sæmiliga. Enn sueinninn vard suikinn af lausung ungra manna sinna iafnalldra, ok var af þeim innleiddr i tauernishus[16] ok lagdizt optliga i ofdryckiu[17], hier med tok hann

[1] fyrirheit *E.* [2] skopular *E.* [3] *mgl.* *E.* [4] skopularium *E.* [5] [fagnadi *E.* [6] [*saal.* *E;* þionar ovinarins hurfu brott *D.* [7] [*tilf.* *E.* [8] Af tueim riddurum *Overskr.* *E.* [9] helldu *E.* [10] hlaut *E.* [11] [rikari *E.* [12] [riddarans *E.* [13] hefi *E.* [14] smasueininn *E.* [15] [faudrsins *E.* [16] tafernishus *E.* [17] ofdryckiur *E.*

at gerazt sorlifismadr[1]. Hann var iafnliga aamintr af riddaranum, at hann bætti sik, enn hann villdi ecki skipazt til betra efnis vid hans aaminningar. Ok þegar hann tok at vaxa, glutradi hann ollu sinu godzi, [þui sem hann matti uid komazt. Eptir þat[2], krefr hann vt af riddaranum alla sina fodurleifd, ok sem hann hefir fullkomliga tekit sitt sialfrædi, eydir hann ollu [sinu godzi lifandi eptir girndum likamans[3]. Enn fyrr sagdr riddari kavpir allar þær eignir. sem hann selldi, gerdi hann þat med þeiri aastundan, at ef hann yrdi nockurn tima madr til þær aptr at kaupa, mætti hann þær fa audvelligar af honum enn odrum monnum[4].

Ok nu sem þessi vngi madr skammazt eigi at misgera opinberliga fyrir alþydu, gerizt hann fatækr ok þarf nu at þiggia af odrum, war hann sem[5] þat ker er tynt var[6], ok heyrdi sik lastadan af ollum [vmkringis sik[7]. Greifi þess sama þorps, sa sem var galldramadr, kallar hann til sin ok segir sik samharma hans vesold. Greifinn tekr hann nu til sin ok gefr honum mat ok dryck med sialfum ser ok klædir hann rikuliga, ok kuezt[8] vilia gefa rad til, huersu hann skylldi[9] firrazt skomm sins fatækdoms, ok heitr at gera betr til hans, ef hann hlydir hans radum. Ok sem hann heitr sik honum skulu vera hlydinn vm alla hluti, stigv þeir einn dag [at kuelldi[7] aa[10] hesta ok ridu vt af borginni, sem þeir skylldi skemta ser, langt vt aa morkina. Greifinn talar til hins vnga mannz suo segiandi: „Hui ætlar þu, at sa riddari, er fadir þinn feck þik til geymslu, hafi keypt þinar iardir ok leyst hinar, sem odrum voru selldar? Ek kann segia þier, at hann ætlar at gripa [alla þina eign[11], enn þu sier[12] fatækr eptir. Lat ecki þitt hiarta angrazt þar af, þuiat ek skal leida þig til mins herra ok meistara, ok ef þv vill honum samþyckia, mvn hann skipa þik aptr i hinn fyrra þinn stett.“ Ok er þeir talazt

[1] saurlifismadr *E.* [2] [*saal. E;* lifandi eptir girndum likamsins *D.* [3] [*tilf. E.* [4] manni *E.* [5] *mgl. E.* [6] er *E.* [7] [*mgl. E.* [8] letz *E.* [9] skal *E.* [10] sina *tilf. E.* [11] [allar þinar eignir *E.* [12] sert *E.*

vid, verdr fyrir þeim sem[1] mikill herr illgiarnra anda, ok einn diofull [i millum[2] þeira sem þeira hofdingi. Hinn vngi madr ottazt þessa [skiotu ok hrædiligu[3] syn, enn greifinn bidr hann eigi hrædazt, ok segir þenna vera sinn meistara, af hueriurn hann hefir honum sagt. Sem diofullinn ser þa nærr koma, sagdi hann: „At þarflausu leiddir[4] þu þenna mann hingat, þuiat allir kristnir menn ero lygnir ok prettottir, enn þo ef hann vill nita[5] Kristi ok Marie, mun hann mega fa af mer, huat er hann vill.“ Ok er hinn vngi madr hugsar þetta langan tima med ser, verdr hann suikinn af girnd metnadar ok peninga ok neitar Kristi, enn med ongv moti vill hann samþyckia at nita[5] Mariv. Diofullinn rekr hann[6] þa i brott [fra sier[7] med mikilli reidi. Enn greifinn fylgir honum [ok skiotliga[7] aptr odr af mikilli reidi. Ok er hann kemr til sins herbergis, rekr hann hann med suivirding af hestinvm ok tekr af honum þau klædi, er hann gaf honum, enn lætr [hann fara[8] i þa klædaleppa, sem adr hafdi hann haft, rekandi hann vtan alla myskunn ut [af sinu husi[3].

Hinn vngi madr geck nu vm alla borgina ok vissi eigi sitt rad, huert hann skylldi fara. Suo bar til, at hann kom til einnar kirkiu, var aa þeiri nott halldin hatid vppnumningar sællar guds modur Marie. Vm nottina sem sunginn var ottusongr, stod hann einn samt i nockurri hyrning [eda klefa[3] gratandi aa þeiri dyrligu nott vppnumningar vorrar frv. [9]Bad hann med taarum til modur myskunnar, hverrar likneskia var nærr honum. Ok er þessi þungi harmr grof alla nottina gegnum hans hiarta, ok hann hugdi med ollu vera þrotna sina von, þa rann aa þeim helga degi vpp i hans hiarta dagstiarna sannrar vonar, þuiat suo opt sem hann fell aa kne bidiandi ser myskunn iungfrv ok

[1] *mgl. E.* [2] [mitt i milli *E.* [3] [*mgl. E.* [4] leidir *E.* [5] neita *E.* [6] *tilf. E.* [7] [*tilf. E.* [8] [færa hann *E.* [9] þa nott diofuligrar bleckingar, sem hann hafdi i fallit neitandi hinum milldazta konungi Jesu Kristo *tilf. E.*

modur Mariam, hneigdi hennar helga likneskia honum ouitanda litillatliga i mot sitt blezada hofud. Sa fyrr sagdr riddari, som hann hafdi vpp fætt, kemr til kirkiunnar at bidia þar til guds, ok sem sunginn er ottusongr ok hann ser þenna mann standa i einni hyrning, hyggr hann, at hann geri þetta sidlætis[1] yfirbragd meir fyrir manna augum med falsligu sidlæti[2] enn med nockurum goduilia til guds, ok reiddizt miok fyrirsmaandi, at þessi syndugi madr, huers illar framferdir voru fluttar vm alla borgina, skylldi dirfazt at saurga helgan stad med sinni nærveru[3]. Enn sidan hann sa þat goda mark, sem gud gerdi honum fyrir likneskiu sinnar modur, skammazt hann sinnar hugsanar, geingr til hans ok talar vid hann einn samt, ok bidr hann mikiliga, at hann segi honum, huer god verk hann hefir gert, eda hueria goda hluti hann hefir i sinv hiarta. Enn sem hans[4] andlit var vokvat med[5] taarum, enn hiartad skialfanda af skom sinna synda, mællti hann: „Huat leitar þu eptir minum godum verkum, þuiat eingi ero min[6] verk vtan ill, eptir þui sem ollum vmkringis[7] er kunnigt, ok hafa mik ok minar [framferdir illar[8] fyrir atlægi, sem verdugt er. Ok hvat megi ek gott af mer [gera eda[9] segia, þuiat aa þessi nott hefir ek framit hina þunguztu[10] synd, þa sem mannlig eyru megv ottazt at heyra.“ Hann segir honum allan þenna atburd, huersu hann hafdi vordit suikinn af dioflinum, gefandi sik honum i valld fyrir girnd iardligra audæfa ok veralldarinnar metnad, ok huersu hann hafdi ottazt at lasta nafn guds modur Marie, þa er hann neitadi Kristi hennar syni.

Sem riddarinn heyrir þetta, verdr hann gladr ok fadmar þenna vnga mann svo segiandi: „Sæll ert þu, er þu gerdir þenna hlut, ok þar fyrir mvntu vel fara, ok ef þu veizt þat eigi, kann ek segia þier, at sæl Maria hefir gefit þier

[1] mark ok *tilf.* *E.* [2] yfirbragdi *E.* [3] naueru *E.* [4] hiarta ok *tilf.* *E.* [5] i *E.* [6] god *tilf.* *E.* [7] *mgl.* *E.* [8] [atferdir *E.* [9] [*mgl.* *E.* [10] þyngstu *E.*

liknarmark fyrir sina likneskiu ok heyrt þinar bænir. Hefir likneskit hneigt sik, suo at [sia matti[1] i mot þier, þa er þu badt til hennar. Gior þik[2] nu styrkan, þuiat sakir þessa skalltu vera minn magr, ok eigi at eins skal þier aptr gefazt þin fodurleifd, su er þu hefir brott sellt, helldr skalltu ok þar med taka allt mitt godz eptir minn dag[3]." Riddarinn gaf þessum vnga manni sina einka[4] dottur, ok gefr honum þa þegar mikinn part af sinvm audæfum, enn skipar suo, at eptir hans dauda tekr hann allt hans godz til lofs vorum herra Jesu Kristo ok hans modur Marie.

CLXI.

Sermo de domina nostra[5].

Sem skilia ma af þeim iarteignum, [er nu hafa verit[6] sagdar, huersu mikla milldi hin helga Maria modir myskunnar [tier iafnliga[7] þeim, er henni þiona med godvilia, suo er ok vist, at hon er optliga miok hord vid þa, sem hafna at gera hennar heidr, [8]sem sia ma i þessi sǫgu, sem her fylgir ok aa vorum dogum hefir gerzt, segir sa er [bokina diktadi[9].

Vor frv frelsadi þria riddara.

Þrir riddarar voru reidir einum manni ok leitodu optliga at drepa hann, ok sem þeir finna færi aa honum, suo at ongvir hans vinir voru nærr honum, fara þeir at honum med miklum flock[10] ok vilia drepa hann. Þessi madr flyr vndan skiotliga i kirkiu heilagrar Marie, wænti, at hann mundi fordaz mega þenna haska i [þeim helga[11] stad. Þessir grimmv menn geingv inn[12] med ofbelldi virdandi einkis[13] tign heilagrar kirkiu, ok drapu þenna mann fyrir alltarinu vtan alla myskunn. Heilog iungfrv Maria verdr þeim reid fyrir þenna hlut[14], ok fa þeir þegar gudliga hefnd

[1] [þat saa *E.* [2] þa *tilf. E.* [3] dauda *E.* [4] *mgl. E.* [5] *Denne Overskrift findes kun i E.* [6] [sem lesnar hafa uerit ok *E.* [7] [er ueitandi iafnann *E.* [8] eptir þui *tilf. E.* [9] [sauguna hefir diktat *E.* [10] fiollda flocks (!) *E.* [11] [sua helgum *E.* [12] at *E.* [13] einskis *E.* [14] glæp *E.*

fyrir sina diorfung, þuiat elldr kemr i allra þeira likami ok tok at brenna þeira limi[1]. Sem þeir kenna yfir sik komna vera gudliga hefnd, verda þeir med þessum mikla sarleik navdgadir[2] at bidia [sier myskunnar[3] med miklum trega hiartans til sialfrar heilagrar guds modur Marie, vid hueria þeir hofdu [adr suo þungliga[4] misgert, ok snvazt nu til hennar af ollum hug. Hin helgazta iungfru, su er iafnan er full med skærleik ok milldi, mykizt vid þeira bænir ok frelsadi[5] þa myskvnsamliga [med guds giof[4] af þeim elldi, er þa brendi. War þeim [þo eigi[6] med ollv heilsa gefin. Þegar sem riddararnir mattu, foru þeir aa fund byskups ok sogdu honum, huat þeir hofdu gert, ok suo huersu þeim hafdi sidan til borit, ok badu med litillæti hann setia ser skriptir. Hann skriptar þeim þui, at þav somu vopn, er þeir drapu manninn med, skylldi sla vm þa, þar sem hann aa kuædi, skylldi[7] þeir iafnan þessi iarn bera ser til pino at syna sina idran, allt til þess er þeir hefdi bætt vid gud ok hans modur Mariam.

Sem þeim var skriptin sett, voru þeir skildir, ok for serhuerr þeira i brott af sinv fostrlandi langan tima vm ymissa stadi, leitandi ser klædnadar ok matar med fatækdom[8]. Ok einn af þeim, segir sa brodir er soguna diktadi[9], kom til þess þorps, sem stod vid aana Yconam[10] i herbergi þeirar konu er Entina het. Vorum ver þa, segir hann, þar komnir at bidia olmusu. Riddarinn sagdi oss[11] allan þenna atburd, sem vordinn var, eptir þvi sem fyrr var sagt, ok til þess at ver mættim þui vissuligar trua, afklæddi hann sik ok syndi oss, huersu vm hans beran[12] likam var slegit þat sverd, er hann drap med fyrr sagdan mann. Enn þat var, [eptir þui sem oss syndizt[4], miok breitt, enn miok suo var þat allt hult, sakir þess at kiotid var allt þrutid vpp fyrir vtan. Riddarinn sagdi ser ok[13] vera af gudi

[1] likami ok limu *E.* [2] til *tilf. E.* [3] [*tilf. E.* [4] [*mgl. E.* [5] frialsar *E.* [6] [þa *E.* [7] skylldu *E.* [8] fatækdome *E.* [9] hefir diktat *E.* [10] Ykonam *E.* [11] þa *tilf. E.* [12] *mgl. E.* [13] þat *tilf. E.*

vitrad, at hann færi til einnar kirkiu heilags Laurencij[1], ok þar mundi honum veitazt myskunn af gudi. Sem hann hafdi þetta sagt ok þegit olmusu, for hann brott af þvi þorpi. Hier megvm ver sia[2] hina mestv milldi guds [ok hans helga modur[3] wid þessa menn, þuiat sakir þess at þeir hofdu þungliga misgert moti gudi, pindi hann þa hardliga i þessum heime ok villdi eigi, at þeir fyrirfærizt, helldr kalladi hann þa til sinnar myskunnar med hiartaligri idran, ok veitti þeim von eilifrar hialpar fyrir bæn sinnar modur. Bidium af þui til hennar, at hun þiggi lausn[4] vorra synda af sinum syni, honum se lof ok dyrd med fodur ok hinum helga anda at eilifu.

CLXII[5].

Stephanus leystr fra kuolum[6].

I Romaborg voru tueir brædr, het annar Petr[7], vitr madr ok roskr, hann var erkidiakn hins helga Petrs[7] postola. Var þat hans lostr, at hann var aagiarn til peninga. Annar þeira brædranna het Stephanus, ok var domari i borginni. Hann tok optliga giafir til at snara vm rettum domi[8], fyrir odrum hellt hann sinum rettindum eda godzi, enn af odrum tok hann, þat sem þeir attu, dæmandi marga rangliga. Hann tok ok þriv hus fra[9] kirkiu heilags Laurencij ok grasgard fra kirkiu Agnesar meyiar. Suo bar til, at Petr[7] brodir hans do ok var leiddr, sem hann var uerdugr[10] til[11] piningar skirslarelldz. Stephanus andaz ok eptir fa daga, er hann þegar leiddr fyrir domstol vors herra. Sem heilagr Laurencius, af huerium hann hafdi tekit þriu hus, [sier hann, geingr hann[12] at honum reiduligr ok klypir þrim sinnum fast hans handlegg, suo at þegar kualdizt hann[13] af miklum sarleik ok þrota. Enn sæl Agnes med helgum meyium vendi brott fra honum sinu andliti sakir þess gras-

[1] skiotliga *tilf. E.* [2] heyra *E.* [3] [*mgl. E.* [4] aflausn *E.* [5] *Jfr. ovenfor S. 104.* [6] Af tueimr brædrum *Overskr. E.* [7] Petrus *E.* [8] domum *E.* [9] af *E.* [10] *saal. E;* naudigr *D.* [11] i *E.* [12] [*saal. E;* gengr *D.* [13] *saal. E;* hinn *D.*

gards, er hann hafdi fra henni[1] gripit. Drottinn, sa sem er rettlatr[2] domari, gaf doms orskurd vm hans mal ok sagdi suo: „Þui at hann greip optliga fyrir odrum sina[3] eign ok felldi[4] rettlæti ok sannleikinn takandi giafir til at dæma rangt, þa er vidrknæmiligt, at hann se færdr i þann sama stad, sem hefir Judas suikari.“ Þegar i stad var gert [eptir þui[5] sem gud baud vtan alla duol.

Enn þa er þessi Stephanus lifdi, hafdi hann elskat einkanliga miok hinn helga Preiectum byskup guds piningarvott, ok gerdi sæmiliga huert aar hans hatid fædandi klerka ok [gerandi miklar olmusur fatækum monnum[6]. Helgir menn sogdu hinum sæla[7] Preiecto: „Heyr, hinn helgi Preiecte! hui hialpar þu eigi Stephano, er suo godfus var iafnliga i þinni þionustu? Gack til [hins godgiarnazta ok hins myskunsamazta herra[8], bidiandi at med dygd sins velldis veiti hann honum nockura linan.“ Hinn sæli Preiectus for fyrst til heilags Lavrencij ok Agnetem [, vid huer Stephanus hafdi misgert[5], ok bidr þav fyrirlata honum. Þav gafv honum þegar vpp þenna glæp sakir elsku heilags Preiecti. Eptir þat bad hann vorn herra fyrir honum samvinnandi guds modur Marie, ok þagv þav, at hans ond skylldi aptr huerfa til likamsins[9], at hann gylldi aptr þat, sem hann hafdi gripit fyrir odrum. Skylldi hann lifa þriatigi daga, at hann gerdi idran sinna synda.

Enn sem þessi Stephanus var leiddr, eptir þui[10] sem gud hafdi[11] dæmt, til þess stadar, er Judas suikari drottins var i, heyrdi hann hormuligan[12] grat þeira salna, sem voru i pislum, ok medr þessum kendi hann Petr[13] brodur sinn. Ok er hann kemr nær þeim, spyrr hann: „Minn kæri brodir, sakir huers ertu i þessum piningum[14], þuiat ver hugdum þig vera rettlatan[15] mann?“ Petr[16] svarar: „Þvi

[1] tekit ok *tilf. E.* [2] rettr *E.* [3] þeira *E.* [4] selldi *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [fatæka menn *E.* [7] helga *E.* [8] [hinn godgiarnazti herra, til hins myskunnsamazta lausnara *E.* [9] sins likama *E.* [10] þat *E.* [11] hann *tilf. E.* [12] hrædiligann *E.* [13] Petrum *E.* [14] pislum *E.* [15] sidlatann *E.* [16] Petrus *E.*

var ek hingat leiddr, at ek var nockut aagiarn til peninga.“ Stephanus mællti enn: „Væntir þu nockut, at þu megir [hedan leysazt[1]?“ Hann suarar: „Sannliga væntir ek mer hialpar, sakir þess at þott ek væri aagiarn, leitadi ek at gera marga goda hluti ok nytsamliga heilagri kirkiu. Væntir ek, at med guds myskunn mundi ek fa likn ok leysazt or pislum[2] þessum, sem ek þoli hier, ef sialfr pafinn med sinum cardinalibus syngi fyrir mer messu.“ Eptir þat var Stephanus leiddr til þess stadar, er Judas suikari kvalldizt i ok gud hafdi honum dæmt, sem fyrr var sagt. Kemr hann at einum hrædiligum pytt, er hann allr settr innan med huossum[3] goddum. Ok er honum var steypt[4] i pyttinn, kuomv bod almattigs guds, at hans ond skylldi aptr huerfa til likamsins[5]. Stephanus er nu[6] fyrst leiddr fyrir helga guds modur Mariam. Baud hin helgazta iungfru[7], at huern dag, medan hann lifdi, skylldi hann lesa psalminn Beati inmaculati.

Sem þessi fyrr sagdr Stephanus lifnadi, sagdi hann pafanum, ok þeim sem med honum voru, alla hluti, þa sem [honum hofdv gervir verit, ok þat sem Petr sagdi honum[8]. Hann synir ok sinn armlegg, þann sem heilagr Lavrencius hafdi klypt. Var hann [med vndarligum hætti suo[9] blaar, sem þat hefdi verit gert vid [lifanda mann[10]. Hann sagdi ok þat[11], at „þier skulvt, herra, aa þui marka, at þat er satt sem ek segi ydr, at þa er lidnir ero .xxx. daga, mvn ek andazt af þessu lifi.“ Sem hann hafdi med þessu sannat sin ord, gallt hann aptr þat, er hann hafdi tekit rangliga, ok eptir gerva idran sinna synda andadizt hann sælliga af þessi verolld aa þrituganda degi.

B[12].

Tveir brædr voru i Romaborg mektugir ok mikils

[1] [hialpazt *E.* [2] kvolum *E.* [3] *mgl. E.* [4] ætlat at steypa *E.* [5] likama sins *E.* [6] fæddr (!) ok *tilf. E.* [7] drottning *E.* [8] [giorz haufdu *E.* [9] [*mgl. E.* [10] [hann lifanda i likamanum *E.* [11] hier med *tilf. E.* [12] *Den samme Legende efter* St^2.

uirþir ok af storum ættvm vttkomnir. Annar þeira het Stephanus, enn annar Petruss. Petrvs var erkidiakn at Petturskirkiv, hann var skorvngr mikill, aur af peningum, ok girntiz miok veraldligar virdingar, ok allaagiarn til fiaar. Stephanus var domari i borginne rikr ok ranglaatr, opt girnandiz annara eign med rǫngv hafandi, enn var hardla sinkr af sinni eign ok vvæginn ok illr i skuldinni, opt ranga doma dæmandi. Hann tok med ravngv þriv hvs fra Laurencivs kirkiv, ok einn vænan alldinngard fra Agnesar kirkiv. Baadir voru þeir brædr vitrir menn ok mikils raadandi i borginne. Petrvs andadizst fyr þeira brædra, ok var ꜹnd hans leidd i pinzslastadi þar kveliandiz fyrir sinar afgerþir. Enn faam dǫgum sidar anndaz Stephanvs, ok var ǫnd leidd fyrir domstol himnakonungsins. Ok sem hann er þar kominn, litr hinn heilagi Lꜹrencivs, at sa er nv þar kominn, er sik hafdi rænt[1] fyr sinne eign. Vill þetta med engu moti lengr vhefnt vera laata, gripandi sterkliga i handlegg Stephani þrysuar med reiduligri aasionu, ok af þvi hafdi Stephanus ogrligan saarleik. Hin sæla Agnes geck fram at Stephano ok sneriz hart fra hans aasionv, i þui þat synandi, huat Stephanus hafdi henne misbodit. Enn drottinn vor Jesus Kristr hinn rettlaati domari bꜹd, at hann skal leida til þeira kuala i heluiti, er hafdi hinn vesli Jvdas seliari drottins, fyrir sva mart er hann hafdi at rǫngu eignaz, sannleikinn seliandi ok ranga doma dæmandi ok femutu til þess takandi. Ok aan duol er suo gert.

Stephanus hafdi miok elskat i lifinv agætann guds dyrling Preiectum pinslarvȯtt, sua at aa hans aarliga haatid var hann klerka ok faateka menn i sitt heimboþ ladandi. Sia hinn sami Preiectus hefir þat heidrsnafn þegit, at hann er kalladr nest hinum blezada Andree postola ok Maria modr drottins mitissimus sanctorum, þat er at skilia mivklaatazstr allra heilagra manna. Guds englar hormodv miok þessa mannz fyrirdæming ok med odrvm helgum monnum

[1] rænti *Cd.*

sua talandi til Preiectum: „Bid þu, Preiecte, drottinn fyrir þessum manni, ok lattv þionustumann þinn ei sua fyrirfaraz i eilifri glatan, attu bidir ei fyrir honum drottinn miskunnar ok vitir hvers af er kostr.“ Vidr þessi aaminningarord stendr Preiectus vpp, fyrir Lavrencivm ok Agnetam fram gangandi ok Stephano fyrirgefningar bidiandi, fyrir þat er hann var vidr þar briotandi, ok aan duol er hann sina bæn þiggiandi. Þa gengr Preiectus fyrir blezada mey Maariam ok bidr, at hon arne Stephano miskunnar. Enn hon eilifliga dyrkut er þegar buin fultingit at veita þeim, er hialparinnar var þurfandi, ok med Preiecto fram fyrir kne sins ynniliga sonar gangandi, ok bidr Stephano miskunnar. Enn er vor lavsnari miskunsamr drottinn litr sina elskuliga modr þar koma[1] ok bidia fyrir Stephano, talar hann sua til hennar: „Heyr, min sætaszta modir, æverandi skir mær med vbrugdnum meydomi, mik sannan gud ok mann berandi, allt þat skaltu af mer þiggia, sem þu uill þegit hafa. Þvi skal sia Stephanus or allri pinv fyrir þina verdleika aan duol leysazst aptr til likamans huerfandi, ok lifa þriatigi daga, allt þat aptr gialdandi, er hann hafdi med rǫngv eignaz.“

Enn medan þar Maria ok Preiectus badu fyrir honum, þa var (Stephanus) leiddr til þeira pinslarstada i heluiti, sem aakuednir voru honum til vistar. Enn aa langa leid heyrdi hann avmligar raddir ok saaran grat anda þeira, er þar uoru i kuolum. Þar kendi Stephanus Petrvm brodr sinn i saarligvm pinvm. Stephanus mælti: „Petre brodir! hui ertu her? Enn ver hugdvm þik rettlaatann mann verit hafa.“ Hann suarar: „Fyrir agirnis sakir er ek her kominn.“ Þa mælti Stephanus: „Veizstu þer nockura uǫn brottkvomu?“ Hann svarar: „At viso væntir ek þess, þui at þott ek veri aagiarn, þa gerdag þo marga luti goda, ok þegar er (ek) or ollum pinslum þeginn, er siaalfr paafinn med sinum cardinalibus syngr mer serliga

[1] komma *Cd.*

saalvmessv.“ Eptir þat er Stephanus leiddr at þeim eymdarfulla pytt diupum ok ogrligum, er i var hinn vesti Judas kualdr avllum pinslvm hrædiliga. Honum þreyngdv alla (!) veginn (!) hvassir gaddar vegdarlaust stingandi. Ok er hann sa þuilika ogn, ok var allt kominn at ofærunne siaalfri, ok dioflar ætludu at draga saal hans nidr i pyttinn, þa kemr mikill flockr engla, med huerivm ver trvum Priectvm verit hafa, farandi med þann bodskap himnakonungsins ok hans modr Maarie drotningar, at ondin skal aftr huerfa til likamans med fyr greindum skilmala. Sæl Maria bavd Stefano at syngia dagliga Beati inmaculati, meþan hann lifdi.

Stephanus sagdi greiniliga allan þenna atburd sialfum pafanum, ok sua um undanlavsn Petri brodr sins, ok til merkia synandi handlegg sinn, er Lavrencius hafdi fast kreistann, ok var hann allr blaarr. Hann sagdi ok þat annat til merkia, at hann mundi ei lengr lifa enn þriatigi daga. Ok sva vard. Enn innan þessa tima gallt hann aptr huerivm, þat er aatti, ok husin til Laurencius kirkiv giarnsamliga aptr leggiandi, ok sua Agnesi alldingardinn. Ok eptir þenna tima lidinn deyr Stephanus ok ferr til guds frelsadr af ollum meinlætum fyrir arnadarord dyrligrar guds modr Marie, henne se lof ok dyrd vm allar alldir.

CLXIII.

Af manni er las O intemerata.

Nockvrr madr var sa gofugr ok avdigr, volldugr ok sæmiligr, er eigi var minnr rikr[1] at dygd ok godum verkum enn veralldligum audæfum. Enn diofullinn er iafnan leitar at snua hiortu trvandi[2] manna fra godri fyrirætlan, tekr aa sik likam eins mannz, er nyliga[3] hafdi verit fyrirdæmdr ok drepinn sakir sinna glæpa, ok kemr aa hans gard, biodandi sik honum til þionustu fyrir suo mikla leigu, sem hann villdi gefa honum. Herrann tekr hann til sin ovitandi, hverr hann var. Þessi slægi hvskarl gerdi vandliga [allt þat sem

[1] audgadr *E.* [2] rettruandi *E.* [3] leyniliga *E.*

honum var bodit, bvinn[1] at gera vilia sins herra fyrr enn adrir, at honum væri þvi betr trvat. Ok sakir þess vard hann hardla kær sinvm herra ok var af honum skipadr yfir siukra mann hus, at hann þionadi þeim. Hann þionadi þar langan tima, likiandi falsliga sik vera litillatan, ok bidr suo þess tima, sem honum syndizt vidrkvæmiligr at egna vpp snorur sinnar illzku. A nockurum tima kom hann til sins herra ok villdi hann[2] suikia ok seger, at þeir-siuker menn, sem honum voro aa hendi folgner, beidduz af honum fiska. Herran stigr[3] nv aa skip einn samt með honum einum, at hann[4] dręgi fiska, viliandi sua með sinum eiginlegum hondum þiona sivkvm monnum. Diǫfullinn hyggr þa komna vera viðrkuemilega stund, at hann mętti suikia þenna duganda mann, ok leitar at huelfa skipinv, þui sem þeir voru[5] aa. Enn með varðveizlv guðs[6] miskunnar fekk þetta hans tilręði[7] enga frammkvæmð. Annan tima sem þeir foru enn baðer samt at ueiða dyr, skaut hann ǫru a mot sinum herra, ok let sem hann villdi[8] dyr skiota, enn með guðs miskunn maatti þat skot honum ekki [mein gera[9].

Sem þersi madr helldr iafnan sinum vppteknum goðum lutum, dreifiz uiða hans fregð, ok saker þers sekia marger dugandi menn [langan veg at sia hann[10]. Milli huerra kom einn heilagr byskup at sia hann, sa er með bliðu var af honum tekinn til herbergis. Enn þuiat diǫfullinn þorði æigi at syna sik byskupinum, fal hann sik i nǫkkurum leyndum stað. Ok er hann kom æigi til matar með ǫðrum mǫnnum, lętr herrann leita hans[11]. Maattv þeir, sem hann fundu, varla koma honum i augsyn byskupinum. Byskup sier aa hann, ok sem hann skilr með heilags anda gipt, huerr hann er, spyrr hann herrann, huersu langan tima hann hefði þenna þionostumann haft, edr huat hann starfaði

[1] [alla hluti, þa sem honum uoru bodnir *E.* [2] *Međ dette Ord begynder g*[1], *som lægges til Grund.* [3] ferr *D.* [4] þeir *E.* [5] badir *tilf. D.* [6] gudligrar *D, E.* [7] tiltæki *D.* [8] skyllde *E.* [9] [meina *E.* [10] [aa hans fund *E.* [11] at honum *D.*

a hans garði. Herrann seger[1]: „Langan tima hefer hann með mer uerit, er hann mer um marga luti nytsamligr.“ Byskupinn seger: „Æigi er þersi goðr heimamaðr, helldr er hann hinn uersti diofull.“ Hann kallar þenna suein þa til sin ok mȩllti: „Ek sȩri þik i nafni Jesu Kristz[2], at þu segir, huerr þu ert, ok sakir huers þu hefir suo leingi verit i likam hia[3] monnum.“ Fiandinn serr[4] sik nu eigi leingr leynazt mega, ok gerir nu opinbera alla[5] fyrirætlan sinnar suikafullu flærdar[6], ok sagdi: „Ek er einn af myrkra hofdingium [ohreinum ondum[7], kom ek til þess her, at ek mætti snva þessum manni af rettum veg, ok optliga [hefir ek leitad at freista[8] hans, enn hann hlifdi med [nockurri bæn[9], þeiri sem hann sagdi dagliga, eigi veit ek, hver hvn er. Tok hon brott af mer allt valld honum at meina.“ Sem diofullinn hafdi þetta[10] sagt, þagnadi hann ok huarf i brott, latandi þar eptir þann likam, sem hann hafdi i verit, þuiat hann hafdi þa[11] enga von[12], at hann mætti þenna mann suikia. Byskupinn spyr eptir, huer su bæn uæri, er suo miok hafdi fyrirkomit mætti diofulsins. Hann sagdi sik ecki aa bok kunna: „Enn þa er ek uar ungr, [13]sagði hann, nam ek eina bȩn, hueria er ek sagði daglega til heiðrs guðs moður Marie. Vpphaf þersar bȩnar er O intemerata, huerr er segiz með sameiginlegu lofi af selli Marie ok Johanne postola.“

CLXIV.

Af einum manne er kl(æddiz harklædi)[14].

Einn leikmaðr, saa sem var broðer at nǫkkurri kirkiu, þeiri sem mer er æigi vkunnig, segir saa er sǫguna hefer dictat, varð fyrir kierv miǫk þungligri[15], ok sem saker

[1] suarar *D*, *E*. [2] *Her ender første Spalte g*[1]. [3] med *E*. [4] sa *E*. [5] þa hluti ok alla *tilf. E*. [6] uiclar *E*. [7] [ohreinna anda *E*. [8] [hefi ek freistat til at leita *E*. [9] [nockurum bænum ok *E*. [10] þessa hluti *E*. [11] þess *E*. [12] *Her indfalder en Lacune i D*. [13] *Her begynder anden Spalte g*[1]. [14] *Saal. Overskr. i E; sees ikke i g*. [15] þungri *E*.

uorv nalega provaðar a hann, var hann æigi liðugr gefinn, fyrr enn hann fekk[1] gisla fyrir sik ok borgan, at hann kiemi til stefnu a nefndum[2] deghi. Ok sem hann uerðr með [nefndum skildaga liðugr[3], ottaz hann þo[4] miok þenna stefnvdag, vitandi æigi, huert hann skylldi sik[5] uenda til hialpar eðr huat hann skylldi giǫra, þuiat hann [hafði enga huggan eðr hialp uisa[6]. Einn klerkr leggr þat til raaðs[7] með honum, at hann skal kleðaz haarklæði ok ganga berfættr til kirkiu ok tala þersum orðum til prestzens: „Ek kemr til þin pinaðr af [haaska mikils[8] otta, biðiandi fyrir nafn vaars herra Jesu Kristz, at þu synger messu til heiðrs guðs moður Marie, ok i þersarri messu hafer þv aðra collectam af hinum helga Paali postola. Enn ek skal, epter þui sem ek orkar[9], offra i messunni, biðiandi at vaar fru uerndi mitt mal, ok falla[10] a kne fimtan[11] sinnum. Ek skal ok meðr ǫllum goðuilia biðia til hins helga Paals postola ok[12] hallda helgan huert aar hans snuningardag ok fasta hinn nęsta dag fyrir, at fyrir hans snuning, er hann sneriz fra ranglæti[13] til rettlætis, gefi hann, at þeir sem mier eru motsnunir, uendi um sinum uilia, ok med hans hialp mætti ek fagna mik uera leystann skiotliga af nalægum haska. Hier med skal ek fasta fyrir allar fiorar haufuthatidir sællar Marie guds modr.“ Sem prestrinn heyrir þetta, segir hann messuna, eptir þui sem fyrr uar sagt, ok adr hun uar sogd til enda, flyr allr otti brott fra þessum manni, enn kemur i stadinn huggan fullkomins traustz suo framarla, at þeim, sem hann hafdi adr ottazt, syndizt hann nu ogurligr. Hann geingr nu, sem ut er saugd messan, med þeim er hans mali fyllgdu auruggr til þess stadar, er stefnan uar laugd, ok bidr þar med miklum

[1] feingi *E.* [2] þeim *E.* [3] [þessum skildaga sik at iata *E.* [4] þa *E.* [5] þaa *tilf. E.* [6] [aungua uisa hialp atti hann *E.* [7] *mgl. E.* [8] [miklum *E.* [9] orka *E.* [10] fall *E.* [11] þrim sinnum .u. eda niu eda xu sinnum *E.* [12] offra honum drottinnliga bæn med knefalle. Ek skal *tilf. E.* [13] *Her ender anden Spalte g*[1].

fiollda folks, er þar uar fyrir, þeira sem aa þat kærdu. Enn er þeir koma eigi, þa er kært fyrir domundum ok eptir leitad, huersu þeim syndizt huorra mal. Allir uerda aa eitt sattir ok dæma, at hann[1] ok sua þeir gislar, sem hann hafði hinum[2] fengit, skulo fara liðugir, ok hans motstǫðumenn skulo alldri ęfenlega[2] þetta mega aa hann kięra. Varð [sua með guðs miskunn með hialp heilagrar iungfru guðs moður Marie ok hins helga Paals postola[3], at hann var alla stund þaðan af akiervlauss vm þenna lut.

CLXV[4].

Af Ebbo þiof[5].

Þiofr einn, sa er Ebbo het, greip optliga stelandi hendi annarra manna eign, ok fæddi sik þar af ok þa, sem med honum voru. Hann dyrkadi þo helga guds modur Mariam af ollv hiarta, ok eigi sidr heilsadi hann hana hiartaliga med einginligri kvediv, [þo at hann færi at ræna eda stela[6]. Þat bar til aa nockurum degi, þa er hann stal, at hann var[7] gripinn af sinum ovinum ok færdr til domanda[8]. Enn er hann matti sik ecki logliga vndan færa þeim sokvm, er aa hann voru bornar, var þat dæmt, at fyrir sina illa framferd skylldi hann hengia vpp aa galga, at hann leti þar sitt lif. Hann er nu leiddr til snorunnar vtan alla myskunn, at hann væri[9] þegar vppheingdr. Enn sem þat er gert, ok[10] hans fætr hanga i loptinu, þa kemr heilug guds modir Maria at hialpa honum, stydiandi hann med sinum helgum hondum tuò[11] dægr, at þui sem honum syndizt, suo at hann þoldi[12] engan saarleik af þessi pinu. Enn er þeir sem hann hofdu vppfest, kuomu til [hans ok þess stadar, sem þeir hofdu litlu adr brott farit, ok hann heck, þa[13] sa

[1] *Med dette Ord begynder 3die Spalte g*[1]. [2] *mgl. E.* [3] [hann sua med guds myskunn ok hialp heilagrar guds modr Marie ok hins heilaga Paals postola frelstr *E.* [4] *Jfr. ovenfor S. 81 No. 12.* [5] *Her begynder atter D.* [6] [þa er hann for at ræna *E.* [7] vard *E.* [8] domara *E.* [9] er *E.* [10] at *E.* [11] tuo *E.* [12] kendi *E.* [13] [þess stadar, sem þeir haufdu adr fyrir litlu brott farit *E.*

þeir hann lifanda ok suo gladan, sem hann hefde einga pinv. Hugdu þeir, at virgullinn mundi eigi hafa at runnit fullkomliga hans halsi, gengv til ok villdu leggia i gegnvm hans barka. Setti heilog Maria sina hond i moti laginv fyrir hans barka, suo at lagit matti ecki aa hann koma. Enn sem þeir skilia, eptir þvi sem hann segir, at sæl Maria veitti honum hialp, vndrazt[1] þeir hardla miok ok gafu hann lidugan fyrir guds elsku ok hans helgu[2] modur. Þessi Ebbo for brott ok gerdizt munkr ok þionadi med goduilia alla sina[3] daga gudi ok hinni helgvztv guds modur Marie.

B[4].

Fra þeim manni skal nv segia, er iafnan savng lof gudi allzualldanda ok hans dyrligv modr Maria. Sia madr hafdi opt vondar framferdir, hann hiet Ebba, hann var hinn mesti þiofr ok illgerdamadr, enn þess gaadi hann iafnan, þott hann stæli edr rænti, at hann kalladi aa guds modr Mariam af ollu hiarta, hennar fagnaþarkuediu iduliga framberandi ok af henni ser allrar hiaalpar væntandi. A einshuerivm tima þa gera margir menn for at honum ok gripa hann dragandi til gaalga med rettum dome ok festa hann upp. Þa tok hann at nyio af aullu hiarta at heita aa Maariam drotning suo segiandi: „Heyrdu bæn mina, blezut modir himnakonungsins, fru sancta Maria, brunnr allrar milde ok miskunnar! ek heit aa þik af ollum hug, attu hialpir mer vesulum, ella man ek allr fyrir bordi verda. Minnztu þess, miskunnar modirin, at þott ek hafi misgiort, þa hefir ek þo aavallt dyrkat þik eptir megni.“

Hann heck aa galganum tuo daga. Enn menn foru til ok ætludu at taka hann ofan, enn er þeir kuomu þar, þa sa þeir, at hann lifdi. Þa vildu þeir heimta suoruna at haalsi honum, þui at þeim þotti, sem ei vildi sialf at renna. Þa mælti Ebba: „Megit þer ei sia, at eigi maa snaran renna at haalsi mer, meþan sia hin sæla hond er

[1] undra *E.* [2] elskuliguztu *E.* [3] lifs *tilf. E.* [4] *Samme Legende efter St*[2].

medal kuerka minna ok snorunnar." Þa urdu þeir felmsfullir ok letu hann fusir ofann ok baadu hann fyrirgefua ser, ath þeir vildu honum liftion giora. Hann sagdi þaa ecki misgert hafa, „þuiat þer dæmdut riett, enn mer miskunnadi brunnr miskunnarinnar blezut frv sancta Maaria. Hon er heilsa baadi godra ok illra, lif ok græding allra syndvgra." Eptir þat for Ebba i munklifi laatandi af ollum illgiordum ok æ, medan hann lifdi, þionandi allzualldand(a gud)i ok hans dyrligri modr Maarie, henni se lof ok dyrd um vendiligar aldir. Amen.

CLXVI.

Vor frv frelsti mann fra dioflvm.

Sa var einn husbondi, sem miok stundadi aa akrverk. Hann syndiz meir bera aahyggiu fyrir veralldar godzi en hialp sinnar saalu, ok þo at þessi madr gerdi marga hluti rangliga, var þat eitt milli annarra hluta, at þa er hann ardi sina iord, geck hann yfir sin endimork, ardi [ok setti [1] aa iord sinna granna, hvar [2] er hann matti, leggiandi suo med stolinni hendi iardir annarra vid [3] sin akrlond. Þessi madr hafdi þo optliga ser i hug sæla guds modur Mariam, ok heilsadi hana iafnliga med goduilia, eptir þui sem hann kunni, med Aue Maria. En sem hann var andadr, kuomv til margir dioflar treystandi sik mundu gripa hans saal. Þar voru ok vid einglar guds. Ok er þeir baru fram þa fa goda hluti, sem hann hafdi gert, toku dioflarnir vpp at segia otallig [4] hans ill verk, ok er þeir hælduzt miok ok hugduzt sigrat hafa, sagdi einn eingillinn, at hann var vanr at heilsa sæla guds modur Mariam med miklvm godvilia. Ohreinir andar skammazt sin, er þeir heyra þetta, ok hurfu þegar i brott, latandi eptir þessa saal. Toku guds einglar hana i sitt valld. Svo var þessa mannz ond [5] frelst af valldi dioflanna med guds myskunn, ok fordadizt eilifa fyrirdæming fyrir verdleika hans modur. Hun se at eilifv blezut med sinum syni vorum herra Jesu Kristo.

[1] [*mgl. E.* [2] huat *E.* [3] undir *E.* [4] *saal. E;* otal *D.* [5] saal *E.*

CLXVII.

Vor frv vitradizt fatækum manni.

Nockur fatækr madr var i einu[1] þorpi, ok þuiat hann þurfti dagliga at þiggia peninga ser til atvinnu, for hann vm marga stadi ok feck ser mat, bædi af þui sem godir menn gafu honum, ok suo af þvi[2] sem hann vann til med sinum hondvm. Hann vegsamadi helga[3] guds modur Mariam suo einkanliga af ollu hiarta, sem hann matti ok kunni, at hann gaf optliga fyrir hennar ast odrum fatækum monnum af þeiri olmusu, sem hann þa. Enn sem þessi madr var at kominn dauda, tok hann at bidia sæla guds modur Mariam, at hun virdizt honum at myskunna, ok [hann mætti af hennar bænum fa[4] huild ok sælu paradisar. Sialf modir myskunnar vitrazt honum þa ok taladi til hans: „Kom, minn kæri, ok skalltu fa, þat sem þu batt, huild paradisar.“ Margir þeir sem voru i þui sama husi, heyrdu roddina. Fylgdi hier ok skiotliga[5] framkvæmd, þuiat hans ond geck þegar vt af likamanum ok var leidd af einglum guds i fagnat[6] paradisar, þar sem hun gledst med helgvm monnum guds, sem sæl guds modir iungfrv Maria [hefir fyrirheitid[7].

CLXVIII.

Gud gaf burgeisi marga peninga.

Svo segizt, at i Argentina i þeiri borg, er Strazbuth heitir, var einn sa burgeis, er fell i suo mikinn fatækdom, at i hans eign var ecki vtan einn peningr ok þau[8] herfiligu klædi, sem hann bar. Hann atti þriar dætr miok fagrar, þær sem þa voru giptandi fyrir alldrs sakir. Hann ottadizt miok, at þær mundi tyna sæmd sins skirlifis sakir[9] fatækdoms, ok angradizt miok af sialfs sins stett, enn kvaldizt ok miok i huginvm[10] fyrir meyianna skulld. [Hann hugleiddi tign sins kyns ok harmar nu þui meir sinn fatækdom[11].

[1] einshueriu *E.* [2] hinu *E.* [3] sæla *E.* [4] [hun feingi honum med sinum bænum *E.* [5] *mgl. E.* [6] faugnut *E.* [7] [het honum *E.* [8] hrædiligu ok *tilf. E.* [9] hans *tilf. E.* [10] huganum *E.* [11] [*tilf. E.*

Huat matti hann nu gera? Oll hans eign var einn peningr. Hugsar hann med ser, huersu hann mætti[1] honum þess haga, at honum sialfum vyrdi nockur [nytsemd at[2], ok segir suo: „Mik pinar[3], segir hann, hungr, ek kueliumzt af klædleysi, ok fatækdomrinn þrongir at mer ollum megin[4]. Þo at ek seli [þenna pening[5] aa torgi, er mer þat litil nytsemd, [ecki giorir mer þat[6], helldr skal ek offra hann gudi fyrir hendr fatækra manna, weit hann[7] sialfr, at ek em fatækr. Hin helgazta mær allra meyia, heyr þu bæn mina ok hialpa[8] mer med nærverv[9] þinnar myskunnar, þuiat ek em nv efandi miok vm, hvat ek skal gera. Skal ek fara til þins musteris, þuiat ek veit, attu matt, ef þu villt, gefa mer aptr hundratfallt, þat sem ek gef þier. Fel ek þier sialfan mik aa hendi ok minar dætr, vm hueriar ek ottumzt einkanliga mest.“ Hann sagdi suo, ok for til kirkiunnar fyllandi sitt heit, ok gaf peninginn fyrir guds ast ok hans modur. Sem hann hefir bedit til guds af ollu hiarta, er hans bæn heyrd honum ovitanda.

Ferr hann brott, til þess er hann kemr at aanni Rin. Hann sa vid aarbackann einn mann sitianda i bati, ok spyrr, huat hann hefir falt i batinvm. Hann suarar: „Se þenna malm, sem ek hefir, kaup hann, ef þu villt.“ Borgarmadrinn suarar: „Ek skylldi giarna kaupa, ef ek hefdi verdaura til, eda huat gelldr malmrinn?“ Hann segir: „Fim skillinga.“ Hinn svarar: „Þat er miok dyrt. Ek em fatækr ok mvn ek gefa vid[10] eyre, ef þu villt suo taka, ok fa mer þenna malm i nafni Jesu Kristz ok hans helgu modur.“ Kaupmadrinn samþyckti þessv ok feck honum malminn. Borgarmadrinn tok at lani peninga ok lavk skulldina. Sem hann hefir tekit þenna malm, berr hann hann i sitt hus ok brytr af litinn part ok berr til gullsmids at selia. Gullsmidr sagdi[11]: „Huersu metr þu þetta?“

[1] megi *E.* [2] [sæmd i *E.* [3] pinir *E.* [4] megum *E.* [5] [hann *E.* [6] [*mgl. E.* [7] ek *E.* [8] hialp *E.* [9] naveru *E.* [10] *mgl. E.* [11] spurdi *E.*

Hann segir: „Biod til þat, sem þu vill.“ Hinn svarar: „Fa mer malminn, ok mvn ek gefa þier i mot pund[1].“ Borgarmadr spyrr: „Huat malm er þetta?“ Hann suarar: „Hird eigi, huat þat er, sidan ek gef fullt i mot.“ Hann tekr nv pundit ok verdr miok gladr. Þa segir gullsmidrinn: „Þetta er hit skirazta[2] gull.“ Sem borgarmadrinn hafdi sellt malminn, leitar hann kaupmanzins[3], þess er honum hafdi sellt, ok finnr hann i tavernishvsi, ok sem hann er vindruckinn, segir hann til hans: „Kumpan, seg mer, huar þu tokt þann malm, er þv selldir mer.“ „Se, sagdi hann, þa er ek for vm þat fiall, sem hier er nærr, let ek þar eptir tuô stycki suo stor, at ek matta þau huergi hræra einn samt.“ Hinn segir: „Ek skal gefa þier ombun fyrir, ef þu leidir mik i þann stad, at ek profi, huort þetta er satt.“ Kaupmadrinn suaradi[4]: „Vid skulum fara, þegar ek hefir af druckit þessu keri.“ Þeir fara nu til þessa stadar, finna malminn ok færa heim.

Þessum borgarmanni ero nu gefin af gudi mikil audæfi. Kaupir hann ser stor steinhus, marga bæi [ok garda[5], verdr hann aa litilli stundu rikr at gulli ok allzkyns gersimum. Hann er nu mikils hattar madr, ok aagætr af monnum enn godr fyrir gudi, sem [vndir ma standa[6] af þui, hversu hann skipadi sinum audæfum. Hann gaf dætr sinar i klaustr gudi til æfinligrar þionvstu. Hann gerdi [nu af[7] grvndvelli ok endrbætti þat musteri vorrar frv, sem hann offradi peninginvm i, ok pryddi þat med skruda ok odrum hlutum, ok gaf mikit godz til aukandi prebendur[8] þeira, er þar þionudu gudi. Hann gerdi i hofudkirkiu borgarinnar storan kross med likneskiu af gvlli. Hann gerdi ok fatækra manna spital ok lagdi þar til mikla olmusu. Eptir þat for hann i Jerusalem at sia grof drottins. Ok sem hann kom aptr, hafdi hann sik allan til guds þionustu ok andadizt i fridi i[9] godri elli. Kaus hann ser leg i hofudkirkiunni fyrir þeim krossi, sem sialfr hann let giora.

[1] silfrs *tilf. E.* [2] skærazta *E.* [3] *mgl. E.* [4] mællti *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [undirstanda ma *E.* [7] [upp *E.* [8] rentur *E.* [9] ok *E.*

CLXIX.

Gullstaup fell a klædi karls.

Sa var einn karl[1], godr kristinn madr ok einfalldr, at þa er hann heyrdi lesit i heilagri kirkiu, hversu Kristr het at ombuna [þat hundratfallt, sem honum var[2] gefit aa iardriki, stadfestuzt þessi gudspiallzins ord i hans hiarta, ok af von þessa hvndratfallz aavaxtar, tekr hann þa[3] eina kv, sem hann atti, ok vill færa til kirkiu ok gefa, þo at hvsfrv[4] hans stædi i mot, þuiat hann skildi þessi ord likamliga sem ofrodr ok boklaus madr, trvandi sik mundu fyrir hana fa hundrat kua. Hans fatæk[5] husfrv helldr nv kunni, [medan hun vinzt til[6], ok vill eigi, at hann gefi hana brott. Enn sem hun ser [sik ǫngu orka, ok hann er stadfastr i sinni fyrirætlan[7], lætr hvn af þo at [nǫdig, ok hyggr nu naliga[8], at hann se galinn. Hann gefr ecki gǫm[9] at hennar ordum ok [færir kuna[10] til kirkiu sællar guds modur Marie. Sem hann kemr þar, offrar hann kennimanninvm[11] ok enn helldr Kristi ok Marie[12] þessa kv vndir von hundratfalldrar ombunar. Ok þo at prestrinn tæki, suo sem var, at hann gerdi þetta sakir mikillar favizku, let hann þenna mann fullgera þat, sem hann hafdi upptekit, ok feck kuna sinum monnum at geyma.

Þegar hinn fatæki madr hefir af [hendi lokit[13] sitt offr, ferr hann brott[5] aa leid til sins [herbergis ok[6] heimilis. Ok sem hann er aa veginum, fellr or loptinu sem eitt staup edr stycki med vndarligri fegrd, ok festi sik[14] vid hans klædi, at eingi matti brott af[5] taka. Ok sem menn sau þetta, var sagt byskupi, at suo sem eitt gullstaup einkanliga fagrt ok dyrdligt hafdi fallit or [himninum ok dreift sik[15] ok fest vid klædi þessa bonda, ok þat matti med

[1] herbergiskarl *E.* [2] [hundratfalldt, huat sem honum væri *E.* [3] *tilf. E.* [4] hustru *E.* [5] *mgl. E.* [6] [*mgl. E.* [7] [aunguo orka sitt aptrhalld *E.* [8] [seint se, ok hyggr *E.* [9] gaum *E.* [10] [fer *E.* [11] kirkiunne *E.* [12] Mariu *E.* [13] [haundum latid *E.* [14] sua *E.* [15] [loptinu *E.*

ongri vel [brott af taka klædinv[1]. Byskupinn skilr þa rettliga, at þat er hinum fatæka manni af gudi gefit, ok lætr kalla hann þegar til sin. Sem sendimenn koma til hans, þickir honum vndarligt, er byskupinn vill hann finna, ok ferr þegar til hans. Sem byskupinn serr hann klæddan þessu klædi, ok hefir gerla heyrt[2] af honum allan þenna atburd, lofar hann gud ok spyrr eptir, ef [hinn fatæki madr[3] vill selia klædit. Hann segir sik vist vilia selia þat sakir sins fatækdoms, suo þo at hann vill ecki[4] i verdit taka vtan[5] hundrat kua. [Byskupinn verdr allgladr vid þetta ok lætr fa honum hundrat kva mot klædinv[6]. Bondinn tekr þetta allþaksamliga ok bindr saman kyrnar ok rekr heim til sins herbergis med miklum fagnadi. Enn er hans husfrv ser hann kominn heim med margar kyr, [uerdr hun ottafull ok spyrr sinn bonda, huadann komnar eru sua margar kyr[7]. Hann segir, at þetta er þat hundrat kua, sem hann hefir mot tekit þeiri einni ku, sem hann gaf [drottni ok Marie[8]. Sem hun heyrir þetta, idrazt hun sinnar otrv, ok iafnliga sem hun nytr truar ok einfalldleiks sins bonda med honum, lofar hun gud med fagnadi, einkanliga sakir þess at hann ombunadi suo opinberliga hans einfalldleik ok gerdi hana, suo[9] þo at hon væri overdug, hluttakari þessarrar ombunar med sinum bonda.

CLXX.

Vor frv gaf manni aptr sinn fot[10].

Þat er vidrkvæmiligt ok skylldugt, at Kristz brudr heilog almennilig kristni taki med vegsemd lof vorrar frv sancte Marie, fyrir huerrar hit myskvnsamazta ok dyrdligsta fullting hennar son Jesus Kristr veitir iafnliga læknidom siukum monnum.

A nockurum tima sem ymisligar þiodir sottu af otal-

[1] [eda list brott taka *E.* [2] *saal. E;* greint *D.* [3] [hann *E.* [4] annat *tilf. E.* [5] enn *E.* [6] [*mgl. E.* [7] [*saal. E;* spyrr hun nu sinn bonda eptir *D.* [8] [Kristi ok Mariu *E.* [9] *mgl. E.* [10] Af siukum maunnum *Overskr. i E.*

ligum stodum ok borgum til kirkiu heilagrar guds modur Marie, þeirar sem er i borginni Vivaria [1], ok margir siukir menn feingu heilsu, kom þar millum annarra [einn siukr madr sa [2], sem þann krankleika hafdi i odrum fætinum, sem þeir kalla sacrum ignem. Hann bad gud ok hans modur med allri aluoru hiartans, at þau gæfi honum heilsu. Ok sem hann hafdi þar verit marga daga ok feck onga [3] framkuæmd sinnar bænar, fell fotrinn, [sa sem fyrr sogd meinsemd var i [4], brott af lærlegginum, þuiat hann villdi helldr missa fotarins, enn kueliazt alla daga sins lifs af sott þessa brvna. Litlum tima sidar sem [hinn kranki [5] madr var i fyrr sagdri kirkiu guds modur Marie, gret hann miok [ok kueinadi sakir sins krankleika, bidiandi med hiartaligum grat modur myskunnar, at hun hialpadi honum [6] ok taladi med þessum ordvm: „Heyr, hin milldazta drottning, iungfrv Maria! sakir huers er ek einn suo af ollum monnum, at ek treystandi þinni hialp er fyrirlatinn af modur myskunnarinnar, adrir feingu sina heilsu, en ek einn samt er vtkastadr fra þinni milldi. Wei mer veslugum, hveria mvnvt hefir [7] ek þa framit, er mik dro i suo mikla ofæru, gerandi mik rækan vmfram alla menn i þinu augliti, [harmar ek miok [4], harma ek þat, at [8] ek serr nv gert vid mik, ek em nu vtlægr fra hinni helguztv iungfrv Marie, hinni myskunsomuztu ok millduztu hialp.“

Ok sem hann talar þessa hluti [ok þessum lika [4], fellr aa hann suefn. Honum syndizt þa [i draumi [4], sem kona kæmi til hans, su sem suo var [9] fogr ok tigulig [10], at eingi iardlig skepna matti vid iafnazt. Hun strôk [11] linliga [12] med sinni helgu hendi vm legginn aa þeim saara fæti, ok suo um fotarstufinn. Ok sem hann vaknadi, fann hann, at sa fotrinn, sem [hann hafdi adr sakir þess mikla krankleika

[1] Uinaria *E.* [2] [siukra manna einn sa madr *E.* [3] eigi *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [þessi *E.* [6] [saker sins sarleika *E.* [7] hefi *E.* [8] sem *E.* [9] einkannliga *tilf. E.* [10] tigurlig *E.* [11] strauk *E.* [12] um fotinn *tilf. E.*

afleyst legginum[1], var nu aptr gefinn fyrir hina myskunsomuztu [modur guds[2] Mariam, suo heill sem nockurn tima var heilaztr, [adr hann tok krankleika[3]. Hann lofar nu med miklum fagnadi vorn herra Jesum Kristum lausnara ok grædara heimsins ok hans modur Mariam, ok tier nu ollum þessa iarteign [, gangandi aa sina fætr[3].

Kann þat optliga til bera, at þeim sem gud vill hialpa, berr hann þa [hardliga med[4] krankleika eda odrum hlutum med leyndum sinum myskunnardomi ok lætr þa vm stund missa heilsu likamsins at bæta[5] suo sinar syndir, at sem þeir hafa med rettlæti[6] tekit hans radning bidiandi til hans stadfastliga, þo at hann dueli um stund þa at heyra, at hann grædi þa, synandi suo sinn matt ok oumrædiliga milldi til lofs ok dyrdar sinu helgazta nafni ok sinni modur Marie.

CLXXI.

Vor frv hialpadi fatækum manni.

Nockur fatækr madr, er Valterus het, atti heimili i þui þorpi er Brinlum[7] heitir vid Aquinensem kirkiu. Hann var einfalldr madr ok meinlaus, hann lifdi fatækliga ok vann ser ok husfrv sinni[8] til daglegrar atvinnu. A nockurum degi, sem hann geck berfættr vm þorpit, drap hann fætinum audrum vid stein. Hann verdr miok bradr [af þessum[9] sarleika ok nefnir diofulinn[10], segiandi at þessi steinn var i diofuls[11] nafni þar settr. Ok þegar sem hann hafdi [enn eigi talat þessi ord til enda[12], þa kennizt honum þuiligt[13], sem kastad væri brennanda vatni i hans andlit[14]. Hann vard þegar at standa kyrr, þuiat hann matti sik huergi hræra. Af hans augum hliop suo mikit vatn, at sakir þess matti hann ecki sia. Hann er nv færdr heim i sitt herbergi,

[1] [adr uar afhaugguinn saker þess mikla krankleika *E.* [2] [iungfru *E.* [3] [*mgl.* *E.* [4] [med hardligum *E.* [5] þeir bæti *E.* [6] litillæti *E.* [7] Brinligu *E.* [8] ok syne *tilf.* *E.* [9] [uid þenna *E.* [10] *mgl.* *E.* [11] diofulsins *E.* [12] [uarla þetta sagt *E.* [13] þuilikazt *E.* [14] asionu *E.*

ok tekr hit vinstra hans auga syn, enn hit hægra er med ollu sionlaust. Oll hans asiona þrutnar [suo miok, at ecki sa hans augu, nef eda munn[1], suo at hann var likari þui skrimsli, sem einga liking lifanda kuikindis hefir, enn mannligri aasionu. Var hon engi likari enn blôdru þeiri, sem full er med vind. Sem fiorir dagar voru lidnir, tok nockut at minka[2] þessi mikli þroti, ok gerdizt þa aa allri hans aasionu raud kaun, ok hlupu[3] upp storar blôdrur, suo at allir, þeir er [saa, sogdu hann vera[4] likþran. Eptir þat færdizt allr [krankleikinn ok[5] þrotinn nidr i[6] likamann vm hans lendar ok allt nidr i tærnar, ok suo hôrmuliga var hann pindr, at [hans kne beygduzt[7], suo at hælarnir lagv vid þioin, ok dro hann suo hrædiliga[8] saman, at hann vard sem einn bôllr. Allr nedri hlutr hans likama var sem daudr, ok hann kendi hans ecki, ok þo at hann veri steiktr i elldi, matti hann brenna, enn eigi [matti hann kenna sin. Þessi madr matti alldri komazt sialfr[9] or sinni sæng, eigi reisazt vpp at sitia, ok eigi matti hann snua ser [aa adra sidu, enn adr laa hann[5]. Horfdi hann þui iafnan i lopt vpp, vtan þa er hann tok i þat reip, sem vppi var yfir honum, at hann mætti þar vid snua ser. Hann hafdi þenna krankleika nærr vm fiogur aar, enn[10] husfrv hans ok son þionudu honum [iafnliga. Hann bad[11] ser olmusu af þeim dugandi monnum, sem [voru nærr hvsinv[12], at hann, ok þeir sem hann atti at fæda, mætti þar lifa vid. Kalladi hann vt vm þann glugga[13], sem var vid hans sæng, ok þo at vesold fatækdomsins ok hardleiki sottarinnar pinadi[14] hann saarliga, gerdi hann þo i sinum harmi ok krankleika iafnan gudi þackir ok bad dagliga fyrir þeim, er honum gafu sitt godz. Hann fastadi iafnan

[1] [miok, sua at hans augu saa ecki *E.* [2] minkazt *E.* [3] hliopu *E.* [4] [hann sau, hugdu *E.* [5] [*mgl. E.* [6] herdarnar ok *tilf. E.* [7] [hann knebeygdizt *E.* [8] hormuliga *E.* [9] [kendi hann. Hann komz alldri *E.* [10] at *E.* [11] [iafnan. Jafnliga bad hann *E.* [12] [foru um husin *E.* [13] glugg *E.* [14] pinde *E.*

ok leiddi þat sem hann hafdi mot gudi gert fyrir augu sins hiarta, bidiandi litillatliga [til guds[1] fyrir sinum syndum.

Sem nalgadizt sa time, er [gudlig milldi[1] villdi honum myskunna ok frelsa[2] hann af hertekningarbandi þessa krankleika, snuandi sinni reidi i myskunn, þa tok mikit at minka[3] hans megn bædi af sottinni ok suo af hans hardlifi, þuiat hann fastadi iafnliga[4], var þa hit fiorda aar fra þvi, er hann feck krankleikann. Hann lætr nv bidia einn prest koma til sin, at hann mætti iata[5] honum sinar syndir. Enn sem prestrinn afsakar sik ok segizt eigi mega koma, sakir þess at hann hefir margt annat at gera, kærir hinn siuki madr sig [, ok þickir prestrinn vanrækia sik. Anduarpar hann nu ok gret[6] saarliga, snvandi sik med allri godfysi til hins hæsta kennimannz ok iatar honum sinar syndir, bidiandi litillatliga, at hann virdizt honum at myskunna, ok at hann mætti aa hinum fyrsta paskadegi, þa er allir kristnir menn skulu taka vors herra likam, makliga vid bua sitt hiarta þeiri helgvztv þionvstv. Þa skipadi hann ser sialfr fostu allt fra skirdegi[7], suo at hann aat ecki þadan af, til þess er hann hafdi bergt guds likam aa paskadaginn[8].

A sialfri nott drottinligrar vpprisu, sem hann laa vakandi mæddr af langri fostu, heyrir hann til þess stadar, sem Aquicinctum[9] heitir, hringia til ottusongs. Hann hefr vpp sitt hofud ok helldr vpp hondunum ok hneigir hofdinv i mot [fyrr sogdum stad[10] gudi til heidrs, lofandi milldi vors lausnara. Hann ser þa standa hia ser eina konu fagra ok virduliga at sia, suo klædda, sem hinni tignuztu[11] drottningu heyrdi. Hugsadi hann þat med ser, eptir þui sem hann iatadi sidan, at engi skepna aa himni ok[12] iordu mundi[13] verda mega fegri ok sæmiligri. Hun ser aa hann

[1] [gud *E.* [2] frialsa *E.* [3] mykiazt *E.* [4] optliga *E.* [5] fyrir *tilf. E.* [6] [fast ok grætr *E.* [7] skirþorsdegi *E.* [8] paskadegi *E.* [9] Aquiacianum *E.* [10] [stadnum *E.* [11] tiguligstu *E.* [12] eda *E.* [13] henni *tilf. E.*

ok spyr, huort hann sefr eda vakir. Hann segizt vaka. Hon sagdi: „Vel gerir þv, godr madr, er þu bidr þier iafnan guds[1] myskunnar ok leitar[2] eptir megni at gera god verk, latandi eigi af, þo at þu sert krankr ok vanmegn at gera gudi þackir. Wit nv, at heyrdar erv þinar bænir af gudi, ok nv er sa timi kominn, er þv skallt [af honum þiggia þina heilsu[3]. Giorr sem ek minnir þig aa, ok lat færa þig i Aquicinctum, ok bid med ollum hug til guds fyrir þinni heilsu i kirkiu guds modur Marie fyrir hennar likneski[4], ok muntu fa myskunn gudligrar hialpar.“ Hinn siuki madr verdr miok ottandi ok mælti: „Frv, huer ert þv?“ Hun suarar: „Eigi vardar þig enn at vita, huer ek em, enn vanræk eigi at gera, sem ek hefir[5] þier sagt, ef þv girnizt at fa heilsu þina.“ Eptir þat hvarf þessi syn[6] fra honum. Hann er nu settr milli vonar ok otta, ok er alla hina næstu viku efandi[7], huat hann skal gera, huort hann skal fullkomliga trva þessari vitran, gefr sig allan gudi i valld, enn segir engvm manni vitranina.

A hinum atta degi fra hinvm fyrsta paskadegi, þat er sa dagr, sem vor herra Jesvs Kristr vitradizt sinum lærisveinum at luktum dyrum eptir sina vpprisu ok syndi þeim sinar hendr ok sidu, þa vitradizt þessum siuka manni vakanda annan tima hin sama kona med somu aasionu ok bunadi, sem fyrr hafdi hun, ok minti hann aa, at hann vanrækti eigi þat, sem honum var [fyrr vitrad[8], biodandi honum, at hann efadi ecki þar vm. Sem hon hafdi þetta talat[9], hvarf hun brott. Hann verdr nu gladr, at[10] þessi vitran tedizt honum annan tima, at hann mætti[11] oruggr vm vera, at þat er eigi fals, ok kallar til sin prest ok segir honum alla þessa vitran. Prestrinn gefr honum þat rad, at hann lati þangat flytia

[1] gud *E.* [2] uid *tilf.* *E.* [3] [heill uerda *E.* [4] likneskiu *E.* [5] hefi *E.* [6] uitran *E.* [7] ottandi *E.* [8] [bodit ok sagt *E.* [9] mællt *E.* [10] er *E.* [11] matti *E.*

sig, sem honum var vitrad, efandi ecki vm gudligt fyrirheit. Hann gerizt nv fullkominn i at trva von sinnar heilsu, ok gefr sig allan i valld gudligri milldi, treystandi þar med arnadarordi [guds modur[1] Marie.

Hann lætr flytia sik til Aquicinctum til kirkiu sællar Marie. Lofar abotinn honum, at medan brædr sitia yfir mat, skal hans sæng standa fyrir haaalltari, at hann bidi þar til guds ok vorrar frv fyrir hennar likneski, sem honum var bodit. Enn sem hann var þar kominn med sinni sæng ok hafdi bedit til guds litla stund, tekr hann hendinni til augnanna ok kallar med miklum fagnadi: „Min frv, heilog guds modir Maria! [Ek þackar[2] þier, at nv ma ek sia þina likneskiu. Hefir ek nv fengit syn[3] med þui auga, er vm fiogur aar hefir sionlaust verit.“ Hann var vtborinn, adr enn brædrnir kuomu i kirkiuna, lofandi gud ok hans modur fyrir sina milldi. Beid hann nu med fullu trausti sinnar heilsu. Þegar brædr hofdu sungit[4] kuelldsaung, var hann enn færdr i fyrr sagda kirkiu guds modur Marie, ok vakti þar vm nottina, bidiandi ser myskunnar. Sem sunginn var ottusongr ok dagr rann vpp, rann honum ok vpp dagsbrun gudligrar myskunnar, kendi hann þvi likazt milli skinzins[5] ok kiotzins, sem hans leggir ok fætr væri stroknir [med vætu, eda mavrar hlaupi upp ok nidr vm[6]. Þa gefr hann ser nu gott traust vm sina heilsu. Þa toku þeir knutar, sem saman hofdu dregit hans likam, at losna med mikilli brakan, þvi likazt sem þa er brotid er þurt hris, ok suo toku nockut [fætrnir at retna. Rettist[7] hann þa vpp ok sat, ok þuiat hann matti eigi leyna gledi sins hiarta, skridr hann aa hondunum[8] ok kniam til alltarissins, dragandi eptir ser þann sleda, sem hann var þangat i fluttr. Kallar hann iafnliga þessi somu ord:

[1] [uorrar fru sancte *E.* [2] [þaeker giori ek *E.* [3] mina *tilf.* *E.* [4] ut sungit *E.* [5] skinz *E.* [6] [*mgl.* *E.* [7] [at rettazt leggirnir. Reistizt *E.* [8] haundum ok fotum *E.*

„Hialp mer, heilog Maria.“ Hann tok vm horn alltarissins[1] ok stod suo vpp aa sina fætr, ok sakir þess mikla fagnadar, er i hans hiarta var, villdi hann fara vpp aa alltarid at minnazt vid fætr likneskiu vorrar frv, [adr einn brodir, er þa kom i kirkiuna[2], tok hann ok leiddi þrim sinnvm vmkring[3] alltarid. Abotinn ok brædrnir verda fegnir, sem þeir sia ok heyra þessa iarteign. Lata þeir hringia ok syngia Te deum laudamus med miklum fagnadi. Vm daginn mot hamessu gengr hann med þeim processionem, suo at hann þarf eigi at leida. Brædrnir hafa hann hia ser nockura daga, at hann geri gudi ok hans modur þar þackir fyrir sina heilsu.

Eptir þat geck hann brott, berandi ser aa herdum þa sæng, er hann var þangat i færdr, eptir þvi sem sa siuki madr, er vor herra græddi ok baud, at hann skylldi bera sina sæng. Lofa allir gud ok hans modur, þeir er sia þann ganga, sem adr var kryppill, ok berr nu ser aa herdum þa sæng, sem fyrr var hann fluttr i. Þessi iarteign gerdist, þa er lidit var fra hingatburd vors herra Jesu Kristz .m[4].c. fimtigir ok atta aar, fimta idus Maij aa drottinsdag.

CLXXII.

Vor frv hialpadi iuda.

Judi einn [er Jacobus het[5] for or Lundunum i Eingelandi til Vintoniam. Reyfarar[6] kuomv at honum aa veginum, þeir[7] gripv hann ok [fast lombdu[8]. Eptir þat færdu þeir hann i eitt fornt hus, sem komit var at falli. Sem þeir [hǫfdu gert honum margar meingerdir ok rænt[9] hann ollu sinv godzi, bvndu þeir [hans fætr vid dyristafinn, enn hendrnar bundu þeir[10] aa bak, ok letu hann þar[11] eptir einn saman. Enn til þess at hann dæi eigi skiott,

[1] aa altarinu *E.* [2] [enn brædr kuomu i kirkiuna, ok einn brodir *E.* [3] umkringis *E.* [4] þushundrat *E.* [5] [Jacobus at nafne *E.* [6] Raufarar *E.* [7] ok *E.* [8] [lomdu fast *E.* [9] [giordu honum margar meingiordir ok ræntu *E.* [10] [hann *E.* [11] sua *E.*

gafu þeir honum braud litid ok vatn vm þria daga, þviat þeir væntu ser at fa mikla peninga i hans vtlausn. A hinni þridiu nott, sem hann sofnadi litt sakir sinnar mædu, synizt honum i draumi kona virdulig at sia med suo[1] mikilli fegrd, sem eigi matti mannligr hugr ætla, hennar klædi voru huit sem snior. Hun gengr at honum ok slitr [sundr sterkliga[2] ǫll þau bond, er hann var bundinn med, [ok leysir hann[3].

Gydingrinn vaknar med miklum fagnadi ok serr [alla vega[3] vm sik, hyggiandi at, ef hann sæi þann, sem hann hefir [frialsan gert[4]. Hann ser nu eigi i draumi sem fyrr, helldr med likamligri syn vakandi, himinrikis drottningu[5] Mariam standa hia ser, ok af hennar birti skein allt [þat herbergi, sem þav voru[6]. Enn hann vendi sinum ottafullum augum til hennar ok spurdi: „Frv, hver [erut þier[7], eda hvadan hafit þer suo millt hiarta, at þier uilit hialpa mer [suo veslugum[8] i minni naudsyn?“ Hun suarar: „Ek em Maria, su sem þu ok þitt kyn hædit ydr til mikils ofagnadar, neitandi med kappi[9], at ek hafi fædt hialpara heimsins. Kom þu til min, ok mvn ek eptir minum vana veita þer gott mot[10] illum hlutum, ok leida þik fra villu til vidrkenningar sannleiksins. Mattu skilia, hversu haskaligt[11] þier er at lifa, sem þu hefir adr lifat. Ok til þess at þv [lifir betr ok kennizt vid[12], skulum vid ganga ut.“ Hann fylgir henni þangat, sem hun ferr fyrir. Þau koma at einum storum steini, ok bydr hun, at hann skal [þar upp aa fara[13] ok geyma gerla at þvi, sem hann ser [nidr i iordina[14]. Judinn gerir, sem honum var bodit. Hann ser, at iordin opnazt, ok þar i er hrædiligr dalr ok myrkr, þar stendr vpp af

[1] *mgl. E.* [2] [af honum *E.* [3] [*mgl. E.* [4] [frelsadann *E.* [5] drottning *E.* [6] [husit ok herbergit, sem þau uoru inne *E.* [7] [ertu *E.* [8] [ueslum *E.* [9] miklu þraae *E.* [10] áá mote *E.* [11] haskasamligt *E.* [12] [kennizt fullkomliga uid, þa *E.* [13] [fara upp *E.* [14] [aa iordina nidr *E.*

logi sem af brennusteini. Þadan stod suo mikil fyla, at hann matti varla þola. Þar voru ok allar hinar grimmvztu ok hrædiliguztu [1] kualir. I þeim somum kuolum ser hann velltazt andir fyrirdæmdra manna, voru þar kueliarar ok pindu þær sarliga. Sem hann heyrir [þeira hǒrmuligan grat ok veinan [2], fellr hann nærr i ouit sakir otta.

Eptir þat er hann hefir heyrt ok sed þessa hluti, talar vor frv til hans: „Þessi myrkrastadr, þessi bruni ok allar þær [3] kvalir ero bunar þier ok þeim, er þier likiazt, vtan þier fyrirlatid skiotliga [4] otrv iuda ok takit kristiliga trv. Fylg mer enn, at ek syni [5] þier eigi sidr þa goda hluti, sem þier hafit tynt sakir blindleika ydvarrar otrv.“ Hun leidir hann þa aa eina stora hæd. Hann ser skamt i brott fagrt herad [ok biart at sia [6]. Hann kendi þadan svo sætan ilm, sem verda [7] matti af ollum [8] hinum dyruztum iurtum. Þar sa hann flocka heilagra manna fagrliga skinandi med biartri aasionu ok klædum, leikandi med ollum fagnadi, syngiandi gudi lof med sætum hliodum. Sem hann hefir leingi sed hier aa, mællti guds modir til hans: „Þessi dyrd er erfd þeira anda, sem leystar ero med blodi mins sonar Jesu Kristz, ok hana skaltu eignazt, ef þu villt [9] trva, at hann hefir tekit sannan likam [10] af mer. Far nu brott hedan, [ok skaltu i minne hallda þessi stormerki, sem þier eru birt þo at ouerdugum [11], ok geym at sidan, huat þier hæfir at gera.“

Judinn ottazt nv at koma annan tima i valld sinna ouina, ok for vm nottina allt til þess er lysti af degi. Kom hann þa til þeirar borgar, er Batha heitir, ok for til eins klaustrs ok sagdi priornum ok brædrunum allt þat, sem hann hafdi heyrt ok sed. Hann beiddizt at taka skirn ok retta trv, ok sem hann var skirdr, var hann kalladr Johannes.

[1] hrædiligztu *E.* [2] [þetta ok sier *E.* [3] pinur ok *tilf.* *E.* [4] skiott *E.* [5] syna *E.* [6] [*mgl.* *E.* [7] uera *E* [8] *mgl.* *E.* [9] uill *E.* [10] likama *E.* [11] [*tilf.* *E.*

CLXXIII.

Fra kreptum manni, er feck heilsv[1].

Sa var einn þyverskr[2] madr vel ættadr, er suo var samankreptr allr hinn nedri hlutr hans likama, at hann matti eigi odruvis færa sik or stad, enn skrida aa hondum ok kniam. Ok þviat hans frændum var mikit erfidi ok [þungi at[3] honum, þottizt hann vera fyrirsmadr ok vanræktr af þeim, suo at hann villdi fyrir þann skulld[4] giarna fara i adra stadi. Hafa nærr allir menn[5] þann lost, at sidan madrinn færr þungan ok langan krankleika, at hans kæruztu vinir ok þeir, sem hann elskudu[6] adr, hata þann sem siukr er, ok fyrirlata[7] hann, þegar þeim leidizt at veita honum þionustu [eda kost[8]. Þessi madr dro sik med mikilli mædu aa hondum ok fotum sækiandi marga ok ymissa stadi heilagra manna, væntandi at gudlig milldi villdi honum myskunna fyrir verdleik nockurs sins heilags mannz ok gefa honum heilsu. Honum er vitrad, at hann skal[9] fara vm hafit[10] til Einglandz, ok skal hann vtan ef fa þar heilsu i kirkiu guds modur Marie. Ok þo at honum syndizt miok þungt ok erfitt at taka aa sik þessa ferd[11], þa leitar hann þo vid eptir megni at komazt til Englandz, þviat mikil nodsyn skylldar mann[12] til at þola alla mædu, þa sem hann ma orka, ser til heilsu. Enn þviat honum var eingi stadr visliga[5] aanefndr, hvar hann mundi heill verda, þa for hann, þo honum væri[13] þat miok erfitt, til þeira kirkna, sem i ymsum[14] stodum voru helgadar guds modur Marie, bidiandi ser olmusu, þar til sem allt kiotid geck af leggiúnum[15] ok knianum, aa huerium hann skreid, suo at ber voru beinin[5] eptir.

Sem gudlig milldi [vill veita honum hialp[16], kemr hann [eptir guds forsio[8] til þess kaupþorps[17], er Curdingos[18]

[1] Af krypplingi *Overskr. E.* [2] þyduerskr *E.* [3] [þungt af *E.* [4] *saal. E;* stad *D.* [5] *mgl. E.* [6] *saal. E;* elskadi *D.* [7] fyrirlita *E.* [8] [*mgl. E.* [9] skylldi *E.* [10] ut *tilf. E.* [11] mædu *E.* [12] manninn *E.* [13] yrdi *E.* [14] ymissum *E.* [15] beinunum *E.* [16] [uilldi letta hans pinu ok erfidi *E.* [17] þorps *E.* [18] Turdingos *E.*

heitir, vid þann stad, sem guds piningarvottr hinn helgi Jatmundus [Einglandz konungr[1] er grafinn i. I þessum stad er ein kirkia, su er helgut er sælli guds modur Marie. A nockurum degi, sem mikill mannfioldi sotti til [fyrr sagdrar kirkiu[2], ok hann var þar kominn med odrum siukum monnum, þa bidr hann med iduligum grat til hinnar millduztu huggunar[3] siukra manna himinrikis drottningar Mariam, sem hann var iafnan vanr, at hun vendi sinni myskunn til hans ok leti skiott fram koma þa heilsugiof, sem honum var heitin[4]. Þa toku þegar at losna þeir knutar, sem sinarnar hofdu samandregit, ok rettuzt hans fætr, eptir þvi sem fyrr hafdi verit. Þar af vard suo mikit brak, at allir undruduzt, þeir sem vid voru. Þessi madr, sem adr var kreptr, rettizt upp ok stendr aa sina retta fætr, ok kallar optliga aa sina tungu gratandi fyrir fagnadi med haarri rôddu nafn hialpar aumra manna, sinnar heilsu gefara[5] Marie, suo segiandi: „Fru sancta Maria, hin milldazta modir Kristz, hin dyrdligazta himinrikis drottning! ek gerir[6] þackir þinni ovmrædiligri milldi, at þu lavkt vpp augu þinnar myskunnar yfir mik veslugan, þiggiandi mer lækning af suo þungum krankleika." Ein iudakona, su sem nyliga hafdi skirn tekit, var vid ok sa þessa iarteign ok styrktizt[7] miok þar af i trvnni. Þessi madr, sem heill var vordinn, ferr heim til sinna frænda. Lofa allir gud ok hans modur, þeir sem heyra þessa fôgrv iarteign.

CLXXIV.

Herra villdi pina sinn þræl.

Einn þræll hafdi misgert vid sinn herra, suo at þar fyrir feck hann reidi hans. Herrann var suo grimmr til hans, at hann hugdizt suo skulu honum hefna, at allir, þeir sem [sia edr heyra[8] sagt fra, vndradizt ok ottadizt, þviat hann girntizt meirr, at adrir ottadizt hann

[1] [*tilf. E.* [2] [kirkiunnar *E.* [3] hugganar *E.* [4] *saal. E; gefin D.* [5] giafari (!) *E.* [6] giore þier *E.* [7] treystizt *E.* [8] [sæe eda heyrdi *E.*

enn elskadi. Kalladi hann saman nockura [1] sina kumpana, at þeir allir samt [mætti þvi skiotara aa finna þa pinu, ok tracterar med þeim [2], huersu hann skal kuelia þrælinn, at hann megi sędia aa honum sina reidi. Enn sem þeir tala her vm, þorir þrællinn ecki at lata sinn herra sia sik, helldr ferr hann til kirkiu ok fellr allr til iardar, bidiandi med taarum til guds modur Mariam, at hun hialpadi hans mali. Hann hafdi suo [fullkomit traust aa hennar milldi [3], at hann bad eingan [4] helgan mann fulltings vtan hana, þviat hann efadi ecki vm, at þat mætti honum nægiazt. Adr [5] hann hafdi sagt sina bæn til enda, [tok af honum allan otta, feck hann suo mikla huggan ok [6] traust, at hann vndradi, hui hann hafdi suo verit odiarfr.

Sem sa grimmi herra med sinu illgiornu radi dæmdi honum pinu, þa kom skiotliga til þeira einn sa madr, er sagdi þeim nockurn þann hlut, sem þeim þotti suo mikils verdr [7], at allir þeir stodu vpp ok skilduzt sin i milli, ok mattu alldri sidan minnazt þessa hlutar. Þræll-inn ferr brott af kirkiunni styrktr med gudligri huggan [8] ok verdr nu gladr, sem einn hans kumpan segir honum þenna hlut. Hann synir sik nu oruggan sinum herra ok hefir sik i hans þionustu. Var hann alldri sidan onadadr [af honum eda nockurum odrum [9] vm þenna glæp [10]. Hann vard miok feginn ok þackar gudi ok hans modur Marie.

CLXXV.

Andadr klerkr vitradizt sinum kumpan [11].

Þeir voru tueir klerkar, sem sinn kumpanaskap bundu saman med miklum kærleik. Annar þeira andazt mot Allra heilagra messù ok er leiddr til pislarstada, hinn, sem lifdi, mæddi sik med dagligum grat [12], en bad

[1] *mgl. E.* [2] [tracteradi *E.* [3] [mikit traust aa henni *E.* [4] annan *tilf. E.* [5] enn *tilf. E.* [6] [feck hann suo mikit *E.* [7] um vert *E.* [8] milldi ok myskunn *E.* [9] [*mgl. E.* [10] hlut *E.* [11] Af siukum manni *Overskr. E.* [12] tarum *E.*

ecki fyrir honum. Eptir burdardag vors herra Jesu Kristz vitradizt hinn andadi þeim, sem lifir, aasakandi hann vm þat, at hann feck engar naadir fyrir hans grat. Hann segir, at huert aar steig heilug guds modir Maria nidr af himni med miklum fiolda engla til pislarstada a þeiri nott, sem hun fæddi guds son, ok leiddi brott med ser allar þær salir, sem kristnir menn lifandi[1] hofdu bedit fyrir a þeiri stund, sem Kristr fæddizt af hennar kuidi. „Su hin helgazta iungfrv steig nidr, sagdi hann, aa þessi iolanott, sem nu var næst, ok er hun tok þadan margar saalir med miklu valldi, hugda ek mik mundu niota þinna bæna, suo at hun mundi mik brott leida med odrum; en þuiat hun gerdi þat eigi, er audsætt[2], at þinn gratr, huerium er eingi bæn fylgdi, gerdi mer einga nytsemd fyrir gudi. En þuiat hin sælazta himinrikis drottning mun þat sama gera eptir sinum vana[3] aa þessarri nott drottinligs vpprisudags, er nu kemr [i aar[4], at leida brott or pislarstodum salir þeira manna, er hialpazt fyrir bænir kristinna manna a þeiri stund, sem Kristr steig nidr til heluitis, þa bid ek þig, at þu leitir vid[5] mik at frelsa [af þeim stodum[4] med þinum bænum ok grat. Skal þat til marks, ef ek vitrumzt þier eigi optar, at þa er ek holpinn.“ En þuiat hann vitradizt [alldri sidan sinum vin lifanda[6], þa profadi hann suo, [eptir þui sem truizt[4], at hann hafi[7] hialp fengit fyrir verdleik hinnar helgvztu iungfru Marie [med bænum[8] sins kumpans.

CLXXVI.

Bondi ok husfru ætludu heingia sik[9].

I nockurum stad var bondi ok husfru[10] hans, bædi godir menn ok trufastir, ok elskudu miok guds modur Mariam. Ovin mannkynsins ofundar[11] þeira goduilia, ok freistar fyrr[12] konunar, þuiat hann vissi hennar natturu

[1] *mgl. E.* [2] audsynt *E.* [3] at stiga nidr *tilf. E.* [4] [*mgl. E.* [5] *tilf. E.* [6] [honum alldri sidann *E.* [7] hefdi *E.* [8] [ok fyrir bæn *E.* [9] Af bonda *Ovsk E.* [10] hustru *E.* [11] ofundadi miok *E.* [12] fyst *E.*

vera ostyrkari, eggiandi hana, at hun hengdi sik [i snôru[1]. Eptir þat [tok hann at eggia karlmanninn aa, at hann geri þann sama glæp[2]. En huorki þeira uissi [þessa ætlan[3] med odru. Ok sem þau hôfdu optliga til leitad at [fullkoma þetta rækiliga verk[4], ok gudlig milldi hialpadi, suo at þau kuomu þui eigi fram, war þat einn dag, at huort þeira sagdi ôdru leyniliga þetta hit illa rad, sem þau hôfdu eptir[5] diofulsins aaeggian med ser stadfest, ok eggiadi huort þeira annat aa þat at fullgera.

Sem þau hafa buit snôrur[6] ok borit aa einn aas, ok bondinn ætlar fyst at heingia vpp sina konv, sem [hon bad, bad hann[7] hana [bera til sin, at hann drycki adr, af þui goda[8] mungati, sem þav attu i sinum kiallara. Hun mællti aa mot, en hann skylldar hana at fara[9]. Sem hann tekr vid mungatinu, gerir hann fyrir ser hinn helga kross ok dreckr i nafni heilagrar guds þrenningar ok guds modur Marie ok hinnar helgu Geirþrudar. Eptir þat er hann hefir druckit, ser hann aa þeim sama [stock, sem snôrurnar ero aa[10], sitia diofulinn. Hann [nôdgar sinni hustrv[11] at drecka mungatit i sama nafni, [ok þeigir yfir þui, sem hann saa[12]. Sem hun hefir druckit, sia bædi þau diofulinn sitianda aa [fyrra stocki[13]. Hann spyrr, særandi hann vndir ogn eilifrar fyrirdæmingar, fyrir hui hann sitr þar. Diofullinn gnistir tonnunum med hlatri, segiandi sik þa buinn at veita þeim lid at þvi verki, sem þav ætludu at gera. Þau kennazt nu vid, huersu þau ero hôrmuliga suikin med hans velum, ok idrazt sins glæps, gerandi gudi þackir, er hann let þau eigi framkoma þessum ogurliga glæp. Þionudu þau gudi trvliga, gerandi morg god verk alla sina daga. Af þessum

[1] [*mgl. E.* [2] [eggiar hann aa karlmanninn, at hann giore þetta sama *E.* [3] [þetta *E.* [4] [giora þenna glæp *E.* [5] med *E.* [6] *saal. E;* snôruna *D.* [7] [*saal. E*; hann bad *D.* [8] [at hun drecki adr af þui sæta *E.* [9] fyrst *tilf. E.* [10] [aase *E.* [11] [naudgar sinni husfrv *E.* [12] [*tilf. E.* [13] [þeim sama aase *E.*

hlut ma skilia, huersu mikla hialp kristnir menn fa optliga af þui at[1] minnazt hinnar helguztu guds modur Marie ok annarra heilagra manna.

CLXXVII.

Vor frv styrkti mann[2].

Svo er sagt, at sa var einn siukr madr [miog þvingadr[3] af pinu sins krankleika, er þat hugsadi iafnan, huersu hann mætti fela sina ond aa hendi Jesu Kristo ok hans modur Marie, at þa er hun færi brott af[4] likamanum, fordadizt hann fyrir þeira myskunn [kualir eilifrar fyrirdæmingar[5] ok mætti fa eilifan fagnad. Sem hann var miok ottandi vm sitt andlat ok vissi eigi, huat hann matti hellzt gera[6], þat sem honum væri til hialpar, þa vitrazt honum hin milldazta drottning frv sancta Maria. Hun spurdi, ef hann kendi hana. Hann segizt eigi kenna hana. Hin sætazta guds modir tok þa at gledia [med blidum ordum þenna siuka mann, sem adr var miok ottandi[7], ok mællti: „Ek er[8], sagdi hun, modir Kristz, modir myskunnar ok modir[9] milldi, ok ef þu leitar eptir stadfastliga med fullri[10] trv at fa myskunn mins sonar ok mina, muntu sannliga [fa hana[11].“ Hinn siuki madr beid nu gladr ok oruggr sins andlatz, styrktr med þessum ordum modur myskunnar, [trvandi at modir Kristz[12] mundi taka hans saal[13], sem hun færi brott af likamanum, ok leida til fagnada eilifrar sælu.

Sannliga er vorri frv þat vidrkuæmiligt nafn, at hun kallazt modir myskunnar, þviat hun fæddi i heiminn sialfan myskunnar brunninn vorn herra Jesum Krist, af huerium er Dauid syngr[14] i psalminum: Gud minn, myskunn min. Medr þvi at Kristr er vor myskunn ok modir þeirar

[1] þeir *tilf.* *E.* [2] Af siukum manni *Overskr.* *E.* [3] [er miok uar þungadr *E.* [4] or *E.* [5] [eilifar kualir *E.* [6] upptaka *E.* [7] [hann med blidum ordum *E.* [8] em *E.* [9] allrar *E* [10] fullkominne *E.* [11] [hana finna *E.* [12] [at moder myskunnar *E.* [13] aund *E.* [14] sua *tilf.* *E.*

myskunnar er heilug[1] Maria, þa skulum ver treysta, at su, sem fæddi myskunnina, mun oss hialpa i uorum nòdsynium[2], þuiat suo sem omattuligt er at trva, at modir myskunnar fyrirlati nockurn, þann er til hennar bidr med sannri trv, suo er ok omattuligt, at sialf milldin hennar sonr Jesus Kristr, sa er ollum vill hialpa, neiti henni þat, sem hun vill af honum þiggia. Þessa myskunn feck Maria egipzka, er sakir sinna synda ok liotz[3] lifnadar var ræk[4] fra ollum dugandis monnum, enn þegar hun ídradizt sinna synda ok bad til guds fyrir likneskiu vorrar frv, feck hun [nadir ok[5] myskunn af gudi. Hinn versti gudnidingr Theophilus feck ok fyrir hennar bæn þessa somu myskunn, sa er sakir [girnd(ar) veralldligrar tignar[6] neitadi Kristi ok hans modur, gefandi dioflinum þar til sitt bref. Enn modir myskunnar þa honum nadir[7] af sinvm syni ok feck honum aptr þat [fyrirdæmda kaupmalabref[8], sem hann hafdi gert. Vitum ver sannliga af þuilikum hlutum ok morgum odrum, at ef ver elskum af [ollu hiarta[9] modur myskunnar, mun hennar son vor herra Jesus Kristr allt veita fyrir hennar ast, þat sem ver bidium skynsamliga, þviat fyrir enga sok adra gerdizt hann hennar son [, ok hana gerdi hann sina modur, at[10] hann veitti þui framar myskunn syndugum monnum.

CLXXVIII.

Vor frv hialpadi manni.

A nockurum tima var ond eins mannz, þess er miok var þròngdr af þunga sinna synda, leidd[11] fyrir domstol almattigs guds. Fiandinn stod annan veg[12] hann asakandi, ok sagdi suo til þeira godu einglanna, er honum villdu fylgia[13]: „Ecki hafit þier at gera med þessarri ond[14], þuiat hun aa at vera i minu valldi, hefir ek þar til morg

[1] uor fru sancta *E.* [2] naudsynium *E.* [3] liota *E.* [4] gior *tilf. E.* [5] [þegar *E.* [6] [tignar veralldligra girnda *E.* [7] ok myskunn *tilf. E.* [8] [boluada bref *E.* [9] [ollum hug *E.* [10] [enn *E.* [11] leiddr (!) *E.* [12] at *tilf. E* [13] hialpa *E.* [14] sal *E.*

sannindi ok vitni af rituingum.“ Gud sagdi til hans: „Huer ero þau?“ Pukinn suaradi: „Hit fyrsta er þat, sem sialfr þu taladir [þinum mvnni[1] til hins fyrsta mannz i paradiso. A þeim degi, sagdir þu til Adams, sem þu etr af þvi tre, skaltu deyia, ok med þvi at þessi madr er af þeim kominn, er atu þa fædzlu, sem þeim var fyrirbodin, skal hann sakir þessarra sialfs þins orda [at rettu[1] deyia med mer.“ Gud mællti: „Lofizt þier, madr, at suara fyrir þik.“ Hann þagdi. Þa mællti diofullinn enn: „[Þat asaka ek enn, vid þessa saal, at ek aa hana ok[2] fyrir þann skylld, at ek hefir hana hefdat mer, þviat hana hefir ek haft vm þriatigi aara. Hlyddi hann mer suo sem minn eigin[3] þræll.“ Hinn sem aa var kært þagdi. Enn sagdi diofullinn: „Ek ma hana[4] eignazt, þuiat þott hann hafi gert [nockura goda[5], þa ero þo hans illir hlutir miklu[6] stærri ok fleiri.“ En þuiat gud villdi eigi suo skiott fyrirdæma þessa[7] saal, gaf hann henni[8] atta daga frest, at aa hinum atta degi skylldi hann suara fyrir honum ok gera skynsemi fyrir ollum þessum hlutum. Ok sem hann var brott leiddr fra augliti drottins fullr med miklum otta ok harmi, kom i mot honum einn madr ok spyrr eptir, huer sok væri til hans hryggleika. Hann segir honum allt, huersu komit var hans efni. Hinn suarar: „Ottazt eigi, þuiat fyrir hinu fyrsta motkasti skal ek karlmannliga[9] veria þig.“ Ok sem hann spyrr, huert hans nafn væri[10], segir hann: „[Mitt nafn er[11] Veritas, þat er sannindi.“ Þessi madr fann annan, þann sem iatadi honum at vernda hann mot[12] odru þui, sem diofullinn bar fram. Segizt þessi heita Justicia, þat er rettlæti.

A hinum attanda degi kom hann fyrir domandann, ok kastar diofullinn þegar mot honum þvi fyrsta, sem

[1] [*mgl. E.* [2] [*saal. rettet;* þat asaka ek enn *D.;* uid þessa saal, aa ek ok hann *E.* [3] eiginligr *E.* [4] hann *E.* [5] [nockur god uerk eda goda luti *E.* [6] *saal. E;* morgum hlutum *D.* [7] hann ok hans *E.* [8] honum *E.* [9] *mgl. E.* [10] er *E.* [11] [Ek heiti *E.* [12] i moti *E.*

næst hafdi hann sagt. Veritas suarar: „Þetta ord, segir hann, sem þu hefir fyrir þier, talar eigi af dauda salarinnar i heluiti, helldr [af likams dauda. Vitum ver, at tuennr er daudi, þat er daudi likams ok daudi salar mannzins i heluiti. Er þat af þui einkanliga audsætt, at þott allir se skildir vndir þann dom, at þeir skulu deyia, þa fara eigi allir til heluitis, helldr[1] deyia þeir likams dauda, ok þessi domr hellzt iafnan, [þar sem hann[2] heyrir til dauda likamsins, en þat sem til heyrir andar daudanum, er aptr kallat fyrir vthelling blods vors herra Jesu Kristz.“ Pukinn sa nu, at hann var sigradr vm hit fyrsta sitt vpphaf[3], ok tok nu at kasta i mot honum annarri grein. Þar var vid Justicia ok suaradi fyrir manninn: „Þott þu hafir, segir hann, haft hann morg aar fyrir þræl, þa eignadizt þu hann alldre frialsliga, þuiat hann gaf sik fyrr gudi; sagdi hans skynsemi iafnan i mot hans framferd[4], harmandi at hann þionadi suo grimmum herra.“ Madrinn hafdi nu eingan verndarmann at suara til hinnar þridiu greinar. Þa mællti gud: „Taki[5] skalir ok se [vegnar, huort[6] meira mega hans god verk eda ill.“ Weritas ok Justicia sogdu til hins synduga mannz: „Snu þinu trausti af ollum hug til modur myskunnar, er sitr hia sialfum drottni, ok bid hana hialpa þier.“ Sem hinn syndugi madr bidr hana hialpar[7], teliandi vpp þa hluti, sem hann hafdi gert henni til þionustu ok dyrdar, kom himinrikis drottning honum til hialpar ok studdi[8] sinni hendi i þa skalina, sem i voru þau fa god verk, sem hann hafdi gert. Diofullinn leitar nu at hafa nidr odrum megum[9] med ollu megni, enn modir myskunnar hellt suo nidr sinni skaal, at hin skaalin ok pukinn med reis [i lopt[1] vpp. Frelsti vor frv suo þenna syndvga mann. Sem hans saal hverfr

[1] [*mgl. E.* [2] [þat sem *E.* [3] frammkast *E.* [4] framferdum *E.* [5] Takit *E.* [6] uegit, huor *E.* [7] hialpa sier *E.* [8] hann ok ueik *tilf. E.* [9] megin *E.*

fyrir hennar bænir aptr til likamsins, skiptir hann vm sinni framferd, ok lifir vel gerandi idran sinna synda.

CLXXIX.

Vngr madr bolvadi Kristi ok hans modur [1].

I þeim stad er Lausoncia [2] heitir var nockur vngr madr, sa er einn tima, sem hann sat [3] i tauernishusi med sinum kumpanum ok kastadi tenningum, ok honum fell illa, lastadi hann sialfan gud ok allt þat, sem af honum var, þar med bannadi hann ok fyrirsmadi himinrikis drottningu Mariam. Þessi illuiliugi madr nefnir til [4] serhuern hlut fra hennar hofdi allt til briostzins ok boluar. Ok sem hann bannar hennar helga kuidi, þeim er bar þann blezada [5] aavoxt, sem kom i nafni drottins, þa deyr hann þegar med skiotum ok ogurligum dauda. Sem hans fadir heyrir þat, ferr hann [or þeim stad, sem hann var [6], med mikilli sorg ok grat at grafa sinn son. Nockur hans granni, sa er litlu adr hafdi andazt, [kom i mot [7] honum ok segir: „Hrygdar erindi [8] ber ek [til þin, son [9] þinn er daudr eilifum dauda, þviat hann bannadi Kristi ok hans modur, ok [þat skal þer [10] til marks vm þetta [4], at þu mvnt finna hans hræ sem [4] skorit sundr eptir midium hryggnum allt [ofan or hofdinu [11], ok hiartat sprvngit i tuo med mikilli fylu ok vog.“ Sem hinn framlidni madr hafdi þetta sagt, huarf hann brott, enn fadir hins dauda [12] fann hræ sins sonar, sem hann hafdi sagt.

CLXXX.

Kona fœddi barn i sio.

I þeim stad er heitir Tumba er kirkia heilags Michaelis engils smidud. Þessi stadr stendr i hafinu. I þeim stad fellr siorinn vt ok [at landinu [13] med ogurligvm bylgium, ok eigi flædir hann sem i odrum stodum eda fellr vt

[1] Af manni er gudlastadi *Overskr. E.* [2] Lausoncra *E.* [3] uar *E.* [4] *mgl. E.* [5] signada *E.* [6] [*mgl. E.* [7] [uitrazt *E.* [8] tidinde *E.* [9] [þier, sonr *E.* [10] [þui skal til marks *E.* [11] [or hryggnum ok i hofudit *E.* [12] andada *E.* [13] [inn *E.*

smaam[1], helldr gengr hann aa land med storum bylgium ok hrædiligum gny, suo skiott sem fors falli, suo at menn komazt [opt nauduliga[2] vndan. Verdr fiaran[3] tueim sinnum aa daginn, suo at þeir sem vilia sækia til [kirkiu heilags Michaelis, mega þa fara þangat þurrum fotum[4].

A nockurum hatidardegi sialfs eingilsins[5], sem margr lydr sækir til hans kirkiu, ok menn voru nærr aa midium sandinum milli landzins ok kirkiunnar, þa heyrdu þeir ogurligan gny af siofarbylgiunum, er aa land fellu. Med þessu folki var ein fatæk[6] kona, sv er var med barni, ok komit var at þeiri stund, sem hun atti[7] at fæda. Enn er allir hlaupa til landz, sem aakafazt mattu, nærr sem vitlausir væri[8], vndan suo miklum haska, var þessi kona eptir ein samt, matti hun eigi suo skiott fara sem adrir menn sakir sins krankleika. Ok med þui at hun hafdi þa tekit lettasott, kallar hun med hôrmuligum grat ok bidr menn hialpa ser, [en huer uilldi sier forda[9], ok let engi sem heyrdi hennar kall. Sem hun ser enga von mannligs fulltings, vendir hun sinni von til gudligs traustz, kallandi [med hiartaligum[10] grat til guds ok hans modur Mariam ok hins helga Michaelem engils. Lydrinn stendr nu aa landi ok ser vpp aa, er[11] siorrinn gengr [med ogurligum bylgium[12] yfir þessa konu. Hallda allir hondum til himins bidiandi til guds ok hans modur med hiartaligum[13] grat fyrir konunni.

Sem allt folkit bad til guds, kom vor frv guds modir iungfrv Maria, ok eptir þui sem konunni syndizt, steypir hun sinni kyrtilsermi yfir hana ok hlifdi[14] henni suo i þeim [ogurliga bylgiugangi[15], at af ollu þui hafi, sem yfir henni var, kom [eigi einn hinn minzti[16] dropi.

[1] *tilf. E.* [2] [naudugliga upp *E.* [3] *saal. E;* siorrinn *D.* [4] [kirkiunnar, megu þa fara um þurann sand *E.* [5] Michaelis *E.* [6] *mgl. E.* [7] barnit *tilf. E.* [8] menn *E.* [9] [*tilf. E.* [10] [hiartaliga med hormuligum *E.* [11] at *E.* [12] [*mgl. E.* [13] hormuligum *E.* [14] hlifir *E.* [15] [ogurligum bylgium *E.* [16] [eingi *E.*

I þessum stad fæddi hvn son, [verandi þar[1] suo ottalaus sem hun væri i husi, allt til þess er siorrinn fell vt [annan tima[1], ok hun matti ganga, huert er hvn villdi. Konan kemr nu til landz med sinum syni, ok su, er ein var eptir latin i sionum, tedi nu ollum[2] vndarliga syn ok iarteign, er hun kom med barni sinu af siofarins haska. Fyrr sǒgd kona ferr ok med henni folkit til kirkiu heilags Mikaelis, ok segir brædrum, er þar þiona gudi, þessa aagætu iarteign himinrikis drottningar guds modur Marie. Er þa hringt, ok syngia allir lof gudi ok hans modur [med fagnadi[3].

CLXXXI.

Vor frv lifgadi einkason husfreyiu.

I Gallia er eitt munklifi, þat sem helgat var guds modur Marie. Sækir þar til mikill fioldi folks bidiandi [hina dyrligstu frv fulltings i sinni nǒdsyn[4]. Milli annarra manna kom þar optliga ein kona, su er ser[5] atti bonda, ok vakti þar iafnliga bidiandi til guds. Þessi kona var obyria, harmadi hun þat miok, er hun matti eigi barn geta. Hun bidr optliga [aa þann hatt til vorrar frv[6]: „Til þin fly ek, [min frv[1] hin milldazta modir myskunnar, ok til þinnar milldu[7] gæzku bid ek i minni vesold. Þu veitz, min frv, huat mitt hiarta girnizt at þiggia, þuiat ek er suo aum kona, at ek ma engan aavoxt gera[8] af minum kuidi, ok þar fyrir hefir ek skomm ok brigsli, suo at ek þori varla [mik at syna[9] milli þeira, sem [ek er kunnig[10]. Mik angrar miok þetta lif, ok mer er leitt liosit, nottin er mer elskulig, ok myrkrin ero [vidrkuæmilig minum beiska harmi[11]. Heyr, hin godgiarnazta modir, þenna minn grat, ok þu, brunnr myskunnar, þuo af fleck þessa brigslis. Heyr, vppraas allrar milldi, þu ert hunangi

[1] [*mgl. E.* [2] *tilf. E.* [3] [Marie *E.* [4] [til hinnar dyrdliguztu drottningar iungfrv Marie *E.* [5] *mgl. E.* [6] [til guds ok uorrar fru aa þenna hatt *E.* [7] millde ok *E.* [8] geta *E* [9] [at synazt *E.* [10] [mik kenna *E.* [11] [mier uidrkuæmilig *E.*

sætari, daugg minn munn ok mina ond med dropa þinnar myskunnar ok tempra hennar beiskleik. Þu ert huggan harmandi manna, hugga minn harm, ok þu, hin milldazta drottning, er bædi ert mær ok modir, þigg af þinum sæta syni vorum herra Jesu Kristo, þeim sem þier veitir þann heidr, at hann nitar[1] þier ecki þat sem þu bidr, at sa sami, er fordum gaf hinni gomlu Saare, er alla sina daga var obyria, son, gefi mer ok af nogleika sinnar myskunnar barn med [bonda minum[2]." [Þessi kona talar optliga þessi ord ok þeim lik eigi minnr med sinu hiarta enn munninum i guds augliti ok hans modur[3].

Sem hun bidr optliga[4] hins sama, duelr eigi modir myskunnar leingi at veita henni sina bæn. Getr fyrr sogd kona [eptir sinni fyst son med sinum eiginbonda[5]. Ok sem hann er fæddr, gledst hon med oumrædiligum fagnadi, [bædi sakir þess at brigsli ofrioleiksins, sem hon hafdi leingi þolt, var nu af þuegit, ok suo hins at hun var vordin modir suo frids sonar fyrir verdleika guds modur Marie. Enn myrkra fullr endir, sa er skiotliga hrapadi fram, suo at ecki matti fyrir ætla, dockuir þat fagra ok skemtiliga vpphaf hennar sonar, þuiat hann tekr krankleika, sem hann liggr i vǫggu, ok deyrr skiotliga[6]. Modirin verdr suo oglǫd, sem hun se særd til dauds[7], ok flytr likam sins sonar til fyrr sagds klaustrs[8], ok bidr fyrir sinum syni med hiartaligum grat aa þenna hatt: „Heyr, min frv[9], mina bæn! Þu ert mitt traust næst gudi, þu ert min huggan. Modir oendiligrar[10] milldi, til þin sækir ek enn steypandi fram morg taar i þinu augliti, knyiandi hurd þinnar milldi med stadfastri bæn. Hoi[11] mer veslugri, huer ohamingia mer hefir til handa[12] borit! Modir myskunnar[13], sakir huers villdir þv suo

[1] neitar *E.* [2] [minum eiginbonda *E.* [3] [*mgl. E.* [4] iafnliga *E.* [5] [sier son *E.* [6] [enn litlu sidar deyr þessi sueinn *E.* [7] dauda *E.* [8] munklifis *E.* [9] heyr *tilf. E.* [10] oendaligrar *E.* [11] Auui *E.* [12] *mgl. E.* [13] milldinnar *E.*

gera? Til huers gaftu mer son ok villdir hann suo skiott taka brott fra mer med bradum dauda. Ek [truir, væntir ok treystir, at vtan efa[1] mattu þiggia þeim[2] lif, þo at hann se nu daudr, [sem þu lezt verda mann, þa er hann var adr eingi[3]. Gef nu aptr veslugri sonarlausri[4] modur sinn son, ok lat mik enn mega kallazt modur, er tynt hefir suo sætu nafni [i dauda mins einka sonar[3]."

Sem hun taladi þessa hluti ok vakti alla nottina aa bæn til guds, kemr lifs kueiking ok hiti i limv sueinsins, su sem brott rak[5] daudans frost, ok þat barn, sem adr var dautt, syndi sik nu fullkomliga lifa med hræring likamsins[6], [þeiri sem þat matti[3]. Sem modirin kennir þat, gengr hvn til at profa þat, sem henni syndizt. Hun skilr nv, at hennar son lifir. Verdr hun nv i fyrstu miok ottandi, eptir þat grætr hun af fagnadi ok vendir sinni sorg i [gledi ok[3] fagnad. Frægd þessarrar iarteignar flygr bædi nærr ok fiarri, vekiandi marga vpp at fara ok profa sannleik iarteignarinnar med sinni syn. Allir vndrazt ok fagna, lofandi sinn skapara, þann sem þa ma lifga, er adr eru daudir, ok þar med hans modur Mariam, er ollum helpr, er til hennar kalla med ollu hiarta i sinum nödsynium[7]. Þessi kona ferr i sitt hus med sinum syni[8] lofandi vorn herra Jesum Kristum ok hans modur.

CLXXXII.

Kona spann a Mariumessu[9].

Vidr þa borg er Nouiomensis heitir, var fatæk mær, su er ser feck mat ok klædi med list ok erfidi sinna handa. Hun spann [einn tima aa hatid[10] drottinligrar bodanar, ok vokuadi þradinn med sinum hraka bregdandi i munn ser, sem konur ero opt vanar [at gera, er þær spinna[3]. Enn þann sama þrad festi þegar vid hennar

[1] [trvi ok ek uænti, utan ef *E.* [2] honum *E.* [3] [*mgl. E.* [4] *mgl. E.* [5] tok *E.* [6] likama sins *E.* [7] naudsynium *E.* [8] fagnandi ok *tilf. E.* [9] Af meyiu einne *Overskr. E.* [10] [*saal. E;* aa eina hatid einn tima *D.*

tungu ok varrir[1], ok vard þat allt suo fast, sem saumat væri saman. Munnrinn tok nv at þrutna, ok tungan matti sik ecki hræra sakir mikils sarleiks ok þrota. Sa hraki, er safnadizt i hennar munni, sakir þess at tungan ok varrirnar voru suo bundnar, at [þau mattu[2] honum eigi vt spyta, tok nv at falla [iafnliga vt sem froda af[3] mvnninvm. Mærin gret ok vissi eigi, hvat hun skylldi gera. Hennar frændr færdu hana til heilags Eligium, at hun mætti þar nockura likn fa af gudi. Enn þeir foru [aptr, suo at ecki gerdizt til[4]. Eptir þat var hun færd til [klôstrs guds modur Marie i hofudkirkiuna[5], þar sem er byskupsstoll Nouiomensis kirkiu. Þar leysti gudlig myskunn bond hennar varra ok tungu i augliti lydsins, er vid var bidiandi fyrir henni. Lofudu allir gud ok hans modur himinrikis drottningu Mariam.

CLXXXIII.

Vor frv hialpadi iudakonu.

Ein iudakona tok suo hardan krankleika, sem hun skylldi fæda barn, at hon gerdizt nærr at komin dauda. Þær konur, sem yfir henni satu, ottuduzt miok, ok þotti henni einkis[6] annars von i suo þungri sott enn daudans. Sem hun pinadizt[7] suo i tuefolldum[8] siukdomi likamsins ok hiartans ottandi vm sinn burd, skein yfir hana himneskt lios, ok med liosinu taladi rodd til hennar suo segiandi: „Kalla aa modur Jesu, ok munt þu frelsazt, kalla aa nafn Marie, ok muntu heil verda.“ Liosit hverfr brott, enn kraptr [orda vors lausnara[9] stadfestizt i [hiarta iudakonunnar[10], ok kallar hun trvandi aa gud af[11] ollu hiarta nefnandi hatt nafn Marie, ok þegar fædir hun son, ok tok af henni alla sottina. Sem konurnar, er vid voru, heyrdu þetta nafn, er þeim var litt at skapi, gerdu þær

[1] uarer *E.* [2] [hun matti *E.* [3] [froda or *E.* [4] [sua aptr, at hun feck eigi heilsu *E.* [5] [klaustrsins *E.* [6] einskis *E.* [7] pindizt *E.* [8] tuifolldum *E.* [9] [ordanna *E.* [10] [briosti iudakonunne *E.* [11] med *E.*

sik reidar akafliga ok ædduzt mot henni, ok ef eigi hefdi guds[1] milldi til sed, hefdi þær þar drepit hana. Enn vor frv hialpadi henni, suo at hun gat komizt or hondum [þeim hinum grimmum þionustukonum[2]. Sem [þeir dagar voru lidnir[3], er hon skylldi hreinsazt af barnburdinum eptir iuda logum, tok hun sina sonu ok flydi med þeim til kirkiu. Let hun skirazt ok trvdi aa Krist, neitandi at færa likamligar fornir [eptir Moyses logum. Sidan tok hun sott ok andadizt ok for til guds[4].

CLXXXIV[5].

Vor frv hialpar framlidinni konv.

Sw var ein iungfru, er vm alla hluti fram elskadi ok var godfus i þionustv guds modur Marie, enn med diofulsins aaeggian var hon af einhverium manni, þeim sem hans limr matti kallazt, spillt. Hun kendi sik vera med barni, ok er sa timi kom, at hun atti at fæda, orvæntir hun, at hin sæla Maria mvni vilia henni hialpa, ok þorir þvi eigi at bidia hana myskunnar. Deyrr hun af þessum krankleika ok er leidd til pislarstada. Sem hun kemr þar, ser hun heilaga Mariam, sem hun syndi sik henni þar til þess, at hun villdi þa hafa traust nockurt eda von til at bidia hana hialpar. Enn er vor frv ser hana enn ottazt, sagdi hun: „Fyrir hveria sok lætr þu enn eigi af at orvilnazt hialpar af mer, þar sem ek heiti ok er modir myskunnar? Er ek buin at suara fyrir minum syni þinna vegna.“ Hun styrktizt nu af blidu ok milldleik meyligra orda ok feck þa myskunn, sem hun leitadi miok seint eptir. Frialsadizt hun af pinvm fyrir verdleik guds modur Marie. Er i þessum hlut synt, at einginn skylldi orvænta hennar myskunnar, hversu syndugr sem hann er.

[1] gudlig *E.* [2] [þeira *E.* [3] [sa time uar lidinn *E.* [4] [sem Moyses laug budu *E.* [5] *Denne Legende, som ikke findes i E, er tagen af D2.*

CLXXXV.

Vor frv var i husi fatækrar konv. enn hia rika manni fiandr.

Prestr nockur, sa sem hafdi eina kirkiu, var miok rikr at iordum ok odrum audæfum ok sæmdi[1] sik rikuliga. Var hann mikils [virdr af ollum[2], enn hann var eigi minnr fullr af laustunum enn rikr[3] at veralldar godz[4]. Þat bar til, at tueir menn lagu krankir i hans sokn, i sinu herbergi huor þeira, var annar hinn rikazti burgeis, enn annar ein fatæk eckia. [Hardr krankleiki þrongdi huorntueggia, en þar med pinadi eckiuna mikill fatækdomr[5]. Hennar herbergi var litid ok herfiligt, ok eingi var henni til þionvstu vtan ein litil mær, hennar sæng var med gras ok kastat yfir[6] herfiligu klædi. Sa riki madr la i storri holl aa blautum dunklædum, var yfir hans sæng silkikullt ok dyrir vefir. Hans husfrv, synir ok frændr ok vinir stodu yfir honum at gledia hann, allir hans sueinar ok allt þat folk, er aa hans gardi var, þionudu honum sem sinum herra. Fyrr sagdr prestr kemr til hans med morgum klerkum at tala fyrir honum þa hluti, sem hans ond væri[7] nytsamligir, hann huggar hinn siuka mann heitandi honum fyrir aflausn ok likn sinna synda, ok hugdizt suo mundu[8] fa peninga af hans testamento.

Sem prestrinn talar vid hinn audga mann, kemr þar einn madr ok segir, at su fatæka eckia er komin at andlati, ok hun bidr, at henni se gefinn vors herra likami[9]. Hann heyrir, huat þessi madr segir, enn vanrækir i hiartanu ok fyrirsmarr at koma til þessarrar eckiu, þviat hann [hugdizt mundu[10] fa peninga af þeim audga manni. Enn er hann dvelr at fara, talar diakninn til hans ok segir hrædiligt vera, at gud hefni þeim hardliga aa efsta domi, sem vanrækia saluhialp fatæks mannz, ok þui er nodsyn[11], segir hann, at lata þessa eckiu fa vors

[1] klæddi *E.* [2] [hattar madr *E.* [3] *mgl. E.* [4] godzi *E.* [5] [*mgl. E.* [6] einu *tilf. E.* [7] uoru *E.* [8] skylldu *E.* [9] likamr *E.* [10] [hygzt munu *E.* [11] naudsyn *E.*

herra likam[1], adr enn hun dæi. Prestrinn verdr miok reidr [vid þetta[2] ok svarar honum med hordum ordum suo segiandi: „Se hier fagrt rad ok af mikilli vizku vtgefit, at ek skula fyrirlata þenna duganda mann, [er ek em skylldr at veita alla þionustu[2], en fara til hreysis þeirar fatæku eckiu.“ „Lat þik þetta eigi angra, sagdi diakninn[3], ek vil fara til hennar, ef þu villt senda mik, ok gefa henni vors herra likam ok fela gudi aa hendi hennar ond.“

Sem prestrinn bydr, at hann skuli fara, tekr hann med ser corpus Cristi ok ferr til hus eckiunnar. [Hier verdr vndarligr hlutr[2]. Þegar sem hann stigr inn vm þroskulldinn[4], ser hann mikit lios i husinv. Hin milldazta drottning guds modir Maria er þar, ok med henni tolf iungfrvr, hun hefir einn linduk ok þerrir sveita ok dvpt af andliti [hinnar siuku konv[5]. Diakninn verdr miok ottandi af þessarri syn ok þorir eigi at ganga nærr, þar sem himinrikis drottning var. Hin litillatazta iungfrv Maria snyrr[6] i mot honum blidliga, ok sem hun ser, at hann berr guds likama, fellr hun aa kne ok meyiarnar[7], þær sem med henni voru, dyrkandi þann litillatliga, er hun fæddi af sinum hreina likam. Sem hun ris upp, byrr hun diakninum sæti ok bydr honum blidliga at sitia, bidiandi hann eigi ottazt. Hann setz nidr ok talar fyrir eckivnni þat, sem hennar salu var nytsamligt[8] til hialpar, ok skriptar henni. Eptir þat gefr hann henni helga þionustu syngiandi þar med psalma[9] ok aunat, þat sem til heyrir, bidiandi at gud sendi[10] sina helga eingla at taka hennar ond. Enn sem hann þagdi ok hafdi vtsagt þenna song, talar ein iungfrvin [vid vora[11] frv ok mællti suo: „Min frv, sakir huers skulum ver hier [duelia suo leingi[12], þuiat hun mvn ecki suo skiotliga andazt.“ Hin

[1] likama *E.* [2] [*mgl. E.* [3] *saal. E;* diaknit *D.* [4] þrauskolldinn *E.* [5] [eckiunnar *E.* [6] snyzt *E.* [7] med henni *tilf. E.* [8] naudzynligt *E.* [9] *saal. E;* psalmin *D.* [10] henni *tilf. E.* [11] [til uorrar *E.* [12] [leingr dueliazt *E*

sæla Maria suarar lagt [ok blidliga, ok snerizt til meyianna[1] suo segiandi: „Fǒrum[2] brott, dætr minar, ef þier vilit, þviat ek veit, þegar sa timi kemr, er gud vill, at hon andizt.“ Wid þessi ord ferr vor frv brott, ok [fylgia henni[1] meyiarnar.

Diakninn vard fagnadarfullr [i sinu hiarta[1] af þessarri vitran ok ferr skiotliga til husa hins audga mannz, [þar sem hann hafdi skilt vid prestinn[1]. Þegar sem hann[3] kemr i dyrr hans herbergis, er hann sleginn med miklum otta, þuiat honum syndizt, sem allt þat hvs væri fullt med[4] suortum kottum miok storum ok hrædiligum, hlaupandi innan vm husit ok þo optligazt at reckiu hins audga mannz. Engi madr sa þetta vtan diakninn ok hinn audgi madr, kalladi hann optliga, at hans þionustumenn skylldi[5] reka þrott þessa kottu.

Diakninn hefir sik brott sem skiotazt or þessum stad, miok ottandi af þessi syn, ok hugsar, [huersu olik þessi syn er hinni fyrri[6]. Hann kemr nv til hus eckiunnar, at hann huggadi[7] hennar krankleika [med nytsamligum fortolum[1]. Himinrikis drottning var þa þar komin, sem hun hafdi heitid, þuiat hun vissi, at þa var kominn sa timi, er hin fatæka eckia skylldi frelsazt [af myrkuastofu likamsins[1]. Hann gengr inn, ok sem [hann ser vora frv ok meyiarnar med henni[8], kalla þær hann til sin sem sinn heimoligan mann, ok bydr vor frv honum enn at sitia. Nu felldi miok krankleika at hinni siuku konv, ok þui bad diakninn litillatliga vora frv, at hon bydi, at hennar ond skilizt[9] vid likaminn[10]. Siofar stiarna ok himinrikis port guds modir Maria sampinizt[11] nu eckiunni, ok fyrir hans bæn snyzt hun til hennar ok mællti: „Ottazt eigi, hin helga saala, gack vt af þinum likam[12]

[1] [*mgl. E.* [2] Farim *E.* [3] *tilf. E.* [4] af *E.* [5] skylldu *E.* [6] [olik syn er þessi eda hin fyrre *E.* [7] huggi *E.* [8] [uor frv ok meyiarnar sia hann *E.* [9] skilldizt *E.* [10] likamann *E.* [11] sampindizt *E.* [12] likama *E.*

ok stig med mer sælliga vpp til himinrikis, at þu rikir at eilifu med helgum monnum guds.“ Ok þegar sem salin skilz[1] vid likaminn, tekr vor frv hana ser i fadm. Meyiarnar glediazt af dyrd þessarrar eckiu. Guds modir ok hennar meyiar fara nu til himins med ondina ok færa hana fyrir vorn herra. Er henni gefin eilif dyrd fyrir sitt þol ok meinlæti, er hun hafdi i verolldinni sigrandi hennar illzku.

Diakninn ser [þessa fogrv ok fagnadarfullu[2] syn, þa er hann syngr yfir likinu. Ok sem hann hefir vtsagt liksonginn, ferr hann enn til hus hins rika mannz, at hann segdi prestinum, at hin fatæka eckia[3] var ondut. Hann gengr inn ok ser milli þeira manna, er standa hryggir[4] yfir hinum audga manni [otalliga blamenn stora ok hrædiliga[5]. Voru þat myrkra hofdingiar dioflar. Einn þeira var [miklu stærri enn adrir[6], hans raust var hrædilig ok ogurlig asionan[7], hann hafdi [i hondum ser[8] storan iarnkrok ok krækti honum gegnum kuerkr hins audga mannz. Þessi vesla ond, sem nv var at komin eilifum dauda, ottazt miok, matti nv eigi fe eda veralldligr rikdomr hana leysa fra pinu[9]. Daudinn þrongvir miok þessum auma manni, stirdna fætrnir ok allr likaminn, hann gnistir tonnvm, [ennit ok[10] andlitid folnar, enn briostid andvarpar mædiliga. Þessi blamadr dregr at ser hardliga þann krok, er hann hellt aa[11]. Hinn siuki madr remiar hrædiliga, ok suo let hann sitt vesla lif. Þeir, sem hia standa, leggia saman hans augu [ok uarir[12] ok nasir, ok gera mikit hareysti ok grat [reytandi sitt haar, enn þo fa þeir eigi hialpat[12] þeiri veslu sal med þessum hlutum.

Sem diakninn ser þetta, fellr hann nærr i ouit ok þegar vitrazt honum drottning meyianna ok fadmar sinn

[1] skilldizt *E.* [2] [þa fagnadar *E.* [3] kona *E* [4] hrygguer *E.* [5] [otalliganu fiollda blamanna *E.* [6] [stærstr *E.* [7] *mgl. E.* [8] [ser i klom *E.* [9] pinum *E.* [10] [*mgl. E.* [11] *tilf. E.* [12] [*tilf. E.*

vin suo segiandi: „Minn kærazti, ottazt eigi! þessir veslu[1] andar skulu ecki mega þier meina, [ok þeira illzka skal þier eigi mega illt gera[2], þuiat þier er fyrirbuin eilif dyrd.“ Diakninn styrktizt ok ris upp, [sem hann heyrir þessi ord himinrikis drottningar[2], ok fellr til fota henni gerandi henni þackir, sem verdugt var.

CLXXXVI.

Vor frv hialpadi borgarmanni.

Einn kastali, er Jvention[3] heitir, er skamt fra borg Avrelianensi. Þar er kirkia sv, sem kastalamenn hafa gert gudi til heidrs ok hans modur Marie. A nockurum tima sem hermenn satu vm stadinn, ok borgarmenn þottuzt nærr yfirkomnir, safnadizt saman allr lydr med konum ok bǫrnum til fyrr sagdrar kirkiu, treystandi meir fulltingi [vorrar frv enn sinvm afla, ok stodu litillatliga fyrir likneski[2] guds modur, bidiandi hana hialpar med mvnni ok hiarta. Sem þeir hafa bedizt fyrir, hafa þeir med ser likneskit, setiandi þat sinum ovinvm til otta enn ser til verndar yfir port borgarinnar. Einn af borgarmönnum stendr at baki likneskiunni i portinu ok skytr aa sina motstǫdumenn ok drepr marga menn af þeim. Einn af hermonnum, sa er ser, hvar hann leynizt, mællti: „Þu, hinn versti hundr, skallt hafa dauda i stad, vtan þu farir brott or portinu ok latir vpp borgina, mvn þessi likneskia, sem þu treystir, þier ecki hialpa.“ Hann skaut [nu, ok stefndi orin aa þann midian, sem aa murinvm stod[4]. Her verdr vndarligr hlutr: likneskit[5] vorrar frv hof vpp kneit[6] ok setti mot skotinu, suo at þar stod [faust i aurin[7]. Frelsti guds modir suo fra haska þann, sem henni treysti. Hann fagnar sik fagrliga frelstan fra haska ok sendir þegar orina i gegnum þenna mann, er lastadi[8] guds modur ok fyrirsmadi hennar likneskiu.

[1] uerstu *E.* [2] [*mgl E.* [3] Auennon *E.* [4] [aurinne, ok stefndi aa hann midiann *E.* [5] likneskia *E* [6] sitt kne *E.* [7] *saal. E;* fast i skotid *D.* [8] nafn *tilf E.*

Þessi iarteign verdr nu skiott kunnig vm allan herinn, kalla nv allir ok segia, at guds modir berizt fyrir[1] þeim, er stadinn byggia. Sem þeir, er sækia at stadnum, heyra þetta, verda þeir hræddir vndrandi þessa iarteign, ok leggia af ser vopnin, biodandi frid ok sætt borgarmonnum. Ganga þeir inn i kastalann med litillæti til kirkiu vorrar frv ok offrvdu þar miklu godzi, heitandi med suardaga, at þeir skylldu[2] alldri þadan af strida aa þann kastala. Allt til þessa dags stendr su likneskia i þeim sama stad halldandi upp knenu, ok stendr þar enn i[3] ôrin.

CLXXXVII[4].

Af iuda syne.

Þa uar einn smasueinn son iuda nockurs, er lagdi sinn kumpanaskap uid annann smapillt kristins manz son, ok sem hann for med sinum frændum til kirkiu at heyra tidir ok helga messu, uandiz iudasonrinn at ganga med honum i kirkiuna. I þui sama musteri uar likneskia guds modr Marie sua gior, sem hun hafi sier i fadmi sinn son uorn herra Jesum Kristum, hun uar buin med þeim bezta kost, sem nockur pentur ma giora. Huern tima er iudasonrinn geck fyrir skriptina, hlo hann i mot henni saker sinnar bernzku sem sinne modr.

Þath bar til aa fyrsta paskadag, sem hins kristna manz son tok uors herra likama, at son iudans geck til altaris med honum ok tekr þa somu þionustu. Ok sem prestrinn tekr braudit af alltarinu, snyzt þat i blodugt kiot, sua at iudasonrinn ser. Tekr hann þat sama af prestinum ok uardueitir heillt i sinum munni, þar til sem hann kemr heim ok synir þat faudr sinum ok modr sua segiandi: „Nu megi þier sia, at þeir, sem hæda skærleik kristiligrar truar, ern i mikilli uillu ok otrv. Er nu timi at fyrirlata uillu ok otru, enn taka heilaga retta

[1] med *E.* [2] skylldi *E.* [3] *tilf. E.* [4] *Denne Legende findes i denne første Bearbeidelse kun i E. Jfr ovenfor S. 71.*

tru, þuiat ek hefi nu profat þat, sem kristnir menn taka af alltari i brauds liking uera sannann guds likama, sua at þit megit þat profa. Hefer ek þat sama kiot yckr at færa ok tia til hialpar yckrum aundum.“ Fader sueinsins uerdr akafliga reidr ok asakar sinn son segiandi: „Þegi ok lat af at tala þuilika hluti, at eigi uerder þu pindr med makligum[1] dauda, sakir þess at þu fyrirsmaar log ok tru þinna fedra.“ Þessi pilltr helldr kallmannligann hug i ungu briosti rekandi brott allann otta ok suarar: „Trui þit eigi, ef þid uilit, enn alldri skal ek saker nockurs hlutar fyrirlata þat, sem ek hefi profat suo opinberliga satt uera, ok þott þier uilit pina mik eda drepa, uotta ek þui fyrir ollum monnum, at ek skal kristinn uera.“ Þau giorduzt meir full af reidi ok grimmleik, sua at þau mattu uarla styra sier fyrir reidi. Kalladi fadir sueinsins til sin mikinn fiollda iuda ok seigir þeim alla þessa hluti.

Toku þeir allir samt þat raad at kasta þessum sueini, er stadfastr uar i guds tru, i loganda ofn. Enn þessi sueinn geck um midiann logann heill fagnandi ok lofandi gud med fogrum lofsaungum, ok sagdi: „Drottinn minn, þu profadir mik med elldi, ok fanzt eingi illzka med mier.“ Mikill fiolldi kristinna manna ok iuda kemr samann at sia þessa iarteign. Uard mikil þræta þeira aa millum, adr kristnir menn taka sueininn or elldinum. Sem þeir spyria, huersu honum uar, medann hann uar i loganum[2], segir hann: „Su sama frv, sem i kirkiunne sitr yfir alltarinu, geck med mier inn i logann, ok uar sua blid til min sem min moder, uardueitandi mik af ollum hita ok bruna elldzins med hulning sinna klæda.“ Kristner menn uerda miok gladir, sem þeir heyra þetta, enn mikill fiolldi af iudum fyrirlata sina uillu ok taka retta trv, lofa huorutueggiu gud ok hans modr Mariam.

[1] maklikum *Cd* [2] ok *tilf.* *Cd.*

B[1].

Þat er sagt, at aa einhueriun paascadegi var at tidum med kristnum monnum gydingsson einn. Ok er adrir menn skyldu taka corpus domini, þa geck gydingssoninn ok til altaris at bergia. Enn yfir altarinu var skrifat likneski Marie guds modr, aa þann maata formerut sem sueinninn Jesus siti i kniam henni. Enn er gydingsson kemr til altaris, þa syndiz honum, sem þat barnit, er skrifat var yfir altarinu, lægi nidri fyrir prestinum, ok tæki kennimadrinn i brott af likama sueinsins þat, er hann offradi lydnum, ok bergdu allir af þui dreyrgu holldi. Sidan for hann heim ok segir fodr sinum, hvat hann hafdi giort, ok þottiz goda ferd farit hafa. Enn fadir hans varþ uid sua odr ok ærr, at hann gripr sveininn kastandi honum i ofn brennanda. Enn er modir sueinsins vard þessa vis, þa liop hvn æpandi ok kallandi, ef nockut mætti duga sueininum. Enn þa kvomv kristnir menn ok finna sueininn sitianda i ofninum heilan ok obrunninn, ok spurdu, huerio sætti. Hann suarar: „Kona su er ek sa i dag sitia yfir altarinu, hvn sat her fyrir i ofninvm takandi mik i fadm ser ok sueipadi at mer klædum. Hefir ek þess sidr kent hita edr meins af eldinum, at ek hefir aldri sælli verit aa minne evi.“ Enn allir, þeir er sa edr heyrdu, gerdu gudi þackir ok sælli Marie. Sidan spvrdu þeir gydinginn, ef hann vildi trua aa Krist Marie son ok taka skirn, enn hann neitadi þuerliga. Þa var honum kastat i þann sama ofn, ok brann hann þar vægdarlaust til bana. Enn sveinninn tok skirn ok modir hans ok fioldi gydinga, þionandi æ sidan sonnum gudi lifanda ok rikianda, honum se lof ok dyrd vm allar alldir.

C[2].

. . . . . . oss med prestinum þionustu, sem ver

[1] *Den samme Legende efter St^{2}.* [2] *Slutningen af samme Legende efter en anden Recension i D2. Begyndelsen mangler.*

gengvm til alltaris. Hun hialpadi mer rekandi brott fra mer allan hita ok bruna, suo at eigi kenda ek nockurn reykiarþef.“ Kristnir menn skildu þa, at su, sem honum hafdi hialpat, var guds modir Maria. Þeir toku ivdann fodur sueinsins, þann sem honum kastadi i elldinn, ok kôstudu honum i þann sama ofn. Brann hann þegar allr vpp aa einni litilli stundu. Sem menn sa þat, dyrkudu gud bædi iudar ok kristnir menn. Toku margir iudar retta tru, þeir sem sa ok heyrdu þessa iarteign.

CLXXXVIII[1].

Af tyrkneska haufdi.

A þui landi, er fyrr meir uar kallat Partia enn nu er kallat Tyrkland, uoru þar atian riki. Fyrir þeim rikium redu styrkuir menn, ok þat er sagt, at þar hafi sidann opt uerit styrkuir menn ok agætir. Þar uar einn riddari, sa er miok bar af odrum monnum fyrir uænleiks sakir ok allra iþrotta, hann uar mikils uirdr af konunginum, hann uar ættsmar madr. En þuiat konungrinn sa þat, at hann uar dyggr ok buinn til allrar þionustu, þa giordi konungrinn hann þriggia hundrada hofdingia. Litlu sidar lagdi hann þocka aa konungsdottr, ok hafdi hann uppi ord sin ok bad hennar. Enn konungrinn sagdizt eigi uilia gipta dottur sina þeim manni, sem sua uar ættsmar sem hann. Ok sem riddarinn heyrdi þetta, lagdizt hann i reckiu af þui stridi, sem hann feck af hennar ast. Hann laa marga daga i reckiu af þessi hugsott. Þa giordizt þat til tidinda, at konungsdottir tok sott ok andadizt. Lik hennar uar smurt dyrum smyrslum ok klædt dyrligum klædum, ok eptir þat lagt i marmarasteinþro. Enn er riddarinn spurdi andlat konungsdottr, þa spratt hann upp or reckiunne ok for þangat, sem likit uar iardat. Hann lauk upp steinþrona ok lagdizt nidr hia likinu hina næstu nott, sem hon hafdi andazt. Hann atti uidskipti uid likit, sem þa

[1] *Denne Legende findes ikke i D. Jfr. ovenfor S. 140.*

mundi, at hun uæri lifs. Eptir þat stod hann upp ok lauk aptr steinþrona, suo sem adr hafdi uerit, ok sidan for hann brott. Eptir þat uard hann heill þessarar sottar, sem hann hafdi adr.

Enn er eigi leid langt þadann, þa þotti þeim monnum, er þar geingu hia, sem madr mællti i grofinne ok steinþronne. Þeir ræddu þa um medal sin, fyrir hui þetta mundi sæta. Ok þa heyrdu þeir, at kallat uar i leidinu aa þessa leid: „Þeir er mik sia, munu illa mega, enn þeir er mik sia eigi ok ek fylgi, munu sigr hafa.“ Enn er konungi uar þetta sagt, þa sendi hann þiona sina til steinþroarinnar ok mællti, at þeir skylldi luka upp steinþronne ok uita, huat þar uæri tidt. Þeir giordu sua. Ok er þeir luku upp steinþronne, sa þeir, huar laa manzhofut hia liki konungsdottur, ok uar þat kuikt. Enn þegar hofudit sa þaa, þa fiellu þeir daudir nidur. Konungrinn sendir adra menn þessa erendis, ok foru þeir sem hinir fyrri. Menn hrædduzt miok þessi undr. Konungrinn sendir nu riddara sina ok mællti [1], at þeir skylldi hylia andlit sitt med klædum, sua at hofudit mætti huergi sia þa bera. Þeir giordu sem konungrinn baud, ok gaatu þa nad hofdinu. Þeir færdu þa konungi hofudit, enn hann lagdi mikla uirding aa hofudit ok hafdi mikinn atrunat aa þui. Hann tok þa miok at fremia sik i bardaugum styrktr af fianda fulltingi suo miok, at hann hafdi sigr i huerium bardaga, ok let bera fyrir sier þat boluada hofut sem merki. Ok þegar sem þat uar aa lopt fært, þa urdu allir menn hræddir ok ottafullir, þeir er þat sau, af þeim diofuls krapti, er þui fyllgdi. Tyrkia konungr uann margar borgir ok kastala med þessum hætti, sem nu uar sagt, ok uard hann af þui uidfrægr.

Enn er suo hafdi framm farit þria uetr, at hann hafdi sigr i huerium bardaga, þa fystizt hann at heria til Myklagardz ok bio morg skip til þessarar ferdar. Grickia

[1] ml'u *Cd.*

konungr spurdi þessa hersaugu. Þa kuaddi hann sier þings i borginne ok leitadi rads uid kennimenn, huersu med skylldi fara þess, er[1] uænligazt uæri, at þeir mætti sigrazt aa þeim mikla fiandaher, er þangat uar uon. Kennimennirnir gafu þat raad, at allr borgarlydr skylldi fasta .iij. daga ok syngia hatidliga letaniam at ollum kirkium, þeim sem i borginne uoru, ok bidia sua gud myskunnar af ollum hug. Sua uar giort, sem kennimennirnir mælltu. Tyrker foru med miklum skipaflota til Miklagardz, ok uar þat aa þridia degi uiku, er þeir sigldu at borginne. Prestr nockr uar þann tima i Miklagardi, sa er miok dyrkadi hina helgu guds modr Mariam, hann saung at Mariukirkiu, þeiri sem þar uar i borginne, hann uar uanr at dyrka guds modr likneski, þat er þar uar i þeiri kirkiu, sem hann uardueitti. Þessi prestr eggiar borgarmennina þess, at þeir seti likneskiuna ut aa borgarueginn mot ofridi heidingia. Sua uar þat giort, sem hann baud, ok uæntu kristner menn þess, at hin sæla Maria drottning mundi drepa uilia med syn sins likneskis þann diofulskrapt, sem leyndizt i hinu tyrkneska hofdi. Þui trudu þeir, at hun mundi þat auduelliga mega giora, ef hun uillde. Enn er Tyrker nalguduzt borgina, þa færdu þeir hofudit aa lopt, sem þeir uoru uanir, ok ætludu þa enn, at þeir mundi auduelliga sigrazt aa sinum motstaudumonnum sem fyrr. Enn þar brast þeim i nockut um þat mal, þuiat þa er hofudit kom aa lopt ok þat sa likneski heilagrar guds modr Marie aa borgarueginum, þat er suo uar giort, sem hun hefdi drottinn uorn Jesum Kristum sier i fadmi, þa fell hit tyrkneska hofut nidr aa sioinn med mikille hneyking. Þa giordizt þat til tidinda, ath særinn tok at uella sem uatn i katli umhuerfis skip þeira. Ok af þeim mikla hita leysti i sundr skipin, þuiat bædi bradnadi lim ok tiara, su sem saman hellt skipunum þeira, ok tyndiz otaululigr

[1] at er *Cd.*

fiolldi heidingia. Enn er guds kraptr ok heilagrar guds modur Marie hafdi suo hrundit þessu hinu illa hofdi ok ollum þeim her, sem þui fylgdi, til heluitis kuala, þa giordu hofdingiar Myklagardz med ollum lyd ok kennimenn med klerkum þackir almattigum gudi ok heilagri guds modr Marie fyrir þann hinn agætliga sigr, er þeim uar ueittr. Þeir toku þat i uanda sinn at hallda hatid[1] guds modr Marie huern þridia dag uiku i minning þess agætliga sigrs, er gud ueitti þeim aa þridia degi uiku fyrir uerdleika hinnar sællar meyiar Marie.

CLXXXIX.

Barn retti bravd at licneski (Marie).

Spira er frægr stadr ok miok rikr. Þar er likneskia sællar guds modur Marie sitiandi med sinn son, su er suo lagt stendr, at smaborn megu vel taka til. Nockurn tima sem einn smapilltr fylgdi þangat modur sinni, er hun bad til guds, ser hann likneskit ok hyggr, at þat se lifandi kona ok hafi barn i fadmi ser. Hann brytr nockut af þui braudi, sem hann hafdi i hendi ser, ok gengr [fyrir skriptina[2] rettandi bravdit at likneskivnni vors herra, ok talar þau ord, sem þyuersk[3] born ero vôn i fyrstu, sem þau nema mal: Pupe, papa! pupe[4], papa! Sem likneskian hrærdi sik ecki, tok hann at fadma hana ok kyssa, bidiandi sinn bodsmann med grat eta med ser, ok sagdi optliga þessi somu ord: Pupe, papa, [pupe, papa[5]! Suo segizt, at vm sidir tok likneskia hins himneska[6] smasueins Jesv sinvm hondvm vm hals sueininum fadmandi hann[7] blidliga, ok talar til hans þessi ord: „Pupe, grat eigi, þuiat eptir þria daga skalltu eta med mer.“ Modirin ottazt miok, sem hvn heyrir ok ser þetta, ok segir iarteignina einvm [gomlum kanvnk[8], er þa kom þar. Hann vndirstod vitrliga þenna hlut ok

[1] hatidliga *Cd.* [2] [at likneskiunne *E.* [3] þyduersk *E.* [4] pape *E.* [5] [pape pupa *E.* [6] almattiga *E.* [7] hans hals *E.* [8] [goduiliugum munk *E.*

sagdi: „Geym vandliga pilltinn, þuiat hann mvn ecki med þier vera vpp fra fyrr sogdum degi.“ Barnit tekr þegar febres ok andazt innan þriggia daga. Trvizt utan ef, at [þat skemti ser med þeim saklausum sueinum, er i Bethleem voru drepnir[1].

CXC[2].

Af rikri frv.

I Bretlandi uar ein sæmilig husfrv rik at ueralldar godzi ok tiginnar ættar, hun elskadi ok tignadi eptir allri sinni kunnuztu ok godfysi modr myskunnar Mariam ok ueitti henni dagliga litillata þionustu. Konungrinn elskadi þessa frv ok virdi mikils, ok tok hann optliga herbergi i hennar husi, ok allir hans hofdingiar ok beztu menn toku hana uel ok sæmiliga, þuiat hun uar godsidug ok hæversk um alla hluti. Þat bar enn til aa nockurum tima, at konungrinn sendi menn sina til hennar ok segir, at hann mun skiotliga þar koma. Sem hun heyrir þat, sendir hun sina menn at rannsaka sina kiallara, at þeir sæi um, huersu vinnazt mundi dryckr til ueitzlunnar. Sem þeir koma aptr til sinnar fru, segia þeir, at þeir fundu mikinn dryck i hennar kiollurum enn nærr aunguann þann, sem til heyrdi i þvilikri ueitzlu, þuiat þar uar litill miodr, sua at ecki uar uon, at hann ynnizt yfir konungsbordinu. Frvin uerdr miok oglaud, sem hun heyrdi þetta, ok ueit eigi, huat hun skal giora. Snyr hun nu ollu sinu trausti til guds ok hans modr Marie, bidiandi þau hialpar i þessari sinni naudzyn. Fer hun nu til kirkiu ok fellr framm fyrir alltari vorrar fru ok taladi þessum ordum: „Heyr, drottning allra hluta, ek bidr, at þu myskunner ok hialpir mier skiotliga i þessi naudzyn, þiggiandi af þinum syni, at sa litli dryckr, sem ek hefi, uinnizt uel konunginum ok hans monnum. Heit ek þui, at ek skal hedan af þa giora enn framar med

[1] [hann skemtir sier med þeim bornum, er i Bethleem uoru drepin *E.*

[2] *Denne Legende findes ikke i D. Jfr. ovenfor S. 108 No. 25.*

ollum goduilia þina þionustu.“ Sem hun hefir sua sagt, fer hun brott treystandi, at heilug guds modir muni ueita henni huggan. Konungrinn kemr nu skiotliga, ok tekr hun uid honum med fagnadi ok ueitir honum nogliga allann kost. Uanzt sa litli dryckr, sem hun hafdi, i nog konunginum ok ollu þui folki, sem þar uar komit. Matti þar sia undarligann hlut, þuiat huersu mikit sem af uar tekit þui keri, er dryckrinn var i, þa minkadizt alldri. Þessi goda kona lofadi gud ok hans modr Mariam fyrir þessa iarteign, er med þeim sama sinum syni uorum herra Jesu Kristo lifir ok rikir um allar alldir uerallda. Amen.

B [1].

Hvsfru ein rik ok audig uar i borg þeiri, er Brictannia heitir, hun uar miok ætstor hafandi mikla virþing af kongi, þaa kongr opt sæmiligar veizlur at husf(r)uinne. Hun elskadi hardla miog, sem vera aatti, fru sanctam Mariam. Sua bar til einhuernn tima, at kongsmenn kuomu til husfruarinnar segiandi naalæga sins herra þarkuomu. Hun tekr þui feginsamliga ok bydr sinum monnum at sysla vm tilfǫng veizlunnar sem bezst, buandi allan aurgata. Enn er vm dryck var syst, þa feckzst mungaat ærit, enn miodr var sua litill, at eigi maatti endazst upp aa kongsbordit. Hun vard miog hrygg vid þetta ok lætr þo eigi hia ser lida hinu bezstv orrædi sækiandi traustit þangat, sem (i) nog uar til, ok geingr til kirkiu fyrir altari sancte Marie guþs modr, ok mælti med aahyggiu þuilik ord med knefalli framm berandi: „Heyrdu, drotning himins ok iarþar ok allra luta, mina bæn, mer miskunn veitandi, skiott skipandiz vidr mina nǫdsyn, þat þiggiandi af syne þinum Jesv Kristo, at dryckr sa, sem sæmiligr er tignum manne at veita, taki þann vǫxt, er at nogv megi uinnaz.“ Sidan geingr husfruin i brott þui treystandi, at drotningin mane henni

[1] *Den samme Legende efter St*[2].

sina bæn vera veitandi. Sidan kemr kongrinn, ok tekr husfruen hardla gladliga med honum, ok uar af þui keri byrlat ollum at kongsbordi, er adr þotti eyfit eitt i vera. Var þar ok ꝍllum vt af, þeim er at veizlunni voru, nogliga af feingit. Enn þa er sua micill fioldi manna hafdi drvckit, sa mest er mest vildi, þa þottuz skeinkiarar eigi sia þurd aa ok undruduz miok. Enn er husfrvin visse, huat titt uar, þa þackadi hun gudi ok sælli Marie, huat henni var veitt.

CXCI.

Vor frv hialpadi sinni þionustukonu.

Vid borg Attrebatensem var ein iungfrv, su sem alin var ok vppfædd i þeim sama stad. A nockurum [degi suo[1], sem hun geck ein samt at skemta ser vm grasgard fodur sins ok modur, witrazt henni drottning meyianna guds modir Maria, suo sæmiliga klædd sem drottningu[2] heyrir. Hun skein[3] med biortu liosi. Jungfrvin ottazt miok þessa syn sakir ostyrkleika sinnar natturu ok alldrs, ok vissi eigi, huat hun skylldi af ser gera. Wor frv talar til meyiarinnar[4]: „Veizt þu, hver ek em?“ Hun suarar lagt med otta ok segizt eigi vita. Hin helgazta iungfrv segir: „Ek em guds modir Maria.“ Mærin styrktizt ok dirfdizt nockut vid þessi ord ok mællti: „Min milldazta drottning! huar fyrir er þat, at þu villdir virdazt at koma til min þinnar minztu ambattar?“ Guds modir suaradi henni blidliga: „Wit, at ek hefir þik valit mer til þionustukonu, ok til þess vitradizt ek þier, at ek byd þier þa hluti, sem þier ero hialpsamligir[5]. Ek byd þier, at þu halldir [oskoddum þinum meydomi suo i likam sem med[6] hiarta, ok leidir þik fra ollum oleyfiligum girndum verꜳlldarinnar ok likamsins eptirlifi. Ok þo at fadir þinn ok modir vili þik manni gipta, skalltu eigi samþyckia þeira vilia, ok ef þu vill mik hafa þier

[1] [tima *E.* [2] til *tilf. E.* [3] skin *E.* [4] hennar *E.* [5] nytsamliger *E.* [6] [blomstr þins meydoms sua i likama sem i *E.*

til hialpar ok fulltings i ollum stodum[1], þa varazt, at eigi virdir þu meira munut likamsins enn hreinleika þinnar saalar[2]." Sem vor frv hefir suo sagt, hverfr hun aa brott. Mærin trvir þessi vitran ok vill þo engvm hana segia.

Sem hun var giptandi fyrir alldrs sakir, leggr einn vngr madr mikinn astarhug[3] til hennar ok bidr fodur ok modur meyiarinnar gipta ser hana. Þav erv ovitandi þeirar vitranar, er tédzt hafdi þeira dottur, ok iata hinum vnga manni at gera hans vilia [her vm[4]. Jungfrvin minnizt nu, hvat vor frv hafdi henni bodit[5] ok segir alla vitranina fodur sinvm ok modur, ok at hun vill eigi ok ma eigi giptazt. Þau aasaka hana med reidi virdandi einkis[6] þessa syn, ok neyta þess valldz, sem fadir ok modir hefir yfir sinum dætrum, segir[7] at hun skal giptazt, [ef hon vill, ok þo at hun vili eigi, ok eigi þvi sidr, þo at hun tali mot eda leiti vndan at flyia ok moti at standa[8]. Sv sem adr hafdi iatad at hallda hreinlifi, er nv nodgvd[9] at giptazt, ok hennar hreinlifi mundi nu hafa fleckazt, nema hon feingi[10] hialp gudligrar myskunnar.

Nu sem allir hlutir, þeir sem brullaupinu[11] til heyrdu, eru fylldir eptir siduana, þa [er þessi iungfrv ok fyrr sagdr ungr madr[12] leidd i eina sæng. Voru þau suo saman langan tima, at huert sinn er hann villdi fremia likams losta med henni, vardveitti vor frv suo sina þionustukonu, at hann matti alldri fram koma sinum vilia. Hann harmar þetta miok, ok ma heitleiki hans girndar eigi af lata þeim hlut, sem tendrazt hefir i hans hiarta. Hvat er þat sem fvl lostasemi illz mannz skammizt[13] at hugsa eda gera? Sem hann var vppkueiktr med sinum rongum girndvm, bardizt hann naliga mot guds myskunn

[1] hlutum *E.* [2] salu *E.* [3] astarhita *E.* [4] [*mgl. E.* [5] uitrad *E.* [6] einskis *E.* [7] segiandi *E.* [8] [huort sem hun uill eda eigi *E.* [9] naudgat *E.* [10] skiotliga *tilf. E.* [11] brudlaupinu *E.* [12] [eru þau *E.* [13] skammazt eigi *E.*

ok vilia, ok villdi eigi af lata at misgera, ok hugdizt fagnadarlaus[1] med nockurri slægd ok list skulu gera mega, at hann mætti fręmia sina munut suo faheyriliga, sem varla væri segianda. Enn sakir þess verdr hans glæpr at heyrazt, at milldi sællar guds modur Marie, er þessi hans illzkufull rad let at engu verda, se fyrir ollum predicut opinberliga. Þessi madr vendir nu sinum hug i oheyriligan grimleik sakir mikillar girndar[2] rangrar astar, af hverri hann helldr varla mannligri skynsemi, ok tekr sier einn knif, [þat sem oheyriligt er at segia, en þo fær eigi yfir þagat[3], ok leggr honum i kuid[4] sinnar konu allt inn i innyflin ok ristr [viliandi med suo grimlegu sari vidka[5] hennar getnadarlim, ok gerdi hann sik suo af eiginbonda hinn leidazta niding ok manndrapara. Vesolld þessa auma mannz kringdi nv vm hann alla vega, sa hann sik nu hafa gert miok skemmiligt verk aa sinni konu, er[6] honum er nu vist, at hann ma alldri fremia med henni likams losta.

Nu sem hun er suo hardliga pind bædi af harmi hugarins ok þar med einkanliga af þessum mikla krankleika likamsins, tok hun meirr at hugsa hialp sinnar salu enn vm heilsu sins likama. Hun ferr nu til Aluinum[7] byskups þeirar somv borgar, þo at hun væri miok kuold [ok vanmegn[3] af krankleika likamsins, ok segir honum greiniliga fyst, huersv vor frv hafdi henni vitrazt, ok þar næst, huersu fadir ok modir hofdu hana aasakat ok gefit navdga, eptir þat, huersv hennar bondi hafdi gert vid hana. Byskupinn harmar miok i sinu hiarta, sem hann heyrir þenna faheyrda[8] hlut ok hugleidir, huat hann ma[9] þat at gera, at[10] henni væri[11] til hugganar ok hialpar. Hann sier nogar[12] sakir til, at hann skildi[13] þau, enn

[1] *tilf. E.* [2] *saal. E;* grimdar girndar ok *D.* [3] [*mgl E.* [4] hennar *tilf. E* [5] [sialfuiliandi ok ætlar sua at uidga *E.* [6] enn *E.* [7] *saal E;* Alumnum *D.* [8] *Her begynder Fragm. i*². [9] mætti *E.* [10] *saal. i, E;* sem *D.* [11] hellz *tilf. i.* [12] i nog *E.* [13] skili *E.*

hann ottazt, at, ef hun missir forsio[1] ok þionustu karlmannz, fai hun einga hialp sakir sins fatækdoms[2], ok þvi vill hann, at þau se saman, ok þioni sa henni sem hennar brodir, er eigi matti vera hennar bondi. Byskupinn huggar hana med sinum ordum, [bidiandi hana[3] bida þolinmodliga gudligrar myskunnar. Hun er nu med sinum bonda, ok þyngizt iafnan hennar krankleiki, ok at ollum yrdi þui kvnnari gudlig myskvnn, er hun enn hier med mædd af odrum krankleika þungara.

Sem gud var vordinn reidr syndum [sins lyds[4], þa lystr hann marga med leyndum sinvm domi, þeim er iafnan er rettr þeiri sott, at suo var sem elldr kæmi osyniliga i þeira limu[5], ok brendi stundum seint enn stundum vndarliga skiott likaminn. Margir flydu til ymissa stada, þeira sem helgir menn[6] huildu i, ok einkanliga sottu þeir, sem þessi sott voru lostnir, ollum megin til borgarinnar Atrebatensem[7], væntandi sik mundu[8] fa hialp i kirkiu guds modur Marie fyrir hennar bænir ok verdleika. Ok sem margir voru haskaliga[9] pindir[10] af þessu drepi, var ok þessi kona, er [adr var[11] af sagt, med þeiri sott lostin i briostit. Henni vox dagliga sarlig pina, suo at af þessum bruna aazt upp smam [nær allt kiotid i briostinu[12], ok sem med ollu var af kiotid[13], voru niu [borur eda[14] munnar inn i millum rifianna, er ollum mattu hrædiligir [þickia, er sà[15]. Ma huer sem einn hugsa, þo at ek þegi, segir sa, er iarteignina hefir sagt[16], huersu mikill saarleiki ok pina var i ollvm hennar likam.

Nu sem hun hafdi mist allrar likamligrar[17] hugganar,

[1] forsia *i.* [2] fatækiss *i.* [3] [bidr hana, at hon skylldi *i.* [4] [lyd sins *E.* [5] lime *E.* [6] guds *tilf. E.* [7] Aureliatensem *E.* [8] mega *E.* [9] haskasamliga *E, i.* [10] pinadir *i;* stadder *E.* [11] [adr hofum ver *i;* uier haufum nu *E.* [12] [allt briostit *E, i* [13] briostid *E.* [14] [*mgl. E.* [15] [synaz er sa *i;* litaz *E.* [16] diktat *i.* [17] *mgl. E.*

la hun i kirkiu dyrdligrar iungfrv guds modur Marie med odrum siukum monnum, þeim sem kuolduzt af [þessum bruna[1] ok hafdi allt sitt traust[2] aa einni samt guds myskvnn ok bæn hinnar godfusuztu sinnar frv heilagrar Marie[3], ok bidr nu hialpar guds myskunnar. Ok aa einni nott, sem hun var [mædd af[4] longum grat, sofnar hun litt [i kirkiunni[5]. Sier hun, er hun vaknar, at suo er biart i kirkiunni, sem hun væri oll tendrut med logandi kertum, eda þa er [sol skin[6] biartazt vm midian dag. Hun fellr nærr i ouit, [sem hun ser miklu gladara lios, enn hun hefdi nockurn tima fyrr sed[5]. Þa vitrazt henni [drottning meyianna[7] med mikilli dyrd, ok fylgia henni margir helgir menn. Vor frv talar til hennar: „Ef þu girnizt at fa þina heilsu, ris vpp þegar ok gack fyrir mitt alltari, þat sem mer er helgad, ok bid þar til guds fyrir þinni heilsu, fallandi fram litillatliga.“ Hin siuka kona svarar med mikilli kueinan ok segir sik suo kualda af sinum krankleika, at þui sidr matti[8] hun ganga til alltarissins, at hon fengi eigi vpp risit[9] or þeim stad, sem hon la i. Modir myskunnar segir: „Lat mik taka i þina hond, at þu megir stydiazt[10] vid mik ok ganga suo med mer til alltarissins.“ Hun [var giorn at[11] fa sina heilsu ok rettir hondina ok ferr suo med vorri frv til fyrr sagds alltaris. Sem hun hafdi litla stund sofit i þeim stad, vitrazt henni enn[12] vor frv ok mællti til hennar: „Wit, at hedan af skalltu vera frelst af allri pinu þins krankleika ok fa fullkomliga aptr þina heilsu. Enn at þu profir þetta satt vera, sem ek segir, skalltu, þegar þu vaknar i[13] morgin, gefa ollum fridarkoss, þeim sem i þessi kirkiu kueliazt [af krankleika elldligs bruna[5], ok mun þetta drep elldzins slockuazt þegar med serhuerium.

[1] [þessarí sott *E.* [2] trost *i.* [3] *Her ender i*². [4] [miok mædd af langri uoku ok *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [solskin er sem *E.* [7] [guds modir *E.* [8] mætti *E.* [9] stadit *E.* [10] styrkiazt *E.* [11] [sagdiz giarna uilldu *E.* [12] *mgl. E.* [13] aa *E.*

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES

[Hun suaf allt til morgins i fyrr sogdum stad[1]. Enn sem lysti ok lydrinn kom til kirkiunnar, slo[2] einn madr til hennar med sinvm fæti, þar sem hun la fyrir alltarinu, ok bad hana brott fara. Wissi hann eigi, hui hun var þar komin. Hun vaknar ok vndrazt, er[3] hun kennir engan saarleik sottarinnar, ok huilik hun er nu, eda huilik hun [var adr[4]. Kallar hun nu hatt[5] nafn dyrdligrar iungfrv Marie med miklum fagnadi ok segir: „Heilog Maria, hialp mer.“ Hun mintizt þess, er henni var bodit, ok geck[6] til allra þeira, er kuolduzt i brvnanum i þessi kirkiu, ok minnizt vid serhuern þeira. Ok aa þeiri somu stund kolnadi ok sloktizt sa grimmi brvni[7] med [ollu i[8] serhuerium. Hun feck suo fullkomliga aptr sina heilsu, at þat briostid, er nærr allt var af fallit, kom aptr heillt, ok þeir munnar, sem [inn voru millvm rifianna[9], byrgduzt[10] aptr. Þat saar annat, sem var aa hennar likam, vard ok [med ollu heillt[11]. Giordi gud suo vid hana, sem skrifat er, at hann laust hana ok græddi, þa er hann lofadi, at hun pindizt[12] suo margfalldri sott ok saarleikum, enn gaf henni aa einni stund fullkomliga aptr sina heilsu fyrir verdleik sinnar dyrdligstu modur Marie.

Þessa [iarteign, eda[13] enn rettara þessar haleitu iarteignir, heyrdi[14] ek af virduligum herra Aluino byskupi Atrebatensis borgar, er sialfr sa þessa konu. Ok þui at mer þotti vndarligt, at suo aagæt iarteign var eigi skrifut, tok ek þat starf aa mik, segir sa er soguna dictadi[15], þo at ek kennizt[16] vid, at ek hefi[17] eigi kunnattu til at gera þat suo fagrliga, sem heyrdi, þuiat ek villdi eigi, at monnum felli or minni [suo skemtiligar ok faheyrdar

[1] [*mgl. E.* [2] *Her begynder i*³. [3] hui *E.* [4] [hafdi adr uerit *i.* [5] a *tilf. i.* [6] gengr *i.* [7] elldr *E.* [8] [*mgl E, i.* [9] [þar voru adr a fallnir *i.* [10] *saal. E, i;* byrgdir *D.* [11] [fullkomliga groit *i.* [12] pinadiz *i.* [13] *saal. i;* ok *D.* [14] [haleitu iarteign heyrda *E.* [15] hefir diktat *E.* [16] kennimz *i;* kendizt *E.* [17] hefdi *E.*

iarteignir [1]. Ok ef nockurum þeim, sem skilianligar ok fagrligar kann þetta at compona [2], likar iarteignina aa annann hatt at skrifa, at hann syni sinn klerkdom, ma hann her [af taka efni. Þessi iarteign gerdizt, þa er lidit var fra holldgan Kristz m. c. ok .xl. ok tuau aar [3].

CXCII [4].

Capitulum.

Nu hafa sagdar uerit nockurar iarteignir Marie drottningar, til þess at þeir, er heyra eda lesa þær, megi skilia almattigum gudi til lofs ok dyrdar ok hans blezadri modr enn sier til hialpar ok myskunnar. Af þessum atburdum megum uier skilia, at Maria drottning er helgari ok ædri aullum guds helgum monnum, ok þui eigum vier hana framazt at dyrka, at hun þiggr mesta hialp af gudi oss til handa. Hun er aauallt buin þeim at hialpa, er henni þiona med kostgæfi ok til hennar kalla af ollum hug. Fyrir þui er oss naudzynligt at uanduirkia uort rad, sua sem uier megum mest, ok leita uid at lifa med hreinleika ok litillæti ok allri hlydni uid gud, til þess at uier megim at sonnu heita uiner sællar guds modr Marie. Giorum nu sua uel þa, at uier takim þat nockut i uanda uorn aa huerium degi, at heilagri guds modr Marie mætti lof ok dyrd at uera, annathuort at syngia tidir hennar med skynsemi, þeir er þat kunna, eda kuedia hana litillatliga med sinu uersi Aue Maria gracia plena dominus tecum, eda giora hennar dyrd i faustum eda olmosugædi, til þess ath almattigr gud gæti ok geymi uors lifs fyrir uerdleika ok bæner guds modr Marie drottningar, ok lati oss lita mega andaraugum uorum þa hinu dyrdligu siofar stiornu, at liosari er odrum himinntunglum ok Maria drottning kallazt uera, til þess at uier megim eptir hennar liosi framm flytiazt or myrkraþoku þessa heims til fodurleifdar uorrar himirikis

[1] [þessi hin fagra iarteign *E.* [2] componera *E.* [3] [taka efni af þessi iarteign *E* [4] *Dette Slutningscapitel findes kun i E.*

fagnadar, ok eptir þat megim uier niota at eilifu eilifs fagnadar med konungi konunga ok drottni drottna gudi almattkum, þeim er lifer ok riker um allar allder allda. Amen.

Non uenit ad ueniam, qui nescit amare Mariam.
In omni tribulacione et angustia succurre nobis, pia
uirgo Maria!
Finito libro sit laus et gloria deo[1].

CXCIII.

Sequitur planctus siue lamentacio beate Marie.

Sa hinn blezadi gud, er fordum daga hreinsadi uarar Ysaie spamanz ok gaf honum orda gnogtt ok snilld at tala af diupleika sinnar uitzku, hann uirdizt þar til at lia minum syndugum uorum at taka þau nockur ord af þeiri grætiligri frasogn, er hinn heilagi Augustinus hinn hæsti kennifadir segir af gudligri birting, er hin myskunnsamliga iungfrv sancta Maria guds modir tédi honum af þeim harm, er hun hafdi aa langafriadag af pinsl sins blezada sonar Jesu Kristz. Tekr hann sua til ordz upphefiandi sina bæn til uidrkuæmiligrar sorgar ok hiartaligs trega med prophetanum, segiandi suo: „Huar er sa, er minu haufdi gefr uokua ok augum minum tara uthelling, þar til er ek mætti grata bædi nott ok dag, til þess at min hin signada fru med ordlofi sins hins blezada sonar mætti mier birtazt sinum þionustumanni annathuort i syn eda suefni, huggandi mik andliga. Heyrit mik, kristnar saaler, er undirstandazt uid Jorsalaborgar dætr, er undirstandazt sem guds brudir, hellizt ut med ydrum taarum. þar til at uor brudgumi birtizt

[1] *Da Bogen (Sagaen om Jomfru Maria og hendes Jertegn) efter de latinske Slutningsord her ender, maa Afskriveren af E. for at udnytte det tiloversblevne Pergament, have tilføiet de to følgende Afsnit, hvis Sprogform ogsaa røbe en senere Tid.*

oss i sinne fegrd. Hugleidit med ydr innuirduliga, huersu beiskligt er at skiliazt uid þann gud, sem þier erut samteingdir uidr, huerium þier erut helgadir medr heilugu sambandi, þui er þier hafit honum tru festa, þier hafit ydr sialfa Jesu Kristo aa hendi folgit, ok farid allar saman dætr Jherusalem ok einkannliga þier iungfrvr eda þier eckiur, er gudi allzualldanda hafa iatad sinum hreinleika, ok sua þær sem i heilugu hiuskaparbandi ero teingdar. Allar skundi þier sem skiotazt til uorrar frv sancte Marie, hun er su er fædde uorn herra Jesum Kristum hinn blezada dyrdar konung, þann sem ueitir alla þa hluti, sem hann er bedinn af rettu hiarta; hun er su blezada iungfru, er hann fæddi med sinum blezudum briostum, ok attanda dag hann umskar eptir Moyses logum, ok fertugta dag af hans fædzludeigi offradi hann i helgu musteri ok flydi med honum undann Herode, berandi hann i sinum fadmi til Egiptalandz, ok fæddi huersdagliga med sinum blezudum limum ok haundum, ok alldri uid hann skilldizt. Sannliga trve ek, segir Augustinus, hana hafa uerit millum þeira annara kuenna, er honum fyllgdu ok þionudu, ok þat skal eingi undra, þar sem hann uar hennar einka son ok oll hiartalig astundan; þessa truum uier uissuliga uerit eina af þeim konum, er hann gretu fylgiandi honum til krossfestingar, þann tima sem hann sneriz aptr til kuendissins, er hann geck ut af Iherusalem suo suiuirdr, sem gudspiallit segir af honum, at hann uar bædi bardr ok hudstrokinn, spyttr ok sleginn, berandi sialfs sins galga hinn hæsta kross aa sinum blezudum herdum, ok aptr snarandizt mællti hann suo: Dætr Jerusalem, eigi skulu þier grata yfir mier, helldr skulit þier grata ydr ok syni ydra. Hyggr þu eigi, min sætazta modir ok iungfru sancta Maria hin elskuligazta, at þat se satt, er ek segir. Ek bidr þik, min signada frv, drottning allra nada, at þu te mier sannleik þessa hlutar, ok ueit mier, at ek mætti uerda kennandi þa sorg, er ek truir þik þa

haft hafa i þinu hiarta. Gud gæfi, at þu hefdir gefit mier þann dag, er þu uart upptekin til himirikis, sua mikla taara uthelling ok sarligann grat, sem þu hafdir aa langafriadag, þar til er ek hefdi uidrkomning ok uidrkenning þess sæta elskuga, er hann hafdi til allra kristinna manna þuilika pinu þolandi. Auue, auue, segir Augustinus, at ek sa þik eigi, Jesus Kristr, aa kross negldann. Huar mundi þat kristins manz hiarta, ath eigi mundi bresta þann tima, er steinarnir brustu i sundr i þinni pining, ok þu, eingla konungr, hneigianda hofdi gaf(t) þinn anda ut fyrir uorar saker. Ek bid þik, hin sætazta frv, fyrir þa sorg, er þu hafdir þa, ok þann dauda, er þa satt þu, ok þann harm, er þa þoldir þu, at þu teir mer syndugum manni þa frammferd, er þu hafder i hans pining." Eptir þetta birtizt uor fru sancta Maria fyrr sogdum heilugum guds manni sua segiandi: „Þat sem þu spyr af mier, er hardla gratligt ok uidrkuæmiligt ok hit hormuligazta. Enn af þui at ek er nu af minum sæta syni til himna uppnumin, þar sem eigi er hryggleikr eda mæda, þa ma ek eigi grata, enn skrifa med sarligum tarum þat, sem ek þoldi aa sialfrar minnar likam." Augustinus med miklum otta suarar: „Ho, min sæta frv! ek æsker giarna at grata, þuiat eigi er annat tilheyriligt, enn ek hefir eitt steinliga hart hiarta, ok þar fyrir er ek hræddr, at ek mega eigi sva uidrkuæmiliga tala þinn harm, sem ek skylldi. Nu sætazta frv, himerikis drottning, moder hins elskuligazta ok krossfesta Jesu Kristi, gef mier þat, er þu bydr, ueit mer þat, er ek æskir, þuiat þinn þionustumadr heyrir þat, er þu talar. Seig mier, huort þu uart i Jherusalem þann tima, sem fanginn uar þinn sæti son ok uar leiddr bundinn fyrir Annam." Þa suaradi hin sæla drottning: „Ek kom gratandi til mins sæta sonar, ok sem ek saa hann sleginn med hnefum, suiuirdann med pustrum, spyttann i andliti, hudstrokinn med suipum, krunadann med þyrniskrunu ok af ollum

gydingum hæddann ok spottadann, ok hann uar sua halldinn sem annara brigzle ok haadung, þa hrærduzt oll min innyfli, hiartad fyrir geck miok ok lifs andi minn minkadizt, sua at huorki hafdi ek med mier uit ne kennig. Þar uoru þa ok i hia mier minar hinar kæruztu systr miok gratandi hann, i millum huerra er uar Maria Magdalena, er mest gret næst mier sialfri. Eptir bodi Pilati uar honum feinginn sialfs sins kross at bera til skemdar til krossfestingarstadar, ok ek lypti under, sem ek matti, dragandi med honum hans sigrmerki. Ok eptir þetta uard samkuoma folksins fylgiandi honum or þeim stad, sem þa uar hann i staddr. Sumir spottudu at honum, sumir traadu hæla hans ok fætr, sumir slogu hann, sumir kostudu ohreinindin yfir hofut honum. Gud uirdi þa mitt hiarta, þar sem ek uar þa stodd ok studd af þeim konum, er þa hofdu honum fylgt af Galilea ok þionudu honum, ok borinn sem daudr (madr) til þess stadar, er þeir krossfestu hann fyrir minum augum. Ok þa er þeir lyptu hann upp aa krossinn rekinn med hordum iarnnauglum, sa ek til hans ok hann til min, ok sa ek, at hann hafdi meiri sorg af minum graat enn sinni pining. Enn hann uar sua þaugull i sinni pisl sem þat lamb, er aungua raust gefr af sier i dauda sinum. Ok enn leit ek til hans hin aumligsta modir, ok saa ek hann hanga aa krossinum med hinum haaduligazta dauda, ok syrgda ek þa suo hormuliga, at eingi er saa lifandi madr aa iardriki, er þar megi fra segia, ok uar þat eigi undr, þuiat ek saa hlaupanda fra honum fiora blodlæki bædi af haundum ok fotum, þuiat harder naglar giordu þa. Brott huarf oll fegrd andlitz hans, sua at sa, er fegrztr uar allra manna aa iardriki, uar þa aumligaztr af ollum þeim, er fæddir uoru aa iardriki. Sannadizt þa þat, er prophetinn hafdi morgum aarum fyrir af honum spaad, sua segiandi: Vier saum hann, þa er hann hafdi huorki fegrd ne mynd, þuiat andlitit uar fault af hans

illgiornum aufundarmonnum. Su uar mier hin mesta sorg, at ek sa þann uera skilianda uid mik, er ek uar getandi af helgum anda, ok ek hafdi aunguann annann mier til hugganar, þuiat þessi uar minn einka son, ok eigi matti min sorg taka rum i mier, helldr tokz ifra mier roddin, ok higsti ek sem sa madr, er i andlati liggr. Enn elskuginn taladi suo, þo at mudrinn þegdi, hrærduzt uarirnar ok huæstu, ok sa hann til min med sinu sæta andlite ok uilldi med faam ordum hugga mik sina grætiliguztu modr, helldr talada ek suo mælandi: Son minn, son minn, heyrdu, sæti son minn, mitt hit sætazta ok hit inniligazta ynde! Vei mier, uesol uar ek, aumlig uar ek. Huer gefr mier þat, at ek mætti deyia fyrir þik. Ay mier ueslugri, huat skal ek af mier giora? Sonr minn deyr fra mier, hui dey ek eigi hin hrygguazta modir hans? Son minn, son minn eingetinn ok hinn elskuligazti, son minn sætazti, fyrirlat mik eigi, helldr tak mik med þier, ok deyium bædi saman, þat er skylldugt, at ek deyia med þier, þuiat ek fæddi þik til daudans. Heyr þu, hinn grimmi daudi, aunguann hlut se ek grimmara en þik, drep nu modurina med syninum. Heyrit þier, hinu grimmu iudar, þyrmit mier ecki, sidann þier krossfestit minn einka son, krossfestit mik med honum, elligar drepit mik med einhuerium hordum dauda, þuiat harmr er mier, ef hann deyr ok ek eigi med honum, ok þier rænit solina heiminum enn mik lifinu. Hui lifir ek hin hrygguazta moder eptir minn einka son, er ek fædde til ueralldarinnar? heingit mik upp aa krossinn med syninum, þuiat þat er mier elskuligazt at deyia med honum ok halsfadma hann i daudanum, er ek gat til daudans. Uer mier nu myskunnsamr ok heyr mik, er iafnan er(t) uanr at heyra þa, er til þin kalla, ok ueit mier einhueria huggan. Enn hiaa mier stod hinn helgi Johannes evangelista systrungr hans ok systrson minn miok gratandi, ok i þui lypti upp minn sæti son sinu andliti ok sa til min sua talandi:

Moder, se hier nu son þinn. Ok ek undirstend hans ord, þuiat hann hneigdi hofudit til lærisueinsins, sem hann uilldi hann (gefa) mier i sonar stad. Virdi þat gud drottinn, huilikt mitt hiarta uard uid þat hit beiska ord, ok i þui uard ek sem ek uære numin, ok þottumzt ek undirstanda þessa rædu, sem hann uæri sua segiandi: Heyr þu, min sætazta modir, hin grætiligazta ok full med allri sorg, þu ueitz þat, at til þess tok ek kiot af þier ok til þess let ek festa mik aa krossinn, at ek skylldi med minum dauda leysa mannkynit, huersu fyllizt elligar skriptir[1] spamanna, þær er suo seigia, at manz son skal deyia ok aa þridia degi upp risa. Skalltu þa til sanz uita, moder, at ek skal þier birtazt aa þridia degi ok minum astuinum. Lat af, min sæta modir, at grata, þuiat ek fer nu heim til fodr mins, ok med minum einum dauda lifgar ek alla uerolldina, ok sua sem allt mannkynit er skyllt at deyia fyrir afbrot hins fysta manz, sva lifgazt allir þeir, sem rettliga trua aa mik, sakir mins dauda. Eda likar þier eigi, min elskuligazta modir, at ek drecki þann banadryck, er fadir minn hefir bodit mier? Modir, þat ma þier eigi mislika, at ek fylli hans bodord. Lat af, min milldazta modir, at grata, iafnann skal ek med þier uera ok alldri þik fyrirlata. Ueitz þu eigi, þo at ek deyi likamliga, þa deyr minn guddomr alldri, ueitztu hardla giorla, huersu ek uar til þin komandi. Hui hryggizt þu, er ek er til mins fagnadar aptr farandi? Timi er nu, at ek aptr fari til þess, er mik ut sende, til þess hins rika mins heimilis. Ok þann ueg, sem ek fer, mattu eigi komazt at sinni, helldr skalltu med sæmd ok æfinnligum fagnadi þangat komazt, þuiat ek uil nu bua fyrir þier sæmiligann stad, sem himirikis drottning byriar. Enn þu styrk, medann þu duelzt hier, mina hiord ok mina lærisueina. Enn Johannes minn systrungr ok þinn frændi skal þier uera aamedann i sonar stad ok hafa

[1] skriptinn *Cd.*

þina geymslu ok uera þier til hinnar mestu hugganar. Eptir þetta sa hann til Johannem suo segiandi: Se hier modr þina, henni skaltu litillatliga þiona, þier i hendr fæ ek hana, tak nu modur þina, helldr ma ek hana kalla mina modr ok allrar kristninnar. Eptir þetta þagnadi hann, enn uid gretum bædi hormuliga ok þognudum, þuiat uid saum hann þaa i daudans angist uera. Ma þat huer madr hugsa kristinn, huilikann harm uid uorum berandi. Ok eptir þetta mællti Jesus: Mik þystir. Enn iudar gafu honum edik med galli blandat. Ok eptir þat mællti hann: Ent er nu. Sidann æpti hann haarre roddu ok mællti: Fadir, þier i hendr færi ek aund mina, ok hneigdu haufdi andadizt hann. Auue mik, at ek uar fædd i uerolldina hinn aumligazti kuennmadr. Ek kendi iordina skialfa, solina felandi sik, tialldit rifnadi i musterinu, biorgin brustu i sundr, ok margir heilagra manna likamir upp risu ok uidr kenduzt sinn lausnara,-ok aull skepna sturladizt. Ok af þui megi þier, kristnir menn, uidr kennazt, huilikann harm mitt iungfruligt briost uar berandi, þar sem daudligar skepnr uoru slikt þolandi. Eingi tunga ma þar fra segia, ok ecki hiarta um hugsa, utann saa einn er mik skapadi. Eptir þetta þagnada ek, ok stod ek mjok vpp halldin af systrum minum sem daudr madr. Ok sem hiartat nockut uidr kendizt af natturligum hita blodsins, tok ek til orda suo segiandi: Auue mik, auue mik, at ek uard. Fait mier likam sonar mins daudann, ok slockuit sorg mina med þui, at ek mætti nu halsfadma þann daudann, er ek fæddi til daudans. Þat uære mier nu huggan, at ek mætti nu kyssa hann daudann, þo at ek megi eigi hann lifanda. Ok lypta ek upp hendi til krossins, en fyrir meginleysis sakir fellu þær þegar nidr aptr aa briostid. En suo sem ek matti, kysta ek fætrna ok þat sem næst mer uar. Aull uar ek dreyrug i blodi mins sæta sonar ok signada. Þar af megi þier, kristnir menn, hugsa, huat harm er ek þolldi

fyrir ydrar sakir, ok uerit uorkunnigir mier med ydrum tarum, þuiat ydart lifs uerd uar af minum ynyflum til tekit. Eptir þat kom einn sæmiligr madr af Aaremathea Joseph, er lærisueinn uar mins sæta sonar Jesu Kristz þo at leyniliga, ok geck diarfliga inn fyrir Pilatum ok beiddizt likama Jesu, ok at feingnu ordlofi kalladi hann med ser Nichodemum ok for til þess stadar, sem Jesus uar krossfestr i, hafandi med sier mirram ok aloes ok hinar rikuztu iurtir, ok med hreinann ok huitann siriduk. Ok sem þeir toku hann af krossinum, kysti ek sier i lagi huern þann lim, er ek matti, oc þann tima er ofann leid haufudit ok briostid, þa fellu hendrnar um herdar mier, sem hann halsfedmi mik. Enn ek hrygg med astleika kysta astsamliga hans uarir minnandizt aa þann fagnat, er ek hafdi margann dag med honum, einkannliga huersu hann uar mitt briost sugandi ok mik sialfa sætliga klappandi, ok suo uar mier þa, sem sorg endrnyiadizt mer þa annann tima, ok mællti ek: Auue mik, auue mik, son minn sæte, krossfestu þik hinir grimmu iudar. Nu helld ek þier daudum i minu fange hin hrygguazta modir. Huar er nu su gledi, er ek hafdi i þinum fædingartima? Ho, i huersu mikla sorg er nu snaradr sa mikli fagnadr! Ok sem ek þessa hluti sagde, mintiz ek optliga uit hans blezada andlit. Eptir þetta þotti þeim hormuligr minn harmr, er aa sau, ok biuggu likamann sætliga til grafar, buandi hann ok med dyrum iurtum smyriandi. Enn sem ek uitkadizt uidr or minu ouite, fell ek oll ofann yfir hann mælandi ok gratandi: Lofit mier enn at suala minn harm med minum elskuligazta syni, ok kastada ek fra liksueipunni fra andlitinu suo mælandi: Einginn uar moder mier sæmiligri, enn nu er eingi ok alldri uerdr mier hrygguari. Samþyckit mier, allir kristnir menn, med mier gratandi, eigi gnægdiz honum at eins eitt banasar, at hann frialsade oss med, helldr fimm hormulig bædi aa haundum ok fotum ok sidu. Harmr er mier einum

iungfrvligum kuennmanni at sia mins sonar likama sua hormuliga rifinn millum hnacka ok hæls, bidr alldri heillt aa honum. Eptir þetta fell ek i ouit hia grofinne. Enn þeir laugdu hann nidr sætliga i grofina, ok sidann er steinninn uar yfir lagdr, þa reis ek upp ok lagdi ek mik ofann yfir steininn sua mælandi: Alldri skal ek hedann ganga, fyrr enn hann ris upp, eptir þui sem hann iatadi. Eptir þetta sa Johannes minn ok adrir hans lærisueinar eigi mega þetta hlyda, at ek lægi þar um nottina, þa studdu þeir mik eda baru heim til herbergis hormuliga gratande, suo at aller, þeir er sau, uinir ok oviner hormudu ok vorkynnandi minn harm. Suo elskuliga gret ek, at allir gretu med mier, þeir sem mik sau. Sidann bar Johannes mik inn i sitt herbergi med minum systrum, hryggua ok alldri efandizt um hans upprisu, ok af þui einu glediandizt, at ek gret fyrir ydar(rar) lausnar sakir, bidiandi ydr kristna menn, at þier gratid ok uorkynnit mier, þuiat fyrir ydarra synda sakir þolldi minn son dauda ok ek þuilikann harm. Skaltu ok uita til sanninda, at minn sæti son birtizt mier fyrr enn nockrum odrum lifanda manni, þuiat hann saa minn harm framar enn nockurs annars.

Enn fyrir þa skulld nefnir skriptin Mariam Magdalenam, at þeir sem syndugir ero skulu eigi oruilnazt hans myskunnar, þar sem þier heyrit hans milldi sua mikla uera eptir hans dauda, at hann birtiz fyst einni syndugri konu. Eptir þetta mælir Augustinus sva af allri kristiligri hialp: Heyr þu, hin sætazta moder myskunnar, þu er gatz eingetinn guds son med krapti heilags anda ok fæddir oumrædiliga uerandi bæde iungfru ok moder, þu hin sama, er mylktir hann af þinum sætuztum briostum, er gefr andliga fædzlu ok likamliga ollu mannkyne, ok flydir med honum til Egiptalandz, gangande med honum þria uetr ok .xxx., hlydandi hans predikan ok alla hans aminning berandi i þinu iungfrvligu briosti, ok

eigi fyrirletzu hann allt til daudans, ok sidann sattu hann uera upphafinn yfir alla himna. Millum þeira, er hans astuiner uoru, uartu takande hinn helga anda, þo at þu hefdir adr af honum getid þinn sætazta getnad. Þu hin sama, sem upp er hafin yfir oll eingla fylki, ok nu tekr sæta kossa med astsamligum fadmlogum, kenn-andi enn ilm þinnar sætu miolkr, er þu uart honum fordum daga gefande, er nu rikir oendaliga samteingdr þeim likama med gledi, sem upp reis aa paskadaginn, ver nu æfinnliga minnig uorra eyrenda ok allrar kristninnar oss til fagnadar, skapandi allar uorar bænir framar, enn uier kunnum at hugsa, ok ueit oss, ath uier mættim inn koma til þess fagnadar, er nu rikir þu i, fyrir þat blod, er hann ut hellti aa krossinum ok endrgolldit uar fyrir oss ok ut er tekit af þinum inniflum, þu er lifer ok riker med honum um allar allder uerallda. Amen.

Sancta dei genitrix, sit nobis auxiliatrix!
Ora uoce pia pro nobis, virgo Maria!
Stella Maria maris, succurre piissima nobis!
Alma uirgo uirginum, intercede pro nobis ad dominum!
Nos cum prole pia benedicat uirgo Maria!
In omni tribulacione et angustia succurre nobis, pia uirgo Maria!
Ab hoste maligno eripiat nos, dei genitrix uirgo!
Jesus Marie filius, sit nobis clemens et propicius!
Christus natus de uirgine, eripiat nos ab omni crimine!

CXCIV[1].

Af Mariu.

A daugum Honorij paua uar einn kardinall i Rom, er Manfredus hiet, hann uar nærskylldr frændi herra pauans. Þessi kardinall uar miok syndugr, þui hann flutti sina daga ok tima i fwlri lostagirnd likamans ok framdi þessa synd aan otta. Hann kom i suo mikinn ouanda fyrir skulld þessarar syndar, at hann gleymdi opt sinum helgum tidum. Suo bar til um nockurn tima, at bodunarnott

[1] *Denne Legende er efter Sproget at dømme endnu yngere end den foregaaende.*

sællar guds modur Marie let hann leida i sin herbergi ok til sinnar sængr eina iungfruliga personu ok hugdi uinna uerk med henni. Enn þa þau uoru i eina sæng komin, þa spurdi kardinallinn, huat kuinna hon uæri eda huat hennar nafn uæri. Hun suarade honum ok sagdizt uera ein iungfru, enn hennar forelldrar uæri fatækir, suo at þeir mætti henni aungua hialp ueita sakir sinnar aureigdar, „ok þui, sagdi iungfruin, er ek hier komin til ydar, at þier uilldut mier i nockru hialpligir uerda. Þier spurdut ok eptir minu nafni, þui skulut þier uita, at ek heiti Maria.“ Þa uard hann miok hræddr ok hliodr, þeinkiande at þessi nott heyrde til eptirfaranda degi ok hatid sællrar guds modur Marie, ok talade suo til iungfruinnar: „Enn þo at ek sie storum syndum uafinn, þa hefi ek þo i minum fuula lifnadi feingizt uid at þiona iungfru Marie, ok þar fyrir at þu heitir eptir henni, þa uil ek i aunguann mata þik hræra, ok af minni hendi skaltu iungfru uera.“ Þa sneri hann henni fra sier ok sier fra henni, ok sofnade, enn iungfruin uakti. Enn þa er hun laa suo ok uakti, þa heyrdi hun upp i loptid sætann saung sunginn, þuilikann hafde hun alldri adr heyrt, ok þeir sungu þetta: Hec est dies quam fecit dominus etc. Þessi er sa dagr, er drottinn hefir giort. Þa þessi saungr uar uti, þa uakti iungfruin kardinalinn ok sagdi til hans: „Hafi þier ecki heyrt þenna hinn sæta saunginn, er ek hefir heyrt?“ Enn þa þau toludu hier um, sau þau koma inn i kofann uel skipada processio af morgum meyium, ok geingu allar med paurum. Þar geingu med fridir einglaskarar berandi faugr blom ok liliur. Millum þessara meyia uar ein allra fegrst iungfru, ok þat uar himinrikis drottning Maria, ok hun talade suo til kardinalsins: „Veitzu huer at ek er?“ Hann anduarpade med ogrligum otta ok elsku ok suarade: „Ek sie ok undirstend, at þu ert modir guds sialfs grædarans, ok ek skommumzt miok storliga, at ek ligg

i þuilikri skemdarsæng, þuiat i þinu haufdi sie ek stendr skrifat, at þu ert modir elsku ok heilagrar uonar ok gudligs otta.“ Hier fyrir sagde hann suo: „O Maria! Ek sie ok true, at þu ert þann (!) sama sem helpr ollum, ok enn þo ath ek sie hinn uersti ok sneydiligazti, þa hefi ek þo þionat þier i minu synduga lifi, þui lat mik niota þess, þu moder nadar, at fyrir þinar bænir megi ek bæta mitt synduga lif.“ Þa suaradi iungfru sancta Maria ok sagde suo til hans: „Þar fyrir at þu hefir ecki saurgat þa iungfru, sem eptir mier er heitin, ok letz þat fyrir mina skulld hafa giort, þui hefi ek bedit minn sæta son fyrir þier, ok þinar syndir skulu þier fyrirgefazt. Ok fyrir þat at þu hefir þyrmt ok vægt þessari helguztu nott ok fyrir mina skulld, suo skaltu ok opinbera þessa hluti, sem ek skal segia þier nu, ath þeir sem fasta uilia i huerre uiku þann dag eitt aar umkring, upp aa huern at kemr þessi min hatid, mier til heidrs, þa ek gat af helgum anda guds son ok minn drottinn, ok sa sem gefr eptir makt nockra sierliga aulmosu upp aa þann sama dag ok heyrir eina messu, sa sem þat ma giora, ok les þann sama dag einn rosenkranz. Enn huat forsmaad uerdur eda gleymt aa þessum degi, þat skal upp fyllazt annann dag. Enn ef þessi dagr kemr aa sunnudag, þa ma þessa hluti alla upp fylla, utan fastan færizt aa laugardaginn. Þetta skal heita min fasta, sagde Maria, ok allir þeir, sem hana fasta ok hallda, skulu faa margfalldar naadir eda giafir, enn þo uil ek til greina .vij. Enn fyrsta gaafa sem ek uil umganga þeim, sem þessa faustu helldr, hann skal uera geymdr fyrir eilifri fyrirdæmingu. Aunnr gaafa sem ek uil umganga honum, sem þessa faustu helldr, hann skal uera geymdr fyrir oforsienum dauda. Þridia gaafa, hann skal ecki deyia fyrir utan rett skriptamaal, idran ok syndabot. Fiorda, hann skal saddr uerda med minum auexti, þat er med helgum guds likama. Fimta, at ek uil biuara hann fyrir syn hins

ohreina anda. Sietta gaafa er su, at ek uil aa hans graptarstundu antuarda hans saal minum syne Jesu Kristo, sem honum skal gefa koronu eilifrar dyrdar. En siounda gaafa skal su uera, at hann skal faa sierligann heidr ok laun ok frammsaul eda frammlaug fyrir þaa helga menn, er þessa faustu hafa eigi fastad. Þetta skaltu segia herra pauanum. Ok ef hann uill ecki trua þier, þa tak þessa ros, sem ek hafda af paradis, ok faa honum hana til uitnisburdar.“ Þa feck hun honum þessa saumu ros, ok þar eptir huarf Maria at syn. Enn kardinallinn Manfredus stod upp i tilheyriligan tima eptir at morni dags, ok sagdi hann herra pafanum alla þessa hluti ok fieck honum rosina af paradis komna, huat hann undradi miok. Er þessi hin sama ros enn i Rom i kapellu þeire, er kallazt Jherusalem. Þetta uar nu opinberat yfir alla Romaborg. Enn su iungfru sem hia kardinalnum laa ok uar þo oskodd iungfru, gaf hann hana i klaustr, ok endi hun sitt lif med saunnum heilagleik. Enn kardinallinn Manfredus uar sendr af herra pauanum til Menelasborgar at eyda ok yfirtyrma uillumenn kristninnar. Enn þeir faungudu hann ok settu i dyflizu ok uilldu suellta hann til dauds. Þar sat hann .xx. daga ok atta utan matar ok dryckiar. Enn haufdinge uillumanna, sa er Albertus het, geck til myrkuastofunnar ok uillde uita, huort kardinallinn uæri lifs eda daudr. Þa sa hann, at hann lifdi. Ok er hann saa þat, undradizt hann miok ok sagdi til hans: „Huernenn kemr þat til, at þu lifir enn?“ Hann suarade honum ok talade suo: „Ek dey ecki, fyrr enn ek fæ auoxt iungfru sancte Marie, þat er heilagt sacramentum, sem þier uillumennirnir uilit ecki aa trua.“ Þa suaradi uillumadrinn: „Þetta skulum uier reyna, huort at þu seigir satt.“ Ok þegar i stad sendu þeir eptir þeim presti, er Justinus hiet, ok lofudu, at hann mætti koma aan nockrar meingiordar ok motkastz uid hann. Ok sem prestrinn bar guds likama at kardinalnum, þa

snerizt hann i eitt fagrt sueinbarn, ok þat taladi suo: „Ek em lifanda braud, þat sem af himnum er komit.“ Af þessu teikne snerizt til rettrar truar af uillumonnum .xxx. þusundir ok tueir betr, fraskildum baurnum ok konum. Enn kardinallinn bergde guds likama ok for sidan til guds. Þath skulum uier uita um þessa faustu uorrar fru, hana fasta sumir eitt aar, sumir þriu, sumir .vij., sumir æfinliga. Ma suo hana hallda huer, sem hann kann aa stad at koma, ok ræd ek þier syndugri manneskiu, at þu lat alldri af at hnyia þa hinu myskunnsaumuztu drottning iungfru sanctam Mariam, suo hun bidi fyrir oss sinn blezada son Jesum Kristum, þa malum uorum er upplokit til ransaks ok skodanar, suo hann uerdi oss eigi eptir uerkum uorum, helldr syne hann oss sina nad ok myskun, huer lifir ok rikir um allar alldir uerallda. Amen.

Hier byriar registrum eptir þui sem . . : .

Hier byriar upp kapituleran fyrr skrifadra iarteigna blezadrar guds modur Marie, er uirduligr herra Hakon Norregs konungr let snara or (latinu i) norænu gudi til heidurs ok hans modur Marie. Ok segir fyrst þær iarteignir, sem hun tiedi Romaborgar byskupunum, þar med af prestum ok audrum klerkum.

LXIV. Inprimis af Sergio pafa, huersu hann uillde færa lata skript guds modr i Jonskirkiu i Latran, þa er Lucas gerde.

LXV. Af hinum helga Leoni pafa, huersu guds modir gaf

LXVI. Af Bonifacio pafa ok þeim blinda manni er diktadi resp. Gau

LXVII. Af Eusebio byskupi huersu upplaukz fyrir honum kirkia.

LXIX. Af Johanne patriarcha elemosinario, huersu guds modir

LXXI. Huersu guds moder hialpadi þeim er sik hafdi gefit fianda.

LXXII. Huersu hun uitradi at Jeronimus skylldi uera byskup.

LXXIII. Af Nicholao huersu hun kalladi hann aptr fra

LXXIV. Huersu uor fru frelsti einn mann i siauar haska er fell

LXXVI. Er erkibyskup heyrdi rodd uorrar fru kærande um illzku

LXXX. Af Barbato byskupi ok þeim haufdingia er blotade

LXXV. Af hinum helga Dunstano huersu tendraz kerti.

— At hann giordizt munkr i klaustri guds modur.

— At hann sa helgann anda koma yfir hus einnar konu.

— At hann heyrdi guds eingla syngia i hennar kirkiu Gaudent

— Huersu guds modir giordi processionem i mot honum.

— Huersu heill uard uid hans grof einn uitlaus madr.

LXXVII. Af Fulberto byskupi, huerium guds modir gaf sina mio

LXXIX. Af Edmundi Cantuariensi erkibyskupi huer(su) hann festi med fingrg.

— Huersu lios tendradizt aa hans kerti.

LXXXI. At uor fru let leysa andadann prest einn bann

LXXXII. Af þeim presti er aungua messu kunni nema Salve s. par.

LXXXIII. Af audrum presti er aungua kunni nema Vultum tuum.

LXXXIV. Huersu einn prestr let uigia kirkiu guds modur.

LXXXV. Af þeim presti er med sier bar til stefnu likneski guds

LXXXVI. Hversu uor fru let nidr taka sina kirkiu at hon uæri

LXXXVII. Af einum kanunk er fyrirlet sina brudi.

LXXXVIII. Af þeim diakn er hun uitradi at grafa skylldi ì

LXXXIX. Af þeim klerk er hun lęysti fra heluitis pinu.

XC. Af einum klerk er grafinn uar fyrir utan kirkiugard.

XCI. Af einum ungum manni er skilldiz uid sina brudi.

XCII. Af þeim klerk er bitid hafdi sina tungu.

Af .ij. klerkum er haufdu bundit millum sin tru.

XCIII. Af þeim klerk er las allar tidir guds modr nema natts

XCIV. Huersu guds modir frelsti einn klerk fra rangri ast uid iung

XCV. Af þeim klerk er fyrir sina ohlydni uar grafinn utan gardz.

XCVI. Af þeim klerk er iafnliga las Gaude dei genitrix.

XCVIII. Af þeim klerk er sidann iudar haufdu drepit

XCIX. Huersu guds modir leysti nockurn klerk af purgatorio.

Af þeim klerk er diktadi Gaude uirgo mater Cristi.

Hier hefr upp adra bok af iarteignum guds modur, segir hier af abotum, prioribus, munkum ok klaustrfrum.

CI. Af Odone abota at guds modir uitradizt einum

— Af Odilone abota huersu uor fru gerdi hann heilann.

CII. Af þeim abota er saung responsorium Felix namque.

Af abota er hun frelsti af purgatorio.

CIII. Af Ualltero abota er guds (modir) ueitti fullting.

CIV. Af þeim prior er iafnan las standande tidir guds modur.

CV. Af Leorico priore, huersu guds modir hialpadi honum.

CVI. Af Gaufredo abota.

CVII. Af prior er hun frelsti af pur.

CVIII. Af Geirardo er hann saa helga altaris forn.

— Geirardus uitradi at guds modir hafdi leyst einn brodur.

CIX. Enn himinrikis drottning presenteradi sinum syni Dominicum.
CX. At hinn helgi Dominicus bad fyrir Reginalldo meistara.
— At hun smurde hann ok græddi af ollum krankleik.
CXI. At hon uitradizt uid andlat Dominici.
CXII. Af einum munk.
CXIII. Af þeim siukum brodr, er hun dreypti sinni mio
CXIV. Af þeim munk er drektizt adr hann iatadi sinar syndir.
CXV. Af þeim sacrista er kysti hendr ok fætr guds modur.
CXVI. Af þeim munk er eigi þordi at iata sina synd.
CXVII. Af þeim munk er suo mikit hafdi druckit at hann matti eigi ganga.
CXVIII. Af þeim munk er hun leysti af dauda.
CXX. Af einum goduiliudum guds þionustumanni.
CXXI. Af þeim munk er Ave Maria fanzt skrifat i hans munne.
At hun uitradizt med einum gomlum manni einum munk.
CXXII. Af þeim brodr er brott hliop or sinu klaustri.
CXXIII. At hon uitradizt at sæmiliga skylldi grafa hennar þionustumann.
CXXIV. At hun ognadi einum abota, at drepsott skylldi koma.
CXXV. Af þeim munk er fiell af bru ok druknade.
CXXVI. Af þeim brodr er skiott do huerium guds modir þa lif fyrir bæn Petrs postula.
CXXVII. Af Geiralldo huersu ohreinn andi sueik hann.
CXXIX. Af þeim munk er eigi matti giora iatning sina adr hann do.
CXXX. Af þeim munk er fiandinn pindi sakir sins ofbelldis.

CXXXI. Af þeim munk er pukinn eggiadi at hann dræpi sik.

Af Guillelmo, huersu hann feck hardann krankleika.

CXXXII. Huersu broder Kristian rak brott ohreina anda.

At hann sa einn drottinsdag yfir kalekinn i messunni uorn herra.

CXXXIII. Af einum gomlum brodr er uor fru tendradi upp til elsku.

CXXXIV. At hun asakadi þann munk, er eigi villdi eta med bræ

CXXXV. Af þui hun græddi einn brodr af krankleika.

CXXXVI. Af þeim munk er hon leysti af onadum diofulsins.

CXXXVII. Af þeim brodr er las .v. psalma til lofs guds modr.

CXXXVIII. Af þeim brodur er ecki feck numit aa bok utan .ii. ord.

CXXXIX. Er hon sagde einum munk af þeim harme er hon þolde i pisl uors herra.

CXLII. Af hinni helgu Mario egiptzku.

CXLIV. CXLV. } Af þeiri nunnu sem hon kalladi brott af rangri elsku.

CXLVI. At uor fru uitradizt þeiri mey er Musa het.

CXLVII. Af þeiri mey er Eulalia het, huerri uor fru uitra

CXLVIII. At uor fru skipadi aptr i sitt klaustr einni systur.

CXLIX. Huersu uor fru kalladi aptr af uondri fyrirætlan eina

CL. At systr Elizabet uar uitrod uppnumning Marie.

CLI. Af helgu Marie de Oegines, huersu guds modir.

Hier hefr upp hina þridiu bok af konungum, riddurum ok odrum leik

CLII. Af Octouiano keisara, at hann sa iungfru eina i gul

CLIII. Huersu .ii. smapilltar reistu upp pilara. At gud gaf sigr uid Antiochiam fyrir bæn s. m.
CLIV. Huersu Gaunguhrolfr feck osigr.
CLV. Af þeim riddara er guds moder uardueitti heilann i s. kirkiu.
CLVI. Af þeim riddara er eigi uilldi spilla meydomi einnrar iungfru.
CLVIII. Af einum riddara er eigi kom til turniment.
CLIX. Af riddara er striddi aa helga kristni.
CLX. Af þeim riddarasyni er eigi uillde neita Marīe.
CLXII. Af Stephano ok Petro.
CLXIII. Af einum herra rikum, at fyrir bænina O intemerata
CLXIV. Af þeim manni sėm uard fyrir mikilli akæru.
CLXV. Af einum þiof huern guds modir frelsti af dauda.
CLXVI. Af nockurum ranglatum manni þeim er hon hialpadi eptir dau
CLXVII. Af þeim fatækum manni er olmosu gaf odrum fatækum.
CLXVIII. Af þeim fatækum manni er gaf þann einn pening gudi ok
CLXIX. Af þeim fatækum manni er gaf þa eina ku er hann atti.
CLXX. Af þeim fatækum manni er suo uar krankr at fotrinn fiell
CLXXI. Af þeim fatækum manni er uor fru græddi af margf.
CLXXII. Af einum iuda huerium hon sneri til rettrar truar.
CLXXIII. Af einum kryppling er uor fru gaf heilsu.
CLXXIV. Huersu hun frelsti einn þræl af reidi herra sins.
CLXXVII. Af þeim er uor fru uitradizt ok sagdi sik
CLXXVIII. Af þeim manni er leiddr uar fyrir domstol uors herra.
CLXXIX. Huersu rækiliga sa uesli madr do er boluadi guds modur.

CLXXX. Huersu hun hialpadi þeiri konu er fæddi barn i s. h.

CLXXXI. Af þeiri konu er þat þa af guds modur at hun gæti barn.

CLXXXII. Af þeiri konu er spann lin aa Mariu messu.

CLXXXIV. Af þeiri iungfru er leidd uar til pislarstada.

CLXXXV. Af hryggiligum dauda riks manz ok godri enda

CLXXXVI. Huersu likneski guds modur hlifdi einum manni.

CLXXXVII. Af einum iudasyni er syndizt sem prestrinn gæfi þraud.

CLXXXVIII. Af tyrkneska haufdi.

CLXXXIX. Af þeim smasueine er likneskia uors herra gaf

CXC. Huersu hon gaf einni fru yfrinn dryckinn.

CXCI. Af þeiri iungfru er guds modir baud at hallda hreinlifi.

CXCII. Þa er sermo de domina.

CXCIII. Eptir þat er um þaa sorg ok sut, er himirikis drottningin drottning einglanna iungfru sancta Maria hafdi aa langafriadag af pisl sins blezada sonar.

CXCIIII. Sidazt aa bokinne er æfintyrid af faustunne annunciacionis beate uirginis etc.

Help Maria mier, mun ek treysta þier[1].

CXCV[2].

Konungr feck syn, er vor frv var fædd[3].

Sa atbvrðr er sagðr af vitrvm mavnnvm, þo at hann standi eigi i ritningvm, at i þann tima er hin dyra drotning gvðs moðir Maria var fædd, þaa vorv komnir konvngar i borgina af ymsvm lavndvm ok[4] giora frið ok

[1] *Her ender E.* [2] *Denne Legende meddeles efter A, den findes ogsaa i D2.* [3] *Overskr. af D.* [4] at *tilf. D.*

rað sin a milli ok sinna manna. En þar sem þeir satv a malstefnv i einv hvsi, þaa kom þar hlavpandi mær ein, er þionaði Avnnv konv Joachims, ok sotti þangat klæði, er hafva skylldi at þvi env dyrðliga starfvi, er in sæla gvðs moðir var fædd. En er mærin tok vpp klæðit, þaa snart þat við andlit einvm konvnginvm, en sa var einna vitraztr maðr, en hann var blindr. Hann mællti: „Hvat geck hingat i hvsit?“ Þeir savgðv, at mær ein kom eptir klæði, þvi er hafva skylldi til þionostv við Avnnv konv Joachims. Konvngrinn svaraði: „Heyrt hefvi ek mart gott sagtt fra þeim, ok þess vænti ek, at [mikill fagnaðr[1] mvni avllv mannkyni at verða þessvm hinvm haleita bvrð, er nv er kominn i heiminn, ok mikil hialpp hefvir mer af staðit kvamv þęssar meyiar, af þvi at[2] ek se nv baðvm avgvm, er klæðit snartt við andlit mer. Ok segir mer sva hvgr vm, at þetta se litils vert hia avðrvm fagnaði, þeim er menn mvnv hliota af þessvm atbvrð.“ Siðan var sia konvngr siðlatr, ok allt hans riki var hlyðit gvðs lavgvm.

CXCVI[3].

Maria hialpadi munkum.

Mvnkar nockurir stodu wid aa eina fyrir dag ok skemtu ser talandi heimoligar sogur ok marga þarflausliga hluti. Þeim heyrizt, sem menn roi med miklu hareysti ok gny yfir aana. Munkarnir spyria: „Huerir erut þier?“ Þeir segia: „Wer erum dioflar ok færum med oss ond til heluitis Ebronij, hofdingia Fracka konungs hirdar, þviat hann kastadi munkalifnadi, þeim sem hann tok i munklifi hins helga Galli, ok snerizt aptr til veralldarinnar.“ Sem munkarnir heyra þetta, ottazt þeir akafliga ok kalla hatt: „Heilug Maria, hialp þu oss!“ Dioflarnir mæltu: „Nu hialpadi ydr þat, er þier kolludut Mariam, þuiat nu

[1] [*saal. D;* mikils fagnaðar *A.* [2] *saal. D;* cð *A.* [3] *Denne og de følgende Legender indtil No. CCXVII ere tagne af D og D2.*

hofdum ver ætlat at slita ydr kuika i sundr ok dreckia ydr sidan, þuiat ver fundum ydr farandi med lausung ok talandi aa þeim tima, sem eigi er skipad.“ Munkarnir þacka nu gudi ok hans modur sina myskunn, ok fara aptr til klaustrsins, enn dioflarnir skunda til heluitis.

CXCVII.

Illvirkiar leidrettuzt.

Heilagr Hugo aboti Clug(n)iacensis reisti morg munklifi gudi til heidrs. Hann elskadi einkanliga vora frv helga guds modur Mariam ok stundadi miok aa helga olmusugerd, mædandi sinn likam med meinlætum fyrir guds sakir ok einkanliga med heilagri þógn. A nockurum tima sem hann for til Roms, ok for snemma aa veginn lesandi þar sinar tidir med brædrunum, er honum fylgdu, koma i mot þeim margir ok styrkir illuirkiar, ok gripu hann, enn ræna þa, sem med honum foru, ollum þeim hlutum, sem hann hafdi flutt med ser þeim til kostar i ferdinni, ok setia sialfan hann i geymslu einnsaman. Enn þott hann þyldi mikla þuingan af sinum ouinum, let hann alldri af guds lofi ok hans modur Marie, helldr vard hann i elldi þessarrar pinu heitari med gudligri ast. Werandi stadfastr i uppteknum godum hlutum med glodu hiarta, taladi hann ongan dag, fyrr enn hann hafdi sagt primam ok letanias med þeim bænum, er hann var wanr. Enn sem illuirkiarnir saa stadfesti hans helga lifnadar, kuomuzt þeir vid i sinu hiarta ok gafu aptr allt, þat sem þeir hofdu fyrir honum gripit, bidiandi audmiukliga, at guds madr leti þeim fyrir þær meingerdir, sem þeir hofdu honum gert, ok at þeir mætti verda hluttakarar hans bæna. Þeir gefa suo guds mann lidugan med sæmd ok færa hann heim til sins klaustrs. Enn sialfir þeir lata af sinni illzku takandi med litillæti hialpsamliga idran.

CXCVIII.

Munkar badu fyrir abota.

I byskupsdæmi Pictanensis byskups var aboti, sa er Gigo het, heilagr i sinum lifnadi ok frægr miog af sinum godum hlutum. Ok þo at þessi sæmiligi herra væri pryddr med dygd heilagrar bindindi i fostum ok uokum ok stadfesti heilagra bæna ok miklum orleika vid fatæka menn, þa var hann suo hegomligr ok vanstilltr i sinu tali, þa er hann var med odrum monnum, at sa, sem hann heyrdi tala ok vissi eigi hans lifnad, mundi eigi vænta, at med honum væri nockut merki dygda heilags lifnadar. Wirduligr herra Hugo minti hann optliga, at hann bætti sig vm þenna hlut. Ok aa nockurum tima, sem aboti Cluniacensis for at visitera hans munklifi, sem honum heyrdi til, vitrazt fyrr nefndr aboti Gigo þessum abota Hugoni þrim nottum, adr hann kæmi i hans klaustr, war hann miog hryggr ok taladi ecki, synandi sinn mvnn fullan med leir ok varrirnar duptugar. Sem hinn virduligi Hugo vaknar, skilr hann, at Gigo er lidinn or þessum heime, enn þuiat hann hafdi sinn munn ok varrir vtan stilling haft til hegomligra orda ok ouidrkuæmiligs hlatrs, syndizt hann hafa tekit pinu syndarinnar aa þeim somum limum. Vm morgininn eptir vard hann visari af þessi syn, þuiat (brædr) þess munklifis runnu mot honum segiandi þeira abota Gigonem andadan vera. Ok er hann hefir saman kallat brædrna, bidr hann, at þeir skylldi bidia til guds ok vorrar frv fyrir hans frelsi, halldandi sið daga samfleytt þǫgn. Hinum sionda degi þeirar þagnar lidnum vitrazt Gigo enn fyrr sogdum abota þackandi honum, at fyrir hans bæn med brædranna fulltingi var hreinsod synd hans varra. Wirduligr fadir Hugo vard hardla gladr af þessu ok segir brædrunum þegar vm morgininn þat, sem honum war vitrad, minnandi aa, at þar fyrir þackadi þeir gudi ok gæzku hinnar millduztu modur guds Marie, er alldri er ominnig þeira, sem hennar minnazt.

CXCIX.

Her segir af vorrar frv tidum.

Swo segir Petrvs, at i þui munklifi, sem heitir Petra Pertusa, skamt fra munklifi heilags Uincencij, var skipad af brædrum ok halldit vm þria vetr, at eptir þær tidir, sem brædrunum var skylldugt at syngia, skylldi þeir lesa tidir vorrar frv. Einn munkr, er Gazo het, ranglatr ok illz lifnadar enn miok ordigr ok margtaladr, kærdi sik fast um þat, ok sagdi eigi rettliga mega leggia suo mikinn þunga aa brædrna vm þat fram, sem bodit war i þeira reglu, ok sagdi þeim vel mega nægiazt, þo at þeir legdi engar nyiungar inn i sinn sid. Hann feck her til margar greinir ok skynsemdir at sanna sitt mal, ok med sinni þrætu feck hann þvi vid komit, at brædrnir letu af at segia tidir iungfrv Marie. Þegar risu upp margir uolldugir menn ok gerdu otalligar meingerdir ok skada þui sama klaustri, var gripit godz munkanna ok ræntir þeira menn, brendir þeira bæir, ok særdir ok drepnir þeira þionustumenn. Þeir senda ok fara sialfir til Saxlandz keisara ok at þarflausu, þuiat þeir fa enga retting sinna mala. „Þa kuomu þeir til min, sagdi fyrr sagdr byskup Petrvs, kærandi fyrir mer sina vesold. Sagdi ek sakir þess þeim þetta hafa til borit, at þeir hofdu fra ser rekit modur hins sanna fridar.“ Þeira sendimenn falla þegar til iardar segiandi sik alldri hedan af skuln uppgefa at segia lof sællar iungfrv Marie, feingu suo þegar frid ok nadir, ok helldu vel sitt heit. Morgum aarum sidar, sem lidit var fra hingatburd vors herra Jesu Kristz þusund niutigir ok fim aar, skipadi Urbanus pafi aa kennimanna þingi vid Claromontem i Gallia, at lesa skylldi tidir af iungfrv Marie, ok henni skylldi syngia hatidliga huern laugardag.

CC.

Horkona leidrettizt.

Nockur kona var su, sem elskadi eiginbonda annarrar konu ok lagdizt vndir hann. Var hann suo galinn fyrir þessi horkonu, at hann gleymdi naliga þar fyrir sinni husfrv. En þo at þessi vesla kona væri i suo vondum lifnadi, þa mintizt hun iafnan, huern tima sem hun kom til kirkiu, hvar sem hun sa likneski sællar iungfrv Marie, at heilsa aa hana fyrst segiandi med ollum godvilia engiliga kuediu Ave Maria, adr hun hof vpp adrar sinar bænir. Eiginkona fyrr sagds bonda hafdi miog grimligan hug aa henni, harmandi at hennar madr virdi meira horkonvna en sik. Enn þuiat hun þordi ecki sakir otta sins bonda at gera henni til meins, ok eigi helldr at aasaka hana opinberliga, vendir hun ollu sinu aakalli til vorrar frv guds modur sællar Marie, bidiandi at hun leti gud drottins reidi koma yfir þessa konu, er hana rænti sinum eiginbonda, ok hun skylldi eigi leingi þola, at ohegndr væri hennar lioti hordomr. Ok sem hun hugdi sik med sinum iduligum grati mundu hafa vppuakit mot henni reidi himinrikis drottningar, þa vitrazt henni su sialf blezada iungfrv i drômi, ok sagdi til hennar: „Sakir huers bidr þu af mer dagliga med miklum goduilia, at hefnd komi yfir þa konu? Ek ma ecki gera þat, er henni se i mot, þuiat hvn bodar mer þann minn fagnad, sem engin skepna ma mik suo heilsa, at mer se þeckara. Edr hyggr þu, at ek skal vera þeiri reid fyrir þina skylld, er mik vekr vpp til fagnadar minnandi mik aa mina ovmrædiliga dyrd?“ Sem konan heyrdi þetta af vorri frv, let hun af at bidia þess, sem fyrr bad hun.

En einn dag berr suo til, at hennar elia kemr i mot henni i nockurum stad. Hon talar þegar til hennar hordum ordum aa þenna haatt: „Þu, hin fulazta puta, gerir mer mikinn harm dagliga, er med þinu sorlifi slitr brott af mer mitt eigit kiot minn bonda, enn tier mer

þina nærveru, dirfandizt at fara i mot mer, er ek hata vmfram alla hluti. Suo giarna villdi ek, ok enn helldr væri skylldukt, at ek pindi þik, þuiat þu gengr dagliga ok gerir harm minu hugskoti, suo eyrunum ok augunum. Enn sidan ek þordi ecki at at gera, var su ein min von til hefndar, at guds modir mundi þik dæma med sinni reidi, enn sialf hun sagdi mer, at su sama kuedia, sem þu ert hvern dag von hana at heilsa med, blidkadi hana suo miok, at hun villdi eingi hardindi þier gera.“ Sem hun heyrir þetta, leitar hun eptir sem vandligazt, huort þetta er satt, ok sidan segir hun: „Vit fyrir vist, at hedan af skal ek eigi elska þinn bonda, ok eigi skal hann nockura likams munut vid mik drygia þier til angrs, helldr heit ek (þer) ok þar med þeiri, sem fyrir mina litla þionustu veitti mer suo mikla myskunn, skal ek fyrir hennar elsku lifa hreinliga hedan af.“ Ok sem hin hellt hreinlifi, lagdi þessi nidr allan sinn harm ok kærv. Gerdi þetta badum þeim til ærv su, sem blezut er vmfram allar konur, guds modir Maria.

CCI.

Kona lifnade at iata sik.

Vidr þann stad, er Lingonensis heitir, var ein kona, su sem hardla miok elskadi guds modur Mariam, þionandi henni ok hennar syni med heilagleik ok rettlæti. En þa er hun var vng, hafdi hun gert þa eina synd, er eigi var þung ok mikil af sialfri ser, enn þo þotti henni hun suo hrædilig ok hættlig i sinu hiarta, at hun skammadizt hana at iata. Enn vm adra sina framferd var hun þrifin ok styrk i godum verkum, ok iatadi allar sinar syndir adrar hid minzta sinn aa hueriu aari fyrir sinum presti. Enn þessi ein synd var suo, at hun treystizt alldri at iata sakir sins skamfulleiks, en iafnan vid enda sinnar rædu kom hun þar nockud vid þat at iata, eigi opinberliga helldr sem med nockurum malkrokum, ok var suo vôn at segia: „Bid ek, sagdi hun, at med guds

myskunn veitid þier mer aflausn af þessum syndum ok odrum þeim, ef þær ero nockurar med mer, sem ek hefir eigi adr iatad.“ Hun for optliga til kirkiu ok fell oll til iardar fyrir likneskiu sællar iungfrv Marie med mikilli hormung sins hiarta ok vakti vpp i huginum þenna glæp, sem hun leyndi fellandi morg[1] . . . .

CCII.

Vor frv gaf konu aptr vit sitt.

Ein kona, husfrv riddara þess er Rotegarus het, dreymdi þann drôm, at hun þottizt bera eitt merki suo rautt sem blod. Hun var þa olett at sueinbarni. Sem hun vaknar, missir hun skiotliga sins vitz, ok tok at tala ymissliga hluti. Hennar bondi vndrazt þetta miok. Eptir litinn tima segizt hun sia, at su kristilig tru, sem hun hefir þar til haft fyrr, var i milli hennar briosta ok for þar ut. Spottadi diofullinn suo þessa konu, huerrar ond hann hugdizt til sin skylldu hafa. Hennar vinir baru mikinn angr sakir þessarrar ohamingiu, sem henni hafdi til borit, þeir færa hana til margra heilagra stada, væntandi at hun mætti fa aptr sina heilsu. Hun vakti ok i kirkiu heilagrar þrenningar i þeim stad, er Fuscanum heitir. Enn heilog þrenning, þat er einn gud i þrimr personis, villdi eigi þar veita henni heilsu, enn hann villdi þann heidr veita himinrikis drottningu guds modur Marie. Þessi konu var gefit þat vatn af morgum prestum, sem vigt var med morgum særingum ok helgat med morgum blezunum, enn sidan þat kom aa hana, æstizt þar vid miok hennar krankleiki, ok vard hun sidan miklu odari. Sidan eitt aar var lidit, sidan hun fell i þenna krankleika, er hun flutt til kirkiu heilagrar Marie fyrir festum purificacionis. Þa kirkiu smidudu fordum Grickir, at þvi sem segizt, i midium einum storum skogi, er hun miok olik odrum kirkium at smid ok vidrkvæmilig heremitis. Hun vakir þar vm nottina aa fyrr

[1] *Slutningen mangler.*

sagdri hatid ok vard suo heil fyrir verdleik þeirar helguztu iungfrvr, sem hun hefdi alldri þolt þa illu sott, þuiat hennar vit kom fullkomliga aptr, suo var ok hofudit vel heillt. Sialf hun ok hennar bondi ok allir þeira vinir lofudu gud ok hans modur Mariam fyrir þessa iarteign.

CCIII.

Hversu til kom concepcio.

A þeim tima sem Vilhialmr bastardr hertugi Normannie lagdi vndir sik England, var sa aboti, er Elphinus het, i kirkiu heilags Augustini byskups aa Englandi, i huerri sialfr hann ok hans eptirkomendr byskuparnir huila. Sem Danir heyra, at England er vnnit af Normannis, bua þeir sin vopn ok herskap, at þeir fari til Englandz ok ræki þa aa brott. Enn er hinn mattugazti Nordmanna hertugi Vilhialmr heyrir þat, sendir hann fyrr sagdan abota Elphinum i Danmork, at hann forvitnadizt, huort saunn væri þessi hersaga. Abotinn kemr nu i Danmork at gera konungsins eyrindi ok færir Dana konungi þær giafir, er Vilhialmr konungr sendi honum. Sem hann hefir langann tima þar verit, þiggr hann heimleyfi af konunginum ok stigr aa skip med sinum kompanum. Þa er þeir voru komnir miok langt i haf, kemr at þeim suo mikill stormr, at þeir sia ser enga von lifs. I þuilikum haska sneruzt þeir þangat til traustz, sem iafnan er hialpin buin, bidiandi suo til guds: „Heyr, hinn milldazti ok hinn mattugazti gud! myskunna oss i þessum haska, at eigi faim ver eilifa pinu drektir med stormi ok bylgium siovarins.“ Sem þeir tala þessa hluti ok marga adra þessum lika, sia þeir einn mann i byskupsskrvdi med mitrv vid skipit, ok kallar til sin Elphinum abota ok talar til hans þessum ordum: „Ef þu girnizt at fordazt siafar haska ok koma heill heim i þitt land, skalltu iata mer i guds vitni, at þu skallt hallda hatidliga getnadardag modur Kristz.“ Abotinn suarar: „Hversu skal ek þat gera eda aa hverivm degi?“ Byskupinn

suarar: „Setta idus decembris skalltu fyrr sagda hatid hallda ok predica ok eggia aa i ollum stodum, huat er þu orkar, at þessi dagr se af ollum halldinn.“ Abotinn spyrr: „Huilikt tidahalld skal þa hafa ok aa huern haatt?“ Hann segir: „Allt þat sem segizt ok syngzt aa hennar burdardegi skal ok segiazt aa hennar getnadardegi, ok suo sem þar stendr nativitas, skal hier segiazt concepcio aa þessum degi.“ Sem abotinn hefir heyrt þessi ord, hverfr sa sem honum vitradizt, enn vedrit minkar. Bæta þeir reida sinn ok fa sidan hægan byr allt þar til, er þeir taka England. Hann gerdi kunniga þa hluti, sem hann hafdi heyrt ok sed, ollum þeim, er hann matti, ok skipadi i Ramesiensis kirkiu, huerri er hann styrdi, at þessi fyrr sogd hatid skylldi aa hveriu aari halldazt hatidliga setta idus decembris. Hellt hann þat sama med sonnvm godvilia alla daga sins lifs. Ollum þeim, er fyrr sagdan dag hallda gudi til heidrs ok hans modur, veitizt af syni þeirar somu iungfrv himinrikis drottningar Marie fridr. ok heilsa, enn eptir þetta lif eilif huild i himinriki. Þat lati ser soma at veita sa, er lifir ok rikir einn gud i þrenningu. Amen.

B [1].

Aboti einn Elsinus at nafni fra Augustinus kirkiu or Englandi for til Danmerkr at bera saattmaal milli Eingla kongs ok Dana kongs. Ok er hann hafdi fram komit erindi sinv ok feck heimfarar leyfi af Dana kongi, let hann i haf med sinu foruneyti ok hofdu fyrst godan byr. Enn er þeir kuomu i meginhafit, þa taka þeir motvidri med ogrligum stormi vindz ok ofrgang siouar med aafallvm, sva at þeim þotti litils vaan lifs. Þeir taka nv at heita af ollum hug aa gud sua mælandi: „Heyrdu, almaattigr gud skapari himins ok iardar! Sendu oss fulting skiotrar miskunnar þinnar i þessum haska, firrandi oss vid bradum dauda.“ Ok er þeir hofdu þetta mælt,

[1] *Den samme Legende efter* St^2.

sia þeir mann ganganda um sioinn hia ser skryddan byskupligu skrudi. Sia kallar aa aabota ok mælti: „Ef þu vill lif hafa med þinu foruneyti, þa skaltu heita at halda hatidliga getnadartid Marie guds modr aa hveriu aari.“ Aboti svarar med otta: „Med hverivm hætti edr aa huerium degi skal ek halda?“ Hann svarar: „Hinn aatta dag decembris manadar skaltu hallda, enn syngia sem aa burdardag hennar.“ Enn er hann hafdi þetta mælt, þa huarf hann brott. Enn vedr linar ok gerir hagstætt, vnz þeir kvomu til Englandz med heilu ok holdnu. Ok var sia dagr tekinn þar i mikit halld ok vida annars stadar. Hafa pafarnir þo eytt þui halldi, enn þo man drotninginne skyllt þickia, (at) lide eigi or minne hennar aastvinum þessi dagr, suo mikil hialp sem þadan hefir af hlotiz.

CCIV.

Af likneskiu vorrar frv.

I Valle Gethsemani, þeim sem er milli Jherusalem ok fiallzins Oliveti, þar sem (er) leidi vorrar frv ok hun var grafin i iord, standa fiorir pilarar grænir at lit, ok aa einum pilarnum er likneskia guds modur Marie, sem hun hafi son (sinn) vorn herra Jesum Kristum i fadmi ser. Hun er suo skær ok biort sem einn spegill. Fyrr sogd skript er eigi gior eda pentud med manna hondum, helldr fanzt hun þar sem vaxin af þeim sama steini. Sækir þangat mikit folk, þuiat þar verda margar iarteignir ok heidr hinni helguztu guds modur ok iungfrv Marie.

CCV.

Oleum flaut af likneski vorrar frv.

Nærr atta milur fra Damasco er sa stadr, sem heitir Sardenay. Aa einu fialli þar er kirkia sællar iungfrv Marie, þar ero tolf nunnur ok atta munkar. I þessi kirkiu er skrifat aa einni tabula likneski sællar guds modur Marie aa þann hatt, sem vant er at skrifa i Constantinopoli. Var þessi tabula i Jherusalem, adr patri-

archa gaf hana einni abbadisi, enn hun flutti til fyrr sagds stadar. Af þessi likneskiu rennr þat oleum, sem sætara er enn balsamus, af hueriu siukir menn verda heilir, ef þeir ero smurdir med. Kristnir menn vardveita þetta oleum. Sia sami stadr er miok vegsamadr af Saracenis, sækia margir af þeim Saracenis, er þar byggia, nærr tveim sinnvm aa hueriu aari aa hatid uppnumningar vorrar frv ok hennar burdardegi. Þeim, sem þreifa vm þessa likneskiu, kennizt, at hun hafi kiot ok likam sem lifandi madr vm briostin ok vpp þadan.

CCVI.

Vor frv hialpadi kristnum monnum.

A dogum Leonis keisara hins þridia aa odru aari hans rikis kuomu Saraceni til Miklagardz med otaligan fiolda skipa ok villdu vinna stadinn. Lydrinn stod styrkliga aa mot ok vardi borgina eigi at eins med uopnum helldr ok med bænum til guds, suo at otalligr fioldi var drepinn af Saracenis med þeiri iarteign, sem hier segir. I Miklagardi i munklifi heilagrar iungfrv Marie vidr holl þa, sem aa sionum er nærr kirkiu vors herra, er Sophia heitir, er likneskia heilagrar guds modur Marie skrifut, sem hun hefdi sinn son vorn herra Jesum Krist aa sinum armlegg. Þessa likneskiu hafdi skrifat hinn helgi Lucas ewangelista aa einni tabula eptir vexti ok aasionu hinnar helgu Marie, þa er hun lifdi aa iardriki. Þessi skript kallazt odiguria aa girska tungu, þat er leidtogi aa vort mal, þuiat guds modir Maria witradizt tueimr blindum monnum ok leiddi þa til kirkiunnar ok gaf þeim þar med syn. Fyrr sagdri likneskiu gera þeir processionem huern tyrsdag vm borgina. Nu er vm stadinn sitia Saraceni, sem fyrr var sagt, ok folkit fastanda ok bidianda til guds bardizt dagliga mot heidnum monnum, þa minti einn borgarmadr aa, at þeir skylldi taka fyrr sagda skript ser til verndar. Þeir gerdu suo ok badu til vorrar frv aa þenna hatt: „Heilug guds modir, er suo opt hefir

oss frelsat, leys oss nu af valldi ouina þins sonar, ok ef þu villt eigi, at ver sauckvim þinni likneskiu i sioinn." Ok þegar i stad reis upp einn storr bodi, suo at hann braut sum skip Saracenorum, enn sumum sokti hann med ollum þeim monnum, er aa voru. Enn adr bodinn reis upp, setti sa, sem likneskit bar, þat leyniliga nidr i sioinn. Ok aa litlum tima tyndizt allr sa mikli herr, sumr af þeim elldi, er af sionvm kom, enn sumir foruzt af elldingum med hagli ok dunum or loptinu, suo at af ollum þeim mikla skipafiolda wrdu varla eptir fimm skip. Gerdi almattigr gud þessa iarteign til dyrdar sinu nafni fyrir verdleika sinnar modur, at ollum verdi audsyn hans ovmrædilig milldi.

CCVII.

Klerkr dro gull a hond Marie.

Klerkar nockurir slogu sopp fyrir einni kirkiu. Einn af þeim, sa er hafdi þat fingrgull aa hendi, sem nockur iungfru hans vnnosta hafdi gefit honum til astar vid sig, ottazt, at hann brioti þat sama gvll, ef hann slær optliga soppinn, snyrr hann þui til kirkiunnar, at hann geymi gullit einhuers stadar, til þess er hann tekr þat eptir leikinn. Hann gengr inn i kirkiuna fyrir likneski iungfru Marie, ok sem hann ser vpp aa skriptina, vndrazt hann hennar fegrd ok heilsar aa hana fallandi aa kne. Eptir þat sagdi hann: „Sannliga ert þu fogr, ok ollum konvm ok iungfrvm ert þu fegri, ok eigi sidr þeiri, sem mer gaf þetta gull til fullkominnar elsku, ok sakir þess nita ek henni, enn ek iata, at hedan af skal ek þik elska ok þer þiona, þo med þeim skildaga, ef þu villt virdazt mik at elska." Fyrr sagdr klerkr dro gullit aa fingr likneskiunni, þann sem hun retti adr vpp. Enn sidan gullit kom þar aa, vard vndarligr hlutr, skriptin beygdi þegar fingrinn at gullinu, sem vor frv samþykti med þui þat, er klerkrinn hafdi talat. Sem sueinninn ser þat, vndrar hann þat miok ok þickir mikils vert. Hann

kallar til sin þa, sem vti voru fyrir kirkiunni, ok sagdi þeim, huersu hann hafdi heilsat vorri frv, ok med huerium skildaga hann iatadi sik henni til elsku. Sem þeir heyra þat, eggia þeir hann aa, at hann skal nita verolldinni ok hallda þat, sem (hann) hefir heitid, at hann se verdugr at verda þionustumadr ok vin guds modur, sem sialfr hann iatadi. En þuiat þyrnir veralldligra avdæfa stack hans hiarta, tok hann þessu þungliga, gefandi gudi enga þock fyrir þessa iarteign, ok feck ser husfrv, enn hellt ecki þat, sem hann het vorri frv fyrir likneskivnni. A fyrstu nott, sem hann svaf hia sinni konu, vitradizt heilug iungfrv Maria, sem hun sæti milli hans ok hans brudar i sænginni ok retti fram aa sinum fingri þat gull, sem hann dro aa fingr likneskiunni, aasakandi hann vm sinn otrvnat ok lausmælgi. Sem hann vaknar af suefni, þreifar hann ollum megum hia ser ok leitar likneskiunnar, ok er hann finnr hana eigi, hyggr hann, at þat mvn verit hafa sionhuerfing. Hann sofnar annan tima ok ser hana nu standa hia ser eigi blidliga talandi sem fyrr, helldr ognar hun honum hinar horduztu kualir, snuandi fra honum sinni aasionu, sakir þess at hann hafnadi henni ok hellt ecki sitt heit. Sem hann vaknar, verdr hann miok hræddr af þessi[1] . . . . . .

CCVIII.

Saraceni gatu ecki gert vont likneski vorrar frv.

A nockurum tima sem Saraceni heriudu aa kristna menn, kuomuzt þeir inn i kirkiu guds modur Marie. Þeir stungv ok brutv nidr med sinum spiotum allar likneskiur heilagra manna, þær sem þeir saa aa murum kirkiunnar, sumum stungu þeir vt augun, ǒdrum brutu þeir nefit, hendr eda fætr, margar klufu þeir i sundr med sinum vopnum. Þeir hlupu med mikilli reidi ok vitleysi at likneskiu guds modur Marie, ok suo opt sem þeir leitudu hana ofan at stinga, storfudu þeir at þarflausu,

[1] *Slutningen mangler.*

þuiat suo skulfu þeira hendr, at þeira spiot kuomu huergi nærr likneskiunni, stundum slo huerr oviliandi annars spiot brott af. Ok af þessu slo aa þa suo miklum otta, at þeir wrdu þui fegnir at fara brǫtt sem skiotazt.

CCIX.

Sacrista kueikti ecki lampa.

Sa var einn vngr brodir i nockuru klaustri sidlatr ok gods lifnadar vm marga hluti, enn þat starf hafdi hann, at hann var sacrista. I þeiri somu kirkiu voru þriar eda fiorar likneskiur vorrar frv guds modur Marie fagrliga bunar med gull ok gervar med miklum hagleik, sem hun hafi ser i fadmi vorn lausnara. Var yfir sinu alltari huer skriptin. Sa sidr var i þeiri kirkiu, at aa hinum hæstum hatidum, er þar voru halldnar nærr fimtan aa hueriu aari, skylldi brenna lios i lampa fyrir serhuerri vorrar frv skript, fra þui er heilagt var aa messuaptaninn ok nottina ok sialfan daginn allt til kuelldz, at gera suo liosa ok biarta alla kirkiuna. Þat bar til aa dogum þessa sacriste, at eigi matti fa oleum at kaupa i þui heradi, fekzt þat litid, en nærr ecki fluttizt til, ok þuiat hann ǒrvæntir, at þat megi fazt, vill hann spara sem mest ok geyma þat oleum, sem hann hefir, ok vill þar lata hellzt missa, at brenni i kirkiunni, sem honum þickir minzt þurfa, ok þui tendrar hann ecki þessa lampa aa helga þorsdag ok huitasunnu, er vanir voru at brenna nott ok dag aa fyrr sogdum hatidum. Munkrinn feck þegar skiota pinu, þuiat aa tyrsdaginn i helgu viku tok hann skiotliga suo aakafliga febres, at hann hellt varla sinu viti, enn adr syndizt hann vera vel heill. Hann andadizt manadaginn i trinitatis viku. Enn laugardags morgininn adr, sem hann var miok at kominn dauda, synizt honum drottning einglanna hin milldazta guds modir Maria sem sitiandi i ofanverdu ridi nockuru, þui sem var nærr einni af fyrr sogdum likneskium. Hann þottizt þa kalla sem minnandizt sins haaska ok krankleika: „Heilog Maria,

myskunna mer.“ Munkinum synizt hun suo biort, at hann matti varla i mot sia. Hun litr til hans nockut med reidi ok sagdi: „Þu tok(t) aa brott lios þat, sem mer var til heidrs aa iardriki, ok þui skal ek taka fra þier æfinliga lios þessa lifs.“ Brodirinn vard aakafliga hræddr vid þessa ogurligu heitan, sem eigi var undarligt, ok fellr til fota vorri frv med hormuligum grat ok bad hana fyrirlata ser þat, sem hann hafdi misgert vid hana, heitandi at bæta vid hana ok gera alldri sidan þat sama. Enn þuiat hennar heitan ok ogn fylgir iafnan myskunn, ser hun til hans miklu blidligar enn fyrr ok visandi honum med hendinni til þess stigs, sem var fyrir fotum hennar, ok segir: „Sit her!“ Hann settizt nidr fyrir fætr henni skialfandi af mikilli hrædzlu. Hun huarf þegar brott. Sem hann huarf aptr til sialfs sins, kallar hann saman brædrna ok segir þeim greiniliga vitranina. Vm daginn eptir bidr hann med miklum grat, at þeir lati brenna oll fyrr sogd liosker vm nottina ok daginn, eptir þui sem vant var aa þuilikri hatid. Hann het þui ok gudi, at ef hann fengi sina heilsu, sem hann girntizt, skylldi hann til heidrs eilifri iungfrv ok modur hins sanna lios hallda fornum vana vm lios fyrir hennar likneskium ok auka sem hann matti. Enn þuiat sa domr, er modir sanleiksins hafdi dictat ok framsagt med sinum sannorda munni, matti eigi bregdazt, andazt hann aa þridia degi, sidan hun hafdi honum vitrazt. Var þat aa manadaginn eptir festum trinitatis, sem hann hafdi nockut vpphafit yfirbot sinnar syndar i þui, at aa fyrr sagdri hatid heilagrar guds þrenningar brunnu lios, sem at fornu var, fyrir likneskium vorrar frv. Einn brodir sidlatr ok heilagr, sa er leiddr var or sinum likama aa langafriadag, huerium er hinn helgi Nicholaus byskup syndi bædi pislastadi ok suo dyrd godra manna, sa þenna brodur þa enn i pislum, mest sakir þess at hann

vanrækti optliga margt þat, sem hans stett ok vigslu heyrdi til, einkanliga vm þionustu i he[1] . . . . . .

CCX.

Ungr madr vard byskup med hialp vorrar frv.

Einn greifi storliga rikr i Þyuerskunni atti ser aagæta frv tiltekna af godu kyni. Þau attu einn son vngan, vænan til hofdingia sakir vaxtar ok fridleika. Ok sem ungi madr þeira son er kominn aa skilningar alldr, vill herra greifinn fadir hans, at hann verdi formentr huerium manni, er i var þvi riki. Þui byr hann aagæta ferd med vegligu foruneyti ok nogum rikdomi ok sendir sinn vnga son vestr i Franz i þann hofudskola, er halldinn er i Paris. Ok sem vngi madr kemr i skolann, ytir hann gullpeninginum i hond meistara ok enn fleiri manna[2], suo at storliga verdr hann vinsæll innan litils tima, þuiat eigi þurfti rikdominn at spara. Hier af gerdizt suo, at þegar honum leidizt nam edr skoli, skal hann hafa blitt orlof leika ok spazera, sem hann lystir. Hier med tekr hann ser sueina, fædir þa ok klædir fagrliga, lætr þa ganga med ser vt ok inn, sem hann se einn herra. Fyrir þetta allt saman færr hann meira af hegoma heimsins en listum klerkdomsins, þuiat hann gengr dagliga miok skrautbuinn, þa eins hugsandi nockut litid til bækr, er honum þickir skemtan at. Suo opt sem hann vtrettir godzit, gerir hann menn aa gard fodur sins, ok hefir huat hann vill, þuiat millifarandi menn bera greifanum gladlig tidindi, segia son hans suo mikinn klerk vordinn nu þegar, at hann se aagætaztr i ollvm Paris næst yfirmeistaranum. Fengu menn fyrir þuilikar sagnir godar vidtokur aa greifans gardi ok fe i nog at bera þeim unga manni, þuiat nu þotti vel komit þat, er hann hafdi. Frægazt þetta vm alla Þyuerskuna, at greifans son i Paris se hinn fremsti klerkr ok likaztr madr til mikils hofdingia.

[1] *Slutningen mangler.* [2] menn *Cd.*

Ok nærr þessum tima andazt i Þyuerskunni einn mikils hattar byskup af rikri kirkiu ok volldugu sæti. At þeiri kirkiu voru korsbrædr, er kosning attu, ok þeir fara fram til electionem eptir greptadan byskup sinn at[1] kiosa mann i stad hins framfarna. Kemr þat eitt ollum samt, at eigi se kirkiunni annat vænna til sæmdar ok vpphelldis, enn son rikazta mannz, er i var þeiri halfu landzins, gerizt hennar formadr, þvi kiosa þeir samþyckiliga ok fullkomliga greifans son af Paris ser ok sinni kirkiu til formannz ok byskups, gera þar vm bref, sem log bioda, ok senda uestr i Paris. Ok sem ungi madr hefir þau bref tekit, brotid ok yfir lesit, rodna hans badar kinnr, þuiat nu er sa dagr kominn, at hann færr skilit, huat hegomlig frægd hefir af honum talat, eda huat hann er med ser i sannleikinum. Weit hann efalaust ok vidkennizt nu, þo at seint se, at margir af korsbrædrum kirkiunnar ero fremri klerkar enn þeira byskupsefni. Þvi skilr hann, at vigsla byskupsins snyzt honum i smaan, ef hann skal vera lærisueinn sinna undirmanna. Huar af hann angrazt saarliga, suo at hann veit med engu moti sin orrædi, þickir, sem var, en mesta suiuirda at verda lios at sinni fafrædi, suo burdugr madr sem hann var ok upphafinn i veralldar metnadi. Þvi ferr hann þangat til fulltings, sem (i) nog er fyrir ok eingum brast, er sotti, þat er at bidia til guds modur nockurrar aasia vm þetta vandamal.

Lida nu suo nockurir dagar, at hann duelr sendimennina, suo at þeir fa eingan orskurd sinna eyrinda, þuiat vngi madr nytr huorki suefns ne matar, gengr þegiandi vt ok inn ok hefir enga gledi. Hier kemr, at einn morgin arla, sem hans menn eru i suefni, ris hann vpp lagliga ok leynizt vt af husinu ok hefir sik fram i stadinn til Mariu kirkiu, er kallazt aa þeira tungu Notra Damma. Þat uegliga musteri er brotid med veggiunum

[1] ok *Cd.*

vida, sem hattr er til i storkirkium, ok i eitt af þessum vtbrotum vikr ungi madr til bænar. Gengu þar pilarar tueir fyrir framan enn leyni fyrir innan, suo at huorki innan ne utan or ambitu matti fyrr sia mann, en allt geck fram fyrir brotid. Hier vt i vegginn var glergluggr vænn, ok aa likneskia vorrar frv. Hier kastar hann ser flautum fram aa golfit med taarum bidiandi guds modur nockurrar aasia i sinu vandkuædi. Ok eptir bæn gerfa sigr aa hann hofgi, ok þegar birtizt honum sæl drottning Maria rett i sama stad, sem hann la. Hun birtizt honum bædi blid ok þo med aavitanar yfirbragdi, hun talar suo: „Heyrt hofum vid son minn bæn þina, litid hofum vid taar þin ok sed hofum vid kinnroda þinn. Er þat þo yfir þik komit rett at verdugu, þuiat þu elskadir iafnan meirr leik ok æsku enn mentan þina. Nu sakir þess at þu hefir aa mik treyst, er ek komin bædi at hugga þik ok hirta þik. I þui hugga ek þik, at engi þinna vndirmanna skal betr skilia bok þina en þu. I þui hirti ek þik, at þu skallt alla þina æfi hryggbiugr vera, suo at þu megir allt þitt embætti sæmiliga gera. Fæ ek þier þetta til aaminningar ok læringar, at þu þionir skapara þinum en syni minum þui framar i litillæti alla þina daga. Munt þu framkuæmdir þessarra orda skiott finna, sem þu vaknar.“

Eptir suo talat lidr drottningin brott at syn, enn hann vaknar ok sprettr upp gæddr suo mikilli giof heilags anda, at aan allri duol dicktar hann nyia antiphonam af sancta Maria bædi i senn at ordum ok hliodum. Su antiphona er suo fallin: Aue beatissima ciuitas diuinitatis, eterno felix gaudio, habitaculum iusticie, caritatis lilium, mater nobilis, obsecra plasmatorem, quatinus redemptos sanguine tueatur, ut uiuentes Cristo ymnizemus, zema antiquum expurga ipsius oraculo, uite mediatrix, auxiliatrix, reparatrix, illuminatrix, adiutrix, ueni iuua reos, genitrix omnipotentis! Nu sem hann hefir ant-

iphonam naliga vti, suo haatt ok huellt at heyrir vm alla kirkiuna, koma hans menn inn i musterit, er hans hofdu saknat ok leita farit, ganga nu eptir hliodum hans ok verda fegnir, finna hann i sama stad miklu gladara, en hann var innan margra daga. Hann ser moti þeim ok segir þeim synina hafandi hia ser bada hennar uotta, þann annan, at klerkdomr er i nog, ok þann annan, at lausleiki er i brott ok hryggr dreginn til geymslu litillætis, suo at hann vard med staf at ganga vt af kirkiunni. Ferr hann sidan skyndiliga til sinnar kirkiu, ok var alla sina daga sæmiligr byskup ok snarpari til bækr enn flestir menn adrir. Gerdi hann gudi þar fyrir margfolld lof ok hans signadri modur mikla vinattu, þuiat nu var hans auga vpplokit at elska ondina ok at bergia ok sia, huersu sæt er frv Maria.

CCXI.

Kona var iordut med barni ok lifdi.

Vegligt musteri sællar meyiar Marie stendr i þeim stad . . . . . . er Bergis heitir. Su kirkia er miok rik ok hefir mikla sokn vndir sik. Þar syktizt i sokninni ein husfrv hardla rik, hun var i þeim krankdomi, sem konum er titt, at fæda barn. Hun var ongrvd saarliga vm langan tima med hrygd ok yfirsetu bonda sins ok annarra astvina, enn feck ongan letti, vtan vm sidir let hon sialft lifit likamans, suo at burdrinn var allr med henni. Sidan er lik hennar sueipat eptir sid, til kirkiu borit ok til graftar buit. Saung yfir henni kirkiuprestr vorrar frv Thorias at nafni, ok eptir þionustu gerfa var hun i iord lagin ok fylld hennar grof eptir vana. Lidr sa dagr, er hun var iordut aa, ok nottin med, ok annan dag moti hadegi gengv menn vm kirkiugardinn, sem optliga gerizt at storkirkium. Var ek þar medal annarra, segir sa er iarteignina bar fram, ok þui næst heyrdum ver barns grat. Ver hugdum i fystu, at kona nockur mundi hafa gengit i gardinn med ungt barn. Leitudum ver þa vm-

kring kirkiuna ok fundum eigi, sidan leitudum ver ut um gardinn. Bar þa fyrir oss hliodit, ok þui vikum ver aptr i gardinn. Stod þessi gratr suo langt ok sifellt, at ver mattum þui leita, sem oss lysti. Forum ver nu þangat aa veg, sem oss þotti næst bera, ok stendr upp aa husfruinnar leg, er fyrra dag var grafin, at þessi gratr er þar i iord nidr. Eru nu tilkalladir uitruztu menn, ok þickir ollum rad at grafa til i guds nafni. Ok sem þat er gert, birtazt þar faheyrdir hlutir, þat er at husfreyia lifir ok hefir þrifligt meybarn lifanda i fadmi ser. Reis nu upp mikit hareysti ok vndran þessa hlutar. Þustu menn at med aakefd ok spurdu, huersu væri um hennar hag, en hon suaradi bædi hliott ok fatt, enn þo sagdi hun suo mikit, at hun hefdi heitid i sott sinni aan manna vitordi aa guds modur Mariam at gefa henni þat barn til æfinligrar þionustu at þeiri sômu kirkiu. Sidan geck hun til kirkiu ok var þar .vij. daga. Ecki blandadizt . . . . lengstum hennar athôfn at bidiazt fyrir, trudu menn, at guds modir hefdi henni suo bodit at bera eigi i haamæli þa hluti, er hun hafdi vis vordit. Eptir .vij. daga lidna andazt hun i fridi annan tima ok er groftud. Enn dottir hennar lifdi, var hun skird ok nefnd Þyri, enn sidan hun vox upp i þionustu kirkiunnar, var leingt nafn hennar ok kollut Kirkiukolla.

CCXII[1].

. . . . suefni ok longum ok suarar sendibodanum: „Hui skal mik onada til þuilikra hluta, eigi er þorf byskuparnir fyrir alla Italiam at uigia eina kirkiu.“ Sendibodinn suarar, at drottning himins ok iardar kaus hann fyrir ollum byskupum at gera uigsluna. Eptir suo talat hneigir byskup hofud sitt aptr i suefn. Ok eigi meira eyrindi enn nu var greint hefir sendibodinn tiaandi Jesu Kristo ord ok andsuôr sin ok byskups. Vor herra talar þa til modur sinnar: „Huat er nu til, modir min?

[1] *Begyndelsen af denne Legende mangler.*

þu heyrir sendibodann, huersu farit hefir med þeim Serve byskupi, sem ek hugdi.“ Vor frv suarar: „Heyri ek, son minn, ok veit ek iafnfram, at suo hlydinn sem þessi byskup var fordum þinv bodi, suo mun hann enn vera, þegar hann veit alvǒru þins vilia.“ Huat leingra, sendibodi ferr annan tima, knyrr ok kallar, at byskup skal upp risa, segir, at modir guds stendr suo hart i þui mali, at engi er undanferd. Byskup suarar nu fliotara enn fyrr ok litlu miukara, vtan hann suarar þann veg: „Huat sem þu kallar, stend ek aa enga lund upp, ef mitt erfidi skal ecki taka i adra hond, þuiat su mæda er meiri enn varir, at hræra gamlan likam ok stirdan af langri legu. Suo ok i adra grein stirdnar morgum embættisgiord aa skemra tima, enn ek hefi nu af lagit.“ Legatus suarar: „Huerra malagiafa þickizt þu nu þurfa, fullrikr madr, utan hafa blidu guds ok hans blezadrar modur þui meiri, sem þu gerir fleira gott.“ Byskup suarar: „Þau ord uil ek, at þu berir minum herra ok hans modur, at þetta uil ek gera, ef minn þungi verdr annarra byrdum at letta aa þann hatt, at huerr madr æfinliga, sem rett skriptadr ok idrandi vitiar mins legstadar, skilizt her vid þunga allra sinna synda.“ Med suo greindu bodordi ferr legatus tiaandi vorum herra, ok at þui upploknu brosir vorr drottinn siaandi blidliga til sinnar modur suo mælandi: „Hier er aa at lita, modir min, kostabod byskupsins, huort vid skulum þessu iata.“ Heilog Maria suarar: „Fyrir þa grein, son minn, at su er bæn byskups, sem mest samhliodar þinni myskunn, vil ek giarna at veitizt.“ Ok þessu næst snyr uor drottning ordum til sendibodans suo talandi: „Far nu skyndiliga ok biod byskupinum enga duǒl gera, enn ek skal suo vmganga, at siǒ adrir byskupar skulu i nefndan dag tiltekinn fram koma, at uigslugerd minnar kirkiu megi þui aagætari verda.“ Suo gerizt nu allt i sǒmu stund. Legatus bodar allar ueizlur. Byskup stendr upp suo

biartr ok blidr, sem vel matti soma at vera primas allra veralldar byskupa.

A greindan dag, sem guds modir skipar, gerizt vigsla greindrar kirkiu med suo himneskum hætti, sem fyrr er oheyrt, at sið lifandi byskupar ok allr hiaverandi lydr sia þenna attanda byskup i forgongu allz embættis, er eingi madr kennir, enn tiar sik suo miukan ok framan i ollum gerdum, at yfir geck iardneskan haatt, ok eigi þui helldr kann nockur hann undra eda spyria, hvadan hann væri. Sem embættid er fagrliga lukt, ok hverr byskupanna kemr i sitt eigit herbergi, lukazt upp hugskotz augu þeira til eptirleitanar, huar sa okunni byskup muni eta um daginn, þuiat eingi hafdi heyrt getid hans herbergia þar i stadnum. Villdi nu hverr ok einn lifs giarna honum veita sitt bord med allri virkt ok goduilia. Enn þo at marga fysti, feck eingi þeira, þuiat sa væni byskup var nu i brottu suo einkanliga, at eingi tunga i stadnum kunni grein aa hans brottferd. Er nu þuilikt, sem byskupar vakni af suefni til umhuxanar, at hier mun meira magn i vera, enn þeim fanzt til vm tima. Hvar af suo gerizt, at sa einn af byskupanna tolu, sem æzstr var at mannkostum fyrir gudi, fastar ok vakir med bænum, bidiandi at guddrottinn syni honum sannleik þessa hlutar. Enn af sinvm verdleik þiggr hann an . . . . sem nu var lesin fra upphafi til enda. Nu so sem heilog Maria vandadi, for miok vigslu musteris þessa. Styrkir hun sidan þess priuilegium, þuiat suo mikil takn ok margar iarteignir lætr hun þar skina, at eigi fleiri vid sialfrar sinnar grof i Valli Josaphat. Þui er þangat mikil sokn af nordrhalfunni, at margr færir þangat sitt heit fyrir ymisligar ueizlur, huat eigi er vort med atburdum at greina. Er enn i þessum hlut virdanda sem ðdrum, huersu guddoms velldit med aarnan sinnar modur finnr ok fram hefir marga utvegu til hialpar mannfolkinu, ef þat kann idrazt syndanna. Skal hier ok

fylgia likr euentus til sômu myskunnar med þeiri lofgerd i adra grein, at alltarisembættid dyrkizt þui framar, sem drottinn Jesus birtir þat frabæriligarr.

CCXIII.

Vor frv leitadi med presti at sacramento i elldi.

Þa er lidit var fra hingatburd vors herra Jesu Kristz m. ccc. ok .xxx. aara, gerdizt þuilikr atburdr fyrir nordan hafit, at kapella ein geck upp med ovðrum elldi ok allr sa bærr, er nærri stod. Ok i þann punkt sem elldr leikr kapelluna, minnizt prestrinn hennar kapellann, at vors drottins likami var i þeim haaska yfir haaalltari, þvi gyrdir hann sik karlmannliga, snarandi inn i husit logganda, ok finnr kerit heillt med guds vilia. Enn eptir þann mæta fund þronguir at prestinum suo strangr logi med heitum bruna af vaxanda elldzganginum, at hann verpr sinum truarvopnum herfiliga ser aa bak sem vondr leigumadr, þuiat i felmt ok auruita hrædzlu kastar hann nidr i elldinn þui himneska stormerki ok flyr sidan, suo skiliandi vid sinn lausnara. Ok hann aumr lifs, leitandi meirr likams enn andar, rennr i næsta þorp, liggiandi þar i reckiu illa halldinn vm þria daga, huar eptir hann vesall aa minnizt sina omannliga gerd, ok vitianda heilogum anda grætr hann sinn glæp hatt ok beiskliga, kallandi sik hi . . . . kara enn rettum kennimanni, ok fyrir andar afl, sem aasakar holldit, gleymir hann ollum vanmætti limanna, ok sprettr upp af sænginni fram rennandi med skunda til þeira kola, er nu lagu i stad kirkiunnar. Hier gruflar hann gratandi dag ok nott ok annan dag fram til hadegis, æ leitandi ok sik snubbandi, þar til at nærri ser litr hann suo uæna iungfrv, at alldregi fyrr sa þuilika mannz auga. Huer suo talar honum til: „Hvat leitar þv, prestr, harmþrunginn?“ Enn hann salugr stynr at moti ok þorir engu suara, þuiat hann skildi sinn glæp obæriligan hueriu eyra. Hun segir þa enn: „Huat hefir þik suo mikit hent, at eigi

mattu, madr, vitond hafa med þier? Er eigi suo mælt, at optliga kunna betr tueir enn einn vandrædin at rada?“ Huat meira, þar til spyrr hun blezut harmþrungit hiarta at med hunangligum seim sinna orda, at prestr iatar verkit. At iatning gerri, segir hun blidliga til hans: „Nu skal ek ombuna þier trunat ok vera i leitinni med þier.“ Ok rett i sômum sporum sem hun stendr aa faulskanum, hefr hun virduliga kerit vpp or kolonum suo segiandi prestinum: „Til þess, prestr minn, at þu skylldizt þui framar i litillata yfirbot þins misuerka vid gud grædara þinn ok mik, er skryddi hans guddom minu holldi, þa gack nærr ok sia þinum augum, huersu lofligt ok æ lifanda sacramentum þu fyrirletz ok flydir.“ Ok nærr gangandi at upploknu kerinu, sierr hann i skautanum dreyrugan fremsta hlut af mannz fingri, huar af hann fellr fram med nyfeingnum harmi, þar til er liknar ædrin eflir hann til hugganar suo mælandi: „Ofveikzt eigi, prestr minn! tak helldr styrka von af milldi guds ok minni, þuiat hier mun gerazt, sem opt verdr, at sonr minn lætr skina milldi sina yfir afbrot manna. Þu skalt taka med þessum haleita thesaur ok bera hann byskupi ydrum med sannligri bodan þins annmarka ok gudligrar skipanar i þessu mali. Hier med ber honum þann guds uilia ok minn, at aa sama grunduelli, sem nu stondum vid, reisi hann vegligt musteri, at i eilifa minning dyrkizt hier þetta sama sacramentum drottinligt. Votta þat ok byskupinum med ôruggu trausti af guddrottins halfu ok minni, at i þessum stad skal suo mikil myskunn rikia, at huerr, sem hingat sækir med idran ok aflati synda, skal frials ok hreinn brott fara.“ Eptir suo talat hefst vor drottning heim til himinrikis, enn prestr ok byskupinn fella suo hueria grein sem adr var skrifat i formæli modur sannleiksins. Tok sa blezadr stadr vidrkuæmiligt nafn af sinni fehirdzlu ok frabærri guds myskunn, ok kallazt aa latinu dei vicus, þat þydum ver guds

byrr. Þeim se lof ok dyrd, er alla goda hluti vinnr ok ueitir aa himni ok iordu, sa er Jesus Mariu son konungr i veralldir verallda. Amen.

CCXIV.

Konungr ætladi at rida i kirkiu vorrar frv.

I Einglandi er sa stadr einn milli annarra, er Valsigam heitir, hann stendr upp af Lind i megin landzins. Þar er kapella vorrar frv suo fræg, at þeirar kirkiu, er þar stendr innan stadar, er eigi getid i landinu hia hinni. Hun er giorr med vænum suo kosti, at uel ma segiazt, at aa henni sedzt ecki annat utan gull ok silfr ok groptr bædi vti ok inni, sem eigi þarf undra, þuiat sokn ok offr er suo mikit ok aakaft til hennar, at einn brodir þar til skipadr ma nærr ecki gera alla daga annat, enn standa vid alltarid ok taka vid peningum. Kapella þessi er litil uexti, enn þo segia suo Einglismenn, at i henni verdi alldri rumfatt, huersu margt folk er inni stendr. Huat profazt satt vera med berum taknum, er geymazt æfinliga i þessi kapellu. Þuiat suo sem einn Einglandz konungr heyrdi þat[1], sem nu var sagt, villdi hann reyna sannindi þessa hlutar, ok ridr fram til stadarins med margskyns stettir valldzmanna ok mugamanna vt i fra, hafandi þa hugsan at rida med konungligri mekt inn i sialfa kapelluna med allau sinn skara. Reid drottning hans med honum ok þeira son ungr madr. Ok sem konungrinn kemr innan stadar, þar sem ridandi menn eru vanir af baki at stiga ok ganga þadan med litillæti i guds modur hus, stendr essit fast vndir honum, suo undir drottninginni ok syni þeira, sem oll se af marmara ger. Ok suo sem þau eru oll ohrærilig, suo er saudullinn ok madrinn huat limt ok bundit vid annat, suo at ecki ma leysazt fra odru, fyrr enn konungrinn idrazt sins obþelldis, ok iatar nu af baki at stiga ok ganga til guds modur kapellu, ef hann verdr laus. Hier med heitr hann at gera takn þessa hlutar

[1] sagt *tilf.* Cd.

til æfinligrar minningar aa þann hatt, at gera liking eptir ser ok essinu med brendu silfri, suo eptir drottninginni ok þeira syni. Ok at þessu heiti stadfestu litr liknarbrunnr myskunnarinnar þeira idran ok gefr konungi, frv ok syni þeira blitt fararleyfi ser[1] ok sinni kapellu vegsemd at veita med sȯnnu litillæti. Fylldi konungrinn sidan sitt heit i alla grein. Er hans teikn ok drottningar suo haatt nedan af fæti essins vpp aa hȯfud riddaranum sem alnar, enn eptir pilltinum syni þeira vel spannar. Tiazt þessi teikn fyrir pilagrimum med greindum æfintyr gudi til lofs ok hans haleitri modur til sæmdar ok virdingar.

CCXV.

Brœdr sungu Salve Regina.

I Paris var ein kuinna hardla rik ok kynstor ok uel kristin, giorn at heyra fagran song ok sæmiliga tidagerd. Ok sakir þess at innan stadar voru margar stettir klerka ok klostramanna, hugleidir hun med ser optsinnis, huerir reglumenn bezt faga sina reglu, ok virdizt henni, sem predicara lifnadr se forkunligr i þessu vmfram adra, huersu þeir syngia hatt ok med fogrum hætti. Þui venr (hun) sik einkanliga til þeira kirkiu bædi sid ok aarla. Tekr hun ok i sinu hiarta, at huert kuelld, adr hun ferr at sofa, skal hun heyra þeira completorium, þuiat henni er einkum kært, huersu med uirktum þeir syngia vorrar frv antiphonam Salve regina eptir nattsonginn. I þeiri kirkiu var suo fallit, at frammi aa leskorinum stod meistarligt verk, vorrar fru skript suo formerut, at hun blezut hellt i fadmi sinn sæla son, ok fyrir þessa skript gengu brædr processionaliter hvert kvelld med Salue regina ok sungu suo sætt, sem þeim var sæmd i. Likadi sa punktr þionustunnar frvnni hardla vel, er ver fyrr nefndum. Ok nockut kuelld berr suo til, sem þeir syngia, at[2] sigr yfir hana lettr hofgi, ok iafnfram gefzt henni andar syn, at

[1] sig *Cd.* [2] ok *Cd.*

suo sem brædr segia þessi ord antiphonunnar Eia ergo aduocata nostra, ris hin sæla guds modir vpp af sætinu ok stigr nidr aa golfit rett i midiu, sem þeir standa vmbergis, hun hefir son sinn aa handlegg. Ok þann tima sem ordunum fram lidr Illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte, serr hun blidliga med glauggri syn vmbergis til huers þeira, sem ordin hliodudu. Enn eptir þat sem þeir segia Et Jesum benedictum fructum uentris þui nobis post hoc exilium ostende, rettir hun fram pilltinn Jesum ok tiar hann huers þeira augum suo vmbergis sem fyrr, at huortueggi hennar gerd suaradi fyrir myskunn skilningargrein ritningarinnar. Eptir suo framit kastar brott hofganum af frvinni. Hugleidir hun godmannliga ok storum vitrliga, huat hun hafdi sed, þuiat þenna leynda hlut sagdi hvn fyrri odrum lofligum personum enn þeim sialfum brædrunum, at eigi ofradizt þeira samuizka, sem verda kann i uǒlltu hioli þessa lidanda lifs. Lagdi sama frv enn heitari elsku til þess lifnadar fyrir tendran ok tilleidzlu þeirar iungfrv, sem framazt er blezut per secula.

CCXVI.

Karl gaf ku vorri frv ok feck aptr .c. kua.

Karl bio ok atti ser konu ok ecki barna. Karl var suo orikr, at hann atti eigi meira i kuikum kuisti enn eina ku. Hann sat i godu heradi, þar sem bædi var innan landz byskupsstoll ok sæmilig klǒstr med ymissum lifnadi. Suo gengr til efnis eitthuert festum vorrar fru guds modur, at karl ferr til messu ok heyrdi einn predicara tala fagrt af dyrd ok myskunn drottningarinnar, ok medal annarra greina setti hann suo fallin ord: „Vorrar frv sæmd ok frialsleikr er suo frabærr vordinn i kristni guds, sagdi hann, at huerr madr sem med godfysi ter einn hlut i hennar sæmd, hann tekr hundratfallt aptr i mot.“ Þessa klǒsu hugfestir karl med ser, ok þickir alluænlig til aavaxtar, kemr heim til kerlingar suo gladr sem ǒlteiti. Hun spyrr: „Hui ert þu suo gladr, karl

minn, hefir þu þegit nockut?“ „Ja, sagdi hann, þegit, þo minna se; febraugd vantar nu eigi, þuiat brodirinn sagdi suo i dag, at vor frv er suo dreinglundut, at i mot einu utlagi leggr hun hundratfallt. Nu mattu sia, kerling min, hversu hagliga eru skipti vid hana, þuiat meiri menn munu vid þickia, ef vid eigum hvndrat kua enn eina. Ok þui er skiotr vegr, at þegar i dag skulu vid fa hamar ku ockarri ok skipta henni i sundr fyrir fatæka menn guds modur til lofs.“ Suo gerir hann i stad, sækir kuna, drepr ok slatrar, skiptir sidan, suo at sidla vm kuelldit var alldri par eptir, þuiat fatækum monnum var suo til visat, at karl matti aa einum degi veita sina aleigu.

Huat leingra, vm morgininn eptir, er hann uppi þegar i ottu, tekr vidaroxi sina, huetr hana ok byr til smidar, vekr sidan kerlingu sina ok segir suo: „Vpp hvatliga, ok fa mer nest, ef nockut er til, þuiat suo mun til at hugsa adr vetrar, huar þat hundrat kua skal inni standa, er vid eigum þa. Þui er einsynt, huat fyrir liggr i sumar, fazt i skogarhǫggi ok vidartalgu nott ok dag, at eigi standi buit bert i hagli ok kulda.“ Suo gerizt i stad, sem hann segir, gengr fra husi med oxi sina ok þat uista, sem hann kunni fa, hefir sik ut i morkina ok fellir vidinn enn harda. Suo er hann idinn i starfinu, at sueiti þornar sialldan aa honum, þar med suo gladr sem galinn væri, reystir mikinn longum kuædi ok kuidlinga suo hatt ok huellt, at kuedr i morkinni. Ok sakir þess at honum þickir æ i sinni hugsan, at husit mvni seinna verda, enn kyrnar þarf inn setia, er hann suo daguillr i sinni flyti ok vmfangi, at alldri er grein med honum, huort yfir standa helgir sunnudagar eda yrkir timar. Hedan gerizt suo einn drottinsdag, sem enn stendr hann i hǫggi ok hareysti eptir uana, at einn innlendzkr byskup gerir nalægan ueg med sinu folki, ok þui heyrir hann huatliga haligan rom, er reystir i

morkinni, þar med þat, er hann undrar þo meirr, at oxin gengr suo titt aa þann tima, þuiat drottinsdaga halld var almenniliga bodit med virktum geymazt i þui landi. Þui helldr hann stodugt byskupinn, at þessi madr, er her fæzt vm, se med ollu vitlaus vordinn, ok fyrir þa sok bydr hann sinum sueinum at fanga hann i stad sem hertekinn mann. Suo flytia þeir hann med ser, at þar liggia smidarefni oll eptir, hallda hann ok geyma sem einn oruita. Enn þo fellr honum þat til lettis, at þeir ero pilltar nockurir i byskupsins fylgd, at hann kenna vel med felagskap einshuerrar vinattu, þeir mykia honum ok lina sina naudgan, huat er þeir mattu.

Suo kemr dags at kuelldi, at herra byskupinn ridr upp aa einn godan bugard, er hann atti, ok gengr til herbergis. Var honum þar fyrirbuin ein stofa miok sæmilig, var þar annan veg nærri dyrunum steinofn vt i vegginn ok tialldat fyrir framan, suo at i ofnhusinu var naliga myrkt, vtan þat litid sk(r)im, sem kasta kunni gegnum husbuninginn, þa er log voru noglig fram i husit. Sem byskupinn ok allr hans skari sitr i sinni nad med fagran kost, gera þeir pilltar, er fyrr gatum ver, suo mikla vinattu hinum gripna karli, at med orlofi stifardsins, er fyrir var husinu, skiota þeir honum vndir tialldit upp aa ofninn, þuiat hier kell hann eigi. Huat sem fleira fæzt, er hafa þarf, ganga þeir vm suo pilltar kompanar hans, at bædi safnazt honum matr ok dryckr i nog. Þickir honum nu eitt aa skorta, at fyrir myrkri færr hann ecki at hafzt. Hann talar þa: „Heilug Maria, sagdi hann, allgod væri nu vistin, ef liosit væri nægra.“ Ok litlu sidar leidizt nidr or þekiunni eitt brennanda blys ok stendr frammi fyrir honum suo biart, at fram i gegnum tialldit allt i annan vegg vm þuert husit stendr þessi birti, enn þat lios i sundr skipt, er adr var i husinu, suo at tueim megin hia synizt þat ei skærra enn eitt þokumystr. Byskupinn ok allt hans samsæti litr

þessa nyiung undrandi geysi miok, ok kallar sinn skuiara, bydr honum fara ok eptir leita, huat valldi þessum hlut. Hann gerir suo, gengr fram at ofnhusinu ok lyptir tialldinu, enn sidan er honum þat annazt at byrgia bædi augu. Huerfr hann aptr ok hefir ecki eyrindi. Byskup spyrr, huat tala se. „Þat er at tala, herra, segir hann, at i ofnhusinu er lios suo mikit ok fagrt, at ek hygg þat trautt þessarrar veralldar.“ Byskup segir: „Huat er þar fleira en lios eitt?“ Skuiarenn suarar: „Þat er min hugsan, segir hann, at þar siti karlinn, sa er þier letud fanga i gær, sem galinn væri.“ Byskup segir: „Þetta er med kynium miklum, ef sa lôgbrotzmadrinn skal hafa meiri skemtan en at likendum. Nu far i annan tima ok ger vort bod, sem þu villt vel fara, tak þat blys eda kerti, er þar skinn, ok fær oss.“ Hann ferr, þuiat hann þordi eigi annat, ok iafnfram sem hann hefir tialldinu lypt ok nalgazt liosit, at hann matti þat hondla, lidr þat vpp i gegnum þekiuna. Suo er hann ok fleiri adrir tilknudir af byskupinum þrim sinnum ok fa missi i huert sinn. Enn æ sem þeir brott fara, kemr su blezada birti aptr i sama stad ok lysir karli.

Hier kemr i sidoztu, at sialfr byskupinn stendr upp af sinu sæti ok geingr at fram tialldinu, þar sem karl sitr fyrir innan. Hann mælizt þadan fyrir med suo fôllnum ordum: „Huadan kemr þier, karl, lios þetta id mikla?“ Hann suarar: „Min frv sancta Maria veitir mer þat, þuiat henni synizt annan veg enn ydr at gera vid mik; þier hertokut mik sem einn sekan mann, enn hun huggar mik ok alla vega gledr, suo at ek man varla, huersu reidr ek var ydr.“ Byskup suarar: „Hui mun vorri fru synazt at gera slikum manni suo stora hluti?“ Hann segir: „Þui synizt henni suo at gera, at myskunn hennar er omælld, þo ek se omakligr.“ Byskup segir: „Giorr suo uel, dugandis mann! seg mer greiniliga vndirstodu þessa efnis, þuiat vera kann, at þat se fleirum til nyt-

semdar.“ Karl mykizt nu, sem hann finnr, at byskup linazt, ok hefr upp til frasagnar allan euentum, huersu brodirinn predicadi ok huat er þar fylgir, sem fyrr var ritat. Sem uti er sagan, talar byskup: „Mikil ok frabær er þin trva, ok þvi mun hun þier eigi verda at hegoma. Enn huat er nu, er nockut falt lios þetta hit mikla ok biarta?“ „Huat er at þui?“ segir karl. „Ek villdi kaupa,“ kuat byskup. „Huat bydr þu vid,“ segir karl. „Bugard þenna, segir byskup, med ollu þvi godzi, sem hier fylgir i faustu ok lausu.“ „Er þetta nockurs vert?“ segir karl. „Ek skal greina fyrir þier, segir byskup, huer eignin er. Hier gengr aa hundrat kua, fimtan hundrut sauda, atta tigir hesta, yxn, suin ok geitr at þui skapi. Bærinn sialfr er suo buinn at husbunadi, klædun ok brendu silfri, sem bætir vm mikit. Þessa eign alla tak þu aa morgin med handsolum, suo at mitt er liosit i verd.“ Karl suarar: „Vel er vid bodit, sem von er vm slikan mann, enn eingi er von i, at vid slaum nockuru kaupi hier vm, fyrr enn ek fæ nockura vissu, huort min frv vill þvi samþyckia. Þui kom til min i morgin, ef þier (er) þa samt i hug, mvn ek þa segia annathuort ia eda nei.“

Vpp fra þessu greinir eigi til fullrar frasagnar, hversu vor frv guds modir gaf sinum vin samþyktar vissu hier vm, enn þat er bodat ok biart vordit, at aa næsta dag eptir reid byskupinn brott af þeim gardi ok leyfdi gamla manni alla þa fullsælu, er þar stod saman. Sotti hann kerlingu sina ok heim flutti. Lagdi hann af fra þeim degi fyrir veitzlu vorrar frv at heita karl i koti, helldr einn burgeis eda rikazti gardzbondi var hann af ollum kalladr, neytti hann ok suo vitrliga þat agæta lan, at med dagligum olmusum eigi smam afladi hann ser liosit med vinattu vorrar frv. Vard hier fagrt samkeypi tueggia manna: byskup fylldi skipan vorrar fru, þa er hann lagdi meirr enn hundratfallt moti einni ku,

at þar fyrir verdadi hann sinni saal eilifa birti andligrar gledi, enn bondinn, er suo storan mala tok fyrir sina gerd, þarnadizt þo einkis i, helldr feck hann þui ædra verdkaup, sem hann sadi meira, gudi til heidrs ok hans blezadri ok dyrligri modur.

CCXVII.

Vor frv frelsti brodur fra iôtni.

Tveir predicarabrædr gengu aa skip med þeim kôpmonnum, er sigldu i austrveg, ok er þeir koma sinu fari i þann sio, er heitir Eystrasallt, fellr byrr, suo at kyrt stendr med ollu. Ero þeir þa komnir vpp undir eitt eydiland, var þar at sia mork hardla stor skamt fra sionum, suo at undir bar allt annat landzlegiþ. Kaupmenn hala sik vndir strondina, þar til er þeir na ackerislægi, kasta sidan grunnfærum ok skiota bati til landz, þviat menn voru hafreknir ok var forvitni at letta likamanum, þviat iordin var hin fysiligsta tilsyndar. Brædrnir, er ver nefndum, foru i batinn med odrum skiporum ok fluttuzt til landz, gengu sidan med spazeran tueir ok tueir fram aa morkina ok skemtu ser, huat serhuern lysti. Brædr helldu ser saman, sem þeira regla bydr, ok leingra lagi reika fram aa skoginn, var annarr þeira barn at alldri, enn annarr miok hnignandi, sem þeira sidr er at tempra sinar ferdir, at hinn elldri hafi raust ok yfirburd gudligra mala, enn hinn yngri læring ok þionustu.

Nu lidr suo, at fyrir þeira lestr ok gledi landzins greina þeir varla timann, huersu langt orlof skipherrann hafdi gefit, snua þeir suo fremi aptr i ueg, sem allir þeira kumpanar ero til batz komnir ok bida þeira. Sem brædr hofdu litt vikit aptr i veg, heyra þeir op eitt suo mikit ok oskranligt, sem likara var ovinarins rodd enn nockurs manz. Þat sama vndr heyrizt allt fram til siofarins, ok þvi taka skiparar þat fliotazt fangarad at yta batinum ok hafa sik ut til skips med ollum skunda.

Enn af predicarabrædrum er þat segianda, at i fyrstu sem opit kom vndir, snyzt hinn elldri brodirinn aptr med gudligri trv ok stendr i sômum sporum, þar til er þeir sia ferd mikla badir samt, þviat morkin hristir sinar limar fyrir þat ovægis afl, er hun þolir af þeim, er fram bryzt milli trianna, suo skalf ok iordin þar med, sem hestum væri aa skeid ridit. Lidr nu eigi langt adr þeir lita, huar fram kemr or morkinni mikill ovin, þat er einn iotun miok fiandligr, er at latinu mali kallazt monoculus i þeim londum, þuiat hann hefir eitt auga i midiu enni. Hann skrefar at brædrunum med flugskiotre raas, þuiat þeir bida fullvel med kristiligri stadfestu. Hann gripr þa bada sem litil born ok fleygir aa sina auxl serhuorum þeira, tekr sidan til fota ok rennr suo mikit sem fyrr aptr i morkina, suo langan veg vm sidir at hun eydizt. Verdr þa fiall fyrir homrum lukt alla vega illiligt, vpp rennr hann vndir fiallit til bygdar sinnar. Var þar fyrir hellir storr ok suo fallinn, at fyrir midium hellisdyrunum stod klettr furduliga storr ok suo brattr, at þar matti aa eingan veg vpp komazt, ok þvi var hóggin ein sneidigata annan veg med berginu vpp at munnanum, hier strykr hann upp boluadr hundr med sitt ranfeingi ok kemr innfarandi.

Er i hellinum elldr aa arni med fôlska nockurum. Varpar hann þeim nidr aa golfit, enn skytr skidu i elldinn, suo at þegar er loginn uppi. Sidan gripr hann einn iarntein suo storan, sem stafr væri, hann var attstrendr, i annan enda suo huass sem fliugandi broddr, þenna dauda flein keyrir hann i gegnum elldra brodurinn, vegr hann sidan aa lopt yfir midian logann ok setr annan teinsendann aa þann hlad, sem hann hafdi gert odrum megin elldzins til þuilikra gerda, enn helldr sialfr odrum megum, snyrr nu vid ok steikir, sem verda ma, þar til er litlu sidar kippir hann at ser, rifr af teininum ok slær vpp i sik med miklum traulldomi þat, er hann hafdi steikt, enn

kastar teininum nidr aa golfit hia ser, suo at hinn miorri endirinn veit at elldinum. Sa yngre brodir, sem eptir lifir, serr nu med harmi hugar oll þessi tidindi, ok hugsar med ser, at iafnsnart sem karl hefir lokit bradinni, mvn hann ætla honum somu helfôr. Þvi semr hann ser karlmanligt rad med aakalli til vors drottins, ok sierliga einkanliga til hans blezadrar modur iungfru sancte Marie, at hun leingi hans lif, ef þat lofazt af þeim, er ollu styrir, at hann mætti segia kristnum monnum, huersu þessi hlutr gerdizt. Nu sem husbondi stendr sem hardazt i aatinu, þucklar brodirinn iarnteininum at elldinum sem hogligazt, suo at endinn nair elldinum, ok þann tima sem hann skilr, at lidr at bradinni, enn endinn mvn vera gloandi, sprettr hann vpp bædi hart ok titt, þrifr teininn ur elldinum ok þveitir gloanda framan i augat iotninum. Verdr nu vid kippr mikill, þviat hann stauckr vpp ok vill hefna sin. Er honum nu leikrinn ohægri enn fyrr, þviat tilrædi brodurins vann hann blindan med ollu. Er nu krækil blinda havrd vm hellinn innan, þviat eingi var von brottkuomv, þviat i stad sem karl feck aaverkann, baud hann hellisdyrnar aptr falla eptir flagda sid. Brodir hefir vm langa stund hardla gott lios af elldinum, huersu hann skal vndan fara, enn karl sækir eptir med meidzlum ok aakafri reidi, berr ser vid biargit, suo at hann flakir i sundr af sarum, mædizt nu bratt med ollu saman blodraas ok hofudmeini, suo at hann legst til fata vesall karl, ok ma eigi vppstanda. Hann segir þa med mikilli grimd suo fallin ord: „Eigi skal þier vinna, hid bannsetta kaugurbarn, þott þu skridir i skumaskot vndan mer sionlausum, þessar hendr skulu sin hefna aa þier i morgin, þviat hellir minn skal geyma þin i nott.“

Eptir þetta legst karl nidr til suefns. Skilr brodir, at þat er leingi nætr, at hann ma enga ro hafa fyrir meinlætum ok saarafari, enn þui lengr sem hann vakti, þvi hardara hraut hann, sidan vpp leid aa nottina. Brodir

fellr nu fram enn af nyiu einkannliga næst gudi til vorrar frv sanctam Mariam, at hun skuli efla þann veg til framkuæmdar, sem hann tekr upp. Hann hafdi kynning fengit i ferdum þeira karls, at einn balkr sterkr ok storr var vm þveran hellinn i annan enda, ok þar fyrir innan var geitfe karls hardla stort, sem flagdafe er vant at vera. Hier rædr hann til i trausti guds, sem karl hefir fengit hryt mikinn, at hann þrifr einn buckinn, er stærstr var, ok kitlar hann suo klokliga med lindaknifi sinum, at bukkrinn ma deyia, enn ecki æpa. Hann flærr af honum belg med ollum ledrum ok hornum, byzt hann suo vid morni, at hann er kominn i belginn, þviat med guds tenadi ok vorrar frv ætlar hann at leggia aa þa hættu at ganga i greipr iotninum, þviat hann þickizt vita, at arla morgins mvn hann feit lata fara til gras, þar med þickizt hann undirstanda, huersu haskinn er mikill, at eigi mvn karl lata saudina vt striuka aan sinni grein ok aatekning, at eigi fari fleiri enn kalladir ero. Þetta gerizt alla leid, sem hann hugsadi, at þegar i ottu er karl vppi, kvedr vpp dyrr ok blistrar bu til vtferdar, ok þegar feit heyrir hans herfiliga rôdd, strykr þat hart at dyrunum. Enn karl gerir nu moti vana, sem brodir hugsadi, at sakir blindleika sins setz hann nidr i midium dyrum, suo at huerr ok einn saudr skal ongvan veg hafa annan enn millum hans fota. Ok sakir þess at brodir hafdi drepit forustusaudinn, skilr hann þegar, at allt buit mezt vid hann at ganga fyst . . . . drin wrdu honum miok long, suo at hendrnar gengu eigi allt nidr at klaufunum, var þvilikt sem hann drægi fætrna eptir ser ok hlammadi fram aa hellisgolfinu. Suo rædr hann til vtgongv vm þat vonda hlid, er adr greindizt. Strykr karl vm bakit aa honum ok segir suo: „Ho, ho, fostri minn, flatt er enn bakit ok feitar sidur, brakar i klaufum, hlamar i helli, vind mun aa vita.“

Suo skilia þeir, sem gud skipadi ok modir hans, at

brodir kemzt vt af helli ok færir af ser belginn, leitar sidan òruggan stad ok klokan, at hann mælizt þadan fyrir vid blinda karl, sem honum likar. Hann segir suo: „Oll su bolvan, er id nedsta helviti hefir i ser, steypizt hundratfolld yfir þitt bannsetta hofud, þviat þu ert sa liotazti fiandans þræll, er finnazt ma.“ Wid þessi hardindisord fell su reidi med daudligri grimd i briost karli, at hann gleymdi sina vanfæri, tekr aa ras or hellisdyrunum, ok hleypr fram aa klettinn, er ver greindvm fyrr at stod i midiu, ok huat leingra, enn hann kollvarpar ser af fram ok brytr sik aa hals. Enn brodir lofar sinn drottin þvi framar, þviat nu er honum eitt at ogledi at frateknu andlati brodur sins, ef farit er fra honum siglt, þviat eigi þickir honum skemtiligt at bua þar lengi. Hann tekr nu til huatra fota, sem mest matti hann orka, ok nytr þess, at hann atti goda kumpana, þviat þeir hafa halldit skipinv vid landit ok villdu eigi brott fara, fyrr enn vm veri gert, at þeir spyrdi nockut til suo valdra vors drottins þiona, sem þeir hofdu mist. Hann teiknar nu ok kallar huat er hann ma, enn þeir roa i mot honum aa somu stund ok flytia til skips med miklum fagnadi. Segir hann skipòrum sogu sina gudi til lofs ok hans haleitri modur, er blezut rikir aan enda.

CCXVIII [1].

(Af vndarligum atburd i þyveska landi).

I þeim stad i þyveska landi, er Gvdstru heitir, vard einn vndarligr atburdr vpp aa sialfan paascadaghinn. Þa er prestr saung messv ok kristnir menn skyldi taka gvds likama, þa geck til altaris ein kuinna vndir þeiri aasynd, at hun vilde bergia corpus domini sem adrir menn. Enn sia hin vonda kona hafdi aadr iatat gydingvm nockurum, þeim er þar vorv i stadnum, ok þegit peninga til, at færa þeim þat sama braud, sem prestrinn offradi hinum kristnvm monnum, enn bergia eigi. Hun vesul

[1] *Denne og den følgende Legende findes kun i St².*

gerir suá, at hun gengr til altariss takandi corpus domini, eigi bergiandi heldr uandliga i sinum munni geymandi, ok geingr heim til herbergis gydinganna, þeim brꜹdit af hendi faandi, sem hun iatadi. Enn sem þeir hinu vondu hundar hafa med tekit, þa setiaz þeir nidr i kranz hafandi medal sin einn bordskutil leggiandi þessa oblatam nidr aa bordit, ok gera sua fordæmdan[1] glæp, at þeir stanga ok piacka oblatuna, sumir med knifum, sumir med suerdum, enn svmir med spiotum, þar æ it beinasta ofan i, sem þeir sia, at Jesus er myndadr aa krossinum. Her verdr frabær atb(u)rdr, þuiat huar sem þeir stinga i oblatuna, þaa sprettr heitr blodbogi upp i mot. Ok sem þeir hinir vmildu gydingar lita þesse stormerki, verda þeir aakafliga hræddir ok ottafullir, skammaz nu miok sins illvirkis ok vilia sem skiotaz hylia med nockuru moti þetta sitt nidingsverk, sua at þeirà gydinglig vtru verdi eigi opinber. Þui fara þeir til ok grafua þessa oblaatam langt i iord nidr ok ausa aa moldu, rekandi ofan yfir þa hinu grænu torfu, er fyrst stvngu þeir upp, ok ganga fra sidan.

Enn at lidnum vel tveim manudvm þadan ifra, þa sa menn um nætr geisla stańda alt upp til himins, ok þar ofan yfir eina fagra stiorno. Foru menn sidan til ok grofu i iord nidr, þar til er þeir fundu eitt hardla vænt propiciatorivm, i hueriv[2] sia hinn same guds likame var i geymdr med þvi blodi, er or stvngunum hafdi runnit. Allir þeir menn, er vidr voru edr heyrdu, lofudu almaattigan gud. Var sidan yfir þa sꜹmu grof reist kirkia med stein. Geraz þar margar iarteinir gudi til lofs (ok) dyrdar. Er i þessa minning haldinn enn dyri dagr aa vorit, at guds likami fanz. Allzualldanda gudi drotni Jesu Kristo Mario syne se lof ok dyrd, þeim er lifir ok rikir einn gud i þrenningu ok þrennr i einingu per omnia secula seculorum.

[1] fordæmdam *Cd.* [2] huerivm *Cd.*

CCXIX.

(Af bæn O intemerata).

Mvnkr einn bad einn klerk vsidlaatan, at hann skyldi ganga i klaustr ok bæta suo heim fyrir ser, enn hann uill þat eigi. Þa bad munkrinn, at hann skyldi nema bæn eina af vorri fru ok syngia dagliga, medan hann lifir. Klerkrinn kuat meistara sinn skipa ser adra savnga, enn kuat hann þo munkinn þessv raada skyldu. Hann nam bænina. Þessi bæn heitir O intemerata. Eptir fa daga lidna tekr klerkr sott ok andaz. Hann vitradiz presti einvm i draumi ok sagdi honum allan atburd, huers munkrinn hafdi bedit hann, ok þat med at hann kuaz andaz hafa eptir .xv. daga lidna, „ok iafnskiot, segir hann, sem aund min skildiz med likamann, þa kvomu fiandr ok toku mik dragandi saalina til kualastada. Ok er þeir hofdu farit um stund, þa kom Jon postoli eptir þeim bidiandi þa lausa lata salina. Enn þeir gaumbrudu aa mǫti ok vildu ei lausa lata. Þa gengr hann brot ok kemr aptr segiandi þav ord guds modr Marie, at hun ætlar eptir at fara, ef þeir lata eigi lavsann þion hennar. Enn þa þordu þeir ei aa mer at halda, vard ek suo frials af diofla ualdi fyrir bæn þa, er munkrinn kendi mer, ok fyrir miskunn Marie. Enn er þu uaknar, mantu finna bænina nyritada undir hǫfdi þer.“ Siþan uaknar prestr ok finnr bænina ok segir þanna atb(u)rd einum abota morgvm munkum hiaverandum. Ritudu þeir fyrst þessa bæn sendandi um heiminn ollum þeim til hialpar, er hana lẹsa, guds modr Marie til lofs ok dyrdar.

Legender i Bearbeidelser, forskjellige fra de hidtil trykte.

2[1].

Ein iarlsdottir var fædd med þeiri vanheilsu, at hvn maatti ecki ganga, ok sva þotti, sem eingi væri bein i fotum henni ok ecki afl. Enn er fadir hennar andadiz,

[1] *Efter St². Jfr. ovenfor S. 69.*

þa var modir hennar verlaus eptir, taka þa at ganga skiott peningar af hondum henni, þar til at þær baadar verda fatækar. Þa let hun gera dottr sinni handknacka, ok foru þær suo vm borgina at bidia ser matar, at hvn geck aa handknockunum ok aa knianum. Þetta var i borg þeiri i Fracklandi, at Paris heitir. Sua er sagt, at modir meyiarinnar kvnne illa fatæki þeira, iduliga meyna aasakandi vm sinn krankleik, er henni var hardla vsiaalfraadr, ok sagdiz allt torvelldi af henni vera hliotandi. Þetta angrar meyna hardla miok med avdrvm krankleika, svo at vm sidir þickiz hvn varla mega vidr vera. Ok einnhvern dag, sem modir hennar er vm þvilika luti talandi ok þenna guds vesling vm fyr greindan lut aasakandi, þa skridr hun gratandi af fvndi modr sinnar ok gro̊flar vt af borginne, nemandi stadar vndir einhverri eik, harmandi saarliga sitt faatæki ok vanheilso ok einna mest vandlyndi modr sinnar fyrir rangar aasakanir ser veittar vm vsialfraadligan krankleika sinn. Henni kemr i hug ath heita aa guds modr Mariam til dugnadar ok uidrhiaalpar, morg taar af sinum augum vthellandi ok miskunnar modrina i sifellu bidiandi, at fyrir hennar fraabæra milldi se hvn nockura fro sinna meina faandi. Nv sem hvn saalug hefir lengi pinst i saarligvm grati, ok svo storliga mædd af stridu erfidi, er hun var dragandi sinn þungan likama, var þat miok mikil ofrꜹn sva veykum limvm, þa sigr aa hana litill svefnhꜹfgi edr vmegin, i hverium henni birtiz sialf hialparædrin fvll miskunnar, buit skiol fatækra ok veniulict fulting nꜹdstaddra, signut fru sancta Maria guds modir, hardla blidliga til hennar talandi: „Vaknadu, dottir min, þuiat þv skalt nv heil verda, ok far heim til borgarinnar, ok seg borgarmonnum, at ek uil her i þessum stad laata kirkio gera.“ Enn sidan tok hun handknackana meyiarinnar rettandi upp yfir hꜹfvt ser, enn eikin lytr frvinne beygiandi sinar limar aa moti hennar blezudum lofum. Enn drotningin festir

upp handknackana i limarnar tressins. Sidan uaknar mærin alheil ok sierr fyrst til borgarinnar, þackar hun af aullum hug allzualldanda gudi ok hans dyrligri modr ok mey Marie[1], er þuilika iartein var gerandi ok ser þvilika heilsvbot veitandi. Rennr nu med fagnadi heim i borgina, ǫllum sik heila synandi ok allan atb(u)rd sannligha vôttandi ok drottningarinnar bodskap segiandi. Lofudu allir nafn guds, er heyrdu. Var i fyr sꜹgdvm stad vid eikina kirkia funderut til lofs ok dyrdar sælli Marie. Þionadi iarllsdottir þar alla ævi gudi med hreinlifvi. Verda at þeiri kirkiv margar iarteinir fyrir verdleika ok arnadarord haleitrar guds modr, henni se eil(i)fr heidr ok oþrotnandi dyrd vm veralldir verallda. Amen.

13[2].

Brodir einn var i munklife heilags Petri postola i Kolne. Hann var miok vsidugr fremiandi þann sid, sem ecki er ritadr i klaustramanna lôgvm, þui at hann helt sik til sꜹrlifis ok aatti barnn, siþan hann kom i klaustrit, enn hafdi sik i huerskyns veraldligu ifangi, þui sem ecki heyrdi til hans reglv. Enn sua bar til einnhuernn tima, þa sagdr munkr skyldi taka heilsudrycki med audrum munkum, snerizst honum þat aa adra leid, enn hann ætladi, þui at (hann) tok harda sott, i huerri hann feck suo braaþan bana, at hann naadi eigi at skriptaz ok ei at taka corpus domini. Enn þegar hann var andadr, gripu dioflar ond hans vægdarlaust til heluitis berandi. Enn er hinn helgi Petrus litr, hversu heruiliga for ꜹnd munksins or hans klaųstri, þa geck hann at vorvm drotni, fyrir hann fram fallandi ok munkinvm miskvnnar bidiandi. Drottinn suaradi: „Veiztv eigi, Petre, huat spaamadrinn mælti fyrir minn munn, þa er hann sagdi þetta: Domine, quis habitabit in tabernaculo tvo etc. Hverr man byggia i herbergi þino, drottinn, edr huerr man huilaz i heilogu fialli þino? Qui ingreditur sine malo etc. Huerr nema

[1] Maria *Cd.* [2] *Efter St*[2]. *Jfr. ovenfor S. 82.*

sa, er inn gengr aan illu ok vinnr rettlæti. Huersu maa sia þat odlaz, er huarki var reinlifr ne rettlaatr?“ Þa bad Petrvs helga engla ok postola ok pinslarvotta ok guds iatara ok allar raasir heilagra manna, at þeir se munkinvm miskunnar bidiandi. Enn drottinn veitti þeim somv suor ok postolanum. Þa geck Petrus fyrir Mariam guds modr bidiandi, at hun arne munkinum miskunnar, ok þottiz uist vita, at hun mundi allt þat faa af sinum syne, er hun væri bidiandi. Þa reis hun[1] blezud þegar vpp med sinum meyium, ok gengr fram (fyrir) kne drottins sonar sins. Ok sem hun er þar komin, stendr himnakongrinn þegar vpp i moti sinne modr blidliga til hennar suo talande: „Huat uiltu þiggia af mer, min sætazta modir, her komandi med þinum meyivm? Allt skal þat laust ok bundit aa himne ok aa iordu, er þu villt.“ „Munkinum bidr ek liknar,“ segir hun. Hann svarar: „Þott ek hafe aullum audrum syniat med sannleik spaamanna orda, þa skaltu þo ein, min blezut moþir, þat þiggia, at madrinn skal faa lif ok bæta sig frelsandiz af aullu valde mins uuinar audlandiz eilifa huild fyrir þina bæn.“ Nv segir Maria Petro (huat) þegit var. Enn postolinn tekr avnd munksins gripandi sinn micla ok hinn þunga veldislyckil med ogrligu afli reidandi, ok lystr þann diofulinn stort haugg, er aadr var munksins saal haldandi. Enn hann feck ondina i hendr tveim faugrum sueinum skipandi, at þeir beri hana aptr til likamans. Lagdi Petrvs þat aa vid munkinn, at hann skylde dagliga syngia Miserere mei deus fyrir saal brodr eins, er þar hafde andaz i klaustrinu, ok sopa leidi hans uannliga ok geyma hreinliga. Nv lifnar munkr lofandi gud ok hans blezada modr ok hinn sæla Petrvm, alla luti suo gerande, sem honum var bodit, lifandi sidan hreinliga, faandi fagran enda, þenna atburd hverium segiandi, er heyra uilde. Ok maa hann þui ecki efanligr þickia, at maattr haaleitrar himin-

[1] hunn *Cd.*

rikis drottningar er suo mikill, at hann er fyrir allt fram oumbrædiligr. Þui þat maa hun af sialfrar sinnar mætti bioda ok aa huernn maata skipa, sem hun uill, at aull himna hirdin bidr framfallandi ok færr trautt edr eigi. Henni ok hennar sætazta syne drottne vorum Jesu Kristo se lof ok dyrd um vendiligar veraldir. Amen.

15.[1]

Rikr madr setti likneski vors herra i pant.

I Micklagardi var einn rikr madr, sa sem langan tima tærdi giarna sitt godz, til þess at hann vyrdi þar af vida frægr. Enn sem rikdomr tok suo at minkazt, at hann gat eigi halldit sinum frialsleika med sialfs sins godzi, tekr hann laan af sinum vinum, ok sem hann hefir þui ollu eytt, fann hann engan þann sinn vin eda kristinn mann, sem honum villdi lia peninga, ok þui ferr hann til iuda eins ok bidr hann audmiukliga lia ser nockura peninga. Judinn kuezt eigi vilia fa honum feit, vtan hann fengi honum pant. Hinn kristni madr kuezt ecki til hafa, „enn þvi, sagdi hann, at ek hefir ecki til annat þier at uedsetia, mvntu vilia taka i ved drottin minn Jesum Kristum, huern ek trvi aa.“ Judinn suarar: „Ecki trvi ek Jesum gud vera, en[2] þviat ek ueit hann vera rettlatan ok spamann, þa vil ek sannliga taka, ef þu leggr mer hann i pant, trvi ek vel hans borgan.“ Hinn kristni madr sagdi: „Þui at ek ma eigi tala vid sialfan hann, þa mvn ek setia hann i pant ok minn borganarmann fyrir sialfs hans likneski. Enn ef ek lyk þier eigi þitt godz aa þeim degi, sem þu nefnir, skal ek æfinliga vera þinn þræll ok luka þier eigi þui sidr alla þina peninga.“ Judinn suarar: „Ek tek þenna skildaga, sem þu bydr.“ Nu fara þeir badir samt ok beggia þeira vinir til kirkiu heilagrar guds modur Marie, ok stodu fyrir hennar skript, þeiri er suo var giorr, sem hun hefdi sinn son ser i fadmi. Hinn kristni madr tekr nu i hond likneskiunni

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 87—92.* [2] at *Cd.*

ok færr hana gydinginum at hallda i, ok setr suo hana i peningana. Eptir þetta fellr hinn kristni madr fram fyrir likneskiuna bidiandi litillatliga til guds, suo at þeir heyrdu, sem vid voru þessa sætt, ok sagdi suo: „Drottinn Jesus Kristr, huers likneskiu ek hefir sett i pant fyrir þessa peninga ok gefit þessum iuda borganarmann fyrir mik, ek bid þik litillatliga, at ef fyrir sakir nockurra tilfella færr ek fyrr sagda peninga eigi lukt aa nefndum degi, ok ef ek færr þa somu peninga þer til vidtoku, at þu gialldir þa fyrir mik aa þann hatt, sem þier likar.“ Eptir þetta fara þeir brott af musterinu.

Ok sem hinn kristni madr hefir tekit peningana af iudanum, verr hann þeim (i) kaupeyri ok byrr skip, siglir hann til okunnigra landa langt i brott af Miklagardi. Sem hann verr sinum kaupeyri, gerizt hann rikr ok kaupir ser fleiri skip ok hledr þau med sitt godz. Enn sem hann berr dagliga aahyggiu fyrir sinum kaupskap, fellr honum or minni þessi dagr, sem hann atti peningana at luka. Nu sem eigi er meirr til eindagans enn einn dagr, kemr honum skiotliga til minnis fyrr sagt skilyrdi milli þeira iudans, ok þa var komit at stefnudeginum, enn hann var margar dagleidir brott fra Miklagardi. Hann færr hier af suo mikinn trega, at hann fellr til iardar ok nærr i ovit sakir þessa hlutar. Hans þionustvmenn harma, er þeir sia þetta, ok skunda til hans spyriandi, sem hann raknar vid, huer sok til væri hans harms. Enn hann svaradi þeim engu. Hann hyggr nu leingi at ok þickiz eigi sia, huat hann ma at gera. Sem hann hefir lengi i þessu mætt sinn hvg, huerfr hann aptr til sin sialfs ok mælti til sin i sinu hiarta: „Til hvers hugsar þu þarflausliga hluti? hefir þu eigi skipat drottin vorn Jesum Kristum þinn borganarmann? Luk honum af þui peningana ok fel honum aa hendi, at hann gialldi þeim, sem þier ledi, aa þann haatt, sem hann vill.“ Hann gerir nv eina kistv, ok vegr suo mikla peninga, sem

hann atti at luka gydinginum, ok lætr þa koma i þessa kistu. Eptir þat kastar hann henni vt aa sio bidiandi þann henni styra, sem skapadi sioinn ok alla hluti.

Þa vard vndarligr hlutr, enn þat vist at gudi er ecki omattuligt. A einni nott for fyrr sogd kista langa leid vm morg hǫ́f, suo at vm morgininn var hun komin til Miklagards at husum þeim, sem fyrr sagdr gydingr var i. Stodu þau ut aa sioinn. Einn þræll iudans sa þessa kistu eda stock fliotandi aa sionum ok villdi taka med sinni hendi, enn hun flaut vndan, suo at hann matti eigi naa. Hann ferr ok segir sinum herra þat, sem hann hafdi sed. Judinn gengr nv til, ok sem hann ser kistuna, tekr hann hana ok berr i sitt herbergi. Lykr hann vpp ok tekr or peningana, enn setr kistuna vndir sina sæng.

Eptir nockurn tima lidinn var honum sagt, at þessi kristni madr, er honum atti peningana at luka, var aptr kominn ok var vordinn yfrit rikr. Judinn vill ecki bida, ok ferr þegar til hans, ok sem hann hefir heilsat honum ok talar til hans nockut blidliga ok sem med nockurum fagnadi, sagdi hann: „O huat þier kristnir menn ervt stadfastir ok sannordir!“ Hinn kristni madr mælti: „Til huers talar þu þetta?“ Judinn suarar: „Til þin, sagdi hann, þuiat þu tokt peninga af mer, enn lavkt þa ecki at nefndum degi.“ Hann segir: „Ek hefir þer allt golldit, þat sem þu attir at mer.“ Gydingrinn sagdi: „Ek hefir morg vitni til, at ek feck þier feit, enn þu hefir engi vitni til, at þu hafir golldit.“ Hann segir: „Sa sami er minn vottr, sem var minn borganarmadr. Kom nu med mer, ok heyr sialfr hans vitnisburd.“ Þeir fara nu badir samt til kirkiunnar med morgu folki, ok standa fyrir likneskiu vorrar frv ok hennar sonar. Hinn kristni madr sagdi til likneskiunnar: „Drottinn Jesus Kristr! heyr mik þinn þionustumann, ok suo sem þu ert sannr guds sonr ok madr, ber nu ok satt vitni, huort ek hefir lokit þessum iuda þa peninga, sem hann ledi

mer." Likneskian suaradi þa, suo at allir heyrdu: „Þat vitni ber ek, at aa nefndum degi lauktu honum allt þat fe, sem þu iatadir honum. Er þat til marks vm, at su kista, sem peningarnir voru i læstir, stendr vndir hans sæng." Judinn vndradizt miok, er hann heyrir þetta, ok kennizt vid, at þessar iarteignir ero sannar. Fyrirlætr hann iuda trv takandi kristiliga trv ok skirn med ollu sinu hyski.

17 [1].

Klerkr var frelstr or siafar haska ok af freistni.

Fra þui er sagt, at klerkr nockur aa Fracklandi, er Stephanus het, elskadi af hreinu hiarta um alla hluti fram ena sælu Mariu drottningu. Hann nefndi iduliga nafn Marie ok gofgadi hatidliga hennar minning med biỏrtu hugskoti. Hann for nockut sinn til Jorsalalandz af sok heilagrar kostgæfdar, ok er hann kom til siofar, ste hann aa skip þat, er aa var mikill mannfioldi. Sidan letu þeir fra landi. Þeir sigldu godan byrr, enn sidan gerdi at þeim hrid mikla i hafi, þa rak skip þeira at landi, þar er fyrir var ỏræfi mikit. Sidan bravt skipit allt, enn menn sumir, er aa skipinu hofdu verit, druck-nudu þegar, enn suma rak at landi lifandi. Enn menn voru aa landi fyrir margir, ok voru þar af myskunsemi vid þessa menn, er þeir sau illa stadda i suo miklum haska. Þeir baru or flædarmali kostgæfliga alla þa, er aa land kuomu lifs, ok vard ollum borgit aa nockurn veg nema Stephano klerk, at honum gaf eingi madr gỏm, helldr hof hann fra landi i siafar diup. Hann var stundum i kafi, enn stundum skaut honum upp. Enn þott honum skyti upp stundum, suo at hann mætti til andar taka, þa var ecke annat i hugnvm enn hrædzla daudans. Þa tok aa hann at skina en biartazta siofar stiarna af hinum hæsta himni, ok tok hun at syna þessum skipbrotzmanni, huar hofn var heilsunnar. Enn huar er hofn heilsunnar nema

[1] *Efter D2; jfr. ovenfor S 94—97.*

sialf modir myskunnarinnar? Huerr mvn sa til hennar kalla med godfusu hiarta ok stadfastligri bæn, ef hann er þrongdr i nockuru ohægindi, at eigi mvni hann skilia mega sanna vera modur sannrar milldi. Ok þott nockur megi eigi med rǒddu aa hana kalla, þa kalli hann þo med hiartanu, mvn hann skiott finna, at modir gæzkunnar mvn blidliga heyra. Þetta mætti þickia tortryggligt, er ek segi, nema aa þessum klerk syndizt þessi dæmi, er nu segi ek fra. Sa hinn sami matti eigi munninn vpp luka, þa er hann var i kafinu, at kalla aa sæla Mariv, enn hann kalladi i hiartanu med allri fysinne, suo sem hun sialf kendi: „Heyrdu, segir hann, drottning, heyrdu, drottning, heyrdu, drottning himins! þu ert næst gudi von min. Heyrdu, heilsa allra þeira, er aa þik kalla! Heyrdu, vis hofn skipbrotzmonnum, heyrdu, huggan vesalla! bid ek þik, vert þu nu nærr klerk þinvm fyrirfarandi, aavallt þik elskandi i lifi sinu, nu aa þik kallandi i dauda sinum.“ Þa gerdizt dasamligr hlutr. Er hann hafdi þetta mælt eda hugsat, þa var sem hann sofnadi i kafinu, enn sidan kendi hann þess, at bylgia mikil tok at risa vndir honum ok færdi hann aa lopt ok kastadi honum langt aa land upp. Heyrdu, en helgazta guds modir Maria, vist ertu þægilig hofn ok aavallt buin þeim, er þangat vilia til hallda. Þu hialpadir þessum klerk or haska, en sælazta guds modir Maria! Enn þegar er felagar ok vinir Stephanus, þeir er heilir kuomv aa land, foru [1] at leita hans hryggir vm strandir, þa gatu þeir at lita mann einn langt aa land upp, ok var sa madr aa for ofan til strandar. Ok er sa madr nalgadizt þangat, þa þottuzt þeir kenna ok vndruduzt miok ok mæltu milli sin: „Er eigi Stephanus þar felagi vorr ok forunautr?“ Sumir suorudu: „At skyru er hann, ok vist saum ver hann i lagordvm, enn hversu gengr hann nu af landi ofan?“ Enn i þvi bili er þeir mæltu þetta, þa kom þangat Stephanus ok sagdi,

[1] þa foru þeir *Cd.*

at honum hafdi dugat dyrdlig modir allrar myskunnar. Þa toku þeir at veita sameiginligt lof gudi ok Mario drottningu fyrir þessa dasamliga iarteign.

Þessi Stephanus for, sem hann hafdi ætlat, til Jórsalaborgar ok til Jordanar, ok sidan kom hann heim til sinnar fostriardar. Þa gerdizt hann kanvnkr . . . . . . enn eptir þat gerdizt hann einsetumadr frægr i ollu litillæti. Enn þviat þat er satt, at vorr drottinn sagdi, at giorr verdr mannkostrinn af ostyrktinni opt, þa fell hann i nockura freistni likamligrar girndar, þuiat fiandinn striddi fast vpp aa hann ok villdi yfirstiga, er hann sa hann i suo godu framferdi. Þenna fianda villdi Stephanus fordazt ok matti eigi af sinum oflum vndan komazt hans freistni, ok þui tok hann optliga at bidia tenadar sæla mey Mariv, ok þo at hann mætti eigi af sinu eigin afli firrazt ohreins anda freistni ok akafligt sórlifi, þat er aa honum gnudi, þa matti hann firrazt fyrir margfallda myskunn guds modur Marie. Þat feck hann fangarad, at hann let gera likneski sællar Marie, þat setti hann hia reckiu sinni ok mælti vid likneskit. Hann gret sarliga hveria nott fyrir likneski sællar drottningar vm sina nodsyn. Þat gerdizt aa einhuerri nott, þa er hann hafdi nidr lagst at loknum ottasong ok odrum bænum ok hafdi sofnat med grati, at til hans kom en myskunsamazta modir guds ok mælti vid hann: „Huat grætr þu, Stephane, eda hui sytir þu eda kuellst?“ Enn hann suaradi ok mælti vid hana suo kunnliga, sem hann hefdi hana huern dag sed: „Þui bid ek þik, drottning min, segir hann, iduliga hins sama, at ek þickiumzt enn eigi þa likn finna, sem ek villda.“ Hun suarar slikt id sama med hinu blidazta mali honum, sem hun var von til, enn hun var en fegrsta at aaliti: „Nu muntu vera frials hedan af, ok mun eigi hedan i fra nein freistni yfir þik koma.“ Sidan huarf hun brott at syn fra honum. Þo huarf eigi aa braut fyrirheit hennar, helldr vard hann suo styrkr af

bænum modur allrar myskunnar, at hann vard frials fra ollum lostum ok frelstr fra allri freistni diofuls.

21[1].

Einn veraldarmadr var enn aagiarnn til fiarr, opt annara eignn at þeira vleyfi hafandi, miok ranglaatr vm arningar ok beitingar ok adra luti, faa goduerk gerandi, nema eitt lagdi hann i vana sinn, at hann heilsadi iafnan guds modr Mariam med hennar eiginligri kuediu Aue Maria. Nv berr sua til, at hinn riki madr ferr til at d(e)yia. Enn þegar at ondin er nygengin ut af likamanum, þaa koma at svartir dioflar þegar saalina gripandi ok med ser dragandi. Enn guds englar kvomu til audrum meginn ok þottuz faa god verk med honum finna. Enn dioflar gavmbrudu miok morgum storum syndum salina asakandi, ok spyria, huat englarnir villdv þangat: „Hofum ver þat eitt medferdar, sem ver eigum," segia þeir. Ok þa er þeir hælduz mest vm sigr þann, þaa kom einn engill at þeim sendr af Mario drotningu suo segiandi: „Sia madr savng optliga framberandi med godu hugskoti versit Aue Maria til lofs (ok) dyrdar sælli guds modr." Enn þegar dioflar heyra þetta, þa tekr heldr at minnka holit, þickiaz vist vita, sidan Maria þickiz nockut eiga med honum at gera, at hon man ecki laata hann af takaz. Verda þeir bannsettir nv suo hræddir ok felmsfullir, at þeir lata lausa salina, ok þora vist ei at bida fruinnar tilkuomu. Var þessi hinn riki madr sva frelstr af diofla valdi eilifa miskunn faandi. Guds modir var honum sva sina þenustv ombunandi. Hvn er aa hægra ueg sinvm syni sitiandi i himinrikis dyrd ollu styrandi per omnia secula.

25[2].

Hvsfru ein rik ok audig uar i borg þeiri, er Brictannia heitir, hun uar miok ætstor hafandi mikla virþing

1 *Efter St^2.; jfr. ovenfor S. 104—106.* 2 *Efter St^2.; jfr. ovenfor S. 108—109.*

af kongi, þaa kongr opt sæmiligar veizlur at husf(r)uinne. Hun elskadi hardla miog, sem vera aatti, fru sanctam Mariam. Sua bar til einhuernn tima, at kongsmenn kuomu til husfruarinnar segiandi naalæga sins herra þarkuomu. Hun tekr þui feginsamliga ok bydr sinum monnum at sysla vm tilfǫng veizlunnar, sem bezst buandi allan aurgata. Enn er vm dryck var syst, þa feckzst mungaat ærit, enn miodr var sua litill, at eigi maatti endazst upp aa kongsbordit. Hun vard miog hrygg vid þetta ok lætr þo eigi hia ser lida hinu bezstv orrædi, sækiandi traustit þangat, sem (i) nog uar til, ok geingr til kirkiu fyrir altari sancte Marie guþs modr, ok mælti med aahyggiu þuilik ord med knefalli frammberandi: „Heyrdu, drotning himins ok iarþar ok allra luta, mina bæn, mer miskunn veitandi, skiott skipandiz vidr mina nǫdsyn, þat þiggiandi af syne þinum Jesv Kristo, at dryckr, sa sem sæmiligr er tignum manne at veita, taki þann vǫxt, er at nogv megi uinnaz.“ Sidan gengr husfruin i brott þui treystandi, at drotningin mane henni sina bæn vera veitandi. Sidan keimr kongrinn, ok tekr husfruen hardla gladliga med honum, ok var af þui keri byrlat ollum at kongsbordi, er adr þotti eyfit eitt i vera. Var þar ok ǫllum vt af, þeim er at veizlunni voru, nogliga af feingit. Enn þa er sua micill fioldi manna hafdi druckit, sa mest er mest vildi, þa þottuz skeinkiarar eigi sia þurd aa, ok undruduz miok. Enn er husfrvin visse, hvat titt uar, þa þackadi hun gudi ok sælli Marie, huat henni var veitt.

26[1].

Kona hiet Murieldis, enn bondi hennar Rogerus. Þat bar fyrir hana i svefni, at hun þottiz bera blodugt merki. Enn er hun vaknadi, þa var hun vitlavs ok mælti orar ok lez kasta mundu trunni. Etladi diofull svo at eignaz aund hennar. Enn bondi hennar ok vinir vrdu hryggir ok leitudu margra raada i ok færdu hana

[1] *Efter St*[2].; *jfr. ovenfor S. 109–110.*

til margra heilagra stada ok baru aa hana helga doma. Enn ecki tiadi, ok æstiz þvi meir. Enn er .xii. manadir voru lidnir, þa var hun færd til Mariu kirkiu i skog nockvrn mikinn at kyndilmessv. Vakti hun þar um nottina ok var alheil vm morgininn. Lofudu allir gud ok hans mildu modr, þeir er heyrdu þessa iarteign.

37 [1].

Elldr brendi eigi likneski vorrar frv.

I fialli þvi, er Tumba heitir i sionum, er kirkia hins helga Michaelis engils. I þeim stad er mikill fioldi munka, er þar þiona gudi. Þat bar til einn tima, at med leyndum guds domi slo ellding kirkiuna ok brendi hana alla. Þar var likneskia guds modur Marie giorr med tre, yfir hofdinu likneskiunni var einn silkidukr. Sem elldrinn kom til þess stadar, er skriptin stod i, brendi hann allt vmkringis, enn sialfa likneskiuna tok ecki, sem hann ottadizt at koma henni nærr, suo at eigi brann þat silkitialld, sem var yfir likneskiunni, ok eigi doknadi þat sialft af reyk edr hita. Eitt flabellum gert med pafuglafiodrum, er studdizt vid likneskit, brann ok eigi. Gerdi gud þessa iarteign at syna vidrkuæmiligt vera, at eigi mætti elldrinn granda likneskiu þeirar, sem med hiarta ok likam hellt heilagt skirlifi med odrum dygdum, suo at engi hiti lostasemi matti tendrazt med henni. Suo hlifdi guds modir, sem þier heyrdut, sinni likneskiu i elldinum synandi med þui, at hon ma audvelldliga med guds myskunn frelsa fra heluitis elldi þa, sem henni þiona.

42 [2].

Siukr madr ok miok framkominn var hryggr kuidandi miok vid dauda, ok matti ecki annat, enn hann fal aund sina gudi a hendi ok sælli Marie. Ok er hann uar framkominn at andlatinv, þa vitradiz honum hin sæla Maria spyriandi, ef hann kendi hana, ok mælti blidliga

[1] *Efter D2; jfr. ovenfor S. 128 og 259.* [2] *Efter St[2].; jfr ovenfor S. 132.*

til hans: „Ek er Maria modir Kristi, til þess higat komin at hugga þik, ottaz þv eigi dǫrda þinn, þuiat ek skal miskunna þer.“ Vidr þessi hennar ord gladdiz hinn siuki madr, fusliga bidandi sins anlaatz ok orugliga treystandi fyrirheitvm Maarie guds modr.

44 [1].

Nvnna ein dyrlig þenadi aastsamliga hinne dyrligstv guds modr elskandi hana framaz allra heilagra manna. Enn þat bar vidr einn tima, er hun geck til kirkiv, at hun fell, ok uard fallit suo ogurlict, at hofudit kom aa stein, ok laa heilinn þegar uti. Þa koma adrar systr at henni ok vrdu hrygguar vidr, þotti þeim hun at bana komin, ok sǫmnudu saman heilanum ok vildu bera hana til rums sins. Enn hun leiddi sialf med bendingv, at hun vildi til kirkiu borin vera. Ok var sva gert, ok var hun lǫgd nidr fyrir altari, ok latin munnlǫgin nidr hia henni, su sem i var heilinn. Enn þær fara brott ok ætludu, at hun mundi þar andaz. Enn braatt eptir brautfor þeira rann haufgi med omegne aa nunnuna. I þeim haufga vitradiz henni hin sæla mær Maria heilann takandi ok inn i hausinn leggiandi. Hvn tekr mottul nunnunnar breidandi yfir sik ok leggiandi sidan aptr yf(ir) nunnuna. Þa snyr hun brot. Enn þeir menn kvomu, er ætludu at bua um lik nunnunnar. Þeir sa, at hun lifdi ok uar alheil, ok sagdi hun þeim med fagnadi allan atburd þessarrar iarteinar, ok lofudu allir gud ok sæla Mariam. Þeir toku mottulinn, er drotningin breiddi aa nunnuna, ok hofdu fyrir helgan dom, ok verda margskyns iarteinir af uatni þui, er mottullinn er þueginn i.

46 [2].

Þat er vidrkvæmiligt ok skylldugt, at synir heilagrar kirkiu halldi hatidliga minning hinnar helguztu iungfrv guds modur Marie. Ok mẹd þui at morgum helgum monnum er skiput nockur einkanlig minning, at þeira þionust-

[1] *Efter* St^2.; *jfr. ovenfor S. 133—134.* [2] *Efter D2.*

umenn hialpizt þui framar fyrir þeira bænir, þa er ok skylldugt at heidra himinrikis drottningu þvi framar, sem hun er ollum helgum monnum helgari ok þiggr allt, þat sem hun vill, af sinum syni, ok er iafnan buin at hialpa syndogum monnum. Er kristnu folki þvi nodsynligt at þiona med litillæti modur Kristz, þeiri sem kallazt ok er modir myskunnar, þuiat oll su tign ok heidr, sem henni (er) gerr, þickir hennar syni Jesv Kristo, þeim sem hana tignadi suo, at hun er mær ok modir, ser vera veitt. Ok sakir (þess) skulum ver hallda hatídliga minning guds modur, ef ver vilium, at vor domari hennar son se blidr til vor. Megum ver þat profa, eptir þvi sem natturan kennir, at ef sonrinn er godr, elskar hann þui hiartaligar sina modur ok fagnar hennar sæmd, enn reidizt, ef henni er nockur vanheidr. Er þvi vist, at vorr milldi herra, sia sem sialfr er gætzkan, ok engi hefir nockut gott vtan hans giof, heidrar þui framar sina modur, sem sialfr hann er betri ok helgari enn engi annarr.

Sakir þessa var i sid(v)ana tekit ok skipat i morgum stodum vm kristnina, at einn dag i huerri viku skylldi hallda til heidrs guds modur Marie. Syndizt helgum fedrum kristninnar vidrkvæmiligt, at hennar minning væri halldin hinn sionda dag i vikunni, huern er gud helgadi, sem hann huildizt, sidan hann hafdi skapat heiminn ok alla hluti. Þuiat suo huildizt ok guddomrinn med hinni skærvztu iungfrv Marie, sem hann kaus hennar kuid ser til herbergis, takandi aa sinn guddom mannligan likam af hennar holldi, þa er hann fullkomdi verk sinnar myskunnar ok endrbætti sina skepnu, þa sem adr var spillt, leysandi manninn fra eilifum dauda.

A þessum degi endrnyiadizt sa saari harmr, er guds modir feck i pining vors lausnara, þuiat þessi var sa fysti dagr, sem hun misti at sia sinn sæta son likamliga. Voru þa postolarnir ok allir adrir Kristz lærisueinar efandi vm hans vpprisu, enn hun ein var

suo af ollum monnum i heiminum, at þa helldr retta trv, þuiat hun vissi fullkomliga ok trvdi, at hann var lausnari heimsins, ok hann mundi af dauda risa aa þridia degi. Enn þuiat hennar hryggleiki snerizt i fognud, sem hun sa sinn son af dauda risinn, þa skulum ver blidka uorn domara halldandi i minning fagnadar hans modur hinn næsta dag fyrir hatid hans vpprisu, at aa uorum efsta upprisudegi virdizt hann fyrir sina milldi ok hennar verdleik oss at skipa ser til hægri handar ok veita oss med ser eilifa dyrd i himinriki, þar sem huildardagr er eptir huildardag.

Enn at syna at gudi ok hans modur likadi uel þessi skipan, vilium ver segia þa eina iarteign, sem vorr herra tedi i Miklagardi til heidrs sinni helguztu modur. I[1] fyrr sagdri borg er ein kirkia virdulig ok miok fræg, er heitir Lucerna, hun er helgut himinrikis drottningu guds modur. iungfrv Marie. Þar er hennar likneski skrifat, sem sidr er til i Grecia, sem hun berr i sinum fadmi sinn virduliga son frvmgetinn Jesum Kristum. Enn til heidrs vorri frv er fyrr sogd likneskia huld dagliga med silkiduk, engi madr þorir hann nockurn tima fra at taka. Enn aa huern friadag at kuelldi, adr vpphefr aptansong vorrar frv, þa lidr þat sama tialld, sem adr huldi likneskit, vpp i lopt ok synir[2] suo ollum monnum þa fehirdzlu. Stendr þat suo þar ohræriligt med fagrligri guds iarteign alla nottina ok laugardaginn, til þess er sungin er messa ok nona af vorri frv. Enn eptir þat sigr tialldit nidr fyrir likneskit, suo at þat ma ecki sia. Gerizt þetta eigi med mannligri list helldr med gudligri iarteign. Þetta horologium, sem vorr herra hefir gert til heidrs sinni modur, bregdz alldri, þuiat fyrr sagdr dukr lidr iafnan aa somu stund vpp, ok aa somu stund sigr hann nidr fyrir likneskit. Aullum þeim, er elska ok gera med goduilia minning vorrar frv, veitizt fridr ok eilif heilsa af hennar syni

[1] *Jfr. ovenfor S. 136—137.* [2] syniz *Cd.*

vorum herra Jesv Kristo, þeim er med gudi fedr ok hinum helga anda lifir ok rikir biartr dagr ok eilifr dagr alla daga vtan enda. Amen.

49 [1].

Heremannvs het einn skolameistari a Fraklandi, hann var mikill ok sterkr, manna friðaztr synum. Hann var ok enn bezti klerkr ok enn mesti sꜹngmadr ok naliga fyrir ꜹllvm dꜹðligvm monnvm of allar lærdoms iþrottir. Ok með þvi at sia skolameistari var vmfram aðra menn at lærdomi ok iðrottvm, þa selldv rikir menn honvm svnv sina til læringar, konvngar ok iarlar ok aðrir tignir menn. Hann hafði ok nvnnvklꜹstr at varðveita, ok vorv þar margar nvnnvr, ok dyrkvðv hann miǫk. En þvi for fram vm rað hans, at hann tok at lifa vgrandvarliga ok framði opt mvnvðlifi við nvnnvrnar, er hann skylldi vmskygning veita. Af þessv varð mikit svndrþykci með systrvm i klꜹstrinv, er hann drygði sitt mvnvðlifi við þær margar, ok lꜹgðv þær við hann ranga ast ok vandlættv vm hann, af þvi at hann var manna syniligaztr. Enn sia meðferð hans likaði illa gvði ok sęlli Mariv hans moðvr.

Þat varð einn aptan, er hann gekc fra klꜹstrinv einn saman ok heim til hvsa sinna, ok hafði þa enn misþyrmt nvnnvnvm aðr, at honvm vitraðiz ein ogvrlig kona ok með henni .ij. meyiar, þær hǫfðv stafi i hǫndvm. Hon bꜹð þeim, at þær skylldv beria Heremannvm akafliga með stǫfvnvm. Þær geyrðv sva. Hann kendi ogvrligra sarleika af bardǫgvm þeira vm allan sinn likam, sva at ꜹll hans bein brotnvðv i smát. Siðan hvrfv þęr i brot, en hann la þar eptir halfdꜹðr ok matti ꜹngan lim a ser hræra. Nv sakna lærisveinar sins meistara, ok fara at leita hans ok fvndv sinn lærifꜹðvr sva mattfarinn, at hann matti ꜹngan lim a ser hræra. Þeir barv hann heim i fiorvm skꜹtvm, ok la hann sva .iij. daga ok .iij.

[1] *Efter Fragm. k; jfr. ovenfor S. 143—44.*

nætr, at hann at ekci ne drakc. Þa vitraðiz honvm heilog Maria ok spvrði, ef hann villdi heilsv taka. Hann qvez þat giarna vilia. Þa mælti heilog Maria: „Nv skaltv heill verða, en þo skal sia, hvert harðretti þv hefir þolat fyrir glæpi þina. at þv skammiz þeira heðan af ok lifir betr, en her til hefir þv lifat.“ Þa varð hann heill með þvi moti, at knyttr var allr likamr hans, þar sem bein hans hofðv brotnat. Heðan af hirtiz hann ok lifði betr enn aðr, ok dyrkaði einkannliga sæla guðs moðvr Mariam ok dictaði henni marga lofsavngva ok fagrar sequencior henni til lofs ok dyrðar. Þvi trvvm vær þenna Heremannvm avðlaz hafa dyrð eilifa i oorðnv lifi af bænvm ok verðleikvm heilagrar Mariv.

B [1].

A daugvm Henriks keisara var einn agiætr madr i Franz ættstorr ok atgeruimaþr mikill, hann het Heremannus. Hann uar hinn meste spekingr ok hinn æþzsti skolameistari, fraabæra frægd vissdomsins hafandi fram yfir huernn meistara i keisarans riki. Hann var allra manna vænstr at yfirlitum, hardla snarligr ok kurteiss i aullu athæfui. I þeire savmu borg, sem Heremannus var i, stendr eitt nunnusetr skamt burt fra hans herbergium. Nefndr meistari kemr þangat opt, þar verandi i godu yfirlæti. Ok sakir hans atgerui ok frabærs fridleika þa tendraz nunnurnar til nogu mikillar aastar vpp vidr þenna Heremannum, hafandi hann i aullum lutum ser miok kærann ok heimolighan sua miog, at vm sidir gengr þat langt fram or hofve, þuiat þar kemr, at þær leggia vidr hann holdliga elsku ok med algeruo verki milli karls ok konv savrlifi drygiande. Ok þo at hann væri vitrari enn adrir menn, þa var hann ecki þess styrkri mot freistninne. Sua mikill ogangr varþ vm þetta, at um sidir spilti Heremannus aullum nunnunum ok þar aa ofan siaalfri abbadisinne. Af þessu giordiz þeim sialfum nunn-

[1] *Samme Legende efter St².*

unum hardla mikit sundrþycke, þuiat huer fyrir sig vildi ein med gera, vpprisandi med aufund huer aa moti annarri.

Enn er drotning himins ok iardar hrein mær ok vskaudd guds modir Maria sierr, huersu ferliga fram for, ok eigi maa svo buit lyda, þa uill hon eitthuert raad til setia þeim til hialpar aa þann haatt, at þær laati af fyr sogdum haufutglæpum ok glatiz eigi i eilifri fyrirdæming. Sua berr til einhueria naatt, sem Heremannus hefir farit til klaustrans at gera sinn uilia med nvnnunum, þa byzst hann heim eptir framdan glæp til sins herbergis. Ok sem hann er skamt kominn aptr aa leid, þa gengr aa moti honum ein kvinna hardla gaufuglig ok þo ogrlig at lita ok miok reidulig. Henni fylgia meyiar tuær vænar berandi sterka stafvi i hondum. Hin tiguliga kuinna bydr meyiunvm, at þær skuli beria Heremannum med staufunum. Þær gera suo, ei fyr uid lettandi, enn þær uentu honum beinbrot. Sidan snua þær brottu. Enn meistari laa þar til morgins aa strætinu, unz lærisueinar hans fundu hann þar vitlausan ok omaala ok miok saarann ok lamdan ok hardliga leikinn. Þeir baaru hann heim til herbergis. Ok uar hann þriaa daga i þeim krankleika, suo at ollum þotti hann uera at bana kominn. Enn eptir þat kemr til hans hin sæla Maria spyriandi, ef hann uildi lifa. Enn hann suaradi ok sagdiz þat giarna vilia. Ok þegar i stad uard hann heill. Enn alla æui maatti hann litt upprettaz siþan, þuiat knyttar uoru allar herþarnar. Vildi Maria, at Heremannus bæri þat litillætismark aa ser fyrir sina hirting. Enn allr var hann rettr ok heill hit nedra.

Lifdi meistari Heremannus betr þadan ifra ok greinligar bætandi þessa hinu fyri afgerd med morgum velgerningum, iduliga i guds modr lofe standandi ok morg fogr ritin henne smidandi ok margar fagrar miniar eptir sig leifandi, fyrir hueriar hans meistaradomr vard miog audsynandi. Er þat flestra manna trva, at fyrir arnad-

arord sællar guds modr mane hann audlaz hafua eilift lif eptir þenna stundligan dauda, fyrir þa grein at hun vilde heldr skripta honum sialf i þessum heimi, enn hann fengi eilifar piuur i audrum heimi. Lofat se hennar nafn vm allar veralldir ueralldа. Amen.

53 [1].

Hvsfrv[2] hardla rik var i Compostella at sancte Jacobs, hon bioz til tida Marie messu. Enn adr hun for heiman, þa bio hun ser kraasadisc uannliga til fagnadar. Enn kuinna fatæk ok nockut vanheil var i herbergium hennar, hvn var skyld husf(r)uinne. Henni helt uid likþraa ok uar miog saart holdit. Enn er husfreyia kemr fra tidum, sier hun, at burt af diskinum er eitt styckit, þat er hun hafdi best piprat. Hun vndrar, hueriu gegnir, ok spyr hina fatæku konu, ef nockut hefdi komit manna. Hvn kuat ecki komit hafa. „Þa mantu stolit hafa,“ sagdi hun. Enn hun kuez ei hafa. Sidan tekr husfruin til ok berr hana ok kuedr hana segia skylldu, ok sagdiz þa mundu fyrirgefua henni, ef hun gengi vidr. Hun kvez ei mundu liuga aa sig. Husfruin heitr henni þa annarre lamning. Hin fatæka kona hvgdi mikit til, þui at henni uar miok saart holdit, ok talar suo med grati: „Miskunnadu mer, blezut mær guds moþir Maria, þui attu veiz mik osanna at þessv.“ Sidan heyra þær, at tekit er til orda innar i husit: „Her er ek, her er ek!“ „Huat er þar,“ segir husfreyia ok gengr til ok ser, at styckit var ofan af diskinum vndir fialir nockurar, ok þotti sem þat hefdi mælt. Var sia iartein sogd uitrvm monnum, ok lofudu allir gud ok sæla Mariam.

[1] *Efter St.*[2]*; jfr. ovenfor S. 154.* [2] Avnnr husfrv *Cd.; Legenden følger nemlig i St.*[2] *umiddelbart efter No. 25 ovenfor S. 1070.*

I.

Af Teofilio[1].

Sva er senniliga ritat i miraculis haleitrar guds modr ok meyiar Marie, at med einum virduligum guds vin ok gudhræddvm byskupi, þeim er Baasilius het, var einn prestr Theofilus at nafni, sa er micil metord ok stor storf var af byskupenum hafandi ok mest raad i hans vmdæmi halldandi, alla luti sæmiliga stiornandi, þa er byskup var hann yfir skipandi, allar fehirdzlur med mikilli uanduirct geymandi, fyrir storum intekium ok utlatum sua uerandi ok aullum lutum skipandi, sem byskupinum ok aullum odrum matti hann best uera likandi, ok langan tima þvilik storf med mikilli virding hafandi. Ok i þenna punct uar hamingian honum þa alla luti veitandi, er hann uar æskiandi. Sitt godz er hann rikum ok þurptugum gefandi. Er hans æfi i slikum veg ok heidr med marghaattad(r)i blidu veralldarinnar frammgangandi, sem nu uar ek nockut fra segiandi.

Sua berr til aa einhueriu aari, at nefndr byskup lidr brott af þessu stun(d)ligu lifi til eilifs fagnadar. Vill lydrinn þaa allr velia Theophilum til byskups, þar bref erkibyskupi sendandi, at hann se yfir þann byskupsstol Theofilum skipande, sem aadr var Baasilius halldandi, þat reiknandi ok med brefum framberandi, at hann væri marga sidsamliga luti fremiandi ok þui vel til fallinn sua mikinn heidr at taka. Erkibyskup tekr vel þessum vilia lydsins, þegar Theophilo rit sendandi ok a sinn fund bodandi, sua at hann se þar aa nefndan tima kominn, vndir sagda stett gangandi, at allra manna radi byskups vigs(l)v takandi. Sem þessi rit koma Theofilo, kallar hann saman vine sina, slikrar virdingar sig vmaklighan kallandi, ok þar med bidr hann, at þeir skuli annann til byskups kiosa. Þessum hans ordum ero þeir hart i mot standandi ok skiotliga med hann til erkibyskups

[1] *Efter St*[2]. *Jfr. ovenfor S. 65—69 og 402—421.*

farandi med miklum bænarstad, at hann skuli byskupstignina taka Enn Theophilus er fyrir fotum erkibyskups framm fallandi ok aa alla vega vndan þuilikum vanda sik bidiandi. Huar fyrir hann odlaz þriggia daga frest til umhugsanar. Enn eptir þria daga er byskup fyrir sik Theofilum kallandi hinu saumo bænarord ok vilia lydsins fram berandi. Enn þat var til litils, þuiat hann er enn sem fyr sik alla vega omakligan reiknandi slikan heidr vera faandi ok vm marga luti aasakande.

Ok sem þat fæz eigi, at hann vile byskup geraz, lettir erkibyskup af nefndum bænarstad ok vigir annan. Sidan fer sa til stolsins, sem vigdr var. Enn eptir litinn tima lidinn eptir hans tilkvomu, þa verda til nockurir klerkar at telia um fyrir þessum hinum nyia byskupi, at varla mane [nægia lengr[1], at Theophilus se sua stor storf halldandi, sem aadr var hann af fyra byskupinvm hafandi. Þessi klerkanna ord aa hlydiz hinn nyi byskup, ok oll þav storf, er Theophilus hafdi aadr halldit, ok þar med allar veizlur ok velgerninga hins fyra byskups aan duol af honum brott takandi ok odrum þetta allt veitandi. Nv er Theophilus suiptr storum heidri ok miklum metordum, ferr i brott af byskupsgardinum, þeim er hann hafde adr margan godan dag haft, ok mikils virdr af godum byskupi herra Basilio, enn nv litils virdr af hinum nyia byskupi, brott farandi ok aa sialfs sins bugard heim komandi miok orikan, suiptr bædi veizlunum ok valdinv, ok eigi meiri madr nv taldr enn einnhuer obreyttr prestr ok litils virdr. Þetta færr honum miok mikils, hugleidandi ok þar med miok undrandi, huersu hiol hamingivnnar erv veltandi. Enn þegar hinn forne diofull ovin allz mankyns getr litit þenna mann þvingadan morgum hugrenningvm, tekr (hann) vp hinv fornv skeyti sinnar diofuligrar prettvisi, sinn sterkan boga vpp bendandi ok brennandi aur smidada i eldi aufundarinnar med afli i

[1] [negia længr *Cd.*

prestzins briost keyrandi ok med ollum velum hann knyiandi, hvar fyrir at Theophilo þessi skadi þessa heims metnadar þætti sem mestr vera. Þetta er diofullinn allt hridandi(!) i hans hug. Ok med þessi vvinarins flugu gripr hann nogu skiott, ok huat sem hann kostar, vilde hann aptr fa hinn fyrra heidr, aufundandi þa er nu helldu. Honum fær þetta sva mikils, at hann sækir þangat traustit, sem eigi hæfdi, þuiat hann leitar fultings vndir fiolkyngismenn, engis virdandi andar skadann, ef þess helldr fęrr hann þessa heims virdingina.

Þar innan borgar var einn gydingr, sa er alla sina æfi framdi diofulsins uilia, bædi nott ok dag i hans þenvstv verandi, ok margan dro med suikum ok diofvligri slægd med ser i dꝛdans grauf. Þessa hins gudræka gyþings herbergi vitiar Theophilus vm nott med vvinarins tilstilli ok berr a hurd. Gydingrinn gengr ut ok heilsar Theophilum ok bad inn ok spyrr at erindum. Theophilus fell til fota honum ok mælti: „Ek hefir fengit mikla vansæmd, þui at byskup hefir gefit odrum þa tign, er ek hafde, ok þui sotti ek aa þinn fund til fulltings.“ Hann svarar: „Komdu adra naatt, ok man ek fylgia þer til hofþingia mins, hann man leysa þik or vandrædum, þuiat honum þickia godir metnadarmenn.“ Theophilus uerþr feginn ok kom adra nott.

Gydingrinn leidir hann or borginni ok mælti: „Ver stodugr ok hrædz eigi, þott nockut beri fyrir þik, ok sign þik eigi.“ Þessu iatar Theophilus. Þeir ganga ok koma fram aa þing eitt mikit. Þar litr Theophilus marga flocka sniohuitvm klædvm[1] skrydda, fagra tortisa berandi. I midlum þeira er einn hofdingi aa vænum stoli sitiandi, huern þeir allir ero vegsamandi. Sia haufþingi er raunar hinn suarti diofull med sinum aarum, sa hinn same er fordum hrapadi or hæd paradisar sælu i hinn diupazta pytt heluitis. Gyþingrinn tekr i hond Theophili ok leidir hann aa þingit ok fyrir þann hofdingiann myrkranna, er

[1] klædda *Cd.*

aa stolinum sat. Vvin mankynsins fagnadarlaus talar vid gydinginn: „Huer er sia madr, er þu leidir, edr huat skal hann hingat?“ Sa hinn trulausi gydingr svarar: „Sia er vordin fyrir stori ovirdingh, enn var fyr mikils haattar madr, enn nu er hann miok litt vid staddr yduart fvlting þvrfandi, þess bidiandi, ok alla luti, er þer vilit til þess vinna, at sinn allan fyra heidr aptr faandi, se hann fyrir ydra vidrhiaalp ok aurleika þiggiande.“ Hann diofvllinn svarar: „Veiztu ei, at hann trvir aa hinn nadduerska mann, ok þat med at engi vinr er ek hans ne hans manna, hvar fyrir skal ek honum þaa fvllting veita? Huar fyrir heitr hann eigi aa hinn krossfesta mann? Litla hialp syniz mer hann nv þessvm manni veita. Hann er nu peningalauss ok litils virdr. Vit fyrir uist, at alldri skal hann faa peninga ne nockursskonar metord edr virding af mer, nema med þvi einu at hann leggi af þenustuna vid hinn nadduerska ok þione mer. Þa skal hann faa peninga i nog ok sua micil metorþ i rikinu, at hann skal meira raada enn byskupinn sialfr.“ Hinn ille gydingr mælti: „Heyrdir þu nv, Theophile, fyrirheit þitt, ef þu gerir vilia hofþingians?“ Theophilus svarar: „Ek heyrdi. Ok ef hann er þetta et fagra fyrirheit efnandi, þa skal ek alla luti vera eptir hans vilia gerandi ok honum æ ok æ þenandi.“ Sidan fellr hann til fota hofdingians myrkranna ok aa hans hinu svivirligu kne at oforsyniv kyssandi. Hinn versti anskoti talar: „Sidan þu vill minn madr vera, þa neitadu Jesu, þeim er Maria fæddi ok krosfestr var. Svo ok skaltu neita Mariv modr hans med fullu skilriki þat gerandi, svo at hon megi enga tiltavlu til þin hafa, enn mer iata, þa er ek þer alla þa virding veitandi, er þu vill þiggia.“ Theophilus gerir, sem aumligt er fra ath segia ok suo hrygdarsamligt at heyra, at hann gerir suo oheyrilighan glæp ok storan skada sinne saal, at med þeiri somv tungu, sem hann maatti sina saal gudi veitanda lada til eilifra fagnada

i paradisum, leysta af aullu grandi fyrir miskunn himnakongsins ok hans modr Marie, bindr hann nv hana sva sterkliga dioflinum samvinnanda, at hann iatar ollvm fyr sagdum pukans vilia, sik med þessum hætti andskotanum undirgefandi en drotni uorum ok hans helguztv modr saarliga neitandi ok bref med sino insigli fyrir þetta it fordæmda verk vt gefandi. Eptir þetta gert er slitit þinginó. Fara dioflar fagnand(i) i brott eigi minnr hlackandi yfir þessum sinum sigri, enn sa madr er yfirstigr morg hundrat sinna vvina edr færr mikit herfang i orosto. Enn vesall Theofilus ferr heim med gydinginum fagnandi af sinvm oforvm ok gyþinginum sina lidueizlu þackande.

Enn þegar um morgininn eptir koma sendimenn byskups aa fund Theophili med brefum, hver vppbrotin ok yfirlesin ero þann skilning halldandi, at byskup reiknar sik misgert hafa, at hann suipti nockurn tima suo merkiliga personu. þat er ath skilia Theophilum prest, sinum heidri ok virdingu. Ok þat fylgir, at aan duol skal hann aull þau metord ok storf aptr þiggia edr meiri, sem fyr var hann hafandi. Vidr þessi bref verdr Theophilus hardla gladr ok tekr aptr allan fyra stett ok enn meira, ok allt af byskupi þiggiandi, þat er hann uilde, ok suo langan tima i valki veraldarinnar ok ahyggium heimligs metnadar reikandi, at eigi hugleidir hann vm daudadaghinn, edr huat eptir man koma. Enn sa hinn gudræki gydingr kemr opt leyniliga til fundar med Theophilum sua talandi: „Se nu, Theophile, hvert eptirlife þu hefir af mer lotit ok minum meistara.“ Theophilus svarar: „Jatar ek ok margar þackir gerir ek fyrir þitt fulting ok goda lidueizlu.“ Nu lida suo fram langir timar, at hans lifdagar ero i þuilikum heimsins farsældum veltandi ok i hino mesta hoppi ueralldarinnar reikandi aa hinn æfra aldr, ok alla luti, þa er vstyrkt hollzins beidir, er hann fusliga gerandi.

Nv berr sva til einn tima med þess tilstilli, er eigi vill dauda syndugs, heldr at hann leidrettiz ok life, at

honum koma i hug þeir lutir, sem yfir hann hafa lidit; fyrst þat er hann var med Basilio i miklum veg, ok suo þat er hann misti þa virþing alla, ok her med minniz hann, hversv mikit hann vann til þeirar virdingar, er nv hefir hann, þa er (hann) neitadi gudi sinum ok hans modr, en tok vid stundligan heidr braatt lidanda, enn eptir lifit eilifar kualir, ok at endadri þessa heims virdingvnni brigdzle vþrotnanda. Nu veit hann sik ræntan hialpinne ok daudann koma mvnv, ok heluiti fyrirbuit ok opit standanda, elld ogrlighan ok hrædilict odaunan[1] med myrkri ok gnisting tanna. Ok sem þessir lutir koma honum i hug, tekr hann nu heldr at lægia drambit ok idraz beiskliga, ok mædir sik i faustum ok vokum ok aa bænum ath liggia, ok iafnan[2] sua med taarum talandi: „Huat skal ek hinn ueslugazsti madr nv af mer gera? Huert skal ek þess fara þreyngdr af storglæpum, at ek vinne hialp aʋnd minni, þar sem ek neitadi allzvalldanda gudi drotne ok laʋsnara heimsins Jesu Kristo ok hinne helguztu mey Mariv modr hans, enn iatadi at vera þræll fiandans ok girntumz sua til stundligra metnada at hafa elld ok e(i)lifar kualir med hans aarum annars heims. Hver madr er sva sterkr, at heimti ond mina or diofvls hondvm? hver þaʋrf var mer at leita fvltings undir þann enn vonda gyding at afla stundliga virding enn glata eilifum vnadsemdum. Ooson, meinliga er ek staddr, ek glatadi liosinu, fann ek myrkrin. Vei vard mer veslum. Hvi seldag aʋma ond mina i helviti? hveriv skal ek aʋmr aa domsdegi svara, þa er sialfir englarnir standa skialfandi, ok varla finnz sua rettlaatr, at ottalauss se um sik? Hvern skal ek þa fultings bidia, edr huerr man mer miskunna? Sanliga engi, þuiat engi ma betr en sialfvm ser.“

Enn er miskunsamr gvd litr þessa manz idran suo beiska af hinum (inztum) hiartans mergium gangandi, sendir hann þuilik ord i hans hiarta, sem her ero fylg-

[1] odaudan *Cd.* [2] iafnam *Cd.*

iandi: „Nv þo, segir hann, at ek hafi neitad drotni minum Jesu Kristo Maariv syne ok sva henne, þa skal ek þo at henne krivpa miskunnarmodrinne dyrdarfullre ok bidia af ollu hiarta ok fasta i musteri hennar, til þess at ek odlimz miskunn fyrir hana aa domsdegi. Enn hverium vorrum skal ek hana blezada fultings bidia, veit ek til huers[1] illz ek vard minn munn veslvghan hafandi, edr hversv mina bæn hefiandi, edr huerrar syndalausnar fyrst bidiandi? Þo i annari grein hrædiz ek bersyndvgr hana miskunnar at bidia þat ottandiz, at gud se mer svo reidr, at logandi eldr af himne komandi mane drepa mik, þui at eigi maa heimrinn mina illzku bera. Ooson ꜹmri ond minni, ris upp þu af myrkrvm, þeim er þik gripu, ok leita liossins! Bid þu meyna Mariam, at hon grædi þik, ef þu þorir eigi at bidia sialfan stolkonginn Jesum son hennar hinn ogrliga domara. Vist mattu þat vita, ath engan mann hefir hon fyrirlitit, þann sem aa hana hefir kallat i sinum naudsynivm.“ Eptir þat fyrirlætr hann allt veraldlict starf ok ferr til kirkiv dyrligrar ok iafnan reinnar meyiar Maarie, þar fastandi ok nott ok dag aa bænum verandi ok þess bidiandi, at modir himnakongsins se hann af ollum fyr nefndum lutvm leysandi ok af fiandans tiltꜹlu frelsandi. Lida sva fram .xl. daga ok notta, at Theophilus bidr vaflaatliga med hiartanligri idran ser miskunnar.

Enn er blezut drottning himens ok iardar, oskꜹdd mær æ verandi, sꜹnn guds modir sannan gud ok sannan mann fædandi, hvggun harmþrvnginna ok sꜹnn vôn allra vêntandi manna, litr þessa manz taar ok hans bænir heyrandi, þa kemr hon eilifliga dyrkut avdsyniliga til Theophilvm sva talandi, sem her segir: „Heyr madr, segir hon, hui vartv sva diarfr at bidia mik tenadar, allz þu neitadir syni minum grædara heimsins ok mer? Huersu ma ek lita i aasionu sonar mins at bidia, at hann

[1] huars *Cd.*

fyrirgefi þer syndir, saa hinn sami, er þu vesall madr neitadir. Med hverium hætti skal ek treystaz at bidia þer miskunnar frammi standandi fyrir hans ogrligum domstoli, svo sem þv ert nu glatadr. Mer er ok miog leitt at vita storar meingerdir fram(dar) moti minum elskuliga syne. Ertu þui diarfr, attu þorir at bidia mik aarnadar, fyrir þui at mer þickir allt þat mer misbodit, sem honum er. Nu med þui at þv þickkiz min vera þurfandi ok aa mik til bæna fultings kallandi, þui fyrirgef ek þer allar meingiordir vid mik, þer er þu uart gerandi, þui at ek elskar alla kristna menn, einkanliga þa sem med rettri tru ok reinu hiarta ero til mins musteris rennandi, ok þeim ollvm skal ek ok minn elskuligazsti son miskunnandi. Nu vertu styrkr i þinne tru ok stadfastr aa bænum, ok mykium sua reidi sonar mins, er bædi er rettlaatr ok miskunsamr."

Þa svarar Theophilus: „Heyrdu, eilifliga blezut drottning himins ok iardar, hafn hialparinnar ok breiddr fadmr miskunnarinnar! Veit ek, at ek hefir misgert vidr þik ok einga son þinn drottinn uarnn, sva at ek er eigi macligr miskunn at faa. Enn fyrir þa grein þorda ek þik ok son þinn miskunnar at bidia, at þar finnaz nog dæmi til, at þeir allir sem syndanna hafa idraz, þott þeir hafe adr stort brotit ok af gengit guds bodordum, þa hafe þegar miskunnina odlaz fyrir millde sonar þins. Ok ef eigi væri sett yfirbot syndanna af gudi, þa mundi hinn illi kongr i Niniue ok allir menn hans fariz hafa i syndum sinvm. Enn ef ei væri idran til gagns, huersu mundi[1] Raabb portkona holpiz hafua. Enn ef skriptin væri ei sett fyrir afgerdirnar, huersu mundi[1] Dauid kongr hiaalpaz hafa, sa er bádi feell i hordom ok manndrap, ok feeck likn fyrir idran sina. Petrvs hofdingi postolanna neitadi þrysuar drotne ok feck likn synda fyrir beiskum grat, var sidan settr guds hiardar stiornare

[1] hefdi *Cd.*

himins rikis luckla geymandi. Þui fyrir þessi idronar eptirdemi þa treystumz ek at bidia þik, modir allrar millde ok miskunnar, at þu sert fyrir mer syndugum bidiandi ok mik vid lꜹsnara minn sættandi, þui at allt þat er þv blæzut villt‿þiggia, þa er son þinn elskuligr aan duol veitandi.“ Heilug mær Maria, eilifliga dyrkut guds getara, satt skiol til sin kriupandi manna, suarar hans ordvm med fliotandi nægd miskunnarinnar sva talandi: „Jaatadu, madr, syne minum, þeim er fyr uartu saarliga neitandi, ok tru hann guds son veranda med fedr ok helgum anda rikianda ok koma munanda i enda heims at dæma lifendr ok dauda, ok mantu þa miskunn faa fyrir minar bænir.“ Theophilus suarar: „Huersu skal ek iata, frv min, allz ek hefir aadr saurgaþan munn minn i neitingu sonar þins?“ Sæl mær Maria mælti: „Gacktu at iatninginni, son minn er sva miskunsamr ok maattvgr at hialpa syndugum, at hann lætr engan fyrirfaraz aa sik kallanda med idran ok rettri tru.“

Theofilus tekr þa til orda med lutu hofdi: „Ek trvi aa einn gud i heilagri þrenningu dyrkandi, drottinn vorn Jesum Kristum, lifanda guds son, fyrir veralldir borinn af fedr vvmbrædiliga, mann ordinn ok af helgum anda getinn ok feddan af þer fleckꜹsri mey, oss til hialpar syndugum, hann iatar eg algeruann gud ok algeruann mann. Hann let ser soma at pinaz fyrir oss, sinn blezadan fadm aa krossinn breidandi ok saaran dꜹþa þolandi ok i iord grafinn, vpprisandi ok til himna stigandi med þui holdi, er hann var af þer hreinusztu eilifliga dyrkadri takandi. Sa man koma at dæma lifendr ok dꜹda ok gialda huerium eptir ver(d)leikvm. Þessum iatar eg, þessum lyt eg af ollum hug ok hiarta. Med þessi iaatningv færdu mik, sęl mær Maria, syne þinum, ei fyrirlitandi mina bæn, heldr leysandi af allri ilzku.“ Haaleit guds modir miskunnar full suarar Theophilo: „Fyrir son minn elskuligan Jesum Kristum ok fyrir þa elsku, er ek hefir

aa kristnum monnum, þa man ek ganga fyrir hann til hans fota framfallandi ok þess bidia, at hann miskunni[1] þer, sua at hann se þik til sinnar hiardar aptr þiggiandi.“ Eptir þetta fagnadarheit huerfr Maria aa brott. Þat uar i lysing.

En Theophilus uar i kirkiunni þria daga aa bænum matlauss ok gret sarliga ok bardi aa briost ser, þar til at modir drottins kom til hans sorgmods glediandi hann med þuilikum hætti, sem her segir: „Heyr, guds madr Theofile, segir hon, þa*r*f vinnr þer idran þin, lid hefir ek ueitt þer, þegit hefir son minn taar þin. Er þat saattargerd ydvar aa midall, at hann virdir engis lidnar meingerdir, enda bregdiz þu honum alldri sidan.“ Theophilus uard fegnari, enn fra megi segia, sua[2] talande: „Þackir margfalldar[3] gerir ek þer, allzvalldandi gud, ok þinne haleitri ok eilifliga blezadri modr mina lausn, at þid griput mina vesla ond or diofuls ualldi ok brutut svira mins andskota. Þui skal ek alldri hedan af ydr bregþaz, medan ek lifir. Heyr þu bæn mina, heilug drotning, veit mer enn af nyio þat fulting, at ek mætti ná af fiandanvm hans enu bannsetta breui, þuiat þat eitt hrædiz nu ond min.“ Sidan skilia þa*r*. Bidr Theofilus en i musterinu þria daga. Enn Maria drotning kemr at honum sofanda ok leggr ritit aa briost honum. Hann vaknar vid godan draum ok uard allfeginn.

Vm morgininn uar drottinsdagr. Ferr hann aa fund byskups fallandi til fota honum, ok eptir gudspiall allan atburd segiandi, huersv guds modir uar honum frabæriliga miskunn veitandi, ok ritit byskupi faandi, til þess at hver sem heyrir se miskunnar modrina lofandi. Byskup tekr med brefinv ok lætr lesa fyrir alþydu ok kunnan gera alla(n) fyr sagdan evventum þessa maals. Lofa nv allir bædi karlar ok konur nafn guds ok hans ynniliguztu modr mey Mariam, er suo vnd(a)rliga luti matti vinna. Byskup

[1] miskunna *Cd.* [2] suar *Cd.* [3] margfalldir *Cd.*

mælti vid allan lyd: „Dyrka eigum ver drottinn vorn ok hans haleita modr fyrir sina millde, at hann vill eigi davda syndugs manz, heldr at hann leidrettiz ok life. Litid nu algerua idran ok taar þau, er syndir þuo af monnum ok gera ondina snio huitari. Moyses fastadi .xl. daga ok þaa af gudi logmaals spiolld, enn sia madr fastadi .xl. daga i musteri Marie ok feck likn suo storra hofudglæpa fyrir aarnon hennar.“ Theofilus laa aa iordu, med(an) byskup predicadi, lofandi gud af ollum hug. Byskup bad hann brenna ritit, ok suo gerdi hann. Enn allr lydr syngr medan kirieeleyson med fagnade. Sidan for messa fram, ok tok Theophilus corpus domini, enn medan tok annlit hans at skina sem sol. Þa lofudu allir gud enn af nyio, þeir er uid uoru.

Sidan for guds uin Theophilus i þa kirkiu, er Maria hafdi uitrąz honum, ok var þar þria daga ok fal ond sina aa hendi heilagri þrenningv ok sælle Marie guds modr, ok leid med slikri dyrd hedan af heime til guds. Var hann grafinn i þeim sama stad. Lofum ver allir blezada mey Mariam ok hennar elskulighan son, er svo fraberanligar iarteiner er gerandi, med eilifum guddomi rikiandi, einn gud ollu styrandi per infinita secula.

B [1].

Af Teophilo fogr iarteign.

Þa er lidit var fra holldgan guds sonar fim hundrvt vetra .xxx. ok .vij. vetr, adr Perse ok adrar þiodir i Asia stædi i mot Romveria riki, war i einne borg Cilicie sa madr, er Theophilus het. Hann var þenare byskupsins. Hann var einkanliga sæmiligr i ollum sinum sidum ok atferd, stiornandi ollum þeim hlutum, sem kirkiunne til heyrdu, svo uitrliga med hoglyndi ok stillingu, at byskupinn þurfti eigi at hafa onadir edr kall vm þat, er dagliga þurfti at skipa i kirkiunne ok til bar med folkinu. Allir menn elskudu hann, þuiat hann veitti fodurlausvm

[1] *Den samme Legende efter D.*

eckium ok ollum, er þurfandi voru, huat er hann matti þeim til hugganar.

Þann tima sem gud kalladi til sin af þessu lifi byskup þeirar somu borgar, kusu allir leikir ok lærdir med einu samþycki Theophilum til byskups, ok skrifudu þat sama til erchibyskups sins. Sem hann hefir lesit brefit ok heyrt, huat sendibodarnir sǫgdu, samþyckir hann þeira vilia ok kallar til sin Theophilum, at hann tæki af honum byskupsvigslu, sem folkit beiddizt. Theophilus duelr leingi at fara, sidan hann hefir sed bref erchibyskupsins, ok bad alla menn, at þeir skylldadi hann eigi eda bædi til byskupstignar, sagdi hann sier vel nægiazt þat valld, sem hann hefdi adr, ok sagdizt omakligr byskupstignar. Folkit tekr hann nu med valldi ok færir til erchibyskups. Hann tekr vid honum med fagnadi. Theophilus fellr til fota erchibyskupinvm, bidiandi at hann geri hann lidugan af þessum vanda, ok sagdi sig vidr kennazt, at sakir sinna synda var hann omakligr þessar tignar. Sem hann hefir leingi legit fyrir fotum byskupsins, gefr hann honum þriggia daga frest at hugleida med sier þenna hlut. Eptir þria daga kallar byskupinn hann til sin, minnir hann aa ok bidr, at hann samþycki vilia lydsins, ok segir hann, at hann hyggr hann vel til fallinn þeirar tignar. Hann segir i mot kallandi sig med ollu overdugan at taka þuilika stett. Erchibyskupinn sier nu, at hann stendr stadfastliga i moti, at hann færr med eingvm kosti af honum samþycki, ok gefr hann vpp enn vigir annan til byskups.

Sem hinn nyvigdi byskup kemr heim til sins stols, rada nockurir hans klerkar honum þat, at hann taki af Theophilo sitt valld ok skipi annan i hans stad. Sem byskupinn gerdi svo, hafdi Theophilus ecki annat at gera enn geyma sialfs sins godz, sidan hann let af hinu fyrra starfi. Slægr manzins ouin, siandi hann hofsamliga ok rettliga lifa fremiandi morg god verk, ǫfundar hann ok

tekr at freista hans hiarta med rǒngum hugrenningvm kueikiande med honum metnad ok agirni. Harmar hann sig nu fyrirsmadan ok suiptan sinne fyrri tign, gefr pukinn honum þat raad, at hann leiti helldr mannligs fulltings enn gudligs, ok girnizt helldr iardligrar ok hegomligrar tignar, þeirar sem skiott lidr, en himneskrar ok eilifrar, suo at hann bidr sier þar til fulltings af galldramonnum.

I þessi borg war einn ebreskr madr miok fiǒlkunnigr, sa sem marga menn hafdi adr suikit dreckiandi þa i grǒf eilifrar tapanar med sinum gǒlldrum. Theophilus tendradr medr falsligre dyrd ferr til iudans brennandi af girnd veralldligs metnadar, ok bidr inn at ganga i hans herbergi. Sem sa gudrækilige iudi sier hann miok ogladan, segiandi svo til hans: „Sakir huers komtu til min?“ Theophilus fellr til fota honum ok segir: „Ek bid, at þu hialpir mer, þui at minn byskup hefir fyrirsmad mik ok tekit af mer allan minn heidr ok æru.“ Judinn suarar: „Kom til min aa næstv nott aa þessi sǒmu tid, ok mvn ek leida þik til mins hǒfdingia, at hann hialpi þier til, at þu megir fa huat er þu villt.“ Theophilus fagnar miǒg, sem hann heyrir þetta, ok kom til iudans aa næstu nott. Sa bǒlvadi iudi leiddi hann vt af borginni segiandi til hans: „Ottazt ecki, huat er þu sier, eda huers haattar raust þu heyrir, ok warazt at gera krossmark fyrir þier.“ Hann heitr at gera svo. Þa synizt honum mikill fiǒldi huitklæddra manna, þeira sem hafa i hǒndum kertistikur medr logundum kertum. Þeir gerdu mikit hareyste ok kall. I milli þessa sat einn hǒfdingi aa stoli buinn sem konungr, þar var diǒfullinn ok hans þionar ohreinir andar. Hinn ebreski madr helldr i hǒnd Theophilo ok leidir hann aa þetta bǒluada þing. Hofdinginn spyrr hann: „Til huers leidir þu þenna mann til vor?“ Judinn segir: „Minn herra, hann er af settr allri sinne tign af sinum byskupi, ok þui beidizt hann at fa nockura

æru af ydr.“ Hǒfdinginn svarar: „Hversu ma ek gefa honum rentu, ef hann þionar sinum gudi. Enn ef hann girnizt at gerazt minn þionustumadr ok vill ganga i sueit med minum riddǒrum, mun ek hialpa honum til, at hann fai aptr sinn heidr enn meira enn fyrr, svo at hann megi yfir bioda alla menn i þessi borg, ok svo byskupinn.“ Hinn ebreski madr snyzt nu til þessa vesla manz Theophilum ok segir: „Heyrir þu, huat minn herra iatar þier?“ Hann segir: „Ek heyrir ok giarna vil ek gera, huat er hann bydr, at hann hialpi mer til at fa aptr mina hinv fyrre sæmd.“ Kysti hann aa fætr hǒfdingians ok bad hann þess sama. Hǒfdinginn segir til hins ebreska manz: „Neiti hann Kristi syni Marie ok sialfre henne, þuiat þau ero mer motstadlig, ok stadfesti med sinu brefi, at hann neitar honum medr ǫllu ok suo henne, mvn ek þa gefa honum, hvat er hann beidir af mer.“ Fiandinn geck þa inn i Theophilum, ok suaradi hann: „Ek nita Kristi ok hans modur.“ Þar med gerdi hann bref ok inzscigladi med sinu fingrgulli. Eptir þat foru iudinn ok Theophilus i brott gladir.

Byskupinn skiptir nu vm sinum hug eptir guds forsio, sem ek hyggr, ok kallar Theophilum til sin, ok skipar hann aptr i sinn fyrra stett, medr sæmd gefandi honum valld at skipa eptir sinum vilia bædi kirkiunnar eignum ok ollum þeim malum, sem dagliga koma til, suo at hann hafdi nu nærr helmingi meira valld ok heidr enn fyrr. Jatar byskupinn sig hafa misgert, er hann rak suo vitran mann ok sæmiliga personu brott af sinvm stett fyrir rog annara, ok skipadi þann i stadinn, sem werr var til fallinn ok minnr nytsamligr kirkiunne.

Sem Theophilus hefir aptr feingit sina fyrri þionustu, hefzt hann vpp med miklum heidr yfir alla menn i þeiri borg, suo at allir ottuduzt hann ok hlyddu honum sem sinum herra weitandi honum þionustu. Þessi boluadi ebreski madr for opt leyniliga til Theophilum ok

sagdi til hans: „Nu sier þu, huersu mikinn heidr ok skiota huggan þu hefir feingit af mer ok minum herra, sem þu beiddir.“ Hann segir: „Sannliga kennumzt ek þar medr, þaçkar ek ydr þat mikiliga.“ Sem hann hafdi vm litinn tima legit i þessi herfiligstu grof gudlegrar neitanar ok fyrirdæmiligri snǒru sinnar ofbelldi ok hræsni, minnizt hinn milldazti lausnare mannkynsins ok skapari allra hluta, er eigi vill dauda syndugs manz, helldr at hann snuizt til idranar ok leidrettizt ok lifi, hans hins fyrra lifs, ok huersu truliga hann hafdi fyrr þionad heilagri kirkiu ok hialpad fǒdurlausum eckium ok fatækum monnum fyrir guds kærleik, fyrirleit hann eigi sina skepnu, helldr sendi hann i hans hiarta medr gipt heilags anda vidrkomning ok synda idran. Huerfr hann nu aptr til sialfs sins ok tok þa sǒmu hofsemd ok litillæti, sem hann hafdi fyrrum, lægiandi sik i guds augliti, ok pinir medr sier þat sem hann hafdi misgert medr fǒstum, wǒkum, bænum ok odrum dygdarverkum. Sa hann nu ok taldi saman i sinu hugskoti, huersu hann hafdi sig rænt eilifre hialp, ok honum war nu ecki fyrir hendi vtan eilifar kualar, ok hans ǒnd mvni þegar, sem hon færi or likamanum, fara i þann elld, er alldri sloknar.

Sem hann setr þessa alla hluti fram fyrir sin hugskotzǒgv, ottazt hann aakafliga svo segiandi medr harmi ok beiskum grat: „Ek hinn veslugazti madr, huat hefir ek gert, huert megi ek þess fara þuingadr medr girndum ok blidu veralldarinnar, at ek megi hialpa minne ǒnd? huert mvn ek aumr ok syndugr flyia, er ek hefir nitad Kristi drottni minvm ok hans helguztu modur, ok ek veslugr gerdizt þræll diofulsins, gefandi mitt bref fyrir þann bǒluada kaupmala? Huerr mun sa madr vera, sem mik megi frelsa af valldi þess grimma hervikings? Wei mer veslugum, huat stodar mer stundligt eptirlæti ok metnadr þessar farsælulausu veralldar? Hǒrmuliga er ek suikinn af minv ofbelldi ok agirne. Wei mer veslum,

ek hefir tynt liosit ok fallit i myrkr, hǒrmuligt var, at ek girntumzt at selia mina ǒnd i heluitis kualir sakir hegomligra dyrda. Huern skal ek bidia fulltings, þar sem ek hefir nitad sialfum gudi minum lausnara? Wei mer, hǒrmuliga er ek fanginn, ek er sialfr suikari minnar heilsu. Wei mer, huat skal ek gera, huert skal ek fara, hueriu skal ek andsuara aa domsdegi, þa er oll manzins verk, ord ok hugrenningar werda opinber? Huat skal ek segia aa þeiri tid, sem rettlatir menn krunazt enn ek fyrirdæmumzt? Huerium skal ek treysta, þa er (ek) stendr fyrir þeim ogurliga konungsins domstoli? Huern skal ek bidia i þeiri ogn, þuiat þa mvn huer taka ǒmbun eptir sinum verdleikum. Huerr mvn mer myskunna, huerr mun mer hialpa? Sannliga sinnar eingi mer, þar sem einginn nægizt til at gera skynsemi fyrir sialfs sins verkum. Wei minne veslugri ǒnd, huersu hon er hertekin, ok huersu haatt hon hefir fallit, ok huersu i miklum saur lastanna hon velltizt! Wei mer veslum, at ek er svo suikinn ok vndirlagdr af sialfs mins illzku, at ek færr eigi vpprisit.“

Sem hann hefir leingi aasakat sina ǒnd medr þuilikum ordum ok mǒrgum ǒdrum, styrkti gud hans ǒnd med fullkominne von sinnar myskunnar, þuiat hann er svo milldr ok myskunnsamr, at hann fyrirlitr einga sina skepnu, helldr tekr hann blidliga ollum þeim, sem til hans vilia snuazt medr goduilia. Hann segir nu i sinu hiarta medr taarum tendradr hins helga anda gipt ok myskunn: „Þui at ek veit, at Kristr guds son er fæddr af heilagri ok skærri iungfru Marie, (en) ek veslugr hefir neitad vorum blezada herra Jesu Kristo eptir aaeggian þess illgiarna iuda, skal ek þo venda minv trausti til þeirar sǒmu dyrligstu guds modur heilagrar iungfru Marie, bidiandi til hennar af ollu hiarta med fǒstum, vǒkum ok dagligum bænum i hennar helgu musteri, þar til at ek megi fyrir hennar fullting fa guds myskunn.“ Ok enn sagdi hann: „Enn huersu ma ek medr minum sǒrgum

wǒrrum bidia hennar godgirnd mer fulltings, þuiat ek kenni mik þungliga hafa misgert mot henne? Huar skal ek hefia vpphaf minnar iatningar, eda huersu ma ek hræra mina sǒrgu tungu ok warrar henni til lofs? Ottazt ek vesall, at ef ek dirfizt þat at gera, at elldr kome af himne ok brenne mik kuikan, þuiat heimrinn mun eigi mega þola þa illa hluti, sem ek hefir gert mot minum milldazta lausnara. Nu hin veslugazta ǒnd, ris upp af þeim myrkrum, sem þik hafa fangit, ok fall fram bidiandi til guds modur, þuiat hon er mattug at græda þin siuku saar.“ Ok sem hann hugsar þessa luti, styrkizt hann ok fyrirlætr alla aahyggiu þessa heims, enn fellr fram medr ollum goduilia ok litilæti fyrir alltari hinnar skæruztu ok helguztu guds modur Marie, bidiande til hennar dag ok nott vtan aflat fastandi, ok vakti hueria nott, at hun þægi þat af gudi sinum millda syni, at hann mætti fa likn ok lausn af þeim hǒrmuliga glæp, sem hann hafdi gert gudi moti neitandi honum ok hans modur.

Sem hann hafdi aa þenna hatt verit aa bænum .xl. daga ok natta samfast, witrazt honum nærr midre nott su er ollum helpr, þeim er þurfandi ero, wegr þeira, er villtir ero, lausn hertekinna, huggan harmandi manna ok hid biartazta lios allra þeira, er i myrkrum ero, wor fru guds modir Maria, segiandi til hans: „Sakir huers dirfizt þu, madr, at bidia mik hialpar, þar sem þu hefir neitad minum kæra syni grædara heimsins ok mer, eda huersu ma ek bidia hann, at hann gefi þier vpp þa illa hluti, sem þu hefir gert mot honum? Hversu mega ek lita aasionu hins blezada ok hins rettlata mins sonar, þess er þu dirfdizt at neita, svo at ek bidi fyrir þier? Huersu mega ek hafa traust til at standa fyrir hans domstoli bidiandi hans millduztu godgirnd fyrir þeim, er gerizt gudnidingr ok bra sinne tru vid sinn herra ok lausnara? Eigi ma ek þola, at minn sæti son se suivirdr med nockurum meingerdum, enn þat kann vera, madr, at þær

syndir, sem þu hefir mot mer gert, mætti vppgefazt, sakir þess (at) ek elska miok kristna menn, einkanliga þa sem med rettri tru ok godum vilia sækia til mins musteris, þeim hialpar ek i ollum hlutum, fadmandi þa af modurligvm kærleik med armleggium mins traustz ok myskunnar, enn þa sem reidan gera son minn, vil ek eigi sia þa. Ok sakir þess er þier naudsynligt at bidia hans milldi med kostgæfi ok starfi ok vidrkomning hiartans, at þu megir fa hans blidu, þuiat eigi at eins er hann myskunsamr helldr er hann ok rettlatr domare.“ Theophilus suarar henne: „Sannliga, min fru, er iafnan ert blezud vmfram allar konur, þu ert hôfn ok skiol allra, er til þin flyia, ok hialp allz mannkyns. Ek veslugr kennizt vidr, at ek hefir hôrmuliga misgert vid þik ok þinn einka son worn herra, ok ek er eigi verdugr at fa myskunn, enn þuiat hann kallazt sialfr myskunnin, ok ek veit, at hans myskunn er yfir hans verk, ok ek hefir morg dæmi, huersu optligȧ hans milldi hefir myskunnat syndugum monnum, þeim er til hans hafa snuizt med fullkominne idran, treystizt ek fyrir þui at bidia til hans ok þin, min fru. Huersu mundi Niniuite hafa hialpazt, ef eigi myktizt reide guds vidr synda idran? Eigi mundi putan Raab hafa feingit myskunn, ef eigi væri idran þæg gudi. Eda huersu mundi ella Dauid konungr hafa hialpazt, er sidan hann hafdi tekit giôf spadomsanda medr riki yfir allt Israels folk. ok eptir þat sem gud bar honum vitni vm hans dyrdir, fell hann i pytt saurlifissins ok hrapadi i glæp hins versta manndraps, enn sem hann syndi sina idran med ordum ok verkum, feck hann eigi at eins likn allra sinna synda, helldr tok hann ok annan tima spadomsanda. Hinn (helgi) Petr hofdinge postolanna, hinn styrkazti stolpi kristninnar, huerium er gud gaf himinrikis lykla, neitadi Kristi eigi einn tima eda tuisuar helldr þrim sinnvm, enn sem hann idradizt ok gret beiskliga, feck hann myskunn sins glæps, ok þar med var hann skipadr hirdir ok hofdingi

drottinligrar hiardar. Eda huersu mundi Zacheus ranglatr hofdingi lensmanna Romveria hafa myskunn feingit, ef ecki stodadi idran? Eda huersu mætti hinn helgi Paulus hafa wordit af hinum grimazta ofridarmanne kristninnar hinn hæsti kennifadir ok predicare. Ciprianus framdi galldra ok gerdi marga illa hluti, suo at hann reist kuid aa þeim konum, sem olettar woro, enn med heilags anda gipt fyrirlet hann sina illzku ok tok skirn, ok eigi at eins feck hann lausn ok fyrirgefning allra sinna synda, helldr kristnadizt hann ok med helgu pislarvætti fyrir guds nafni. Nu sem ek hugleidir þessi dæmi ok morg aunnur, væntir ek, at gud mun heyra mina idran, ok þui bidr ek þina godgiornustu milldi, at þu virdizt til min at venda þinne hægri hendi, bidiandi mer myskunnar af þinum syni worum herra Jesu Kristo, widr huern ek syndugr hefir miog misgert."

Sem hann sagdi þessa hluti, taladi wor fru guds modir Maria, su sem er blezut medr ond ok likam, ok allt ma þiggia, þat sem hun vill bidia af gudi sinum syni, ok buin er at hialpa ollum þeim, er medr sanri idran vilia snua fra sinum syndum, ok segir til hans: „Jata mer medr ollu hiarta, at minn son, sa sem ek fæddi ok þu neitadir, er Kristr son guds lifanda, sa er koma mvn aa domsdegi at dæma lifandi menn ok dauda, ok þa mun ek bidia, at hann virdizt fyrir sina milldi at taka þig i sætt." Theophilus suarar: „Min fru, huersu ma ek veslugr hedan af iata þinum syni worum herra medr þeim sȯruga ok omillda mvnne, sem ek dirfdizt adr honum at nita, þuiat eigi at eins var ek suikinn medr skamsamligvm girndum þessar veralldar, helldr spilltizt ek med þui skadsamliga brefi, er i stodu þriu fyrirdæmilig ord, at ek nitada Kristi, þeim helga kross ok heilagri skirn, sem ek tok i fyrstu." Heilug guds modir Maria segir til hans: „Far þv til ok iata honum, þuiat hann er myskunnsamr, ok mvn hann blidkazt vid grat þinnar

idranar sem allra annarra, þeira er medr hreinu hiarta ok sannri yfirbot snuazt til hans. Fyrir þeira sakir villdi hann verandi sannr gud taka likam af mer eigi fyrirlatandi sinn guddom, at hann hialpadi rettliga syndugum monnum.“ Theofilus taladi þa þessi ord gratandi medr ollu litillæti ok godvilia, þeim er hann matti, ok sagdi: „Ek truir, ek lofa, ek dyrka einn gud i heilagri þrenningu, vorn herra Jesum Kristum son guds lifanda, þann sem fyrir allar alldir var fæddr ovmrædiliga af gudi fedr, enn aa siduztum timum weralldar let hann sier soma at taka aa sig vorn manndom ok var getinn af helgum anda ok fæddr af heilagri ok skærri iungfru Mariu, kom hann i þenna heim at leysa allt mannkynit af synd hins fysta manz. Ek iati ok, at hann (er) algerr gud ok madr, er virdizt at pinazt fyrir oss synduga menn ok þola af iudum hædilig ord, ok þeir hræktu i hans helgu asionu ok gafu honum stora pustra, hans blezudu hendr ok fætr voru þandar ok negldar aa tre hins helga kross, ok hann gaf sem godr hirdir sina ǫnd i dauda, at hann leysti synduga menn. Hann war i iǫrd grafinn, reis af dauda ok steig vpp til himins med þeim sama likam, er hann tok af þier, en skærazta ivngfru. hann mvn koma medr dyrd at dæma lifandi menn ok dauda, gialldandi huerium dyrd edr pinu eptir sinvm verdleikum, þarf þa eingan aakærumann, þuiat hann sier oll vor verk ok vort hiarta ok samuizku, aasakar huern vorn edr afsakar, sem elldrinn profar, huilik ero werk huers sem eins. Þessa hluti iatar ek med hiarta ok munni, ok þenna sama gud lofar ek ok vegsama med ollum kærleik hiartans. Ok medr iatning þessarrar truar, er ek helldr med ǫllu hiarta, bid ek þik, hin helgazta guds modir, at þu offrir mik þinum syni worum herra Jesu Kristo, ok eigi gerir þu ræka eda fyrirlitna mina bæn, þo at ek se syndugr ok hǫrmuliga suikinn, helldr leys mik af haska ok þeim glæpum, sem mik hafa bundit, suǒ liotliga sem ek hefir sialfan mik

suipt myskunn heilags anda.“ Ok sem hann hafdi sagt þessa hluti, talar til hans guds modir, su sem er won allra kristinna manna, lausn þeira, sem willtir ero, ok vegr allra þeira, sem hennar traust sækia, huggan fatækra ok medalgòngumadr milli guds ok manna, sem hon hafdi þegit þessa hans iatning ok yfirbot, segiandi til hans: „Sakir þinnar skirnar, er þu tokt, ok fyrir milldi vors herra mins sonar Jesu Kristz, ok þui at ek sampinumzt miòk ydr kristnum monnum, þa mvn ek bidia hann fyrir þier, fallandi til hans fota, at hann virdizt at taka þik i sætt wid sig.“ Sem Theophilus hafdi þessa vitran sed ok lysti af degi, huarf brutt fra honum guds modir Maria. Hann bidr nu med ollu kostgæfi til guds liostandi optliga aa iòrdina med sinum hnefum ok hòfdi ok war iafnan i þui helga musteri, aat eigi ne drack. Hann wòkuadi alla sina aasionu ok þann stad medr sinum taarum, ok for þadan alldri i brutt, siaandi medr sinum hugskotzaugum til hins biarta lios oumrædiligrar dyrdar, aasionu worrar fru hinnar dyrligstu guds modur Marie, bidiandi af henne sier myskunnar.

Saunn hialp ok milld huggan allra þeira, sem til hennar sækia, witrazt honum enn annan tima i þui biarta skye eda þoku, sem optliga tedizt vidr sancta sanctorum. Hun var med blidligri aasionu siaandi til hans gladliga ok sagdi med hofsamligri roddu til hans: „Guds madr, nu er þæg wordin þin idran, su er þu hefir ted skapara ok lausnara allra hluta, ok eptir þinne bæn hefir hann þegit þin taar ok heyrt þinar bænir, suo at þu færr myskunn, ef þu vardueitir allt til þins endadags allt þat, er þu hefir minum syne heitid til mins witnis.“ Theophilus suarar: „Min fru, sanliga skal ek hallda ok wardueita alla þa luti, sem þu hezt gudi minna uegna, ok ek treystandi þier ok þinu fulltingi skal ecki nidr fella af ollum þeim hlutum, sem ek het ok iatadi gudi. Kennizt ek nu fullkomliga vid, at þu ert hin mesta hialp allra

manna. Min fru ok hin kærazta mær, huerr mun sa vera, er þier treysti ok hafi fyrirdiarfazt, eda huerr mun sa fyrirlatinn hafa verit, sem godfvslega hefir bedit til þinnar milldi? Ok sakir þess bid ek syndugr ok omilldr oþrotnanda brunn þinnar milldi, at þu virdizt mer villtum ok suiknum at veita þina myskunn, þo at ek hafi hôrmuliga drekst i enum diupazta leirpytt minna synda. Angrar mina veslu ond nv mest vm þat rækiliga bref minnar neitingar, þat bôluada rit sem ek inscigladi minv fingrgulli, ok þui bid ek þina godgirnd, at þu hialpadir mer til aptr at fa þat sama bref af diôflinvm, er mik sueik svo hôrmuliga.“ Theophilus bad nu enn medr miklum grat ok harmi þria daga samfleytt þa sômu helgvztu guds modur Mariam, at hann mætti aptr fa þat suivirdliga bref.

Eptir þria daga vitrazt honum enn su wirduliga iungfru i draumi, hafandi med sier þat sama bref insciglat med vax, sem Theophilus hafdi feingit dioflinum, ok leggr aa briost honum sofanda. Sem hann stendr vpp, finnr hann brefit aa sinu briosti ok verdr miog gladr. Wm morgininn eptir war drottinsdagr, for Theophilus þa til þeirar kirkiu, sem byskupinn sông messu. Hafdi þangat sott allr lydr borgarinnar. Kom hann suo i kirkiuna, sem lesit war gudspiall, ok fell þegar til fota byskupinum iatandi fyrir honum sina illzku, ok sagdi, huersu hann hafdi suikinn verit af fyrr sôgdum galldramanne iudanum, ok huersu hormuliga hann hafdi gudi nitad sakir sins ofbelldis, eda huersu hann hafdi gefit sig dioflinum til þionustu at fa aptr falsliga dyrd þessarar veralldar, gefandi diôflinum þar til sitt bref medr inscigli. Eptir þat segir hann, huersu hann vendi sinne von til myskunnarbrunzins hinnar skæruztu iungfru ok guds modur Mariam, ok at hann feck fyrir hennar helgu verdleika ok bæn myskunn af gudi med taarum fullkominnar synda idranar. Hann sagdi ok, huersu hann feck þat bref medr insciglinv, sem sa omilldi kaupmali stod aa. Hann sagdi

þessa hluti suo opinberliga, at allir mattu heyra, þeir sem i kirkivnni voru. Eptir þat feck hann byskupi brefit ok bad hann lesa, suo at allir heyrdi. Lærdir ok leikir, kallar sem konur þôckudu gudi langa stund medr haarre roddu sina myskunn, er fyrir sina milldi virdizt at taka þa, er suo liotliga snuazt brutt fra honum, i sætt vidr sig, þegar sem þeir vilia venda sier til hans.

Sem hliod gafst, þackar byskupinn gudi medr miklum fagnadi suo segiandi til lydsins: „Komit allir, er aa gud truit, ok dyrkum allir samt milldi drottins vors Jesu Kristz, komit allir ok siaid dyrligar iarteignir, komit allir er Krist elskid, ok siaum, at hann girnizt eigi dauda syndugs manz, helldr at hann snuizt til idranar. Komit, minir brædr ok synir, ok siait, huersu mikit saunn synda idran vinnr, þuiat idranar tar taka i brutt reidi guds ok þuo af synda flecka, veitandi manninum fyrirgefning synda, leidandi hann til himneskrar dyrdar. Minir brædr, huerr mun sa vera dugandi madr, er eigi vndrazt oumrædiliga milldi guds ok hans helga kærleik, er hann hefir til worra syndugra kristinna manna. Guds vin Moyses fastadi .xl. daga, adr hann feingi af gudi þat helga lôgmal, sem sialfr gud skrifadi aa tueim tabulis. Þesse brodir wor feck ok aa .xl. daga aptr med fostum ok bænum þa fyrri myskunn, er hann hafdi tynt i sinne neiting, sem hann vakti i musteri sællar guds modur Marie. Gefum þui allir saman med honum lof worum gudi, er suo myskunnsamliga heyrdi idran þess, er til hans villdi snuazt fyrir bæn sinnar helguztu modur eilifrar iungfru Mariu, fyrir hueria gudlig milldi ok myskunn veitizt mannkyninu, hon er wor medalgongumadr ok sættir mennina wid gud, offrandi honum worar bænir, ok þiggr oss likn worra synda. Fyrir hana tokst af mannkyninu su bôluan, sem þat la vndir af synd hinna fyrstu manna, ok birtizt lios sanrar lausnar ok myskunnar (ok) tedizt. Minzt wor, hin helgazta guds modir, til þin sækium ver medr

hreinne tru, fyrirlat eigi þessa fatæku hiord, helldr bid þu fyrir henne til þins myskunsama sonar vors herra Jesu Kristz, er af þier tok mannligan likam, at hann wirdizt hana at vardueita i sinum otta af ollum andligum ok likamligum haska. Til þin vendum wer kristnir menn ollu woru trausti med gudi, til þin hefium ver vpp wor augu dag ok nott, fyrir þik heilsum ver ok dyrkum vorn herra Jesum Kristum, er af þier tok mannligan likam. Enn huat megi ek segia eda tala, þuiat ek veit eigi, huilikt lof eda dyrd ek ma gera þeim, sem af þier er fæddr. Sanliga ero mikil verk þin, drottinn, ok þrytr mitt hiarta ok tungu at telia dyrd þinna dygda. Sannliga ero mikil verk þin, drottinn, þessum vorum brodur heyrir þat, sem stendr i gudspiallinu, sem fadirinn sagdi til sins sonar: Takit, sagdi hann, hin bedztu klædi ok klædit hann, ok dragit fingrgull aa hans hǫnd ok skoklædi aa hans fætr, ok takit feitan kalf ok drepit, at ver gledjumzt ok etum hann, þuiat þessi wor brodir var daudr ok endrlifnadi, hann var tyndr ok er nu fundinn.“ Theophilus laa aa iordinne bidiandi til guds, medan byskupinn taladi þessa hluti. Eptir þetta baud hann honum vpp at standa, ok at hann skylldi brenna þat bǒluada ok rækiliga bref, suo at allr lydr sæi. Theophilus gerdi þat vtan alla duǒl. Sem lydrinn sa brenna þat skemmiliga bref, hofu allir upp kyrieleyson gratandi medr miklum fagnadi. Byskupinn giorir mark medr sinne hendi, at þeir skuli þegia ok segir suo: „Fridr se ydr.“ Eptir þat segir hann ut messuna.

Sem Theophilus hafdi eptir messuna tekit holld ok blod vors herra Jesu Kristz, skein hans aasiona sem sol. Allr lydr lofadi gud, þann sem einn saman gerir mikla hluti ok aagæta, er þeir sau suo skiott skipazt þessa manz aasionu, syngiandi þar med leingi lof himinrikis drottningu, er hann frelsti af þeiri fyrirdæmiligri villu. Hinn sæli Theophilus for nu til kirkiu guds modur Marie

i þann stad, sem honum hafdi vitrazt, ok var i þeim sama stad .vij. daga. Eptir þat heilsar hann ollum brædrum gefandi þeim fridarkoss, ok sem hann hefir skipt ollu sinu gozi med fatækum monnum, gefr hann sina ỏnd i valld heilagri guds þrenningu ok sælli Marie, er hann frelsti af diǒfuls valldi, fyllandi sitt lif i þeim sama stad, sem guds modir Maria vitradizt honum, ok for med farsæligum enda sialfum gudi veitanda til eilifrar dyrdar. Hans likami var grafinn i þeim sama stad, at hann bidi vpprisunnar, rennandi þa medr helgum monnum guds moti worum herra Jesu Kristo, sem hann kemr at dæma lifandi menn ok dauda, honum se lof ok dyrd med gudi fedr ok hinvm helga anda nu ok iafnan vm oendiligar alldir verallda. Amen.

II[1].

Wor frv frelsadi drottningu.

A nockurum tima var einn Romaborgar keisare sannr elskari almenniligrar trvar, ok þat sem hann trvdi fullgerdi hann med godvm verkvm. Guds milldi gaf honum þa husfru, sem var hin tignazta at ætt ok godum sidum ok hin sæmiligsta at allri likamligri fegrd. Þau wrdu eigi sigrud af liotri eda likamligri munut, helldr elskuduzt þau sætliga sin i millum hofsamliga ok rettliga med logligum hiuskap. Nu sem rikit magnadizt med godum fridi, nogligum audæfum ok allri farsælu vndir stiorn suo aagætra hofdingia, kom su hugsan i hiarta keisarans, at hann skylldi fara vida vm heiminn at vitia stadi heilagra manna. Fylldi hann nu aa vidrkuæmiligum tima þat, sem hann hafdi leingi haft i sinu hiarta. Ok sem hann hefir samþycki hier til af sinni eiginkonu, ferr hann brott ok færr henni i valld rikit ok brodur sinn, þann sem vngr war at alldri, enn hefir med sier marga mikils hattar hofdingia ok suo heimuliga menn. Þessi fyrr sagdr vngi madr brodir keisarans blektr af drottningarinnar

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 421—38.*

fegrd hitnar aakafliga af þeim elskuhuga, sem hann hafdi til hennar elsku. Ok þo at drottningin angradizt af þessu yfirvettugis, sem hun heyrdi þetta, let hun þat ecki i fyrstu aa sig finna, ok suarar þessum heimska vnga manni ecki suo hardliga, sem hann var verdr, segiandi at þess hattar hlut stendr henni eigi at lata eptir honum. Enn þuiat elskhuginn er, sem Salomon segir, suo styrkr sem daudi, tok hinn vngi madr at pinazt med meira bruna þessarrar liotligu astar, suo at naliga fyrirvard sig allr hans likami. Drottningin dictar med sier eitt vitrligt rad ok heitr þessum vnga manni, er blindadr var med rangre aast, at samþyckia hans vilia, enn þuiat hun vill med ollu fordazt þenna mikla glæp, let hun gera einn turn, ok sendi þangat tuo vnga menn ok tuær iungfrur at þiona brodur keisarans. En þat, sem þeim var naudsynligt at hafa, war dregit vpp med reipum. Sem sa dagr kom, er drottningin ok hinn vngi madr skylldu tuò ein samt fara i þenna turn, at hann gerdi med henni sinn vilia, fagnadi hann miok. Ok er þeim þotti vidrkuæmiligt til þessa, þa gengu þau upp vm gradur til dyranna aa turninum, ok for hann fyrir. Hann gengr inn, ok þegar er fyrir hleypt hurdinne. Enn þessi virduliga ok skæra drottning styrdi Romaborgar riki med fridi, til þess er keisarinn kom aptr.

Eptir lidin fim aar koma til drottningar þeir sendibodar, er segia keisarann skiott munu koma. Fagnar hon fyrir hardla miok ok ferr nu i mot med sæmd, ok hefir med sier tignuztu menn or borginni ok mest hattar klerka ok lætr bua sier herbergi fagrliga ok alla þa stadi, sem aa keisarans veg woru i borginni, hun let ok brodur konungsins litt forsialiga vt or turninum, at hann færi ok i moti keisaranum. Hann kom fyrri til keisarans en drottningin, ok rægdi hana alloheyriliga segiandi aa hana þann glæp, er hann war valldr. Hans brodir spurdi eptir, sakir huers hann war suo bleikr ok hui hans haar

var suo illa skapad ok orækt. Enn hann suarar med grat: „Minn kærazti brodir, hin wersta puta þin kona leitadi mer at koma i hordoms glæp med ser, er hun war med morgum wȯn at fremia, þuiat sidan þier forud brott, war einginn sa, er eigi wæri til reidu hennar putuliga fadmlag. Enn þui at ek matta eigi þola þat, huarf ek brott fra henni, ok byrgdi ek mik allt hier til i einum turn. Nu heyrir ydru keisaraligu valldi at varazt, at su omillda lettlætiskona, er sier hefir rangliga tekit konungliga tign, saurgi eigi medr kossi eda nockuru widrtali yduarn skærleik.“ Sem keisarinn heyrir þessa glæpi ser sagda, er hann vænti eigi af sinni gofguztu eiginkonu, er hans hiarta slegit med hinum sarazta harmi, suo at hann fellr til iardar, nær sem daudr væri. Hann stod vpp eptir eina tid dags, sem hann feck aptr sitt afl, war hann þa huggadr af sinum monnum ok steig aa hest sinn.

Hin trulyndazta drottning kom vm morgininn til sins bonda, fylgdu henni margir hofdingiar ok lydr borgarinnar. Enn er hun villdi hann fadma ok kyssa, sem werdugt war, slo hann hana i andlit, suo at hun fell med suiuirding. Keisarinn kallar nu til sin tuo þræla ok mælti: „Þuiat eigi heyrir at hafa nockud samtal eda kæru vid putuna, þa farit i skoginn, þar sem hann er þyckvastr, ok leidit hana med ydr ok halshoggvit þar.“ Mickill harmr! sa er saklaus var, er rangliga aasakadr af vondum manni, meinlaust blod er fyrirdæmt vtan sok. Drottningin er selld þionustumonnum, sv sem frials er þrælum, tigin er leidd af otignum, at hon se drepin med suerdi. Ok er þessi virduliga fru kom i þann stad, sem hana skylldi halshoggva, mæltu þrælarnir sin i milli vndrandi hennar fegrd: „Leggiumzt vid med henni, adr hon se drepin, þuiat eingi kona er henni fegri i heiminum.“ Enn sem þeir villdu þrongva henni hier til, sa hun til himins, bidiandi med hormuligri rodd ok miklum

grat, at gud ok iungfru Maria weitti henni hialp. Þa dualdi eigi elskari skirlifissins gud ok wina hreinleiks Maria at veita henni sitt fullting.

Einn mikils hattar madr ok wolldugr herra for med miklu foruneyti þann veg, sem nærr var þessum stad, hofdu þeir witiad kirkna heilagra guds postula Petri ok Pauli ok annara stada heilagra manna i Rom. Þeir heyra mikit kall ok haareysti i skoginn, hugdu þeir i fyrstu, at dyr nockud mundi wera fast i neti, ok foru þangat skiotliga. Drottningin tok nu skiott at mædazt, ok þrotnadi hennar afl, sem hun hafdi leingi warit sik fyrir þessum fulum þrælum. Enn er þeir saa herfiliga þræla hondla suo virduliga fru, drapu þeir þa þegar. Drottningin er eptir spurd gerla, huat kuenna hun er, eda hui suo hardliga war vid hana gert. Hun leynir sinni tign, enn bidr med litillæti, at þessi herra hafi hana med sier ok taki hana[1] sier til ambattar, sua at hun halldi sęmd sins skirlifis. Hann veiter henni giarna þessa bęn.

Drottningin ferr nu med herranum til hans heimilis. Hans husfru tok viðr henni með semð, ok fekk henni þeira einka sun, at hon fostraði hann ok fęddi. Sem hun hefer uið tekit smasueininum, geymer hun hans vandlegarr, enn þo at hun vęri hans moðer. Hun forðaðiz allt þat sem liotligt var, enn elskaði þat sem sęmilikt var, flyði alla lausung ok for optlega til kirkiu. Ho, huat mikil er slægð uuinarens. Sa sami illgiarni andi aaeggiari hordomsins let enn æigi af hennar at freista, ok matti med engum hętti hana sigra. Saa var einn riddari i hirð þersa hǫfðingia, er girntiz at faa aast þersar konu. Hann freistaði i fyrstu með bliðum orðum mǫrgum ok fǫgrum fyrirheitum, at hann mętti hana faa ser til eiginkonu. Hun segir sik elska hann með reinni aast saker elsku sins herra hans broður, enn neitar með ǫllu

[1] *Her begynder Fragm. g³, som lægges til Grund.*

at giptaz honum. Fra þersum tima tok sia vesli maðr at hugsa með seer, huat hann skylldi til fa, at þersor kona veri drepin eðr brott rekin, er hann ok hans orð uirði sua litils. Ok þuiat uuin meinleysissins hatar iafnan frelsi goðra manna, safnar þersi umilldi maðr saman i sinu hiarta morgvm glępum, ok þann, sem verstr var, valði hann at hafa frammi mot þersari konu. Eina natt vm myrknętti[1] for hann með diǫfuligri aeggian til þeirar sęngr, er su virðulega kona suaf i ok þat barn, er henni var a hendi folgit i hennar faðmi, hann skerr i sundr barkann smasueinsins [sonar sins brodur[2], enn let knifinn i hǫnd konunnar sofandi. Siaið nu, bręðr, þersi er Kayn annarr broðurdrępari, æigi minnr illzkufullr, ok sannlega er þersi verri enn Kayn, hann varð blektr með ǫfund ok drap einn saman[3] sinn brodur, enn sia drap sinn brodurson, til þess at saklaus kona væri drepin ok skirlif. Kain drap saklausan brodur vti aa akri, þessi drap sinn brodurson sofanda vm nott i sinne sæng. Vm alla hluti gerdi þessi verr enn Kain.

Konan vaknar vid þat, at blod þessa sueins, er drepinn var, rann vm alla sængina ok sialfrar hennar briost ok sidu. Verdr hun akafliga hrædd, ok er hun kallar gratandi sig vera vesla, stodu vpp fadir ok modir sveinsins, þuiat þau vnnu honum mikit, koma þau med liosi, þar sem sueinninn la. Warla ma segia hvilikan[4] harm ok sut þau ok allt þeira hyski fengu, þa er þau saa smasueininn hǫfutlausan ok knif i hendi konunni. Þersi glæpafulli manndrapari kom nu til steypandi fram morg hegomlig taar ok uilldi drepa þa, sem vuitandi var þersa glęps, ok sagði sua til broður sins: „Þu fęrðir hingat putu þa, sem fyrrum var fangin saker sinna illgiǫrða i ǫðru landi ok rettlega til dauða demd. Dauði þins sunar giǫrði hana uerðuga, at hun se brend i elldi. Sumr

[1] *Saal. D;* myrknętt *g.* [2] *[tilf. D.* [3] *Her ophører g³ 1ste Spalte.* [4] *Her begynder g³ 2den Spalte.*

lyðrinn fylgði orðum þersa glæpamannz, enn sumir hormuðu konuna með miklu kalli. Hinn tignazti herra ok hans uirðulega frv fyrirbuðu, at konan vęri drepin, ok letu þionostumenn sina flytia hana aa skipi um sio til annars landz, er þar var nęr. Su uirduliga fru for nu til siofar með þrælunum miǫk harmandi, steyptuz taarin yfer allt hennar andlit, ok hun reytti þat sęmilega haar af sinu hǫfði. Stigu þau ǫll samt aa skip. Enn sem hennar fǫrunautar komu fra landi, hugleiddu þeir hennar fegrð ok biðia hana samþykkia þeira vilia, at þeir leggiz með henni. Enn þuiat hun stoð i mot þeira uilia saker elsku skirlifissins, sǫgðu skipararner: „Kios annathuart at samþykkia oss eðr uer steypum þer i sioinn.“ Hon segir giarnara vilia lata sitt lif i siofar bylgium, enn samþykkia þeira illzkufullri beizlu. Þeir uenda þa vm sinu illzkufullu raaði ok fęrðu hana meðr guðs forsio aa eitt haatt sker, er stoð fyrir þeim i sionum.

Enn er þersi trulynda[1] frv hafdi þar uerit vm alla nottina ok matti ekki sofa, þuiat hun var miǫk medd af harmi ok þriggia daga fǫstu, þa sofnar hun litt i fyrstu sem dagar[2]. Henni witrazt virduligr madr i kuenmanz buningi ok aasionu, hennar andlit var vndarliga fagrt, sialldr augnanna skinu sem sol. Drottning dyrdar mælti til hennar: „Þui at þu hefir marga motstadliga hluti þolt sakir þess, at þv wardueittir trv heilags hiuskapar, heyrir, at oll freistne vondra manna se af þier tekin, ok allar þær meingerdir, sem þu hefir þolt, skulu vera opinberar. Tak gras þat, sem vndir hôfdi þier er, ok munu allir þeir likþrair menn, sem þu gefr þar af, heilir werda.“ Drottningin vaknar nu ok[3] uerðr miok glǫð af þersari vitran. Hun less saman grasit með goðuiliugum[4] bęnum, hun hafði æigi fyrr sieð nǫkkut gras likt þersu. Tekr hun af ser sina hanzka ok fyller þa með grasinu. A þriðiu tið dags

[1] ok gudi elskulig *tilf. D.* [2] *Her ender g^3 2den Spalte.* [3] *Her begynder g^3 3die Spalte.* [4] godum *D.*

foru menn aa skipi sem af guði sender nęr skerinu, ok er hon kallar aa þa, leggia þeir þar at, sem þeir sa sua virðulega konu illa stadda, samhǫrmuðu þeir henni ok toku hana til sin i skipit ok fluttu til hafnar. Þegar hun steig af skipinv, fann hun einn likþran mann hǫrmulegan at sia, tekr nǫkkurn part af grasinu ok steyter meðr uin ok gefr hinum likþra manni at drekka, varð hann þegar heill. Likþraer menn af ǫllu þvi heraði komu til hennar, sem þeir heyra þetta, fara aller þeir, er hun gefr at drekka af þersu grasi, heilir heim til sinna herbergia. Mikil fręgð for uiða um herut af þersi konu.

Hun kemr nu til þeirar borgar, er i var sa vmilldi maðr, er sinn broðursun hafði drepið i faðmi þersar drottningar, ok var þa uorðinn spillingi. Nu er epter leitat þersari konu, ok sem hun er fundin, er hun[1] leidd til þersa siuka mannz. Eingi af þui husi kendi hana, ok æigi helldr saa vaandi maðr. Broðer hins likþra mannz biðr hana mikillega, at hon hialpaði honum, ok huat er hon beiddiz skylldi hun þiggia i ǫmbun. Hun het at giǫra [hann heilan[2], ef hann iataði aaðr allar sinar synder fyrer henni ok .vij. mǫnnum. Ok er hinn siuki maðr iatar sinar synder, seger hann marga luti, en leyner þeim glęp, er hann hafði gort mot þersari konu. Hun seger sina lękning ekki mega stoða, ef hann leyner nǫkkurum sinum lesti. Þa męllti broðer hans, huers sun hann hafði drepit: „Minn broðer, birt nu þitt hiarta ok reinsa þat af ǫllum[3] syndum, ok þott þu hafir nockud illa gert vid mik, vil ek giarna allt fyrirlata þier.“ Hann grætr nu sarliga ok segir, huat hann hafdi gert. Sem herrann heyrir þetta, ottazt hann aakafliga, segiandi sik meira mist hafa ok meirr harma suo virduliga konu enn dauda sins sonar. Hun suaradi: „Herra, ek er su kona, skal ek nu eigi giallda illt i moti illu, helldr skal ek veita

[1] med langri bæn dugandi manna *tilf. D.* [2] [hans beizlu *D.* [3] *Her ender* g^3 *3die Spalte.*

goda hluti i mot illum hlutum. Enn er hun hefir gert hann heilan, bidr herrann, at hun skuli ok taka þann, er hun græddi, til eiginbonda. Hun vill ecki aa þat hlyda ok ferr i brott[1].

Græðer hun enn nǫkkura likþra menn, ok kemr i Romam, sua at eingi kenner hana. Hun uar nǫkkura daga i Rom ok giǫrði heila marga likþra menn. Broðer keisarans var lostinn hinni leiðiligztu likþra með rettri guðs hefnd. Enn er borgarmenn saa, at þersor kona gręddi af sua þungum krankleika marga menn með ǫðrum hętti, enn leknar voru vanir, sogðu þeir keisaranum, at ein kona var þar komin[2], su er i brott mętti taka likþra af broður hans. Keisarinn verdr miǫk feginn ok byðr, at hana skal leiða fyrir hann. Keisarinn segir sua til hennar: „Ef þu reinsar minn broður af likþra, skalt þu fa gott ok makligt verkkaup.“ Hun suarar: „Vtan kaup fekk ek þenna lut ok kauplaust skal ek gefa. Viti hann sik manu fa heilsv, ef hann iatar sinar syndir fyrir mer, pauanum, yðr ok ǫllum Romaborgar hǫfðingium nęr verandum, [alla sina glępi[3], ef hann uill heill uerða, ella man hann með ǫllu missa heilsu sins likams.“ Þersi kranki ungi maðr er beðinn af ǫllum, þeim er við eru, at hann leyni engum sinum syndum. Enn hann giǫrði opinbert með micklum kinnroða, huersu hann hafði gort alla luti mot [skirlifri ok um alla luti loflegrar minningar[3] drottninginni. Keisarinn grætr þa akaflega, slaandi með hnefum sitt briost ok sina asionu, ok segir sik uera veslan. Aller, þeir sem uið voru eðr heyrðu þersa luti, gretu ok minntuz aa þersa agiętu fru drottningina. Hun þolði æigi grat þeira ok harm, gręðer hun fyrst hinn unga mann, ok þa sagði hun: „[Ek er su drottning[4].“ Sem þetta heyriz, er æigi auðuellt at segia, huersu mikill fagnaðr[5] fylldi alla Romam. Keisarinn [vill taka hana ser til

[1] *Med dette Ord begynder g³ 4de Spalte.* [2] *tilf. D.* [3] [*mgl. D.*
[4] [*tilf. D.* [5] fognudr *D.*

eiginkonu, enn folkit til drottningar[1], sua sem gud hefði hana af dauða reist. Enn hun hafði ǫðru viss skipat með sialfri sér, ok sagði sua til herra pauans: „Minn herra, ek hefi heitit guði i minni nauð, at alldri siðan skal ek hafa karlmann, helldr skal ek hallda skirlifi[2] ok ganga i nunnuklaustr, mvn gud heimta aa domsdegi mina ond af þier, ef þu ottazt daudligan mann meirr enn gud, ok villt eigi klæda mik þui helga klædi, sem þeim lifnadi heyrir.“ Hinn helgi byskup blezar hana vtan duol ok sendir i systraklaustr ok færr henni þeira bunat, ok þui at hun vardveitti heilagt skirlifi, andadizt hun sætliga til eilifs lifs.

Wer vitum eigi, minir brædr hinir kæruztu, huilika ombun þeir fa i okominne verolld, sem hreinliga vardueita helgan hiuskap, enn þess væntum ver ok bidum, at ver faum hana i himinriki. Wer vitum, at mørgum hefir veitt verit mikil frægd ok dyrd af gudi þeim, er eigi villdu sorga helgan hiuskap, ok þoldu þeir þar fyrir marga motstadliga hluti. Þier hafit heyrt, huer ok huersu mikil brigsli Susanna husfrv Joachim þoldi af lygnum sorlifismonnum þeim gomlum domundum, ok huersu elskari skirlifissins ok helgari hreinleiksins frelsti hana fyrir sinn vin Danielem. Nu hofum ver sagt dyrd ok þol einnar drottningar, er bædi ma nytsamligt vera til eptirdæmis þeim, er nu lifa, ok þeim, er enn ero eigi fæddir.

B [3].

En hann ueitte henni þat er hon bad, hafande hana heim medr ser. Tok hans husfru sȯmiliga uidr henne faande sinn einka son henni til fostrs ok gȯmslu. En hon gȯmde ok uppfostrade sueininn medr sua myklu gaumgefe ok goduilia, at þoat hann ueri hennar eiginligr son, matti hon eighe betr ne framar gera. Hon flyde allan lausleika ok galȯyse, en uar oft at kirkiu ok firir

[1] [*saal. D;* ok folkit uill taka hana til drottningar honum *g.* [2] *Her ender g*[3]. [3] *Den samme Legende efter F. Begyndelsen mangler.*

ser bidiande. Hinn forne fiande, sem hann ser þat, leitar hann enn uidr af nyiu hennar at freista ok firirkoma a þenna hatt, at sa riddari, sem a gardenum uar, brodir þess uolldugha herra, er hon uar medr, lagde mykla elsku upp a hana, bidiande hennar med blidum ordum ok morghum firirheitum, sagdiz hana uilia med hiuskaplighu sambaṇde ser til husprỏyiu taka. Huerium hun suarade sua, sagdez hann elska medr reinne ast sakir sins brodur, en neitade fullkomliga honum at giptaz ne hans uilia gera her um.

Nu sem hann ser sik sua firirsmadan ok af henni suiuirdan, hugsar hann þegar at gera henni, huat illt er hann ma, ỏtlande henni firirkoma ok til dauda dregha, eina natt af sinne seng upstand(and)e ok þaghat til gangande, sem hon liggr ok smasuein(n)enn hans brodurson i hennar fadme, bỏde samt sofande. Sem hann ser þat, gripr hann þegar af fiandans aeggian nokkorn knif eda suerd, ok barka smasueins medr oghurlighum grimleik sundr snidande, ok þann sama knif i kononnar hende eftir lętr, ok sidan brott gangande. Ok sua sem blodet flytr um sengina, uaknar hon uidr mykinn otta ok rezlu flemsfull, ualla uitande, hueriu þetta mynde gegna, kallande harre roddu a fodur ok modur sueinsens. Sem þau koma med liose, sia þau skiotliga rỏdeligha syn ok ogurliga, huar þeira einka son liggr sua haduliga sem illmannligha leikenn, eftir þui sem fyr segir, ok þann sama knif i kononnar hende, sem þeira syni hafde at bana uordet. En huilikr harmr eda hugarsorg ifir þau kom ok þeira hyske, ma eige med ordum upptina. I þessu bili kom fram sa hinn glỏpafulli mandrapari, er þetta hafde gort, skrỏksamlig tar ifir þessum hinum dauda framhellande, synande sek til olikendiss þenna lut miok harma, leggiande þat til, at þesse hin saklausa kona ueri herfilighum dauda firirdỏmd ok kuik i ellde brend, segiande hana a sinni ǫttiord morghum illgiordum

i ueret uafda ok af þui til dauda dǒmda. En þesse hinn uolldughe herra ok hans husfru firirbudu nokkorum manne henne mein at gera eda til dauda dǒma, helldr badu þau nokkorum kaupmonnum medr hana til annara landa brott sigla.

Nu sem hon kemr til skips med þessum monnum miok sorgarfull sakir margra gagnstadligra luta, sigla þeir i haf medr hana. Sem þeir ero naliga i midiu hafe, siande hennar fegrd ok hǒues(k)likt atferde gerdu þeir henni tua koste, annathuart at hon samðykte þeira suiuirdlighum girndum ok fulri lostasemi, elligar kuodoz þeir mynde henne utbyrdiss kasta. En hon kuoz giarnsamlighar uilia i siofar diup helldr utkastaz, en þeira fulifi samdykkia. Sem þeir sia hennar stadfestu, skiota þeir henni upp i eitt sker, er þa at bar medr gudligri forsio, ok sua brott siglande. Uar hon i þessu skeri þriu dǒgr matlaus. Ok sem hun hafde sofnat einhuern morgin medr mikille sut ok ogledi, kemr til hennar uar fru sancta Maria himinrikis drottning sua seghiande: „Af þui at þu hefir marga gagnstadligha luti þolat firir rettri tru reinligs hiuskapar, skal oll motestadlig freistne medr ollu mote af þer brott huerfa, ok þer meingiordir, sem þu hefir uaskligha firir guds nafn þolat, munu skiot opinberaz. Tak nu þat sama gras, sem undir þinu hofde liggr, ok huer sem einn likþrar madr, sem þu gefr þar af at drekka, man i guds nafne heill uerda.“ Sem konan uaknar, glez hon hardla miok af þessari uitran ok syn, graset medr heiloghum bǒnum samanlesande ok sina glofa þar af fyllande.

En a enni settu stund dags ser hon nokkort skip medr gudligre forsio skamt þadan i fra sigla, a hueria sem hon hefir kallat, leggia þeir at skerinu. Ok sem þeir sia sua gofugliga personu sua hardligha stadda, harmande þat miok [fluttu þeir[1] hana til þeirar hafnar,

[1] [*saaledes rettet i selve Codex, først skrevet* flytiande.

sem gud hafde firir seet. Nu sem hon er a land komen, mòtir hon einum likþram manne ok tekr þegar nokkorn lut af þessu sama grase, ok sem hon hefir þat stòytt ok sundr malet, gefr hon honum þar af at drekka. En hann uerdr þegar heill af ollom krankleika. Af þessu fer hennar frògd uiða ok flygr, ok um sidir til þeirar borgar, sem sa hinn omillde mandrapare uar, er sinn brodurson drap i fadmė þessarar fru, ok þa likþrar uordenn eftir rettum guds dome. Sem hon kemr þar, er hon skiotliga til hins likþra mannz leidd af ongum manne kend. En brodir hins likþra bidr hana þrasamligha, at hon gròdde hann af þessarre sott, biodande henni i uerkalaun, huat er hon villde hellzt af honum þiggia. En hon sagdez hann mynde gròda, ef hann uillde sinna synda iatning firir henne ok siau monnum odrum gera.

Nu sem hann hefir marga luti sagt ok iattat, lòynande þeim ogurlighum glòp, er hann hafde uidr hana giort, segir hon sinn lòkedom honum ekke gagnaz, ef hann lòynir nokkorre sinne hofudsynd. Þa gengr at honum hans brodir, huers son er hann hafde drepit, bidiande hann birta sitt hiarta ok af ollom syndum reinsa, „ok ef þu hefir nokkot vidr mek brotit, segir hann, skal þer þat med ollo firirgefaz.“ I þessu fellr til med hinum likþra mykill gratr ok uidrkomning, ok segir þa allt hitt sanna, sem hann hafde gort ok mote þessarre uirduligri fru framfarit. Sem hann herrann hòyrir þessa luti, segir hann sek meir syrgia af brotthuarfe þessarar konu en af dauda sins sonar. Hon suarar: „Ek er su, minn herra, er þer talit af.“ Hann bidr hana þa dueliaz þar ok þenna sama sinn brodur, sem hon hafde gròtt, ser til husbonda taka. En hon neitande þui, for þadan til Romam, hueruetna likþra menn gròdande ollum monnum okunnig.

Seṁ hon kemr i borgina, gròdir hon þar marga siuka menn. Hefir ok keisarans brodir tekit þunga likþra af gudligre hefnd, ok miok sua at dauda kominn. Er

hon þegar til hans leidd ok af ongum manne kend. Gerir hon med sama hȩtte sem fyr, uiliande hann ekke fyr grôda, en hann segde adr til sinna synda herra pauanum ollum mesta hattar monnuḿ hiauerandum. Sem hann hefir sagt millim annara luta, huerso illmannligha hann hafde mote keisarans drotning framfarit, syrgir keisarenn hardla miok, sitt brioṡt ok asionu med gnefunum slaande ok sua seghiande: „Miok er ek sekr af minne giord uidr sialfan gud, uthellande saklausu blode minnar husfru medr rongum dome haduligs rops [1].“ Sem keisarinn talar þetta oft medr nogligum tarum mykils trega, ok allr lydrenn ut ifra harmar þetta miok, segir hon til sin, huerr hon er, grôdande adr keisarans brodur. Nu sem keisarenn hôyrir þessa luti ok allr lydrenn, fagnar hann miok, er hann ser sina drotning lifs uera, ok vill hana aftr taka i sitt hiuskapligt samband ok i þa sômd ok sælu, sem hon hafde adr haft. En hon bidr herra pauann mykiligha, at hann gefe henne heilagan nunnubunad, seghiande sek þui hafa i sinum þrôngingum gudi heitit at lifa reinligha undir heilaghum bunade ok ongum manne hedan af samtengiaz, felande honum a hende sina sal, ef hann uillde eige þetta gera sakir nokkorar elsku uidr keisarann eda otta, sua at hann elskade hann framar en gud. En at hôyrdri hennar stadfestu, klȩdir herra pauenn hana helgum bunade med sinne blezan, huern er hon hellt ok hafde alla sina ôfe medr gudlighum gôzskuuerkum gods sidferdiss.

III [2].

Vor frv gaf Johannes sina hond aptr.

A dogum Theodosij keisara hins ellra var Johannes prestr Damascenus. Hann nam af sinvm barndom girkar bækr, ok innan tolf aara hafdi hann nvmit vizku allra siav bokligra lista. Hann þionadi medr mikilli aluoru ok kærleika gudi ok hans modur Marie takandi munk-

[1] rofs *Cd.* [2] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 438—44.*

abvnad, ok gaf sik þar æfinliga gudi til þionustu skær iungfrv, þionandi þar drottningv meyianna, ok song henni þar dagliga tidir. Ok þegar sem hann war wigdr til prestz, song hann henni til lofs messor, hier med dictadi hann af henni orationes, antifonas, responsoria ok prosas, þat sem hann song henni til lofs med sætu hliodi aa hennar hatidum. Margir tignir menn senda honum sina sonu til læringar. Kendi hann þeim eigi at eins visdom veralldligrar speki, helldr ok þar med samdi hann þa til at ottazt ok elska gud ok hafa sæmiliga framferd vm alla hluti.

Einn dag sem hann war vtgenginn vm borgarinnar mvra medr sinvm skolaklerkvm sier til lettis ok skemtanar, kuomu at þeim ovorum̃ Saraceni med miklũ fiolda manna, hlaupandi aa þa eptir sinvm vana med ofridi. Þeir gripu þa ok fluttu med sier i Persidem. Sem þeir skiptu sinv herfangi, bar suo til, at einn af þeim, sa sem audgaztr war ok mest hattar, hlaut Johannem i sinn part. Enn þo at adrir væri lagdir i þrældom, var hann eptir guds wilia fyrir verdleik sællar guds modur Marie vel tekinn ok sæmiliga af hǒfdingianum. Þo at hann væri hertekinn, vanrækti hann eigi at giallda gudi skylldu sinnar þionustu, helldr bad hann dagliga med goduilia til guds ok hans modur Marie, mædandi sinn likam med fǒstum ok vokum. Sem hinn heidni madr hugleidir þessa hans godu framferd, vndrazt hann suo miok hans helga lifnad, at hann fyrirlætr nockut sinn grimleik, aa þann hatt sem aspis skridr vt af sinni holu, ef hann heyrir fogr songhliod. Gefr hofdinginn Jone nu orlof, at hann skal ganga lidugr vm hans holl ok herbergi. Ok einn dag talar hann suo til hans: „Heyr, minn kæri Johannes! Ek vndrazt miok þina vizku, huersu fagrliga þu kant dicta, huersu nytsamliga ok vel þu kant skrifa, huersu sætliga þu syngr, ok huat fagrliga hlioda þin songfæri, ok huersu sæmiliga framferd þu hefir med helgum lifnadi.

Ek aa mer einn vngan son, huern er ek elska eigi midr en sialfan mik. Bid ek, at þu takir hann til þin ok kennir honum bokligar listir ok leggir med ollu kostgæfi hug aa, at hann kunni þier sem likazt at dicta, rita, lesa ok syngia, at ef nockurn tima kann þat til bera, at þu verdir frials ok farir brott hedan, se þo oll þin kenning ok list til minningar eptir med oss.“ Johannes tok sakir goduilia ok hlydni sueininn til sin, ok kennir honum i fyrstu stafrof, ok innan fa aar gerdizt hann suo algiorr i vizku ok klerkdom, at huerr sa sem kunnigar woru bækr Johannes ok hans malsnilld, mundi eigi annat hyggia, enn þat sem þessi vngi madr dictadi, hefdi Johannes gert; hans letr matti eigi kenna fra letri Johannes; huat sem hann song, sa er heyrdi mundi þat segia, at eigi matti hann greina fra songhliodi Johannes.

Ok sakir þess at Johannes var konungligri tign vm marga hluti miok nytsamligr sakir sinnar vizku ok medferdar ok malsnilldar, giorir keisarinn Theodosius sendibod til þessa rika manz, sem Johannes er medr, ok bydr, at suo framt sem hann vill hallda sinu lifi, skal hann sem skiotazt senda Johannem keisaranum. Hann þorir med eingu moti at gera i mot bodi keisarans, ok þui sendir hann Johannem i Miklagard med sæmd. Keisarinn tekr wid honum med fagnadi ok skipar hann i eitt klaustr i borginni, at hann þioni þar naduliga gudi med brædrunum. Kemr hann optliga sialfr til hans, þiggiandi af honum rad vm stiorn rikisins ok adra hluti, þa sem hans ond woru nytsamligir.

At þessi guds madr Johannes væri enn til aukningar sinna verdleika svo profadr i elldi weralldligs ofridar ok likamligrar pinu, sem gull er skirt fyrir afli, þa tendrazt sa vngi madr, sem hann hafdi i Perside kent bædi at dicta ok skrifa ser likt, vpp med illzkufullum anda i mot Johanne. Þessi fyrr sagdi ungi madr dictar eitt bref ok skrifar med sinni hendi, sendandi þat leyn-

iliga i Constantinopolim, ok let þat leggia i þann stad i konungsins holl, at þat mætti skiott finnazt af keisaranum eda hans þionustumonnum. Þetta bref sagdi suo: „Sinum kæruztum vinum, þeim sem ero i Perside, heilsar Damascenus Johannes minztr allra munka. Witid, at keisarinn hefir allan sinn travstazta her brott sent i ymsa stadi at beriazt vid nalægar þiodir, er nu sialf borgin, i huerri er keisarinn sitr, ok allar nalægar borgir nærr eyddar, suo at fair menn ero i þeim, þeir sem stadina megi veria. Enn þui at þier erut vel fallnir til strids, þa komit ỏruggir ok eignizt karlmannliga vtan alla duol þann sigr, sem ydr er vissuliga buinn."

Sem sueinar keisarans finna brefit ok þat er vpplesit fyrir sialfum honum, segia allir þat, er heyra, at sa er þat gerdi er suikari ok landramadr. Þeir leita nu eptir, huerr vpphafsmadr er þessa suika, ok sem at er hugat, aa huern haatt dictat er, ok huersu skrifat er, segia suo allir keisaranum, at þetta hefir eingi gert annarr madr en Johannes Damascenus. Nu er eptir leitat, huar Johannes er, ok sem hann finzt, er hann tekinn ok leiddr til keisarans med miklum hardindum, sialfum honum miok vndranda, sakir huers allt folkit gerir suo mikit herhlaup med einu samþycki i mot honum, ok brigsludu honum segiandi til hans med grimligum ognum: "Þu ert eigi kennimadr helldr suikari, eigi munkr helldr nidingr." Ok ef þeir hefdi nad honum, mundu þeir vt hafa slitid hans augu. Keisarinn bydr, at hliod se gefit, ok eptir þat taladi hann suo andvarpandi med miklum harmi, ok segir: „Þu hinn illzkufulli madr Johannes hefir mer illa hluti golldit mot minum godum hlutum, ok gallt mer onga þock fyrir mina velgerninga. Þu hinn vesti Saracene hefir med fullkomnvm illuilia suikit þitt fostrland, viliandi brott taka af mer ok minum monnum þat frelsi, er gud gaf oss, ok ef þin illzka hefdi nockura framkuæmd, mundi ek med ollum minum monnum vera rekinn i hina verstu

vtlegd.“ Sem Johannes hefir sed þetta bref, suarar hann: „Minn herra, ek iati, at aa þessu brefi er minn letrshattr, ok þat er komponat aa þann hatt, sem ek er (vanr) at dicta, enn gud er vottr minn, at ek hefir þat eigi gert eda gera latid, ok eigi samuitandi verit, er þat var gert.“ Nu gerdi allr lydr mikinn okyrleik med haareysti, ok kolludu, at einkanliga sakir þess at audsynt var, at hann villdi leyna sannleikinum, skylldi hann vtan nockura duǫl sem skiotazt drepa. Domendrnir tala hier vm sin aa milli, ok semr þeim þat ollum, at sakir þess at hann var hinn fremsti vin keisarans, skylldi hann hallda sinu lifi, en su hond, er hann hafdi þenna glæp gert med skrifandi brefit, skylldi vera af hǫggin. Sem þetta var gert, þackar Johannes gudi, fyrir huers nafni hann þolir hraustliga þenna saarleik ok limalat aa sinum likam, ok harmadi meirr, at hann matti eigi hedan af færa gudi helga forn, en sin saar. Su hond, er af honum var hoggvin, var eptir keisarans bodi fest vpp i munklifi sialfs Johannes til vitnisburdar vm þenna mikla glæp.

Johannes gengr þegar, sem hann var handhoggvinn, fyrir likneski sinnar vnnostu iungfrv sancte Marie, ok er hann kemr þar, berar hann sitt saar ok rettir fram armlegginn, þann sem af var hogguin hondin, talandi suo litillatliga sem aasakandi hana med þessum hætti: „Min frv, þessi er ombun minna verdleika, þetta er verdkaup ok sæla (þinna) þionustumanna. Ok þo at þu, min frv, villdir mik syndugan pina, sem ek er verdugr, sakir hvers villdir þu þola, at saa minn limr, er einkanliga hefir þig haft til þionustu, væri med ollu afhoggvinn. Þessi sama hond skrifadi optliga þier til lofs fagra ymna ok songua med sætum hliodum, ok hon offradi gudi fodur optliga þier til sæmdar fyrir hialp allra syndugra manna hinn helgazta likama ok blod þins sonar vors lausnara Jesu Kristz.“ Ok sem hann taladi þat opt med miklum harmi, bar suo til eina nott, at hann mæddr

af þess hattar sut liggr i sinni. sæng sem huorki sofandi ne vakandi med ollu, þa vitrazt honum drottning meyianna Maria med miklu liosi ok gladri aasionu, huggandi hann med þessum ordum; „Huat gerir þu, minn traustazti ok trulyndazti sueinn?“ Hann suarar: „Min frv, sakir huers spyrr þu mik þess, sem þu veizt? Wil ek þess spyria, hvar þu vart, þa er ek þoldi þessa pinu. Se, min frv, hond þinna þiona, er af var hôggvin mer til svivirdingar ok enn helldr þer til smanar, (er) heingd vpp i kirkiu.“ Hun mælti: „Minn son! ver styrkr ok treyst drottni, sa sami, er allan manninn skapadi af eingu, ma aptr gefa þina hond.“ Sem hun hefir þetta talat, synizt honum sem hun fari til kirkiu, ok tekr brott hans hond, þa er þar heck, ok setr hondina vidr hans armlegg, grædandi hana þar wid aa litilli stundu med undarliga miukri aatekt ok godviliugri þionustu. Johannes þackar af ollu hiarta þessa lækning. Ok er dagr kom, stendr hann vpp ok kallar saman alla brædr ok syndi þeim sina hond, vekiandi þa vpp suo at dyrka gud fyrir sinar iarteignir. Eptir þat gengr hann til kirkiu, ok sem hann er skryddr, syngr hann hatidliga messu af vorri frv sælli guds modur ok iungfrv Marie.

Enn er keisarinn heyrir þessa iarteign, ferr hann þegar gangandi litillatliga til kirkiunnar, ok er hann kemr til Johannem, kyssir hann aa hans hond. Enn sidan sem hann hefir messuna vtsagt gudi til lofs ok hans modur, þa leitar keisarinn vandliga eptir, ef hann wissi nockurn þann mann, er kynni haatt aa at dicta bref eda skrifa honum likt. Johannes segir keisaranum af þeim vnga manni sinum lærisueini, ok sem eptir war leitad gerla þessum hlut, profadizt þetta satt vera.

B[1].

Af einum meistara.

A dogum Theodosij keisara uar nokkorr prestr Johan at nafne kalladr Doniacenus i borg þeiri, er

[1] *Samme Legende efter F.*

heitir Storulis. Hann nam i sinni barnôsku girzka tungu at tala, ok þa er hann uar tolf uetra, hafde hann nomet þęr siau hofudlistir, er heita liberales artes. Þesse same Johannes uar miok heitr i gudligri ast ok hans dyrligrar môdr gangande i klostr, ok tok munkligan bunad firir guds nafne medr hinu fegrsta reinlifi sins hugskotz ok likama, lesande dagligha uarar fru tidir med myklum athuga. Ok sem hann uar prestr vordinn, song hann oftliga henni lofmôssor, hvern tima er hann matte uidr komast. Her medr diktade hann uarre fru til lofs ok dyrdar margar bônir ok fagrar prosur ok antiphonas, syngiande þer at hennar hatidum medr sôtligri raust hins skirazta hiarta. Af þessu fengu margir uolldugir hofdingiar honum i hendr sina syni til kenzlu ok læringar, hueria er hann lærde eige at eins at boklighum stofum, nema enn helldr tôygde hann þa til gudligrar astar medr hôuesku sidferde.

A nokkorum deghi hafde þesse Johannes medr sinum lærisueinum gengit ut af borgarmurinum spazera miok ouarligha, ok sem þeir uoru utan borgar, komu at þeim ouarum þeir menn, er Sarraceni ero kalladir, gripande þa þegar ok medr ser heim hofdu. Ok sem þessir ręningiar skiptu þessu ranfengi sin i millim, bar sua til, at sa sem rikaztr uar af þeim, laut Johannem i sinn part, gerande miskunnsamligar uidr hann, en uidr adra uar gort, þui at þeir uoru settir i mykinn þreldom ok erfidi. Nu sem Johannes uar fangadr, hellt hann fram sinni ueniu i fostum, uokum ok heilagu bônahalldi, bidiande hiartaligha uara fru ser hialpar ok miskunnar. Ok sem þesse heidingi, er hann uar medr, sa hans sua sômiligt medrferde, tempradiz hann af þessu til meira mildleiks uidr Johannem, en hann uar uanr, gefande hann lidugan at spazera um sin herbyrgi, sem honum likade. Ok a nokkorum degi talade hann sua til hans: „Hæyr, minn kieri Johannes! margfalligha undraz ek þinn uitrleik,

hȯueskligha diktan ok nytsamligha skrifan ok sætleik orgnanda(!) lioda medr heilagri sidsemd ok godri firirætlan. Ek a mer einn son sialfum mer iamnkieran, af þui bidr ek, at þu lærir hann þinu dikte ok letre, lesa ok syngia, ok gerir hann sialfum þer sua likan i ollum uisdom ok uitrleik, at þo at þu farir frialsligha hedan i brott, mȯtte þin mentan ok uisdomr algiorliga medr honum eftir dueliaz.“ En Johannes tok litilatligha uidr smasueininum, kennande honum sua innan farra uetra allar .vii. hofudlistir, at þo at nokkor umhugsade meistarans ok lęrisueinsins malsnilldar dikt ok sęi letrsins form ok hȯyrde songsins liod, matte enge mismunr eda grein þeira i millim gerazt.

Eftir þetta sem Theodosius keisare agietrar minningar uissi vm herleiding þessa prestz Johannis, sampiniz hann honum her af, ok sa huersu nytsamligr hann matte honum uera til heilla rada af sinu heilagu lifi ok hȯueskum sidum medr nogri snild ok uizku. Firir þui sendir hann þegar bod þessum hofdingia, er Johannes uar med, at sua framt sem hann uillde hallda lifi ok peingum, skillde hann þenna mann sȯmiligha keisaranum senda. En af þui at hann þorde eighe mote keisarins(!) bode gera, let hann flytia Johannem keisarinum(!), er þenna tima sat i Myklagarde medr pris ok æru. Keisarinn tok hann hȯuesligha faande honum i hendr nokkort munklife, er i borginni stod, þeim til stiornar ok gæymslu, er þar gudi þionadu, komande þegat oftligha sialfr, tracterande uidr hann af rikisins stiorn ok um hialp sinnar salu uidr hann oftligha rȯdande.

En til þess at þesse hinn gode Johannes mȯtte profazt i sinni stadfestu, ok hans uerdleikr mȯtte aukazt, þa fylltiz hans lærisueinn af ofundaranda i mote honum, þann sem hann hafde i Persidalande lært ok kent ser sua likt at dikta ok rita, at eighe matte huart fra odru kenna, ok til Miklagardz medr ser haft, at hann gerde einn pistil eda bref ok kastade nidr i keisarans holl, þar

sem skiotazt matte finnaz, a þenna hatt sem her fylgir: „Kęrum uinum, þeim sem ero in Persida, sendir Johannes Doniacenus lægstr i munkatolu sina kuediu. Ydr se kunnigt, at keisarinn hefir brott sent hinn mesta styrk sins hers til imisligra bardagha uidr fiarlægar þiodir ok kongligha borg miok sua toma eftir sett. Nu af þui at þer erot uitrir, komed orugligha ok munud þer an duol hinn hæsta sigr fa.“

Eftir þetta uar þesse pistill af þionostomonnum funninn ok firir keisaranum upplesinn. Uar Johannes þegar gripinn ok firir keisarann haduliga dreginn ollu folkinu at kallanda, segiande þenna eighe munk uera helldr hinn uesta drottinssuikara. Ok eftir gott liod tok keisarinn sua til mals: „Hæyrd þu, hinn ueste ok hinn ranglatazte, minum ualgerningum miok oþakklátr! þu ombunadir illu gott, hinn illgiarne falsare! ok þat sem þu mattir at gera, hefir þu þina fostriord ok uart frelsi i hina úerstu hertekning framsellt.“ Synande honum brefit. En Johannes suarade sua: „Sannligha, herra, kennir ek her form mins diktz ok mynd mins letrs, enn þat ueit gud, at þetta bref gerde ek medr ongu mote.“ Eftir þetta kalla allir, at hann uili sannyndum nidri hallda, ok hann skyli til dauda dôma. En um sidir uar þat dômt af nokkorum domarum, at þar sem hann hafde keisarans uinr ok radgiafe uerit, skillde (hann) eighe til dauda dæmaz, nema helldr su hond, er þenna glôp hafde gort, skillde af honum uera snidin. Ok sem þat uar giort, gerde Johannes gudi margfalldar þakkir af uerk sarsins ok limsins afhoggi, syrgiande þo nokkot sua, er hann matte eighe heilagt môssuembette gudi til dyrdar fram flytia. En hans hond lét keisarinn upp festa i kirkiu þess munklifiss, er Johannes styrde, honum til hadungar ok uitnis þessa glôps.

Sem Johannes ser þetta gengir(!) hann fram firir likneski uarrar fru afhyliande sitt sar ok sinn handarstubb medr

þessum ordum framrettande: „Se her nu, min drottning, ambanir uarra uerdleika, ok se her sęlu þinna þionostomanna! Makliga bardir þu mik med bardoghum firir minar syndir, en hui lofadir þu tol þins embęttis medr ollu af snidaz, þa hond er iamnan uar uon at rita þer ymna ok lofsonga, ok gudi fedr likam ok blod þins sonar þer til dyrdar en mer til syndalausnar iduligha ofrade.“ Ok sem hann hafde þessa luti iduligha medr tarum talat, bar sua til a einni nott, er hann la i sinni seng eighe medr ollu uakande, at himinrikiss drotning uar fru sancta Maria medr myklo liose ok gladligri ạsiono kom til hans huggande hann med þuilikum ordum: „Huat gerir þu, minn hinn trulynde smasueinn?“ Hann suarar: „Hui spyr þu sua, min fru? Ek spyr þik, hin sôtazta drotning, medan ek þolde þessa luti, huar uart þu, eda huat gerdir þu? Se nu, huar hangir handleggr þins þionostomannz, eighe at eins mer til skemdar nema iamual þer til suiuirdingar.“ Þa suarade honum uar fru: „Styrkz þu, sonr, i þinum drotne, þuiat sa hinn same ma þer þina hond aftr gefa, er mannin(n) skapade af ongu efne.“ Ok i þessu bili syndiz honum uar fru fara til kirkiunnar, ok hans hond med ser aftr hafa ok a einu augabragde sinum likama samtengia. En hann gerde gudi ok uarre fru sancte Marie margfalldar þakkir, sem uert uar, firir þenna ualgerning, synande brôdrunum um morgeninn eftir sina hond sua fagrligha sem stormerkiligha grôdda, bidiande þa medr ser gudlig stormerke dyrka ok uegsama, ok for þegar til at syngia uarre fru hatidliga lofmôssu medr harri raust ok fogrum skruda.

Ok sem keisarinn hôyrir þessa iarteign, fellr hann allr medr sut ok tarum til fota þessa guds uinar Johannis, minnandiz uidr þa somu hans hond, er hann hafde adr af hogga latit. Ok at lokinni môssunni spyrr hann eftir miok þrasamligha, ef hann uissi nokkorn þann mann, er honum uęri likr i dikte ok letre. En Johannes sagde

keisaranum hitt sannazta um þetta mal, ok uoru sidan i alla stade iafngodir uinir, sem adr hofdu þeir uerit.

IV [1].

Husfrv atti barn med syni sinum.

Nockur rikr husbondi var i Roma, hann atti ser vitra ok sæmiliga eiginkonu. Huortueggia þeira var gofugt at ætt, enn gofgara at godum sidum. Þeim gengu nærr allir hlutir eptir sinum vilia, vtan saa einn, er þau gatu ecki barn sin i milli. Þav snerv nv til traustz gudligrar myskunnar ok badu til guds, at hann veitti þeim huggan ok þav gæti ser erfingia. Gera þau dagliga storar olmosur fatækum monnum fyrir guds nafni ok gafu sik ok allt sitt efni gudi i valld. Hann leit þeira angr ok heyrdi þeira bon ok gaf konunni getnad, fæddi hon son.

Sem hann er fæddr, er gerr suo sæmilig veizla sem i mot einum konungi, þar ero allzkyns leikar ok songfæri. Sem þessi pilltr vex upp, elskar fadir hans hann miok, ok sem nockut minkazt guds elska ok verdr minna vird enn likamligr kærleikr, þa gerir madrinn eigi svo optliga gudi þackir; sem vera skylldi, ok gefr sik eigi med suo miklum goduilia gudi i valld sem fyrr, dyrkandi eigi sem hann er skylldugr þann, sem honum gefr alla goda hluti. Wid þetta kennizt sia godi madr, ok huerfr aptr til sialfs sins med vidrkomning hiartans ok vill eigi lata vera opindan oskærleik likamligrar astar. Ser hann, at manninum er ecki rett at elska med ollu hiarta nema einn gud, ok fyrir þvi stadfestir hann med ser, at hann skal fyrirlata sinn son ok alla likamliga hluti, at hann megi þui frialsligar samteingiazt gudi, takandi ser vængi (ok) fliugandi sem ein dufa i vtlend herut eda i þa eydimork, sem eigi væri manna bygd, þar sem hann væri ollum okunnr ok mætti lifa fatækliga, vardveitandi þar styrkleik hins innra skærleiks ok fridar. Enn þuiat hann matti eigi eptir guds logum skiliazt vid sina husfrv vtan hennar

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 157—169 og 444—453.*

samþycki ok vilia, segir hann henni sina fyriraetlan ok bidr hana þat stadfesta med sinv samþycki. Ok þo at henni þætti þetta mikill harmr, ok tæki þungliga i fystu, gaf hun samþycki til eptir hans bæn, ok sagdi suo med grati beriandi aa sitt briost: „Þo at mer þicki þungt at missa þinnar sætuztu naavistu, hefir mitt sorgfulla hiarta þa eina huggan, at þu elskar eigi nockurn daudligan mann, suo at sakir þess lætr þu mik eina, helldr sialfan vorn herra Jesum Kristum. Þicki mer enskis verd oll audæfi ok dyrd heimsins hia þui sem at missa þinnar samuistu, enn þviat ek veit, at sa lifnadr, sem þu girnizt til, er hinn helgazti, þoat mer sie þat erfitt, þa gef ek þig vpp frialsan, suo þo at þu minnizt min iafnan med hreinni ast.“ Sem hann ferr brott, skiptir hann ollu þeira godzi i þria stadi, gefr einn hlutinn kirkium ok fatækum monnum, enn tuo hluti lætr hann hafa son sinn ok husfrv. Eptir þat ferr hann brott takandi aa sik sialfviliugr vtlegd, fagnandi i sinni samvizku, er hann matti sik vega aa lostunum frials ok lidugr af allri iardlegri aahyggiu.

Þessi goda kona, sem hun er nu frelst af sambandi karlmanzins, gerdi sik þui framar liduga at hugleida þa hluti, sem guds voru, gerandi fatækum monnum fagrar olmusur med miklum frialsleika. Hun vendir nu allri sinni ast til sins einka sonar, ok sidan hann var vandr af briosti ok vǒggv, fædir hun hann ok geymir sialf miok vandliga ok rikuliga. Allan daginn var hann annathuort i fadmi sinnar modur ella aa hennar oxl, hueria nott la hann i milli hennar briosta, ok aa ongri stund matti hun ominnig vera hans elsku. Enn sem langr timi leid, ok hann gerdizt vaxinn madr, let hun hann þo liggia i sinni sæng i sinum fadmi ok kysti hann iafnliga sætliga. Enn likamlig ast, ef hennar er illa gætt, snyzt opt i mikinn haska ok (til) syndar. Hun verdr bundin i suo þungri diofulsins snoru, at hun hefir sinn son i stad eiginbonda.

Ok sem su vesla modir hefir getit barn med sinum eiginsyni ok vordit kvidug af sialfrar sinnar frioi, verdr hun þrongd med miklum harm i hiartanu, enn i likamanum med saarleikanum. Ok af þeiri skômm ok kinnroda, sem hun vissi sik mundu fa fyrir monnum, ok þar med af harmi hiartans ok saarleika likamsins fellr hun miok suo i oruilnan. Sem hana reidir i þessum bylgium sinnar vesaldar, treystir hun þo aa nadir gudligrar milldi, ok let eigi af at fasta ok vaka med iduligvm olmosvgerdum. Hun færr ser þess hattar klædi, at ecki matti sia digrleika aa henni, enn med falsligri gledi sinnar aasionu ok vidrbragdz leynir hun harm sins hiarta.

Nu kom sa dagr, sem hun mundi fæda barn. Hafdi hun þa mikinn krankleika i likaminum, enn miklu meira i huginum, otti ok skomm skylldudu saarleikann ok harminn at þeigia, enn sorg ok pina naudgadi henni at grata. Enn þuiat hun þordi þenna glæp fyrir engum at iata, willdi hun engan af sinum heimoligum monnum hafa hia ser, suo at vissi hennar krankleika, ok suo fædir hun þann vesla son, sem þegar i sinni fæding feck daudann ok i upphafi sins lifs endadag. Þuiat þessi modir, sem var grimmari en þat dyr, er tigris heitir, tok þegar sinn burd, sem hann var varla fæddr, ok kyrkti hann. Eptir þat kastadi hun hans likam i eitt gangtun, veitandi sialf sinv afkvæmi suo skemiligan groft. Var sia hormuligr glæpr leyndr fyrir ollum monnum. Þessarri aumu konu nægizt enn eigi tuifalldr glæpr saurlifis ok manndraps, helldr leggr hun enn til hinn þridia hverfandi aptr til somu syndar.

Þo at þessi synd leyndizt fyrir monnum, er hun opinber fyrir dioflinvm, af huers aaeggian konan gerdi þenna glæp, ok þordi eigi at iata fyrir sinum skriptafodur. Enn þuiat hôfdingi heimsins hellt ond þessarrar konu sem hertekna i sinv valldi, hugdizt hann ok eigi sidr skulu vinna pris aa hennar likam, vill hann strida

aa þessa med ollum sinum grimleik, er honum hafdi adr þionat i syndinni. Enn þui tekr fiandinn aa sik sem buning eins skolaklerks ok kemr i Romam. Hann gengr inn i holl keisarans ok heilsadi aa hann ok hans hofdingia, þa sem med honum voru. Sem hann er eptir spurdr, huerr hann er, segizt hann vera einn skolaklerkr einkanliga vis til allra lista ok ritninga, segizt hann engan vita ser visara eda iafnan, þann er suo vel kunni leysa vandar spurningar eda segia leynda hluti, „ok at þier profit uissuliga mina list ok klerkdom, þa segi huerr ydvar, huers hann hefir mist, suo at stolit var fra honum, ok skal ek syna honum, hverr velldr þeim þiofnadi.“ Segia nu margir honum, huers mist hafa, enn hann gefr huerium þeira þau suor, sem þeir profa saunn vera, segiandi huerr sekr var þess stuldar, þo at sa þiofr væri brott. Sem þuilikir hlutir sogduzt af þessum nyia spamanni, sotti aa hans fund bædi vtlendzkir ok innlendzkir menn. Flydu þiofarnir[1] annathuort brott ella letu af at stela. Klerkrinn er sakir þessara hluta vel tekinn af konunginum ok hans monnum, þuiat hann gelldr morgu folki aptr sinn skada, ok margir, þeir sem adr synduzt saklausir, verda nu sakadir.

Ok einn tima sem konungrinn ok hans menn ero vid, talar hann suo fyrir folkinu: „Ef þier heitid, at þier skulut at geyma ok trva fullkomliga, mun ek segia ydr vndarliga hluti ok þa, sem ydr munv otruanligir þickia. Var þat grimligt at gera, enn hrædiligt at heyra, er þat mikil guds myskunn, er þier hafit eigi allir tapazt, ok Romaborg hefir eigi oll rapat til iardar eda snvizt vm, þuiat i henni hefir nyliga verit framidr hinn rækiligazti glæpr. Su kona sem þier kallit vera hina helguztu i þessarri borg, su er ser hefir aflat mikit lof med hegomligri dyrd, tiaandi sin godverk ok olmusugerdir fyrir monnum vti aa strætum yduarrar borgar, hvn er glæpafull

[1] þeir *Cd.*

ok grimmari huerri konu, þuiat þann son, sem hun gat med sinum eiginsyni, hefir hun drepit med sinum hondum, ok kastadi honum sidan i gangtun, at hann væri eigi fundinn."

Allir verda i fystu nærr okueda vid þetta ok sogdu suo: „Lasta þu eigi herbergi hreinleikans ok musteri milldinnar. Margar konur sofnudu saman audæfi dygdanna, enn þessi hefir ein eignazt allar þær dygdir." Klerkrinn mælti: „Suo er nu, sem ek sagdi, at þier mundut varla vilia trva mer. Komi nu af þui hier sia kona, ok se her profut. Latid þier bua stort baal vti aa midiu stræti, ok ef þessi glæpr verdr profadr aa hana, ella gangi hun sialf vid, se hun þar brend kuik. Enn ef hun er eigi sonn at, takit mik ok kastid mer i midian elldinn, suo at minar hendr se bundnar aa bak aptr." Konungi ok hans radi likar, at suo se, ok sendir sina þionustumenn, at þessi kona se leidd i konungsins holl sæmiliga. Allir standa vpp aa moti henni, sem hun kemr i hollina, sialfr konungrinn lætr bua henni sæti ok bydr henni at sitia. Ok sem allir þegia, taladi hann til hennar ok segir: „Wer truum, at þu mvnt heyrt hafa af þessum spamanni, sem gud hefir vppvakit til hialpar Romaborgar þiod. Enn þat hormum ver miok, at hann aasakar þig vm marga hluti, ok hann segir þa hluti aa þig, sem oss þickia miok otrvligir. Jata nu, ef þu hefir gert þessa synd, ok ger dyrd gudi, ella hreinsa þik med logum af þessum glæp, sem aa þik er borinn." Hun þegir vm stund, gefandi allt sitt mal gudi i valld. Ok sem hun er lærd ok styrkt med smurning þess anda, sem manninum kennir alla vizku, suarar hun: „Minn herra, þier siait, at mer einum kvennmanni er omoguligt at suara þessarri sok, er suo er þung, fyrir ydr ok ydrum hofdingium, suo at ek hugsi mik eigi adr vm, hversu ek ma vidrkuæmiliga ok skynsamliga sanna mitt mal, þuiat hinn visi madrinn kennir, at madr geri ecki þat, at hann

siai sik eigi adr vel fyrir.“ Konungrinn veitir henni þetta blidliga ok bidr hana fara i guds fridi. Ok sem hun hefir fengit þessi frest, ferr hun brott, treystandi eigi mannligri hialp, helldr vendir hun sinu trausti af ollu hiarta med fullkominni idran til Kristz.

Þa sat i postoligu sæti virduligr herra ok fadir, er Lucianus het eda Lucius. Hun fell til fota honum med miklvm trega hiartans, steypandi fram morgvm taarum, ok segir honum sina vesold, iatandi fyrir honum sina sekt. Hun slitr sin klædi ok reytir haarit bidiandi, at med fodurligri milldi legdi hann þat raad aa med henni, er saar hennar siuku samvizku mætti grædazt med guds myskunn fyrir læknidom hialpsamligrar idranar. Enn sem hann ser med henni fullkomna audmykt ok vidrkomning hiartans, sampinizt hans milldi af ollu hiarta hennar vesold ok heitr henni treystandi aa guds myskunn, at hun ma fa likn sinna synda ok hallda sinv lifi, suo segiandi: „Min andlig dottir, ver orugg i þui ok trv fullkomliga, at miklu er meiri milldi guds fodur i himinriki enn nockur synd, ok þui skal madrinn alldri oruilnazt hans myskunnar, ef hann vill idrazt, huersu syndugr sem hann er, þuiat Petrvs feck fyrir sinn grat eigi at eins likn syndarinnar, helldr ok þar med postola tign, ok Maria Magdalena var fyrir sin taar hreinsut af ollum syndvm; suo ok ǫnnur Maria egipzka feck likn sinna synda fyrir bæn hinnar virduliguztu himinrikis drottningar guds modur eilifrar iungfrv Marie, sem hun bad til guds fyrir hennar likneski. Legg ek þat til med þier, at þu kallir einkanliga næst gudi aa Mariam modur Jesv ok bidir til hennar dagliga med ollum goduilia hiartans, þuiat hun er ollum helgum monnum uolldugari ok þiggr af sinum syni, hvat er hun vill, ok þo at hon riki i himinrikis hæd, er hun suo full med myskunn, at hun fyrirsmaar eigi at hialpa syndugum monnum. Er hun ein oruggr umbodsmadr at sætta oss vid sinn son, ok

fyrir hana hofum ver fengit eilifa hialp. Eigi vil ek, min sæta dottir, nu at sinni leggia miklar skriptir aa þik, þuiat timinn er skammr, skaltu segia drottinliga bæn Pater Noster, bidiandi at gud leysi þik af þessi synd.“ Konan styrktizt nu miok i huginum af þuilikum fortolum hins helgazta fodur pafans, ok hefr vpp sinar hendr til himins en hiartat til Mariam, bidiandi hana med miklum grat, at hun mætti fyrir hennar bæn frialsazt af aakæru sins motstodumanz ok af allri skomm þessa glæps fyrir monnum.

Hun ferr nu aa tilskipudum degi med sinum heimuligum monnum til hallar konungsins. Var allt hennar traust ok hialp aa gudligri myskunn, ok einkanliga vænti hennar hiarta ser myskvnnar af Mariv. Modir myskunnar matti eigi sina milldi fra hallda at vera nærr suo hormuligum grat ok aakalli þessarrar idrandi konu, hellpr hun henni med osyniligri nærrveru sins velldis, ok stod med þeiri, sem ella hefdi vordit sek fyrir domstoli iardligs domanda. Fyrr sogd kona geck inn i hollina med sinum sæla fylgiara. Konungrinn ok allr lydr tekr sæmiliga vid henni, ok sem hun hefir sezt i þat virduliga sæti, sem henni var buit, sia allir til hennar. Ok sem allir menn þegia bidiandi at heyra þessa hordu kæru, segir konungrinn til klerksins: „Se, þessi frv, sem þu hropadir, er nu her. Seg, ef þu hefir nockut at kæra aa hana.“ Klerkrinn ser lengi aa hana ok vndrazt, hver þessi mvn vera. Ok sem menn bidia hann eigi þeigia, segir hann: „Eigi er þessi su sorlifiskona ok manndrapari, sem ek kærdi aa, þessi kona er god ok heilỏg, sannliga var hun eigi hin sama sem fyrr, helldr aunnur, þuiat hvn var umvend fyrir myskunn heilags anda.“ Enn mælti þessi spamadr: „Sia frv er hin dyrdligsta milli þeira, sem fæddar ero i Jherusalem, þessi er su sem vpp steig af eydimork veralldarinnar full med fagnadi stydiandi sik vid sina vinu. Ek ser nu þann hlut, sem ek ottumzt at segia, enn ek ma eigi þegia yfir, Maria modir

Jesv Kristz stendr fyrir henni, huggar hana ok vardveitir.“ Allir verda miok ottafullir, er þetta heyra, ok gera mark hins helga kross i sinum ennum. Diofullinn ma eigi standazt krapt marks vors lausnara ok huerfr brott sem reykr fra þeira augum.

Allt folk fagnar miok, sem heyrir þenna hlut, lofandi himinrikis drottningu Mariam. War þessi fyrr sogd kona suo frelst af sinni synd, þeiri sem hun vissi i sinv hiarta sanna vera, ok þar med af allri ofrægd fyrir monnum. Snerizt þa fyrir fullting guds modur hennar harmr i fagnad, þuiat allir lofa hennar framferd ok hyggia hana vera osanna þessa hlutar, sidan þeir saa fullkomliga velar diofulsins.

Þessi frasogn ma oss vera miok nytsamlig, megum ver hier af sia, huat fullkomin idran vinnr manninum, ok at eingi skylldi oruilnazt guds myskunnar, þo at syndugr se, þuiat hans milldi er miklu meiri, enn nockur megi hyggia. Hier af ma ok skilia, hversu miok heilog Maria sampinizt syndugvm monnum, þuiat hun er hialp ok skiol allra þeira, sem hana bidia myskunnar med hreinu hiarta. Ok þo at hun elski miok allt mannkynit, þa er trvligt, at hun elski einkanliga þa slekt, sem hun er af, ok hialpi giarna konunum. Ok med þui at gud hefir skipat hana sem himinrikis port, þa bidium ver iafnliga, at hun virdizt med sinni milldi at leida oss inn i eilifa dyrd ok gefi oss med ser at vera, þar sem hon rikir med sinum syni, honum se lof ok dyrd vm allar alldir. Amen.

B[1].

Af suikum fiandans uidr eina konu.

Einn rikr madr uar i Roma medr sinne husfru. Huartueggia þeira uar gofugt at sòmilighu kyne ok godum sidum, en þau attu angan erfingia. Einnhuern tima bidia þau gud med tarum . . . ., at hann uirdẹz at

[1] *Den samme Legende efter F.*

gefa þeim med sinne millde nokkorn son at geta ser til yndiss ok hugganar. En gud hǒyrde skiott þeira akall ok bǒnir, gefande konunne getnad medr sinom bonda fǒdande skiotligha sueinbarn.

Nu sem sueinnenn er fǒddr, lata þau gera sǒmiligha ueizlu . . . . fagnandi hans burdartid medr allz [konar strengleikum ok fiolda song]fǒrra. Sem [þau glediaz her af hardla miok, uerdr] sueinshins fader af [ofmykilli ast sins sonar suikinn], sua at hann gerir gudi her firir minne þakker en uert uar, kolnande nokkot sua i gudligri ast ok þionastu. Uaknar hann uidr sik um sidir idrandez ok uidrkomandez hardla miok af þessare sinne synd, huar firir hann uill hana eighe opinda med ser lata uera. Af þui heitr hann gudi at firirlata allt sitt gods ok fara i einsetu fiarlægra herada, þar sem engenn mætte hann kenna, ok þar gudi medr ǒfinligre fatǒkt þiona, en af þui at hann er bundenn undir hiuskaplighu sambande sinnar husfru, þidr hann hana her um samdykkis. En hon suarar medr tarum, seghiande sik þat þungligha þola munu at þarnaz hans uidruero ok nauistu, gefande hann þo upp af sogdu sambande, þui til skildu, at hann skillde hana en anga adra medr reinne ast iamnan elska, ok hann mǒtte þui betr sitt heit hallda ferdandiss sidan i onnur herod fiarlęgra landa.

En þesse hin goda kona fagnadi miok i sinu hiarta, er hon uar af hiuskapar sambande frelst, þottiz nu mega þui auduelligar gudi þiona ok þa luti gera, sem hon uisse guds uilia til uera, fǒdande dagligha mykinn fiollda guds fatǒkra manna medr odrum heiloghum uęrkum. Eftir þetta fǒdir hon upp sinn son miok sǒligha. Sem hon hefir hann af brioste uant ok or uoggu tekit, letr hon hann dagligha i sinu skaute sitia, en um netr i sinum fadme liggia, ok i huerium stad, sem hon er, hefir hon hann ser i hug ok hiarta med modurligri ast ok elsku. Nu sem hann er komenn a(f) be(r)nsku alldr(i) en eige

fulltida skortande nokkora uetr a tuitugt, helldr hans modir hann enn eighe fra sinum fadmloghum eda kossum, nema helldr letr hon hann samsidis ser med ofmykille ast hueria nott liggia. En af þui at holdlig ast gengr sua langt umfram hofsamligha stilling eda uarygd, neigiz hon skiotligha til illzku, sua at hedan af tekr hon sinn einka son ser til bonda, fande af hans samlaghe getnad. Sem hon kennir þetta med ser, fellr hon miok sua i oruenting af þeim kinnroda ok harmsins hita, er hon truir sik af þessum fahöyrda glöp þola munu, þann tima er þetta uuyrde opinbert. Af þui fer hon ser nokkot kledi til þess ual fallit, medr hueriu hon getr sua digrleik sins kuidar hullt, at naligha ser ualla a henne. Sem hon aftr fer uan gudligrar liknar, helldr hon framm ueniuligu bönahallde med myklum fostum, uokum ok olmosugerdum, halldande iamnan til ifirbragz sinne gledi ok gamne, at sem sizt mötte þetta a henne finna.

Nu sem at þeim tima lidr, er þesse hin auma kona skillde sitt barn föda, tekr hon her af sterkan krankleika. En sakir mikils otta ok kinnroda hylr hon sitt angr med þogn an nokkorre sut eda gratsamligri kueinkan, födande sua þenna uesla smasuein, takande skiota firirdöming af sinum uppruna ok hadulighan enda af sinu upphafe, þuiat hans modir hitt grimazsta dyr tigris, sem hon hefir hann uarla föddan, gripr hon sinn son med gröypiligre grimd, kuæfande hann med skiotum dauda ok i hinn fulasta kamar haduligs legstadar honum kastande. Ok sua læyniz þesse firirdömiligr lostr firir huers mannz augum, sua at þetta ueit engenn madr nema hun ein.

Sem ouin allz mankyns þikkist nu hafa hennar sal hertekit, hugsar hann at gera hana at almennelighu augabragde ok huers mannz firirlitning, grimmandez nu upp a hennar likama med bardogunum, huer er honum þionar i glöpunum. Tekr fiandenn nu a sek mynd eda liking nokkors skolaklerks, farande sua i Romam. Ok sem

hann in gengr i hofgarda borgarinnar, heilsar hann hofdingium ok uallzmonnum stadarins. Sem þeir eftir spyria, huerr hann er, segizst hann uera einn mattugazste klerkr i ritninga skilning ok engan ser iamnan til diupar spurningar at lôysa, „ok at þer komez at sannre raun, segir hann, minnar uizku ok kônsku, segi huerr yduar, huerir lutir fra honum hafa uerit stolnir, ok man ek stuldarens upphafsmann skiott audsyna.“ Ok hôyrdre serhuers þeira sogn, opinberar hann medr skyrum ansuorum þessara luta stuldarmenn, segiande greiniliga huers þeira flótta medr anefndum stodum ok stundum. Af hueriu flygr ok fer um alla borghena frôgd þessa hins nyia spamannz, sua at til hans drifa bôde innlenzkir ok utlenzkir i borgenne, spyriande huer eftir sinu gods, huar nidr uere komet þat, sem þeim hafde horuit, eda þa fleire luti, sem huern foruitnade at uita. En hann ueitte ollum skyr andsuor huers, sem hann uar spurdr.

A einumhuerium deghi sem hann hefir konginum ok folkenu medr spadomligri tilsogn sina fiarskada aftrskipat, talar hann sua til folksins, er umkringiss hann stod, konginum hiaueranda: „Ek kann ydr at seghia dasamligha luti, grimligha ok þo miok utruanligha, ef þer uilldit mer trua ok þat firir satt hafa. Gudligri miskunn en eighe ydrum tilgerdum er þat eignanda, at þer Romueriar erot eighe med ollu uppôyddir ok sialf Roma algiorligha nidrbrotin, þar sem einn hinn rôdilighazti glôpr hefir i henni gior uerit. Kona su, sem þer kallit heilagha, synir sin goduerk a stretum borgarinnar ser til lofs ok hegomligrar dyrdar, en [hon er þo hin] glôpafullasta ok hin uersta kona ok ollum konum i sinum grimleik grimmarre, þuiat sinn son medr sialfrar sinnar syni getinn hefir hon medr eghinligum hondum drepit ok, til þess at þetta uyrde eighe uppuist, honum i einn fulazta stad kastat.

Þessarre hans rôdo suarar folkit medr stygd ok reide, badu hann eighe lasta eda lyta reinleiksens her-

byrghe ok mildleiks mustari, sua segiande: „Margar dôttr þessarar borghar saman somnadu mykinn rikidom gudligra krafta, en þesse er ollum mætari ok agætari.“ Þa suarade klerkrinn: „Sua er sem ek sagde, at þer myndit mer her um eighe auduelligha trua. Kome hon. ok se eftir profat, huat her er satt i, ok latit gera eitt stort bal i midre borginne, ok se henni þar ut a kastat, ef hon gengr vidr, elligar se minar hendr a bak bunduar ok i midian loghann utflæygt.“ Þetta likade konginum ual ok hans hofdingium, biodande þegar, at hana skillde medr sômd inn leida. Nu sem hon inn kom, stodo allir upp i mot henni, en kongrinn baud henni hia ser at sitia sakir þeirar frôgdar, er af hennar haleita lifnade ut gekk. Ok eftir nokkorn tima lidinn tekr kongrinn sua til ordz: „Eighe man þer okunnig uera frôgd þessa hins nyia spamannz, huern er gud uppuakte romueskum lyd til heilsu ok hialpar. En þat haurmum uer eighe litt, er hann asakar þik ok framber þer i mot rôdiligt vitne fahôyrdra illgiorda. Jatta nu þina synd ok uidrgakk, elliga reinsa þik af þessum aburd.“ En hon tok uitrligt rad ok bad ser fresta um þetta mal, sagde sik her um uilia hafa rad uitra manna ok eighe medr sinu einrede motte konginum ok hans spamanne sinar malagreinir uilia framme hafa. Sem hon hefir fengit frest a sinum malum, flyr hon nu til Kristz medr sannri hiartans idran, en eige trôystandez i nokkorum iardlighum hofdingium.

A þessum tima styrde postolighu sęte uirduligr madr Lucius eda Lucianus at nafne, hinn hæste biskup i Romaborg. Þesse kona kom til hans honum til fota fallande, birtande honum med hiartans sut ok tara uthelling sina synd ok framferde, sin klôde slitande ok sitt har ryskiande, bidiande þenna hinn goda lôkne nokkorn þann lôkidom ser gefa, medr huerium hon môtte sitt andarsar sem skiotaz grôtt fa. Sem þesse hinn gode guds vin ser med henni sanna idran, sampinaz hann

henní medr fodurligum mildleik af guds miskunn trôystandiz, heitr henni likn lastarans(!) ok syndarinnar lôkidom sua segiande: „Ver orug i hug, hin kierazta dottir, þuiat gudlig milde ok miskunn er huerium lost ok glôp meire ok mattugri, þuiat Petrus odladiz eighe at eins firir tara uthelling likn sinnar syndar, nema helldr iamual tign æ ok ualld postoligrar sômdar. Sua hitt sama uard ok hin heilaga Maria Magdalena firir helgan taranna ker dyrdarinnar af suiuirdligu keri lastanna. Er þetta nu sua hitt fyrsta tillag, at þu kallir hiartaligha a uara fru miskunnar modur sanctam Mariam medr iduligu bônahallde umfram alla guds heilagha menn, þuiat hon er einkannlig uon at sętta syndugha menn uidr sinn blezada son. En eige man ek leggia a þik marga luti, þuiat þu hefir skamman tima til idranar, helldr se þitt bônahalld þer til synda aflausnar.“ Af þessum ordum herra pauans styrktiz þessi kona miok, sinar hendr til himins upphefiande en hiartat til uarar fru, hana medr tarum bidiande, at firir hennar arnadarord mette hon frelsaz af fiandans aras ok agange ok af almenniligri skemd aldydunnar firirlitningar.

En at anefndum deghi fer hon a kongsgard hafande allt sitt traust a himneskre hialp, uęntande einkannlighazt uarrar fru tenadar ok arnadarordz. Vard hennar uon eige at hegoma, þuiat miskunnar modirin firirlet eighe hennar tarafullt akall, helldr lifde hon henni medr sinni osyniligri nalegd, ok orugri af þessum sinum fylgiara gengr hon inn i kongsins malstofu, ok sômiligha tekin af konginum ok folkenu sezt hon nidr sua sem gior at almenniligu tilsyni af folkenu. Sem allir þegia langa stund, talar kongrinn um sidir sua til klerksins: „Se her nu þa konu, er þu asakadir, ber nu fram þat, sem þu hefir henni i mot at tala, þuiat hon er nu til ansuara buin.“ En hann litr lengi a hana undrandez, huerr hon uæri, segir þessa adra uera ok eighe hina saumu, er hann

kuoz adr hafa sęt, þuiat hon uar nu af heilags anda gift i annan mann skift sakir heilagrar idranar ok rez skriptagangs. Ok sem folket skyldar hann til at tala, segir hann sua, eighe af ser helldr af gudligri skipan ok forsio: „Þessi er heilog ok hin fridazta millim dôttra Jerusalem, þesse er su, er uppsteig af ôydimork fliotande i audôfum, ok þat sem ek ottaz at segia ok ek ma eighe ifir þegia, Maria modir Jesu stendr henni hia ok uerndar hana ok uardueitir.“ Þessa hans tolu undrar miok folkit, ok merkir huerr sina asion med sigrmarki hins helga kross. Ok sem fiandinn ser þat, er lôndiz undir form þessa klerks, matte hann eighe þola ne bera sua haleitt guds mark, ok huarf skiotliga fra huers mannz augum sem hinn fulazte rôykr ok uard at alz ongu. En allir uegsamudu ok dyrkadu uara fru, sem uert uar, er sua fagrligha frelste þessa konu af syndarinnar flek ok fiandans umsatum, ueitande henni i alla stade meire pris ok æru en nokkorn tima adr.

V[1].

Af Gregorio paua hinum yngra.

Þesse atburdr gerdiz a dogum uirduligs herra Gregorij hins yngra biskups Romaborgar, er miok elskade uara fru guds modur Mariam, at otoluligr fiolde ransmanna ok annars illdydiss la a ollum uegum umkringis borgina, sua at huarke innlenzkr ne utlenz(k)r matte af borginne utganga, sua at eighe ueri huerr rôntr sinu gods ok peingum. Ok sem herra pauenn hafde folkit optligha amint, at þeir skilde af letta þesshattar ohæfu, uard hann uiss, at þessir rôningiar uaru af sialfum uallzmonnum borgarinnar til þessa glôps utsendir ok styrktir, at þeir ueri luttakari þeira ranfengis, er eighe dirfduz sialfir at gera þenna lost sua opinberligha saker sinnar stettar ok gofugleiks. Nu sem herra pauinn hefir oftligha folkit amint, ok matte þa eighe fra þessum illgiordum aftr

[1] *Efter F. Jfr. ovenfor S. 453—465.*

hallda, ok ser huersu mykil audn margs mannz peinga hafde uordit ok mykit fall ok manndrap her af gerdiz. skylldadiz hann til retlôtis hirting fram at hallda. Af þui let hann saman samna mykinn fiolda herkleddra riddara, latande suma[1] þessarra luta tônadarmenn i eilifa utlegd reka, en fleire af þeim suerde hogga ok þeira goz upp taka ok fatôkum monnum gefa, sua at sidan uard hinn bazte fridr an nokkorum stuld eda rane.

En eftir nokkor ar lidin, sem þesse guds uin la i sinni banasott, uar hann eftirspurdr af sinum cardinalibus, huar hann uillde sek iarda lata. En hann kuoz uilia liggia i kirkiu hins heilagha Petrs postola. Cardinales spurdu, hui hann þorde at liggia i heilagri kirkiu, þar sem hann hafde morgum i utlægd komit, ok þat uarligra at grafa hann eighe at kirkiu, sua margs mannz blode sem hann hafde uthellt. Huerium hann suarade sua med tarum: „Hôyrit, kieraztu brôdir(!), at þessa hegning eda hefnd framde ek af guds halfu, þuiat þeim er þetta starf uar i hendr fengit, vanrôktu fram(m)i at hafa, ok eighe glad(d)iz ek af pinu tapadra, nema helldr miskunnade ek margfolldum skadum omakligha þolande manna, ok huat sem ek gerde i þessu ôrende, gekk þat fram af mildleiks brunni ok uppsprettu.“ Ok enn segir herra pauinn sua: „Eighe ætlade ek ok, at þeira pina skillde mer snuaz til eilifrar pinu, hueria er sialf retletisins strida firirdômde ok afsneid medr eilifligu afhoggi, ok eighe er an skynsemd suerd i heilagri kirkiu af biskupunum borit, nema til refsingar illum en til lofs godum. Ok medr þi at uer mattum eighe med suerde gudligs ordz þessa illzku hirta, uurdum uer upp at taka iardligt suerd þessa illgiordamenn af gudligri hiord snida ok sua folket frelsa af þeira illzku ok agange. En til þess at lôyndir guds domar meghi liosir uerda, ok þetta mildleiks uerk medr arnadarorde uarrar frv môtte medr iafnre retlętiss uág

[1] tænadar *tilf. her Cd., hvilket siden er udstrøget.*

dômaz, þa berid minn likama til kirkiu hins heilaga Petrs eftir mitt andlat, ok allar kirkiudyr medr sterkaztum lasum ok slagbrondum aftr strengit, ok ef þęr sialfar upplukaz, þa iardet minn likama þar, en ef þęr spretta eige sial(f)krafa upp, þa kastet minu like, huar er ydr likar."

Nu sem þesse guds uin er framfarinn af þessu falluallta life til eilifs fagnadar, uar hans likamr borinn medr sômiligri likfylgiu til Petrs kirkiu, eftir þui sem hann hafde adr bodet. Ok fyrr en likaminn uęri at kirkiunne kominn, spruttu upp skiotligha allar dyrr ok lasar kirkiunnar med guds uilia ok uarrar fru arnadarorde an manna fulltings, ok allar byrghingar medr myklo sukke ok harke sundr lôysaz ollum asiande, er uidr ero staddir. Er þa ok inn borinn þesse hinn heilaghe likame ok hia odrum pauum ok biskupum med mykille sômd iardadr, sem uerdugt uar ok postoligri tign ok uallde til hôrde. Ma hedan af marka, huiliks uer̀dleiks er þesse hinn dyrligi biskup hefir firir gudi ok uarre fru uerit, ok huersu þekkiligha forn er hann offrade gudi i tion ok tapan fyr sagdrȧ illgiordamanna, er hann odladiz af gudi þuilika dasamligha fręgd ok sômd daudligs likama.

VI [1].

A dogum Frederici keisara hins fyrsta gerdizt mikit sundrþycki langan tima milli konungs Arragonensem ok Remundar hertuga heilags Egidij. Enn (er) þessi ofridr mȧtti med ongu moti nidr setiazt, segizt, at gud vitradizt einum fatækum manni i þeiri borg, er Aviciam heitir. Þessi madr het Durandus. Gud feck honum eitt bokarblad, ꜳ hueriu skrifat var likneski sællar iungfrv Marie sitiandi ꜳ stoli, ok hellt sier i fadmi likneski sins blezada sonar vors herra Jesu Kristz, ok vmkringis skrifut þessi ord: Agnus dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem. Þetta þydir suo i norænu: Lamb guds, er brott

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 170—174 og 466—468.*

tekr syndir heimsins, gef oss frid. Sem hofdingiarnir ok allr lydr heyrir þetta, kom folkit allt saman i þenna stad Auicium aa uppnumningardag heilagrar guds modur Marie. Byskup borgarinnar med klerkum ok lydnum skipa þenna fatæka tresmid milli folksins ok heyrdu med athuga hans ord. Ok er hann sagdi diarfliga bodord drottins af fridargerd milli þeira, synandi ollum þeim til vitnisburdar þetta blad med likneski sællar guds modur Marie, kolludu allir haarri roddu til guds med grat heitandi sialfviliugir med suardaga, at þeir skylldi hallda frid sin i milli, ok til vitnisburdar vm þessa fridargerd war þessi sama likneskia heilagrar Marie merkt aa tine ok fest aa huitar hettur af line, þær er gervar woru sem skapular huitmunka. Baru menn suo þetta mark ser aa briostum. Hier af ward vndarligr hlutr: allir þeir sem baru þessar hettur med fyrr sogdu teikni, voru suo oruggir vm sik, at þott einnhuerr hefdi drepit annars brodur, ok sa brodir, sem eptir lifdi, sæi sinn brodurbana koma i mot ser med fyrr sogdu marki, þa gleymdi hann þegar dauda sins brodur ok fyrirlet hinum fadmandi hann med taarum ok fridarkossi, leidandi hann i sitt eiginligt herbergi, ok weitti honum þa hluti, er honum voru naudsynligir til atvinnu.

VII[1].

Fra diakna er sa pukann skrifa.

I þeiri borg, er Tholetum heitir, war subdiakn, sa er fra sinum æskualldri fylgdi guds bodordum ok wegsamadi sæla guds modur med einkannligum kærleik ok dagligri þionustu. Ok sem hann þionadi aa nockurum hatidardegi erchibyskupinum, er hann song messu, kom sa time, er gudspiall skylldi lesa uppi aa kornum, sem siduani var um hatidir. Ok er hann stod hia diaknanum, er las gudspiallit skryddr, sem hans vigslu til heyrdi, sa hann vt um þann glugg, er aa war briosti kirkiunnar,

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 174—180 og 468—473.*

sem yfir honum sæti pukinn i like einnar liotligrar ok hrædiligrar apyniu, hafandi sier aa halsi eitt blekhorn, skrifhnifr var i hennar vinstri klo, enn i hægri penne. Hon setti augun inn i kirkiuna ok lengdi halsinn reisandi sin eyru, ok hugdi at gerla, huat talat war i kirkiunne. Enn þess i millum skrifadi hun suo sem tidazt aa þeiri rollu, er hon hafdi fyrir sier. Þar i kirkiunni satu tuær oradvandar konur talandi marga hluti sin i milli leyniliga, ok millum annara hluta tôludu þær vm sinn fula lifnad, ok sagdi huor annari, huerir þeim woru kæraztir af sinum vnnustvm. Sem diakninn skilr nu af þui, sem andinn witrar honum, at sa leynizt i liki þessarar apyniu, er dag ok nott hropar ok asakar wora brædr kristna menn, ok nu sem hann hefir feingit aasakanarefni af liotligu tali kuennanna, leitar hann annan tima at emendera sitt rit eilifrar fyrirdæmingar. Nu war skrifud rollan innan ok utan, enn þui at litid bref matti eigi nægiazt, at þar' væri aa skrifat þau morgu ord, er konurnar toludu, þa tok sa illgiarni skrifari rolluna med tonnum ok klonum ok togadi sem fastazt, at hann mætti sundr þenia nockut. Ok sem hon kostadi suo hier til sins afls, at hon geymdi eigi, huar hon war, stock hennar tônn af rollunni, ok fell hon þegar til iardar or þeim stad, sem hon hafdi setid. Af þui ward suo mikill brestr, at subdiakninn hugdi, at kirkian mundi hrapa nidr. Eingi sa þessa syn utan hann einn. Hann verdr miok gladr, sem hann sa fall pukans, ok hlær akafliga, hefiandi upp sinar badar hendr, i þui (er) þessi boluada apynia fell, ok þo at hann hlægi suo haatt, sakir þess at hann vard feginn hrapan manzins ouinar, gerdi hann þat med minne stillingu enn hæfdi. Þeir er wid woru, toku at vndrazt, ok þotti oheyriligt vera ok liotligt, ok toku miok þungliga, at guds madr þion heilags alltaris skylldi dirfazt at syna suo mikla oga heimsligrar lausvngar i heilagri kirkiu fyrir ollu folki. Sem synin huerfr brott fra klerkinum,

huerfr hann aptr til sialfs sins, hugsandi i huersu miklum stett hann er, eda huat hann hefir gert, eda i huerium stad edr tima ok huerium nærverondum, fyllizt hans hiarta af miklum harmi ok skaumm sins vanstillta hlatrs. Hann þionar nu, þat sem honum heyrdi til i messunni, med hofsamligri skipan sins likama ok widrkomning hiartans.

Sem messan er utsǒgd, ferr folkit brutt, enn hann er eptir, ok heilsar eingi aa hann, eru adrir kalladir til ueizlu ok mikillar gledi, enn hann utrekinn forsmadr ok hafnadr med morgum brigslum ok meingerdum. Erchibyskupinn ottazt ok eigi at taka af honum likamligt beneficium, sem litlu adr hafdi gudlig milldi gefit at sia andliga hluti. Ferr hann nu reikandi sem annar flottamadr suiptr allri sinne rentu ok þionustu, flyiandi vndan sinu brigsli. Aa nockurum tima fann hann aa sinum veg eina litla kirkiu, þa sem sier hafdi gert einn einsetumadr. Hann gengr þar inn ok bidr leingi litillatliga til guds modur Marie med mikilli sorg ok taarum. Honum birtizt þa þess haattar vitran, at hann sier sæla iungfrv Mariam standa hia sier med mikilli fegrd ok tiguligri aasionu ok buningi. Hon leggr aa hans briost þat rit diǒfuligrar asakanar, er honum syndizt apynian skrifa yfir kirkiudyrunum, ok sem hon hefir leingi huggat hans aasionu ok mykt suo med blidre asionu sem med sætum hugganarordum, ferr hon til himins. Sem honum er suo synt, huersu hann skal fa aptr sinn heidr, huerfr hann aptr til sin þackandi gudi ok himins drottningu iungfrv Marie. Hann ferr nu til byskupsins ok ter honum þessa tuenna hluti segiandi honum þar med, hueriar þær konur woru, er tǒludu i kirkiunne. Byskupinn lætr kalla þær. Neita þær i fystu, at þær hafi þar nockud þess hattar talat, enn sem synt er þetta rit, berr þat vitni vm, at þær ero sannar at þessu. Jata þær sina synd fyrir erchibyskupinum ok þeim, er wid woru, lofandi gud. Fa þær suo fyrirgefning sinnar syndar ok gudliga

myskunn. Þionustumadr heilagrar Marie feck suo aptr sitt beneficium, þat sem hann misti, ok þar med tekr erchibyskupinn hann i sina einkanliga vinattu ok kærleika ok wirdi suo iafnan, sem war, at hann var godr madr ok merkiligr vm marga hlute.

B[1].

Af einum subdiakne.

I þeirre borg, er heitir Toletana, uar einn subdiakn, er iafnan hafde gudi þionat fra sinni barnðsku ok uara fru dyrkat ok uegsamat medr iduligri þionostu. A nokkorum hatidisdegi stod þesse klerkr framme þionande sinum erkibiskupi, er hann uar med til heilags mðssuembðttiss. Ok sem þar uar mðssu komit, er gudspiallit skillde lesaz ok lesdiakninn gengr a korinn upp, stendr þesse subdiakn hia honum eftir sinum uana, ok sem diakninn las, ser þesse klerkr, er fyrr uar getit, undarligha. syn, sem hann ueri uarla medr sialfum ser. Hann ser, huar fiandinn sitr i nokkorum glugg þessa musteris i liking eda mynd einnar herfiligrar apyniu, ok a hans halse hanga eitt blekhorn ok i hans hende skrifarra penna, marga luti miok foruitligha ritande. Nidri undir þessum glugg ser hann, huar sitia tuær konur talande sin i millim saurugli(g)t tal um sitt oskirlifi. En af sinni skynsemi skilr hann, at sa, er lðyndiz i apyniunnar liking, er ouinr allz mannkyns ok kristinna manna asakari, er þa endrnyiade hinn forna cirografum eilifrar firirdðmingar medr suiuirdlighu tale fyr sagdra kuenna. Þesse same subdiakn ser ok, at fiandinn hefir nu fyllt· ok þakit þenna cirografum bðde utan ok innan, ok angan stad til uera at taka þessa margmðlgi, ser hann nu þenna hinn banzetta ritmeistara gripa þat sama bokfell, er hann hellt a, medr sinum tonnum ok noglum ok tðygia, slikt er hann gat, þetta bokfelle. Ok sem hann hafde sinar firirdðmdar tennr sterkligha i sett þetta skinn at uidka af sinni

[1] *Den samme Legende efter F.*

tæyging ok toghan, skridna hans tennr ok klôr ut af bokfellinu, en hofudit skellr a murinum sua fast ok hart, at klerkrinn ętlade miok sua, at oll kirkian myndi sundr rifna ok nidr detta af þessum brest ok fiandans umfange. Sa klerkrinn þessa syn einsaminn(!), en enginn annar i kirkiunni. Nu sem hann subdiakninn hefir þessa luti seet, hlær hann hardla miok ok glez af fiandans nidr-rapann, ok saman skellir sinum hondum honum til had-ungar ok suiuirdingar medr minnr stiltum latri en til hæyrdi. En allir, er uidr uoru, undraduz miok, at sua sidugr madr skillde þuilika ostadfesti sins letleiks i heilogu altariss embętte ollum hiauerandum audsyna. En eftir þetta sem synin hefir fra honum horfit, huerfr hann aftr til sialfs sins ok umhugsar, huat hann hefir gort, ok i huerium stad ok a huerium tima eda huerium hiauerandum þetta hefir uordit. Ok sem hann hefir þessa luti medr sialfum ser um eina stund tracterat, uerdr hann miok ryggr her af, halldande þo fram sinni þionostu ok embętti medr hofsamlighum burd sins likams ok hiart-aligri vidrkomning.

En at loknum hialpsamlighum stormerkium môssu-ligs embættis, er ollum bodit til sômiligrar ueizlu medr mykilli gledi ok fagnade, en þesse same subdiakn er einn eftir latinn i musterinu ok medr myklum brigzlum ok firirlitning af ollum margfallігha suiuirdr ok haduligha firirlitinn firir þann uanstillta latr, er fyrr úar getit. Ok eighe ottaz hans erkibiskup þenna klerk fra skilia sinni uinattu ok likamlighum godgerningum, huern er gudlig millde hafde litlu adr upp hafit til andligrar synar ok sina lôynda luti honum audsynt. Nu sem þesse klerkr er sua afsettr sinum stett ok hinni fyrri sômd, er hann hafde i erkibiskupsins garde lengi adr haft ok sômiligha i stadit, reikar hann nu her ok huar miok radlausligha fordandiz mannanna brigzli ok folksins firirsmaning. Um sidir gengr hann inn i nokkora kirkiu ok kastar

ser ollum til iardar firir guds modur likneski mődande sik medr langri bőn ok taranna framstőyping. Ok i þessu hefz hann upp til andligra luta langt umfram sitt hiarta ok skynsemi. Hann ser þa, huar uar fru himinrikiss drotning stendr hia honum medr myklu uelde ok liose himneskrar dyrdar, ok hefir i sinni hende þa samu rollu eda bokfell, er hann hafde set fiandann a rita þat sama tal, sem fyrr segir, ok leggr þat a briost honum subdiakninum. Ok sem hon hefir hann fagrligha huggat ok alla hans rygd brott tekit medr sinni blezadu asion ok hunangfliotanda sőtleik sins uidrmæliss, hefr hon sik i loftit upp medr oumrædiligri lettfőri ok himneskri dyrd ok forunæyti. En klerkrinn hugsar um glőggligha synina ok gerir gudi ok hans signadu mődr margfalldar þakkir, sem uerdugt uar. Ferr sidan til sins erkibiskups ok segir honum greiniligha allan tilgang hinnar fyrri synar, medr hueriu mote er hann haf[1] . . . .

VIII[2].

Gud ok Maria uitradizt Hugo.

Þann tima er Hugo hinn helgi war aboti Clugniacensis, var þat siduani i fyrr sogdu klaustri, at brædr helldu med einkanligum goduilia framarr burdartid vors herra Jesu Kristz enn nockurar adrar hatidir med fogrum songhliodum ok logandi kertum, ok enn þat sem miklu er gudi þægiligra, leitudu þeir at samteingiazt guds einglum i hatidarhalldinu med hiartaligum goduilia ok vthelling margra taara. Ok einn tima sem þessi dyrdliga hatid mundi nalæg vera, biuggu brædrnir sik ok alla þa hluti, er i kirkiunni voru, sem þeir kunnu sæmiligazt, eptir þui sem (þeir) voru vanir. Þa geck virduligr fadir Hugo þa miok gamall i kapitulum, þar sem allir brædr voru samankomnir at heyra af honum guds ord. Hann talar aa þenna hatt til brædranna: "Þier, brædr minir, vitid, at hinn milldi Jesus Kristr vill virdazt at vera med oss

[1] *Slutningen mangler.* [2] *Efter D. Jfr. ovenf. S. 183—191, 476—482.*

aa þessu sinnar hatidar halldi, enn þar i mot leitar ovin manna med sinni ofund, at hann megi blanda nockurn dockleika sinna myrkra med fegrd suo dyrligrar birti.“ Ok enn mælti hann:

„Nockur brodir — þat var sialfr hann — sa i nott modur myskunnar hallda sinn son, þann sem hun fæddi aa þessi nott, sier i fadmi, ok ǫllum megum hia honum var fioldi heilagra eingla med biortum liosum. Þessi sueinn fagnar nu miok synandi sina gledi, med blidri asionu leikandi med sinvm hondum, ok mælti til sinnar modur: „Heyr, min sæta modir! þessi nott, sem nu kemr næst, er minn burdartimi. Mun hun vera prydd med miklum fagnadi, aa henni munu endrnyiazt þeir hlutir, sem spamenn hafa fyrir sagt, ok þar med lof einglanna, ok af minni hatid, (aa) huerri er ek let berazt af þier, munu fagna ok glediazt allt himinriki ok iardriki. Huar er nu odygd mins fyrirdæmda ovinar, huar er hans valld, med hueriu hann drottnadi i ollum heiminum fyrir mina tilkuomv, þa sem ollum var lios ok einkanlig gledi?“ Sem hinn dirfdarfulli mannzins ovin heyrir þetta, ferr hann vt af þeim stad, sem hann leyndizt[1] i, ok stod fiarri skialfandi sakir sinnar suiuirdingar, ok bidr ylandi med miklum grat, at hann skylldi eigi brvtt reka: „ok ef mer skal eigi lofazt, segir hann, i nockurum stad at vera i kirkiunni, bid ek, at annarstadar i klaustrinu hafi ek þann stad, sem ek færr feingit mer.“ Meyiarsoninn mælti: „Far, hinn vondi! ok at eigi megir þu rettliga þat kueina, at ek geri valld aa þier, leita þier stadar, huar er þu matt, i husum brædranna.“ Ok sem hann færr þetta orlof, ferr hann til[2] kapitulum leitandi inn at ganga. Enn þuiat hann var miok digr, enn dyrnar aa kapitulo voru litlar ok þrongar, matti hann med ongu moti inn komazt. Sannliga matti sa, er þrutinn var af illzku forns ofmetnadar, eigi fram komazt vm langan veg

[1] leyst *Cd.* [2] or *Cd.*

litillætis. Hedan af snyrr hann sinni ferd til suefnhus brædranna, ok leitar inn at ganga treystandi sig mega, sem hann er vanr, þa onada med sinum sionhuerfingum. Enn sakir sins digrleika ma hann eigi þar inn komazt. Huerfr hann brott þadan til þess hus, sem brædr eta i, væntandi at hann mætti þeim þar mein gera, þuiat hann hugdi, at i þeim stad, sem þeir toku likamliga sadning, mundi þeira hiarta minnr hugleida gudliga hluti. Ok sem hann kemr þar, finnr hann morg motkôst af lesning gudligra orda. Ero þær dyrr læstar fyrir honum med morgum stockum af goduilia ok athuga þeira, sem þar heyra gudligar ritningar, ok læstar med morgum laasum af þeim kærleik, er þeir, sem þar þiona gudi, hefir huerr til annars. Ok sakir þess ma hann eigi vidara fara ok verdr nu naudigr aptr at huerfa. Ok sem hann verdr med þessum hætti brott rekinn af ollum stôdum ok herbergium munklifisins, huerfr þessi illgiarni andi med þeiri skômm, sem honum war verdugt, brvtt fra augliti hins milldazta lausnara ok hans dyrligu modur Marie.

Ok sakir þess, brædr minir! sagdi Hugo, verit warir vm ydr, gerandi iafnan þackir almatkum ok hinum myskunnsamazta hialpara Jesu Kristo, einkanliga at hann rak brvtt fra oss hinn versta ovin, werandi sialfr eptir at hallda med oss sina hatid."

Faam dôgum adr enn heilagr Hugo andadizt, birtizt einum bonda, sem hann vann aa sinum akri, þess hattar syn, at honum syndizt, sem mikill fioldi heilagra manna med biortu liosi færi vm akrinn. I fyrstu for ein suo fôgr drottning, at hann matti eigi sia hennar aasionu, helldr saa hann aa bak henni. Einn gamall madr for sidazt i þeim flocki, hann nam stad ok mælti: „Heyr, verkmadr! hverr aa akr þenna, sem þu vinnr aa?" Hann suarar: „Hinn helgi Petrvs ok herra aboti Clugniacensis." Hinn gamli madr mælti: „Mer heyrir til akrinn ok abotinn ok sa, er vinnr. Far skiotliga ok seg abota

ydrum, at hann skipi þeim hlutum, sem hann vill i sinu klaustri, þuiat eptir litinn tima lidinn mun hann enda sina lifdaga. Seg honum, at sa sem þier sagdi þessa hluti, er Petr postoli. Enn su drottning, sem fyrir ferr, er hin heilaga guds modir Maria, ok þeir helgir menn, sem henni þiona.“ Hinn helgi Hugo tekr nu krankleika. Hann helldr sinu[1] minni ollu til sinnar daudastundar. Ok aa þeiri nott, sem hann andadizt, segir (hann) benedictionem fyrir lestra, (ok) taladi hann þat sidarzta ord, er hann sagdi suo til þeira, er vid woru: „Benedicite.“ Eptir þat skilzt hans ond vid likaminn.

Heilagr Dionisius ariopagita vitradizt einum brodur i þui klaustri, sem Vogentum heitir, ok baud, at hann færi sem skiotazt til Clugniacum, at hann mætti heilsa Hugoni hinum helga, ok sagdi, at hann mundi i stad andazt. Brodirinn segir suo af sier: „Ek syndugr matti eigi heilsa hinn helga Hugonem, sem ek kom til hans klaustrs, þuiat hann var þa andadr, enn þat sem nitat var likamanum, var veitt minum anda, þuiat ek sa himinrikis dyrd ok hird milli daudligra manna. Var mer synt, at guds modir Maria skinandi med biortu liosi væri milli brædranna, mer syndizt ok, sem nockurir bogmenn dauckuir ok hrædiligir stædi fiarri ok villdi skiota at þeiri helgu saal. Enn naavera himinrikis drottningar gerdi þeim mikla ogn ok rak þa brott aa þann haatt, sem mikill stormr er vanr aa haust at skaka lauf af vidi. Milli einglanna ok annarra guds heilagra manna, þeira sem voru med worri frv, birtizt heilagr Martinus gimsteinn allra byskupa ok Benedictus sol abotanna leidandi med ollum odrum ond Hugonis i einn hinn fegrsta vingard, i huerium er var nogr allzkyns aavoxtr ilmandi grasa, at hann bidi i þessum stad þeirar hvildar, sem gud hafdi honum fyrir buit. Ok er heilagr Hugo sa mik, baud hann mer til sin suo mælandi: „Minn

[1] sinni *Cd.*

kærazti, et af þeim fagra aavexti, sem hier er miklu nægri, enn ek þarf at hafa, ok þigg med mer skemtiliga veizlu. Mun ek litla stund hier dueliazt, þar til er sa þroti minkizt, sem ek feck minum fotum af þui dupti, er aa þa lagdizt af longum veg veralldligs lifnadar. Enn sem þat dupt er hreinsat ok minir fætr erv gronir, mvn ek frials af iardligum hlutum þiggia af gudi fegri stadi."

IX [1].

Vor frv kom i mot saal munks.

Litlu eptir andlat hins helga Petri Clarevallensis, er fyrr [2] var fra sagt, sem Hugo, er sidan var aboti Boneuallis, hafdi inn gengit i eitt gramunka klaustr, hof hann sinn lifnad sæmiliga med miklu hardlifi. Eptir þat vard hann fyrir mikilli freistni, suo at hann gerdi þat i hug sier, at hann villdi aptr snuazt til veralldarinnar. Ok er hann hugsar þetta, gengr hann til kirkiu ok bidr til guds med tarum, ok fellr aa kne rettandi sinar hendr til himins. Þa sier hann yfir alltarinu modur myskunnar Mariam skinandi med miklu liosi. Honum synizt, sem hann siai hennar son Jesum Kristum hia henni, hann þottizt ok sia, huersu hann var bodadr henni af einglinum, ok at hann var fæddr af iungfru Marie, ok einglarnir bodudu fehirdunum hann fæddan, huersu hann tok skurdarskirn, ok þat er hann var hondladr af iudum, hæddr, hudstrokinn ok krossfestr, ok huersu hann reis upp aa þridia degi, ok aa fertuganda degi steig hann til himins. Ok sem honum hofdu þessir allir hlutir vitrazt, med vndarligum hætti vm þat fram, sem mannligr skilningr ma ætla, taladi vor frv suo til hans: „Giorr sem karlmanne heyrir til, herd þitt hiarta med gudligu trausti, ok ver oruggr, at alldri hedan af mvntu verda onadadr af þessi freistni." Eptir þessa vitran gerir hann sig

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 483—488.* [2] *Denne Legende staar i D umiddelbart efter den følgende.*

oruggan at kasta eigi munkaklædum, ok tekr aa sik mikit hardlifi i fostum ok vǒkvm.

Sem Hugo war wordinn aboti Boneuallis, toku af honum munkaklædi tueir menn, klerkr einn ok riddari nockur miok suikall ok prettafullr, er aa þui sama aari hafdi suikit tuo kastala ok brotid nidr sidan ok eytt med her. Nockurn tima sem riddarinn suaf, dreymdi hann, at hann þottizt falla i suo diupan pytt, at hann þottizt þria daga vera aa loptinu, adr hann kæmi nidr. Enn er hann sagdi þetta abotanum, þyddi hann suo drauminn, at þessi pyttr væri heluitis diup, ok hann mundi i þat falla, ef hann fyrirleti þann helga lifnad. ok fyrir þui minti hann aa ok bad, at hann skylldi stadfestazt i klaustrinu. Enn hann villdi eigi ok for a braut, ok hinn þridia dag, er hann for þadan, var hann drepinn af sinum ovinum. Fyrr sagdr klerkr iatar fyrir abotanum, at hann hefir mikla freistni af þui, at hann girntizt aptr til veralldarinnar. Abotinn telr fyrir honum huggandi hann marga vega, ok het honum, at ef hann væri i klaustrinu, mundi sialf himinrikis drottning vid hans andlatztima koma i mot hans ond, leidandi hana i huildarstadi. Þetta vard ok suo, þuiat næsta dag adr hann andadizt, kom vor frv ok vitradizt honum segiandi, at hun var komin i mot hans ond, ok vm morgininn eptir skylldi hann koma til eilifrar huildar. Vard þat ok suo.

XI [1].

Vor fru kom til brœdra.

Þa er Petrvs Clareuallensis tok i fyrstu munkabunad i þeim stad, er Igniacum heitir, syndizt honum vm nott i suefni, sem hann gengi inn i hina fegrstv holl, ok i þeiri holl var hasæti, ok þar sat i ein drottning. Hennar fegrd ok aasiona var biort ok virdulig. Enn sem hann villdi inn ganga i hollina, runnv i mot honum suartir ok hrædiligir hundar. Þeir hlupu aakafliga at honum ok villdu

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 493—499.*

bita hann. Þessi virduliga frv rak hundana i brvtt i stad med sinu bodi. Hun kallar Petrum til sin takandi til hans blidliga med sinni hendi, ok blidkar hann med sætum ordum bidiandi hann vera ðruggan ok stadfestan. Hedan af war Petrvs[1] med sama vidbragdi ok suo iafnlyndr, at hann vard alldri hryggr, þo at honum gengi i mot, ok eigi gladari, enn hann var vanr, þo at honum gengi eptir vilia. Ok sem hann var eptir spurdr af einum abota sem heimuligum, huersu hann matti iafnan synazt vera med somu aastundan ok iafnlyndi, [suarar hann[2]: „Þa er ek var nouicius[3], sem mer syndizt vor frv talandi til min þeim ordum, at ek skyllda ðruggr vera, þa kendizt mer, sem einn andi gengi inn i mitt briost, ok iafnan sidan styrir sa sami andi ok sa kærleikr, sem þa kom i mitt hiarta, allri minni framferd leidandi mik eptir sinum vilia, ok huern tima er minn hugr dreifizt nockut til hinna ytri hluta, vendir þessi sami andi honum aptr til at hugsa andliga hluti, ok er hugrinn vill hafa annat studium, sendir andinn hann aptr til heilagrar bænar, ok optliga geymi ek ecki at þvi, sem fyrir min augu berr eda fyrir eyrun, sakir gudligrar elsku ok girnd eilifs lifs."

Þa er þessi Petrvs var wordinn aboti Clarevallis, for hann nockurn tima med brædrum, þa er þeir skaaru akr, ok sem brædr huillduzt ok suafu vti, sier abotinn, er hann vakir, þriar fagrar konur komandi milli brædranna, ok ein af þeim var skinandi med mestri ok einkanligri birti. Abotinn geck i mot þeim ok mælti: „Sannliga erut þier miok diarfar, er þier farit til vor. Vitid þier eigi, at eingi kona skal vera hia brædrum þeim, er af vorum lifnadi eru?" Su konan, sem fegrst var af þeim, mælti: „Vel ma ek koma til minna manna, þuiat ek er Maria modir vors lausnara Jesu Kristz. Kom ek at vitia minna verkmanna, þeira sem skaru minn

[1] hedan af *tilf. Cd.* [2] [hann suarar *Cd.* [3] nouiticius *Cd.*

akr. Enn þessar, sem med mer ero, er aunnur Maria Magdalena, enn ǒnnur Maria egiptiaca.“ Sem abotinn heyrir þetta, fellr hann til fota henni ok villdi minnazt vid fætr henni. Þa huarf hon brott fra honum.

XII[1].

Maria frelsadi sinn þionustumann. capitulum.

I þann tima sem lidit war fra holldgan vors herra Jesu Kristz .m.lxx. ok .vj. aar, hofst upp regula Grandimontensis. War Stephanus hinn fyrsti aboti þess lifnadar, hann var son Stephani gofugs mannz i Auernia. Sem Stephanus var af æskualldri, war hann vppfæddr vm .xij. aar af hinum helga Milone erkibyskupi i Beneuent at nema at honum goda sidu. Enn er hann ferr brott þadan vm marga stadi at sia lifnad munka ok einsetumanna ok nema þeira sidu sier til eptirdæmis, þa kemr hann med gudligri forsio i þann stad, er Muretum heitir, var hann ofrodr ok langt fra manna bygd. Stephanus sier, at þessi stadr var nalægr huginum til guds þionustu enn likaminum vidrkuæmiligr til hardlifis, ok þui gledzt hans hugr miok iatandi sig gudi i þeim stad til þionustu alla sina lifdaga. Hann hafdi eigi meira godz af allri sinni fǒdurleifd en eitt fingrgull, ok med þui sama gulli fastnar hann sik skæra iungfrv gudi ok hans hinni heilugu iungfrv modur Marie suo mælandi: „Ek Stephanus nita dioflinum ok ollu hans skrauti, en ek offra mik ok gef gudi fodur, syni ok helgum anda.“ Ok þetta rit leggr hann yfir hofud sier bidiandi til vors herra Jesum Kristum ok hans modur Mariam. Eptir þat giorir hann litit hus af hrise (ok) af laufi, þionandi þar gudi dagliga ok hans modur med vokum, fostum ok bænum. Eptir litinn tima lidinn, sem kunnigr verdr folkinu þessi stadr, sækia margir til hans at heyra hans predikan ok hialpsamlig rad. Enn sakir hardleika hans lifnadar gengu fair vndir hans reglu, en ongvan þann, sem med honum

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 499—505.*

var, skylldadi hann at hallda hardleik sins lifnadar, helldr var hann hardr vid sialfan sik enn hofsamr ok linr wid adra, ok sem fiolgoduzt hans lærisueinar, skipadi hann sig eigi suo sem þeira yfirmann, helldr hafdi hann sik ollum þeim til þionustu.

Einn rikr madr war þui vanr at færa Stephano ok hans brædrum i eydimorkina þa fædzlu, sem godir kristnir menn sendu þeim fyrir guds ast. En þuiat þessi godi madr war langt fra þeira bygd, var hann vanr at taka sier herbergi ok nattstad med einum bonda, huort sem hann for til klaustrsins eda fra. Ok er husbondinn vissi, at þessi madr atti mikit godz, tekr hann hann einn tima, sem hann kemr, ok færr eptir aaeggian ovinarins hann i hendr tueimr illvirkium. Þeir binda hann ok leida med sier, halldandi hann i sinu valldi i hellum eda iardholum, þeim er þeir woru vanir at leynazt i, naudgandi honum med þui, at hann leysti sik med miklu godzi or þeira valldi. Eptir fa daga lidna er sagt manni guds Stephano, at þessi hans heimoligr madr var fanginn af ransmonnum aa þessum veg i fyrr sǫgdu starfi, ok eingi vissi, huert þeir hofdu hann fært. Sem brædrnir harma miok sinn þionustumann kærandi skada sinn, mælti Stephanus: „Werit eigi hryggir, ek veit, huerium kunnigt er, hvar þessi madr er, ok huersu vid hann er gert. Ver skulum allir ganga berfættir til kirkiu, bidiandi til hinnar helguztu meyiar guds modur Marie, i huerrar þionustu þessi madr var tekinn, at hun leysi hann or valldi vondra manna.“ Munkar gerdu, sem aboti baud. Vm morguninn þegar sem lysti, stod vid klaustradyrr knyiandi hurdina þessi madr, sem fanginn hafdi verit ok bundinn, var nu laus. Sa madr, er hann hafdi suikit, ok tueir illuirkiar voru med honum bundnir. Sem dyrruordrinn sier þetta, verdr hann feginn, ok segir abotanum, sem hann predikar fyrir brædrum, sem hann var vanr. Ok þo at hann fagnadi miok þessum hlut, lætr hann þat ecki

finna aa sik, ok talar vt allt til enda þann sermonem, sem hann hafdi vpphafit, gefandi brædrum suo eptirdæmi, at þeir dyrkizt eigi af iarteignum helldr i einum gudi. Enn er hann hefir endat sina predikan, leysir hann bond af þiofunum ok þeim bonda, sem suikit hafdi þionustumann brædranna, gerandi gudi þackir ok hinni heilogu Marie, ok lætr ransmennina fara brott frialsa.

XIII [1].

Vor fru vitradizt brodur.

A þeim sama tima [2] var einn vngr madr fæddr i Cenomannia, er Kristianus het, hann geck i þat klaustr i erkibyskupsdæmi Turonar byskups, sem Gastinetum heitir. Hann lifdi þar nockura stund pinandi miok sinn likam i fostum ok vôkum, bænahalldi ok odru hardlifi, ok þoldi dagliga mikla freistni aa sinum likam. Enn sem hann heyrdi sagt af gramunka lifnadi, girntizt hann at fara i þeira klaustr. Ok er hann feck til þess orlof, ok hann hafdi verit þar vm eitt aar til profs, toku honum at synazt ohreinir andar ognandi honum, at þeir skylldi hann brott reka af þui husi, ok sôgdu, at hann starfadi at þarflausu, þuiat þeir skylldi hann brott reka or þeim lifnadi. Enn hann tok iafnan vopn heilagrar bænar. Ok sem hann hafdi leingi stadit i þessum bardaga mot dioflinum, heyrdi hann einn dag rodd talandi til sin vid hofdagerd sinnar sængr, suo mælandi: „Minztu at lesa optliga þenna versum or psalltaranum: Deus in nomine tuo saluum me fac et in uirtute tua iudica me.“ Sem hann heyrir þenna versum sunginn, nemr hann hann. Huern tima sidan, er hann verdr fyrir freistni, verndar hann sik med lesning þessa vers sem med einum skilldi. Ok er dioflarnir skilia hann hafa mikit traust aa þessum verso, sogdu þeir til hans: „Heyr, heimski madr! þetta hôfum ver þier kent, viliandi at þu segir þenna versum

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 505–507.* [2] *Denne Legende følger i D umiddelbart efter No. XIX nedenfor S. 1162.*

optliga.“ Hann verdr nu efandi, huort hann skal segia þenna versum eda eigi. Enn þuiat hann kunni eigi aa bok, spyrr hann eptir klerka, huat þessi ord merkia, ok sem hann heyrir þetta vera upphaf aa einum psalmi i psalltara, nemr hann allan þann psalm, hafandi hann sier fyrir hlif wid allri fianda freistni. A einni nott vm vetrar tima, sem brædr voktu eptir ottusong i capitulo ok lasu aa sinar bækr, enn hann var einn i klaustrinu bidiandi til guds, heyrir hann rodd af himni suo mælandi: „Þessir godu menn, er þu ser i capitulo, ero pislarvottar guds.“

A þessu sama aari sa þessi brodir Kristian, sem allt klostrid vtan ok innan væri fullt af dioflum, ok honum synduzt þeir suo margir, at þeir mundi mega fylla oll loptin milli himins ok iardar. Sem hann sa þetta, sagdi hann: „Drottinn gud minn, huersu ma þetta vera, ok huerr megi fordazt þenna haska?“ Hann heyrir rodd talandi til sin: „Sa er hefir satt litillæti mun frelsazt af ollum þessum snorum.“ Litlu sidar kemr mikil birti af austri, ok er illgiarnir andar sia þat, huerfa þeir allir brott. Enn sem þeir helgu andar, er i þui liosi voru, nalguduzt til þess stadar, er þessir menn voru i, fylldu þeir hann med liosi solu biartara, ok i þessi birti vitrazt drottning einglanna Maria. Enn er brodirinn sa hana, sagdi hann i sinu hiarta: „Minn godi herra, huert ferr uor drottning, su er vorra vegna stendr oss at afsaka i guds augliti, fyrir hueria heimrinn er holpinn?“ Hin heilaga Maria suarar honum: „Ek kom at hialpa þessum stad, er miog þarf mitt traust. Ek skal ueita fullting ok hialp þessu abotadæmi ok odrum stodum fatækra manna, þeira sem traust hafa aa mer.“

XIV[1].

I Burgundia nęr þeiri borg er Gratianopolis heiter, var husbondi er aatti stiupsun, þan sem Petr het. Hann

[1] *Begyndelsen efter y*[1], *Slutningen efter D2. Jfr. ovenf. S. 507—514.*

geymdi buss sins stiupfǫður. Enn er hatiðardagr sællar Marie Magdalene kom, bauð husbondinn, at hans stiupsun skylldi vinna aa akri ok plęia. Þersi vngi maðr Petr hafði heyrt, sem hann var i kirkiu, at prestrinn fyrerbauð at vinna aa þersum degi veralldlikt verk, ok þo at hann segði þat sinum stiupfǫður, þa sigraði hans boð ok hǫrð orð uirðing þersar hatiðar. Hann beiter nu yxn fyrer arðr. Ok þuiat hann uar daglega męddr i vinnv, er hann i hǫrðum hug, er hann skylldi þa æigi frials vera, ok vendir sinni reiði til yxnanna, þeira sem hann hafði męðu fyrir at leiða, þo at þeir vęri með ǫllu saklauser ok fylldi meira erfiði enn hann, ok biðr, at guðs reiði ok hefnd komi yfer þa. Ok sem hann hafði frammi fyrer guðlegum eyrum þersa kueinan, sem honum syndiz rettlig vera, kendi þersi vesli maðr sina vnytsamlegv bęn . . . . . . meðr vndarlegum skiotleika, þuiat þegar i . . . . yxnina ok arðrenn[1] . . . .

. . . .

. . . .

Petrum[2]. Liggr þetta skrimsl þar aa golfinu, ok megu þeir, sem aa taka, kenna, at þat hefir sannan mannzlikam. En suo full þefr stod af þui, at varla matti nockur þola, saa er nærr kom. Byskupinn færr til sina menn at briota þekiu herbergissins ok draga þar vt med reipi þenna fula likam, dragandi hann brott af borginni ok brenna. Skildu menn fullkomliga, at þat var likami nockurrar konu, huern er diofvllinn hafdi gripit ok i verit, til þess at freista med honum guds mannz, allt til þess er hann vard naudigr at fyrirlata hann skylldadr til med þvi helga klædi, er vigt var ok helgat med byskupligri blezan. Matti fiandinn þann likam eigi leingr bera, sidan hann var bundinn med krapti kennimannligrar blezanar. Þat sannadi ok þenna hlut, at i þeim

[1] *Her ender 3die Spalte g¹; fjerde Spalte er trykt ovenfor S. 509.*

[2] *Her vedtager denne Legende i D2, hvor Begyndelsen mangler.*

glugga, sem var aa þvi husi, sem þar var nærr ok einsetumadrinn var vanr at ganga nôdsynia sinna, funduzt skitnir ok funir klædaleppar, þuiat þetta skrimsl hafdi þar inn farit, ok þotti ollvm audsynt, at þessar konu likamr mundi þessum klædum hafa verit sueipadr til grafar, adr diofullinn hafdi þat tekit.

Sem þat herbergi, er Petrus var i, var bætt, fylgir hann fram sinv fyrirheiti med osigranligri hugarins stadfesti. Gengr hann nv fram aa vigvollinn, sem sa er ecki ottazt, sidan hann hefir sigrat sina ovini, ok vill hann enn vera i sama husi sem fyrr, allt til þess er hann skipti sina fyriraetlan eptir radi byskupanna Gratianopilitani, i huers byskupsdæmi hann var, ok byskups Vinariensis heilags mannz fyrir gudi ok miok merkiligs i guds kristni. Er hann, segir sa, er iarteignina dictadi, med hinum fremstum byskupum, þeim sem aa minum dogum hafa verit. Er þessi madr Petrus eigi aasakandi, þo at hann skipti sitt heit, þuiat hann hlyddi radi þessa tueggia suo dyrligra hofdingia. Þessir godu menn sav med sinni vizku ok hugleiddu milldliga, huersu faheyrdar iarteignir gud hafdi honum gert, suo ok eigi sidr, hversu marga vega ovinrinn bardizt i mot honum, ok þui ottuduzt þeir, at þessi vngi madr ok boklavsi kveiktizt nockut vpp til metnadar fyrir suo aagætar iarteignir, sem gud gerdi honum, eda fyrir suo fagran sigr, sem hann hafdi wnnit aa sinum ovin, ok hann vyrdi þadan af med nockurum hætti suikinn af diofuls aaeggian. Þui eggiudu þeir, at hann treysti eigi sin eiginlig ofl nægiazt at sigra þessa hluti, ok gefi sik helldr i valld andligs fodur einshvers abota til læringar med samvist andligra brædra, at med þeira radi ok hvggan væri hann hlifdr ok stædi þui oruggari i drottinligvm herbudum moti suo hôrdu stridi ovinarins, þui sem hann matti eigi þola med sinvm eiginligum styrk. Byskuparnir settu hann i eitt sæmiligt klaustr, ok letu kenna honum helga reglu, gefandi hann

i valld abotanvm ok brædrvnum, at þeir hvggadi hann ok veitti honum brodurliga elskv. Lifdi hann þar allt til sins davdadags þionandi gudi med hiartaligum kærleik vndir regluhalldi.

XVIII[1].

Fra þui er vor frv sendi sancti Thomas clenodium[2].

Þann tima er Thomas Cantuariensis, er hiartaliga elskadi guds modur Mariam, var i skola i Paris, bar þat til a moti ȯskudegi einn tima, sem hans kumpanar foru þa meir lausir[3] enn a audrum timum, eptir þvi sem siduenia er til skolaklerka, toludu þeir i kallzi sin a millum, at hverr þeira skylldi[4] tia odrum þat fegrsta clenodium vm morgininn, sem hans vnnazsta[5] hefdi honum gefit. Enn þui at hinn helgi Thomas atti ȯngua unnuzstv vtan hina helguzstu guds modur Mariam, hverri er hann þionadi dagliga medr godfusu[6] hiarta, verandi sialfr skær iungfru bædi at[7] hugskoti ok likama, vissi hann sik mundu vera spottadan af sinum kumpanum, ef hann hefdi ekki clenodium fram at bera. Ferr hann nu til kirkiu guds modur Marie ok fellr fram litilatliga fyrir hennar alltare, at sakir þess at hann hafdi ȯngua[8] unnuzstu, skylldi hon hugsa honum nockut þess hattar clenodium, sem hon villdi. Vm morgininn eptir, er allir kumpanar komv saman til bords, ok er þeir skylldu syna sin clenodia, sem þeir hofdu adr talat[9], þa berr hverr fram þa giof, [sem hafdi þegit[10]. Enn þeir taka at hlægia ok spotta Thomam, er hann hafdi ekki fram at bera. Svarar hann med einfalleik ok litilæti: „Ek a eina kæruzstu uinv, ok skal ek nu fara at taka þat clenodium er hon hefir gefit mer a þessi nott ok syna ydr.“ Hann finnr i nock-

[1] *Denne Legende meddeles her efter 233 saa langt den naar, og siden efter D. Jfr. ovenfor S. 198—203.* [2] *Oversk af D.* [3] ok leikandi *tilf. D.* [4] *tilf. D.* [5] vina *D.* [6] goduiliugu *D.* [7] i *D.* [8] adra *tilf. D.* [9] skipad *D.* [10] [er þegit hafdi *D.*

urum leyndum [1] stad sins herbergis einn budk eigi smidadan med manna hỏndum helldr af gudi, huerr er trvizt af iungfrv Mariu þangat sent. Hann lykr þessum budk upp fyrir sinum kumpanum. Sia þeir, at þar er i allr byskupsskrudi med byskupsstaf, ger med undarligvm hagleik, suo litil vexti, at þau mattu uel vardueitazt i þeim sama budk. Sem þeir hugleida gerla þenna hlut, þikiazt þeir skilia, at þessa aagætu giof hefir honum gefit iungfru Maria, birtandi suo, huilika tign hann mvn fa sidar, ok heidra hann hedan af med meiri virding enn fyrr.

B [2].

Fra hinum heilaga Thomase erkibiskupi.

Sva er lesit af hinum heilagha Tomase Kantarabyrgiss erkibiskupi, at þa er hann gekk til skola i Paris, elskade hann uara fru sanctam Mariam med mykille godfyse sinnar þionostu. Uoru hans skolabrỏdr uanir firir oskuodinsdag ser meirre leik ok skemtan en nokkorn annan tima at gera, samtalande millim sin, at um morgeninn eftir skillde huerr frambera ok syna sitt clenodium, er huers þeira unnasta hefde ordrum(!) sỏmilighazt gefet. Nu sem heilagr Tomas atte anga adra einkannligri vnnastu en uara fru sanctam Mariam, huerre er hann þionade med mỏylighum skirleika bæde i hugskote ok likama, ok firir þetta sama spottadr af sinum kumpanum, ferr hann til kirkiu heilagrar Marie firir hennar alteri godfusliga framfallande, bidiande hiartaligha sina hina kieraztu vnnastu, at hon skillde uirdaz eitthuert sỏmiligt katel honum at presentera. Um morghenenn eftir sem hans kumpanar komu allir samt til mỏssu, bar huerr fram sitt katel, eftir þui sem huers þeira hỏueskare unnasta hafde huerium gefet. Ok sua sem þeir toku at spotta Thomam, er hann hafde ekke katel þeim at syna,

[1] *Det følgende er taget af D, da 233 kun har et Par Ord tilbage i hver Linie.* [2] *Den samme Legende efter F.*

suarade heilagr Thomas medr einfolldu hugskote: „Eina hina kieraztu unnastu a ek mer, man ek af þui fara ok hegat bera þat katel, sem hon gaf mer a þessare natt.“ Sem hann for, fann hann i einum lǒyniligum stad sins klefa nokkorn luktan budk af filsbeine medr himneskum hagleik giorfan, mannligu uerke miok olikan, huern uar fru truiz þeghat borit hafa. Ok sem hann hafde upplokit þessum budk firir sinum kumpanum, saz þar i allr biskupsligr skrude ok einn fagr bagall medr dasamlighu uerke ok fasenu uouinn, medr eighe meira mykileik en budkrinn matte ual taka. Sem klerkarnir hofdu þessa luti glǒggliga skodat, sogdu allir, at uar fru sancta Maria hefde þessa hina haleita giof ouordnum lutum til marks ok merkingar þessum hinum agieta unga manne gefet, uegsamande þenna heilaghan dom med sǒmd ok uirding sem uert uar.

XIX[1].

Er brodir for vr klaustri.

A dogum Frederici hins fyrsta keisara med þui nafni var i Einglandi einn styrkr madr þrifinn af sinum likam ok miog frægr af sinvm rǒskleik. Ok sem guds myskunn vitiar hans hiarta, suo at hann hugleidir, huersu marga stora hluti hann hefir mot gudi gert, stadfestir hann þat med sier at fara til Jorsala, at hann hefdi þar sitt afl til guds þionustu, ok vm þetta heit spurdi hann at einn aabota af gramunka lifnadi. Eggiar abotinn hann at taka kross heilagrar reglu þeira lifnadar, farandi svo til hinnar himnesku Jerusalem. Gerdi hann suo. Var hann langan tima miog heitr af gudligri ast. Eptir þat var hans freistad af ouinum. Villdi hann skipta vm sina fyrirætlan ok fara likamliga til Jerusalem, sem hann hafdi fyrr ætlat, enn þuiat abotinn var eigi i klaustrinu, dualdi hann i mot sinum vilia brottferdina til morgins.

Ok aa þeiri sǒmu nott, sem hann var i sinni sæng,

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 534–541.*

sier hann pukann sitia aa þeim bita, er var i suefnhusi brædranna i liki einnar apyniu. Hugsar hann, at þat mundi fiandinn vera, þuiat þess hattar dyr voru ecki i þvi munklifi. Diofullinn skilr nu, at hann er kendr, ok hleypr ofan aa hann ok berr hann suo fast, at blod stǒck or nǒsum brodursins ok munni. Eptir þat huarf fiandinn brott. Sem þessi nykomni brodir kallar hatt, vakna brædrnir, ok þuiat þeir sia, at hann er miok saarr, bera þeir hann i þat hus, sem þeir brædr, er siukir wrdu, voru vanir at liggia i. Hann laa þa vitlaus þria daga i sinni sæng. Syndizt þeim hann helldr daudr enn lifandi, hafdi hann opin augun ok sa þo ecki.

Sem hann laa suo þeigiandi, vitradizt honum Benedictus ok sagdi: „Benedicite.“ Hann suarar: „Dominus.“ Brodirinn[1] spurdi: „Huerir erut þier?“ Hann suarar: „Ék er brodir Benedictus, fylg mer!“ Brodirinn þickizt nu fylgia honum. Þeir gengv nu upp vm haafar gradur. Aa huerri gradu satu tueir dioflar. Þeir slogu aa huerri gradu þenna nouicium. Werdr hann skiott suo modr af þeira hoggum, at hann matti varla fylgia þeim, sem hann leiddi. Hinn helgi Benedictus litr nu aptr, ok leggr sina hond yfir hofud honum styrkiandi hann. Sem þeir hofdu þessar gradur vppstigit, sa brodirinn[1] einn grænan stad miok fagran ok biartan. I þui heradi var skærr himinn ok ecki sky. Brodirinn sa eina kapellu hangandi i loptinu suo litla, at hann vndradi miok, til huers suo litil kapella mundi vera. Heilagr Benedictus talar til hans: „Vndrazt eigi verk guds, þuiat hann einn kann skynsemi at gera fyrir, huersu hann hefir gert eda til huers hann hefir giort sina skepnu.“ Hinn sæli Benedictus gengr inn i kapelluna ok bydr brodurnum, at hann skal standa at hurdarbaki. Hier var inni mikill fioldi huitklæddra manna sitiandi i hring. I innanverdri kapellunni sat millum þeira sialf modir myskunnarinnar

[1] brodurinn *Cd.*

skinandi sem sol milli himintungla. Heilagr Benedictus gengr til hennar ok sagdi: „Benedicite.“ Hun segir: „Dominus.“ Hann mælti: „Min frv, hier er nu sa nykomni brodir, er þier budut at hingat skylldi leida.“ Hun mælti: „Latid hann koma til min.“ Ok sem hann var leiddr fyrir vora frv, mælti hun til hans: „Willtu vera med mer i minu husi mer til þionustu, sem þu hefir heitid?“ Hann mælti: „Giarna, min fru.“ Hun mælti: „Suer mer ok heit yfir þessu alltari, at þu skalt mer þiona iafnan gerandi ok vardueitandi guds bodord.“

Sem hann hafdi suarit, mælti hin heilaga Maria vid Benedicto: „Leidit hann aptr i þann stad, sem hann var, adr þier tokut hann.“ Heilagr Benedictus lætr hann enn bida aa baki hurdinni ok mælti: „Hygg at gerla ok hallt i minni þeim hlutum, er þu ser, þuiat þeir ero þier nytsamligir.“ Heilagr Benedictus tekr munlaug gyrdandi vm sik handklædi, hann feck munlaugina worri frv. Hun þuærr fætr allra þeira, sem þar satu, enn Benedictus þurkar eptir fætr allra þeira fallandi aa kne. Enn er þav hofdu gert þessa þionustu, leidir hinn helgi Benedictus brodurinn aptr vm blomgada stadi ok skemtiliga vel ilmandi. Hann sa mikinn fiolda munka ok þeira, sem nytekit hofdu munkabunad, rennandi mot ser, sumir af þeim hofdu fagrar koronur sier aa hǒfdum, adrir baru enn eigi koronur sier aa hǒfdum, helldr sem bidandi þess tima, er gud villdi þeim þa dyrd veita. Medr þessum var einn munkr, sa er bad af hinum helga Benedicto, at hann lofadi honum at tala vid þenna brodur, sem medr honum var. Ok er hann hafdi orlofit feingit, talar hann: „Brodir Guilleme! Ek var munkr i þui klaustri, sem þu vart. Bid ek, at þu segir abota þinum ok minum suo min ord, at brodir Matheus, sa sem fyrrum var hans munkr, bidr, at hann bæti sitt lif ok halldi betr sina reglu hedan af enn hier til, veitandi brædrunum fodurliga forsio, ok seg honum þat til marks, at þann tima,

sem ek var kominn at andlati, syndizt mer sem send væri af himne ein korona. Hugda ek hana[1] mundu mer til heyra, enn hon var gefin odrum munk, þeim sem litlu adr hafdi andazt. Ek angradizt miok af þessum hlut, ofundandi goda hluti mins brodur, ok þa synd iatadi ek þeim abota med idrán. Enn ek minni sialfan þig aa, at þu halldizt i þeim lifnadi, sem þu hefir iatad, ok vert litillatr ok hlydinn, flyiandi veraulldina. Venzt eigi at gera þinn eiginligan vilia sem ek, ottazt iafnan gud."

Eptir þessi ord bydr heilagr Benedictus, at eingellinn Raphael leidi þenna brodur i þa stadi, sem honum skylldi syna. Þa leidir eingillinn hann i paradisum. Ok er þeir komâ þar, sier brodirinn sem eina borg af gulli, hennar port var gert med vndarligri fegrd. Ok er brodirinn vndrazt þessa hluti, berr eingillinn hann inn vm portit. Þa sier hann i paradisum fógr gros ok alldin nog med dyrdligum aavexti, ok þar i satu syngiandi fuglar. Vndir einu tre var brunnr miok skærr, or huerium er runnu beckir fagrir vm þann stad midian. Ok sem munkrinn villdi huilazt ok skemta sier wid þenna brunn, leiddi eingillinn hann til annars tres, þess sem vndarliga hatt var med mikilli fegrd. Vndir þvi tre sat einn madr einkanliga fagr at sia, suo stǫrr vexti sem risi væri. Hans klædi var med ymsum litum hinum fegrstum fra nedanverdum hans fotum allt til briostzins. Eingillinn mælti: „Þessi madr er Adam fadir allz mannkyns, huern er gud skapadi fyrstan, er hann leystr fyrir pisl guds sonar Jesu Kristz. Enn þessi hans kyrtill er þat klædi himneskrar dyrdar, sem ovin mannkyns rænti hann, eggiandi hann at briota guds bodord. Enn þetta sama klædi þiggr hann aptr fyrir god verk sinna sona ok sinna dætra, fra hinum fyrsta syni Abel allt til hins sidazta heilags mannz. Ok sem þetta klædi er algert,

[1] hun *Cd.*

mvn fullnat vera tala heilagra manna guds, ok eptir þat mvn endazt verolldin."

Eptir þat leidir eingillinn munkinn vm dockua ok myrkrafulla stadi. Hann ser suarta ok hrædiliga turna, or huerium er rǒk vpp suartr reykr, ok þui hyggr munkrinn, at þessi stadr mvn vera helviti. Eingillinn mælti: „Eigi er sem þu hyggr, þessir turnar ero þeir ofnar, sem vpp leggr reyk or bruna eilifs elldz." Eptir þat saa þeir mann sitia aa brennanda stoli, fyrir honum stodu fagrar konur ok steyptu logandum kertum inn i hans munn ok nidr vm idrin, ok toku þau vt vm hans getnadarlim. Eingillinn mælti: „Þessi madr var miok eptirlatr sinum likam enn ovin sinnar saalu, hann stundadi at neyta matar ok dryckiar vmfram nodsyn ok hof, hann var sorlifismadr. Sa stoll merkir, at hann var alla sina daga mattugr ok stadfastr i sinni illzku, enn þuiat hann elskadi konur framarr enn guds bodord, þa kuoldu illgiarnir andar hann i þeira liki, brennandi hans munn ok kuid ok getnadarlim med sinum tortisum, at nu taki hann af þeim hlutum pinu, sem hann elskadi rangliga; aa iardriki elskadi hann hita lostasemi, ok þvi var hann kualdr med pinu sarligs bruna." Eptir þat saa þeir annan mann, þann sem hinir suortuztu andar flogu lifanda ok gneru hans likam med sallti steikiandi hann aa ristiarni. Eingillinn mælti: „Þessi madr var mattugr ok grimmr vid sina þionustumenn." Hier næst saa þeir einn mann sitianda aa elldlegum hesti, hans skiolldr var gloandi sem iarn nytekit or elldi eda afli. Þessi madr hellt yfir hals hestzins eina geit, enn vid hala[1] hestzins dro hann munks buning. Eingillinn mælti: „Þessi var fatækr, medan hann lifdi i verolldinni, ok lifdi vid þat, sem hann rænti adra. Hann hafdi tekit eina geit fra fatækri konu. Enn vid enda sins lifs iatadi hann sik vndir munkalifnat, eigi med sannri idran eda goduilia, helldr

[1] hals *Cd.*

at hann fordadizt suo skômm ok pinu af monnum, enn ætladi aptr at huerfa til hins fyrra lifs, ef hann mætti, ok fyrir þui syndizt hann draga fiarri sier þann klædnat sem þann hlut, er honum þotti litils verdr edr einkis. Enn geitin ok skiolldrinn voru þær kualir, er honum voru dæmdar fyrir sitt ranglæti." Eptir þat sia þeir annan stad, i huerium er voru klaustramenn, bædi munkar ok nunnur, hafandi ymisligan klaustramanna buning vtan nockud merki heilagligs lifnadar. Sumir synduzt hlæia vtan stilling, adrir lôstudu ok aaleitudu adra, sumir synduzt eta ok drecka med ongri stilling, adrir synduzt fremia likamliga munut. Eigi synduzt þessir hlutir sakir þess, at nockur megi þa fremia eptir daudann, helldr til þess at þeir, sem illa lifdu i sinu sialfrædi, syni liking sinna synda i sinum kuolum ser til suivirdingar. En sem dioflarnir synduzt naudga þa til þessarra hluta, hlupu þeir aa þa ok slogu þeira hofud med stongum, suo at heilinn stock vt[1] ok augun sprungu or hôfdunum, ok þetta gerdu fiandrnir optliga.

Hier næst leiddi Raphael eingill brodurinn til heluitis diups, ok þar sa hann eitt ogurligt hiol allt brennanda ok einn mann bundinn aa hioliny. Enn sem þat velltizt, heyrdi brodirinn[2] miok ottafullr rodd suo segiandi: „Þu sier ogurligan hlut, enn þu munt enn sia þat, sem miklu er hrædiligra." Þetta sama hiol velltizt med skiotu falli nidr i heluitis diup, ok sem hiolit kom nidr, vard suo mikill okyrleikr ok suo ogurligr brestr, at hann hugdi, at eigi mætti meiri vera, þo at allr heimrinn ok himinninn med hefdi hrapad. Ok er þetta hiol drektizt med suo mikilli ogn i heluitis pytt, kolludu allar þær salir, er halldnar voru herteknar i daudans pislum, grimlegum roddum med ohreinum ondum, hædandi þann vesla mann, sem kualdizt i þui hioli, þeir slogu til hans ok baunnudu honum, leggiandi boluan aa boluan ofan. Þessi

[1] vm *Cd.* [2] brodurinn *Cd.*

var hinn vesli Judas suikari vors herra Jesu Kristz. Sem þeir foru brott or þeim stad, sier brodirinn þann eingil, er styrir solinne til nytsemdar ok þionuztu mannkyninu. Hinn helgi Raphael eingill mælti vid brodurinn: „Þier heyrir at huerfa aptr til þins likama. Enn þa hluti, sem þier hafa syndir verit, skaltu ongum segia vtan abota þinum leyniliga.“

Þessi brodir, er adr hafdi legit sem daudr þria daga, lifnar nu. Ok sem þeir, er vid woru, sia hann geispa ok anduarpa med miklum grat, spurdu þeir eptir, huat hann hafdi sed. Enn sakir sins harms gleymir hann þui, sem eingillinn baud honum, ok mælti: „Ek sa heluiti ok ek sa paradisum.“ Ok er hann mælti þetta, kemr þegar hinn helgi Benedictus ok hafdi i hendi einn staf, hann slo honum i andlit þessa siuka mannz, er suo var ohlydinn bodi eingilsins. Hinn siuki brodir bra i mot hògginv sinni hendi, feck hann stort hògg aa fingrinn. Hann spyrr eftir, huer sok til er, er hann var lamdr suo hardliga. Benedictus suaradi: „Þuiat þu vart ohlydinn einglinum; ok þo at þinn likami se meiddr, þa vit fyrir vist, at þin ònd er skòdut meirr, ok sakir þess at þu misgerdir med þinum ordum, skaltu ecki mega tala niu daga.“ Sem hann hefir sett honum þessa skript, huerfr hann brott. Wm þa niv daga hefir hann harda sott, ok þrutnar hans hond aakafliga. Eptir þat vard hann heill, ok segir abotanum einum saman alla þa hluti, sem hann hafdi sed. Enn þuiat abotanum var eigi bodit at þeigia yfir þessum hlutum, segir hann þessa syn til nytsemdar ollum þeim, sem hana lesa eda heyra.

XX [1].

Heilagr Bonicus byskup Aluerensis elskadi Jesum Kristum ok hans modur af ollu hiarta. Einn dag, er hann for til musteris hins helga Michaelis med morgv folki, legst hann til bænar i einni hyrning musterissins.

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 544—549.*

Enn þo at hann (væri) med miklum mannfiolda, hugsadi hann suo hiartaliga gudliga hluti, sem hann væri i einsetu. Sem heilug messa war sungin, for huerr heim til sins hus, enn hann war einn saman eptir i þeim leyndum stad, er hann hafdi sier feingit. Þeir sem kirkiunnar geymdu, leitudu vm alla kirkiuna, ef þar væri nockur madr inne, enn med guds uilia mattu þeir hann eigi finna i þeim leynistad, sem hann war, ok læsa dyrr kirkiunnar.

Hinn helgi Bonicus byskup bidr nu þui ỏruggari ok godfusari til guds af ollu hiarta, sem hann ma þat naduligar ok leyniligar gera fyrir monnum, steypandi fram morg taar i guds augliti. Oḳ er hann hefir leingi bedizt fyrir aa þenna haatt, birtizt honum þess haattar witran, at hann þottizt heyra til himins fagrt sỏnghliod, þar med sier hann fagrt lios suo biart sem sol, fylgir hier gnyrr mikill, ok lukaz upp dyrr kirkiunnar. Byskup ward miok ottandi af þessi uitran. Honum synizt, sem mikill fioldi heilagra manna fylgi, i þeim flocki midium er drottning himins ok iardar hin heilaga guds modir Maria, syngia allir lǫf worum herra Jesu Kristo ok hans modur. Hin heilaga iungfrv sỏng med fagrligu hliodi lof sinum sæta syni. Gengr þessi fagra processia svo fram vm midian korinn til alltarissins. Þa var eptir spurt af nockvrum helgum monnum, huer syngia skylldi messuna. Hin sæla Maria suarar: „Hier er Bonicus byskup, sa sem sannliga er godr ok makligr at fremia þetta embætti.“

Sem byskupinn heyrir þetta, ottazt hann miok ok færizt sem fastazt vt at murnum. Berr sa steinn, sem vndan honum geck vt i murinn, þar witni vm iafnan sidan, sier enn i dag, huersu hans hỏfud, herdar ok hans bak hefir inn geingit ok merkt i marmaranum aa þann haatt, sem vax merkizt aa insigli. Hann werdr nu fundinn ok framleiddr fyrir vora frv ok þa, sem henni fylgdu. Patriarchi leiddu hann til heilags alltaris ok

þionudu honum, enn helgir spamenn helldu camriam(!). Hann war skryddr einu fǒgrv klædi, ok suo geck hann til alltaris. Enn sidan er hann hafdi med ollum goduilia fært gudi forn wors herra likama ok sæmiliga sagt messuna ut til enda med fulltingi þeirar somu himnesku hirdar, gengr til hans gu̓ds modir Maria heilsandi sinum vin ok gefr honum fyrir sitt starf þann messuhǒkul, sem hann sǒng i. Þat klædi war suo fagrt ok dyrligt, at þat ma eigi trvazt i ǒdrum stad gert enn i himinriki. Byskupinn þackar þessa giǒf lofandi gud af ollum hug, tekr hann klædit ok geymir. Hann segir þessa witran morgvm monnum ok hefir klædit til uitnisburdar. Werdr þetta kunnigt wida. Klædit er wardueitt i einne borg Aluernie, þeiri sem heitir Mons Clarus, ok enn i dag tezt þat þar folkinu aa hatidisdogum. Enn eingi madr kann skilia, huers hattar wll eda wefnadr er aa þui helga klædi var, er þat huitt sem snior ok vndarliga miukt ok lett, hefir þat hinn sætazta ilm.

Sa sem byskupdominn tok eptir Bonicum, honum olikr at lifnadi eda heilagleik, hugdi sik munu fa þuilika witran, ef hann suæfi vm nott i fyrr sagdre kirkiu hins helga Michaelis. Byskupinn for nu med mikilli diorfung treystandi sinum werdleik til kirkiunnar, ok geingr inn i herbergi hofsemdarinnar þrvtinn af rikuligri fæzlu ok þui styrka wini, sem hann hafdi drvckit yfiruettugis. Ok þuiat hann war miog windruckinn, fellr þegar aa hann þungr suefn, suo at hann waknadi eigi fyrr enn vm morgvninn, er liost war af degi, ok kennir sik þa wera heima i sinni sæng i sinu herbergi. Hann ferr nu til sinna manna iatandi fyrir þeim glæp sinnar diorfungar, bad hann fyrirgefningar af gudi med audmiuku hiarta ok fullkominni idran. I þessum hlut ma widkennazt oumrædiliga milldi wors herra Jesu Kristz ok hans modur, huersu myskunnsamliga þessi byskup, er dirfdizt at rannsaka þa hluti, sem gud lofadi honum eigi, war heill heim

sendr i sitt hus, at hann kendizt wid sinn glæp ok gerdi idran. Enn Bonicus fyrir sina godfysi ok litillæti feck himneska vitran ok war af worri frv waldr at syngia heila messu sialfri henni guds einglum med morgvm helgum monnum syniliga nærr werandi, ok gaf honum fyrir sina þionustu himneskt klædi.

XXI[1].

Af Mariumessu sidari.

Bvrdardagr hinnar helguztu guds modur iungfrv Marie var langan tima fyrst ecki halldinn i kristninni, enn suo segizt, at þat var af gudi vitrad aa þenna hatt, sem hier segir. Einsetumadr nockur heilagr i sinum lifnadi heyrdi aa hinni somu nott huert aar fagran englasong i himininn. Sem hann vndradi, at hann heyrdi þat alldri aa audrum timum, bad hann til guds, at hann syndi honum, sakir huers þa heyrdizt þessi fagri einglasongr. Guds eingill vitradizt heremitanum ok sagdi: „Eilif iungfrv, su er fæddi sialfan gud, var borin aa þessi nott, ok þo at þat se eigi vitad af monnum, hallda þo einglarnir i himinriki þa fagrliga hatid.“ Sem þessi vitran var kunnig formonnum kristninnar, skipudu þeir, at heilug kirkia skylldi hallda þenna dag hatidliga.

XXII[2].

Her segir af vorrar frv tidum.

Swo segir Petrvs, at i þui munklifi, sem heitir Petra Pertusa skamt fra munklifi heilags Uincencij, var skipad af brædrum ok halldit vm þria vetr, at eptir þær tidir, sem brædrunum var skylldugt at syngia, skylldi þeir lesa tidir vorrar frv. Einn munkr er Gazo het, ranglatr ok illz lifnadar enn miok ordigr ok margtaladr, kærdi sik fast um þat ok sagdi eigi rettliga mega leggia suo mikinn þunga aa brædrna vm þat fram, sem bodit war i þeira reglu, ok sagdi þeim vel mega nægiazt, þo at

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 549—554.* [2] *Efter D2. Jfr. ovenf. S. 211—214.*

þeir legdi engar nyiungar inn i sinn sid. Hann feck her til margar greinir ok skynsemdir at sanna sitt mal, ok med sinni þrætu feck hann þui vid komit, at brædrnir letu af at segia tidir iungfrv Marie. Þegar risu upp margir uolldugir menn ok gerdu otalligar meingerdir ok skada þui sama klaustri, var gripit godz munkanna ok ræntir þeira menn, brendir þeira bæir ok særdir ok drepnir þeira þionustumenn. Þeir senda ok fara sialfir til Saxlandz keisara, ok at þarflausu, þuiat þeir fa enga retting sinna mala. „Þa kuomu þeir til min, sagdi fyrr sagdr byskup Petrvs, kærandi fyrir mer sina vesold. Sagdi ek sakir þess þeim þetta hafa til borit, at þeir hofdu fra ser rekit modur hins sanna fridar.“ Þeira sendimenn falla þegar til iardar, segiandi sik alldri hedan af skulu uppgefa at segia lof sællar iungfrv Marie, feingu suo þegar frid ok nadir, ok helldu vel sitt heit. Morgum aarum sidar sem lidit var fra hingatburd vors herra Jesu Kristz þusund niutigir ok fim aar, skipadi Vrbanus pafi aa kennimanna þingi vid Claromontem i Gallia, at lesa skylldi tidir af iungfrv Marie ok henni skylldi syngia hatidliga huern laugardag.

XXVI[1].

Drepsott letti af i Rom ok einglar sungu Regina celi.

A attanda aari rikis Mauricij Romaborgar keisara, sem hinn helgi Gregorius Magnus sat i postoligu sæti, eyddi drepsott miog borgarlydinn. Suo sẏndizt sem ỏrvar flygi af himne, þær er drapu marga menn. Þessi guds bardagi ok drepsott eyddi suo miỏg Romam, at morg hus woru obygd i borginni. Hinn helgi Gregorius skipar processionem vm borgina Romam medr letanijs aa hatidardag Marci ewangeliste aa paskatima at bidia til guds, at sottin letti af. Hann let bera fyrir þessi processione medr mikilli vegsemd likneski sællar guds modur iungfrv Marie, þa sem enn er i Roma, hueria er segizt at hinn

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 224—225.*

helgi Lucas gudspiallamadr, er var læknir ok pentur, hafi gert sem likazt eptir aasionu þeirar sȯmu iungfrv, þa er hon lifdi aa iardriki. Ok sem pafinn geck processionem medr fyrr sagdre skript, leid af su mikla þoka, sem i loptinu var ok medr sinum wondum þef drap folkit allt, ok skiptizt, þar sem likneskit war borit, sem hon flydi vndan þvi megandi eigi þola þess nærveru. Eptir þat ward þegar biart loptit ok skært lios. Þa heyrdizt i loptinu yfir skriptinni eingla raddir syngiandi med fȯgru hliodi þessi ord: „Regina celi, letare, alleluia, quia quem meruisti portare, alleluia, resurrexit, sicut dixit, alleluia!“ Hinn helgi Gregorius lagdi til þessi ord: „Ora pro nobis dominum, alleluia!“ Hann sa þa standa yfir kastala Crescencij eingil drottins, þerrandi þat bloduga suerd, sem hann hafdi sier i hendi, ok dro þat i sina vmgerd. Hinn helgi Gregorius skildi þa, at fyrr sȯgd drepsott mundi af letta. Þa vard ok suo. Sakir þessa er sa sami turn kalladr sidan Eingils kastali.

XXVII [1].

(Fra pentur i Flandr).

Sa var einn pentur i Flandr miok frægr af sinum hagleik, er af ollu hiarta elskadi guds modur Mariam. Huern tima suo sem bar til, at hann pentadi pukann, lagdi hann allan hug aa med þeiri list, sem hann kunni, at gera hann sem liotligastan. A einni nott vitrazt honum fiandinn spyriandi eptir med aakafligri reidi, hui hann reitti hann suo, iafnan skrifandi hann suo liotligan, at allir, þeir er sia, hlæi at honum fyrirsmaandi þui meirr. Penturinn segir: „Þat gerir ek vel, þuiat þu ert iafnan vpphaf allra þeira illra hluta, sem ek hefir gert, ok þu freistar min optliga med vondum ok liotum hugrenningum, sitiandi vm med þeim at bleyta styrkleik ok stadfesti mins hugar.“ Fiandinn ognadi honum sinni reidi minnandi aa, at hann leti af þessi meingerd. Penturinn

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 555—566.*

lagdi hedan af enn framar allan hug aa at penta hann sem liotligazt honum til nidranar.

Þat bar til einn dag, at penturinn gerdi likneskiu guds modur Marie i einni stuku i kirkiu nockurri, ok suo framt sem list hans meistaradoms vanzt til, pentadi hann skriptina, sem vera atti, med ollum hinum fegrstum hlutum sem fridazta ok sæmiligsta kunni hann. Enn eptir þui sem sagdi til ormsins, at konan mundi vndir fotum troda ok lemia hans fætr ok hofud, skrifadi hann pukann vndir fotum likneskiunnar med döckvm color liotan ok suartan, sem berr þeim, sem er elskari liotleikans ok hofdingi myrkranna. Sem fiandinn ser þetta, hygst hann med sinum grimleik skulu ombuna penturinvm. Hann bidr af gudi orlof til at gera honum nockut til meins. Nu sem penturinn skrifadi þetta skrimsl, ok hiallrinn var studdr med sterkum stodum ok þar stodu vid stigar, þa kom sem einn huirfiluindr ok slo nidr til iardar þann hiall, er penturinn stod aa. Hann ottazt miok, er hann kennir þetta, ok vendir sinu hiarta ok þar med hendinni til likneskiu vorrar frv. Þa gerdizt vndarligr hlutr: likneskit tok sinni hendi i hans hond ok hellt honum, suo at hann skadadi ecki, þar til er at honum kuomv þeir menn, er honum hialpudu. Allir þeir er vid voru, lofudu gud ok hans modur, enn lostudu ok fyrirsmaadu diofulinn med miklu spotti ok hlatri, siaandi nu huersu hans slægd vard at öngu.

XXIX [1].

Nockur husfru gofug at ætt, su sem mikla godfysi hafdi til guds modur Marie, atti ser eina kapellu, þa sem sialf hon hafdi gera latid vid sitt hus ok hafdi þar til ser heimonlighan prest, þuiat hon villdi huern dagh hlyda messo af uorre fru. Þat bar til a nockurum tima,

[1] *Begyndelsen af denne Legende der mangler i D2, er tagen af h, som dog paa flere Steder er ulæselig, det øvrige af D2. Jfr. ovenfor S. 207—211.*

sem kom hatid guds modur Marie, a huerri hon offradi . . . . sakir nockurrar naudsyniar . . . . messo þar þann dagh, er sua lesit, at hon gaf allt þat sem hon matti fatækum monnum, ok æigi sidr klædi sin enn annat, til heidrs guds modur Marie. Ok þuiat hon hafdi gefuit þann dagh sina skickiu, matti hon æigi fara þann dagh til kirkiu. Ok sem hon harmar miok, at hon ma eigi heyra messu þann dagh, gengr hon i sina kapellu ok fellr fram fyrir alltari vorrar fru.

Nu fellr skiott a hana vmegin, ok þickiz hon vera i einne vndarligri fagri ok storre kirkiu. Hon sier mikinn fiolda meyia farandi i kirkiuna. Hin fegrsta iungfru berandi koronv a hofdi ser geck fyrir þeim. Sem allar meyiarnar satu eptir sinne skipan, kom i kirkiuna . . . . þeir ok nidr huerr eptir . . . . bar fram fiolda logandi kerta, ok feck fyrst kerti þeiri iungfru, sem fyrir odrum geck, ok þar medr ollum meyiunum, ok þar nest hinum ungum monnum ollum. Sidan kom hon til þessar fru ok feck henni kertit. Hon tok giarna vid þi.

Þa sa hon, at fram gengu vm korinn midian fyrst tueir, þeir sem baru kerti, þar næst subdiakn ok diakn, ok sidarst prestrinn. Þeir voru allir skryddir sem til messu. Hon þottiz vita, at tveir englar barv kertin, enn Laurencius ok Vincencius voru subdiakn ok diakn, enn sialfr Jesus Kristr var prestrinn. Sem þeir hofdu sagt confessionem, ganga .ii. hinir fegrstu af vngra manna flockinum fram i korinn[1] ok hofu upp fagrliga med hafum song officium Suscepimus deus, sem til heyrdi hatidinne, enn þeir sem i chornum voru, toku at syngia med þeim, þa er lesit var gudspiall ok sogd Credo. Medan song offertorium, geck drottning meyianna fyrst til alltaris at offra sinv kerti, ok þar næst offrvdu iungfrvrnar ok adrir, þeir sem i korinum voru, sin kerti

[1] *Her begynder D2.*

kennimanninum, sem sidr er til, fallandi aa kne. Enn sem prestrinn beid, at fyrr sogd frv offradi sitt kerti, ok hon villdi eigi til ganga, sendir drottning meyianna til hennar mann ok segir, at hun gerir ohæverskliga, er hun lætr þvilikan kennimann þurfa at bida suo lengi. Hun segir, at prestrinn ma fyrir þui segia vt messuna ok bida eigi, at hon mun eigi offra honum sinu kerti, sem henni var feingit. Drottningin sendir enn annan tima til hennar hid sama eyrindi, enn hun suarar sem fyrr, at þat kerti, sem henni var feingit, vill hun ongum fa, helldr vill hon sialf hallda aa þui med goduilia ser til gledi. Drottningin baud honum þridia sinni, at hann skylldi bidia husfrv fyrr sagda, at hun offradi kertinu, enn ef hun villdi þat eigi, skylldi hann taka þat med afli or hennar hondum. Sa er sendr var, kom til konunnar ok bad hana offra kertinu. Enn er hun neitadi, sagdi hann ser bodit at taka þat sama kerti med valldi. Hann tekr nu til kertissins ok vill fa þat med afli af henni. Hun helldr, sem fastazt matti hun, ok verr sik menniliga. Sem þau hafa suo leingi vid aazt, ok huort dregr kertid til sin, sem orkar, brestr sundr i tuo hluti kertid, ok hefir hann þa halft, enn konan halft ser i hendi. I þui sem kertid brotnar, huerfr hun aptr til sialfrar sin ok vaknar þar fyrir alltarinu, sem hun hafdi nidr lagst. Hafdi hun þa i hendi ser þann hluta kertissins, er hun hafdi afbrotid. Hun vndrazt þetta miok ok þackadi sælli guds modur Marie þessa vitran, ok suo at hun villdi eigi lata hana missa at heyrą messu aa þuilikan sinn hatidardag. Frvin vardveitir nu vandliga kertid sem hina dyrligstu helga doma. Segir suo, at allir, sem aa toku þessu kerti, wrdu þegar heilir, huat krankleika sem þeir hofdu, til lofs vorum herra Jesu Kristo ok hans modur Marie.

XXXI[1].

Kona gaf fianda barn sitt.

Einn gofvgr madr ok audigr atti mikils hattar kono. þeira hendr veittv iafnan nogliga olmvsv fatækvm monnvm. Ok sem þav hofdv getid morg born, ok þav vorv fullkomin at alldri, þa hetv þav gvdi ok hallda þadan af hreinlifvi. En avfvndsamr ovinr þoldi eigi þeira godlifnat, ok tendrar hann upp girnd karllmanzins til lostasemi vid sina hvsfrv, so at þav, sem sakir heilags kærleiks ok skirlifvis hofdv skilz sin aa millvm, fravmdv nv þann hlvt, sem þav skylldv eigi, aa drottinligri upprisvnott. Þessi madr [tendradizst medr elldi lostasemi til sinnar konv, mintizst hinnar fyrri fegrdar hennar[2]. Konan ottazst miok ok asakar hann medr morgvm fôgrvm ordvm, ok telr vm fyrir honvm, at hann se vminnigr[3] sinna fyrri godra verka. Ok er hvn ser, at ekki fær aa mot stadit, mællti hvn: „Sa getnadr, er aa þessari nott verdr ockar aa millum, se hann bôluadr ok dioflinvm gefinn.“ Þav gatv aa þeire nott son, ok er þat barn var fædt, var þat vndarliga fritt. Þessi sveinn, er lystiligr var at sia, [ox dagvoxstvm[4], hann var ok einkannliga næmr aa allt, þat er honum var kent, ok miok var hann lofadr sakir sinnar tungv. Hans fadir geymdi eigi at, hversv hann hafdi þenna son getit, enn hans modir vissi, hvat er hvn hafdi talat.

Enn er þessi sveinn var tolf vetra gamall, var hann miok elskaðr af fôðvr ok modvr. Nv vitrazst hans moðvr sa slægi hoggormr[5], er hvn hafdi þenna svein miok skiotliga gefit, ok mællti: „Vertv bvin at lvka mer aa þridia aari[6] þat, sem þv hefir mer iatat.“ Af þessvm ordvm gret hvn dagliga af[7] miklvm trega hiartans, minn-

[1] *Efter Fragm. i, saa langt det naar, derpaa efter D. Jfr. ovenf. S. 325—331, 566—571.* [2] [tendradr med elldi lostasemi for til sinnar konu minnandizt hennar fyrri fegrdar *D.* [3] minnigr *D.* [4] [af sinni fegrd wox dagliga *D.* [5] ovinr *D.* [6] hedan *tilf. D.* [7] med *D.*

andizst aa þat vesla heit[1], ok gerir ymissa hlvti ser i hvg. Þessi vngi madr vndrazst, er[2] lydrinn fagnar af hans þrifnadi, enn ein saman hans modir grætr iafnan hvern[3] tima, er hun ser hann. Hann spyrr hana opt eptir þessum hlut, ok duelr hun leingi at segia. Vm sidir sem hann spyrr, segir hun sig hafa i hans getnadi gefit hann dioflinum. Þa flyrr þessi ungi madr brott vm nott fyrirlatandi alla þa hluti, sem fadir hans atti. Leitar hann nu miog angradr af þessu raads af morgum vitrum monnum, at þeir gefi honum nytsamligt rad i suo miklum haska. Ok sem hann hafdi farit um morg lond ok herud finnandi eigi þat, sem hann leitadi, kemr hann i Romam, ok þadan ferr hann med brefum pafans til byskups Jorsalaborgar mæddr af longum weg. Ok er hann heyrir þenna hlut af honum, fellir hann taar, ok allir þeir sem med honum woru, samharmandi vesold þessa unga mannz. Byskupinn safnar nu saman hinum beztum monnum i sinu byskupsdæmi, þeim sem hann matti, ok leitar af þeim rads, huersu likazt mun at hialpa þessum unga manni.

Einn heilagr madr war i einsetu skamt fra Jorsalaborg miok heimoligr þeim sama byskupi, hann flydi syn veralldarinnar fyrirlatandi likamligar krasir. Hann fæddizt dagliga vidr einglanna vidtal ok hafdi allan sinn hug ok astundan i himinriki. Helgir einglar færdu honum þa hluti, sem hann þurfti at hafa til guds þionustu ok heilags messusongs. Honum war ok aa midium degi sent til fædzlu af himni braud sniofi huitara. Sem byskup hugsar eptir gerla, huersu hann mætti hellzt hialpa þessum sueini, stadfesti hann med ser, sem gudlig vitran baud, at senda sueininn þessum einsetumanni treystandi, at hann mun mega hialpa honum med sinum bænum. Kallar hann sueininn til sin ok sendir med honum til þessa helga mannz þa hluti, er vitni baru vm, at bysk-

[1] fyrirheit *D.* [2] at *D.* [3] *Her ender i.*

upinn bidr hann hialpa þessum sueini, huern er hans modir hafdi gefit dioflinum.

Sueinninn ferr nu einn samt aa veginn. For fyrir honum guds eingill færandi þeim goda gamla manni tuau braud, þar sem hann var vanr adr at færa honum eitt. Guds madr, skiliandi at einnhuerr madr mundi eptir guds vilia þar skiott koma at eta med honum, gerdi þackir drottni allra hluta. Ok sem þessi ungi madr kom, tekr hann wid honum vndrandi miog hans fegrd ok ordfæri. En sidan hann hafdi yfir lesit þau bref, er byskupinn hafdi honum sent, mælti hann til hins unga mannz: „Geym at, brodir, ok tru milldi almattigs guds ok fulltingi hans modur. Hefir heilug iungfrv Maria valld yfir ollum illgiornum aundum megandi vppluka lasa heluitis ok þess inztu port. Bidium hana med ollu kostgæfi, at hun hialpi þier.“

A degi drottinligrar upprisu, þa er uti war sa timi, sem settr war til at gripa sueininn, færdi guds madr, sem hann war vanr, hina hialpsamliguztu forn holldz ok blods vors lausnara Jesu Kristz med tarum ok widrkomning hiartans til frelsis sueininum, eptir huerium er diofullinn beid at þarflausu. Enn þenna unga mann, er miok war ottandi, skipar hann milli sin ok alltarisins. Fiandinn greip sueininn litlu adr enn sagdizt i messunni Pax domini, ok for med hann til heluitis. Kennimadrinn skilr nu, at þessi ungi madr er brott gripinn af ouinum, ok harmar miok treystandi þa, at hin helgazta mærr allra meyia mundi hialpa þessum vnga manni. Hin millda iungfrv Maria duelr eigi hialpina, helldr frelsar hun likam ok ond sueinsins or hinu nedra heluiti ok skipar hann aptr i þann stad, sem hann var or tekinn, fyrir bæn guds modur. Ok sem hann segir Pax uobiscum, suarar hinn ungi madr: Et cum spiritu tuo. Sidan kennimadrinn hafdi gefit honum wors herra likam, segir hann þat, sem hann vissi, huersu hann hafdi frelstr werit. Hann sagdi,

at morg þushundrvt voru eptir i heluiti, þadan sem guds modir tok hann. Eptir þat tekr hann heimferdarleyfi ok blezan af guds manni ok ferr gladr til Jorsalaborgar byskups, ok eptir þat kemr hann at hugga fodur sinn ok modur.

Worumzt, brædr, at gefa dioflinum, þeim er iafnan sitr vm wora ond, færi aa oss at suikia med nockurum ordum eda verkum, þeim er oss ero skadsamlig, enn veitum med goduilia lof ok þackir, allt þat er wer megum, modur wors herra Jesu Kristz, þeiri sem buin er iafnan oss at hialpa til lofs vorum herra Jesu Kristo.

XXXII[1].

De salutationibus.

I nockuru suartmunkaklaustri var sa brodir, sem miok goduiliugr var gudi ok hans modur Marie, þessi munkr geymdi kiallara brædranna. Hann var optliga vanr at falla fram fyrir hennar alltari eptir tidir at bidia, at su dyrliga iungfrv wirdizt honum at syna, aa huern hatt hann mætti suo bidia til hennar, at henni likadi bezt, ok hann feingi þar fyrir aflausn sinna synda. A nockurum friadegi eptir completorium, sem sungin war hennar antiphona, ok hann war aa bæn sinni eptir vana, witrazt honum heilug iungfrv Maria. Hennar aasiona war skinandi med suo mikilli birti, ok klædin woru suo huit, at ei ma mannlig tunga segia. Hun talar þessum ordum til brodurins: „Ek em modir myskunnar, ek kom at veita þier þat, sem þu hefir optliga bedit med godfysi. Huerr sem dagliga vill bidia til min aa þann hatt, sem mer likar bezt, skal hann fyrst falla aa kne ok segia suo: Saluto te, sancta Maria, Aue Maria. Eptir þat skal hann segia bæn Precor te, domina mea, regina mundi. Eptir þat skaltu segia mer til dyrdar med miklum goduilia Aue Maria tiu sinnum, sidan skaltu lesa minn eiginligan salm Magnificat, huern er ek dictadi,

[1] *Begyndelsen efter D, Slutningen efter a⁹. Jfr. ovenfor S. 230—243, 243—249, 572—577.*

þa er ek gat minn son Jesum Kristum. Sem þu hefir salminn ut sagt med Gloria patri, les þar eptir antiphonam Missus est Gabriel, þar næst wers Angelus domini nunciauit Marie ok collectam Deus qui de beate Marie. Sem þu fellr aa kne annan tima, skaltu enn lesa Saluto te, sancta Maria, seg þar næst .x. sinnum eingiliga heilsan Aue Maria, eptir þat salminn Ad dominum dum med Gloria patri ok antiphona Genuit puerpera regem, ok uersum Post partum, orationem Deus qui salutis. Seg þa þridia tima med knefalli Saluto te ok þar med .x. sinnum eingiliga heilsan Aue Maria, eptir þat salminn Retribue, antiphonam Videntes stellam m., vers Omnes de Saba ueni., collecta Deus qui per unigenitum tuum. Seg, sem þu fellr fiorda sinni aa kne, Saluto te, ok þar med .x. sinnum Aue Maria, ok salminn In conuertendo ok antiphona Regina celi, vers Digna est me, collecta Protege, domine, famulos tuos. Fimta sinni skaltu falla aa kne ok segia enn Saluto te, .x. sinnum Aue Maria. Les þar næst salminn Ad te leuaui, antiph. Assumpta ert Maria in celum, ok þar med þessi fim vers af minum fim fognudum Gaude uirgo mater Cristi ok vers Exaltata est s. d. g. med oracione Deus qui beatam uirginem. Seg sidan þetta Wirgo sancta suscipe, ok þar næst Fidelium anime. Ok huerr sem þessar heilsanir segir dagliga mer til heidrs, sagdi wor frv, skal hann utan ef vita, at ek skal eigi wera hans ominnig, ok aa hans efstum dogum skal ek honum hialpa med minni nauistu. Hugleid, segir hun, i fyrstu heilsan med ollu hiarta, huersu framarliga min ond war tignud, þa er ek kendi med gipt heilags anda mik hafa guds son i minum innyflum med oskauddu skirlifi mins likama, sem birtizt i þeim salmi, sem ek dictadi, ok sakir þess skaltu einkanliga elska litillæti, þuiat þat er grunduollr allra dygda. Med annarri heilsan skaltu hugleida, huersu glöd ek mundi wera, þa er ek sa einglana fagnandi ok syngiandi Gloria in excelsis, þa er ek hafdi milli minna handa gud ok

mann, þann sem ek gat med nyium hætti werandi modir ok skærr iungfrv, fæddi hann med minni eiginligri miolk, ok sakir þess skaltu i mina minning hafa skæra samuizku til guds, skæra til þins naungs kristins mannz. I þridiu heilsan skaltu gerla hugleida, med huersu miklu litillæti ok stadfesti þrir austruegskonungar stiornuboka(r)menn heidrudu minn kæra son synandi med sinum giofum, at þeir undirstodu hans guddom einn i þrenningu, ok eigi gafu þeir upp sina fyriræltan sakir ouinattu Herodis, þo at hann uilldi þa drepa, eigi sakir þa mikla mædu, sem þeir þoldu aa suo miklum ok erfidum [1]vegh fyrr enn þeir fundu mik ok minn son. Gior þv ok sva, at þv þolir helldr dauda fyrir guds nafni, en þu gefuir medr nockuru moti vpp þa tru ok þionostu, sem þv ert skylldr at veita þinum herra minum syni, er þik leysti med sinu blodi. I fiordu heilsan skalltu hugleida huersv saara pinu minn einka son þoldi i sinum dauda, ok huat mikinn harm ek þoldi, þaa er saarleikr hans pinv geck sva vm mitt hiarta, sem þat væri sverdi i gegnum lagt. Enn til þess at avoxtr mins sæta fagnadar se med þer, skalltv at geyma, huilik gledi mer mundi verda i hans vpprisv, er mer var sva sęt sem miolk ok huggadi mik eptir þann [beiska ok afeingna[2] vindryck, er ek tok medr honum i piningum, af huerium er brudgumi heilagrar kristni segir in canticis: Ek drack mitt vin med minni miolk. Enn til þess at þu sampiniz med mer i þinu hiarta, skalltu deyda med þer [kueikiur holldligra girnda[3] vekiandi vpp godvilia[4], at þv deydir syndina i likamanum[5], enn lifuir gudi i ondinni, ok fyrir iattningh ok fullkomna yfuirbot syndanna megir þv lvttakari verda medr mer sættleiks ok fagnadar drottinligrar vpprisu. I fimtu heilsan heyrir þer at hvgsa þann ovmręd iliga fagnat, sem ek feck, er ek var vppnumin yfuir alla englachora

[1] *Her begynder a*[9]. [9] [harm ok beiska *D*. [3] [*saal. D*; keykiur i þinv hiarta *a*. [4] hiartans *tilf. D*. [5] þinum likam *D*.

i himinriki ok ek heyrdi þau fagnadarfullu ord af minum syni: Min kęrazta, kom af Libano, kom, ok skalltv krunaz. Ok sem þv hugleidir guds vpprisu, skalltu minnaz, hversv gud þinn· mun þik vppreisa a vpprisudeginum til eilifs lifs, at þu sier alla þina daga i Jherusalem þa goda luti, sem gud hefuir fyrir buit þeim, er hann elska. Nu, minn kęrazti son, vardueit þessor bodord ok skrifua þau i þinu hiarta sua sem a bok, ok man ek gefua þer þa iord, sem flytr med miolk ok hunangh."

Sem var frv hafdi þetta sagt, hvarf hon brott, en hann geck i svefnhvs brædranna, sidan hann hafdi þackat gudi ok hans modur þessa vitran. Vm morguninn, sem allir brædr voru komnir a [kapitula eptir prim, segir hann þessa vitran abotanum ok allri conventunni. Ok er brædrnir hofdu endat[1] kapitulum eptir skipan ok vana, gengu þeir processionem i korinn[2] þackandi himinrikiss drottningh þessa vitran, ok sungu Salue regina. Eptir þat hof cantor vpp i chorinum[3] Salue sancta parens. Voru allir brædr vid þaa messv ok sungu hatidliga til heidrs vorri frv. Fyrr sagdr kiallaramadr[4] vardueitti vandliga þessi bodord himinrikiss drottningar alla sina lifs daga. Enn til aukningar hennar heidrs bar þat til med guds vilia, at abotinn sendi hann brott af klaustrino at skipa til vm þa luti, sem munklifuinv heyrdu, at[5] flytia heim kost til munkanna. A þeim veg, sem la vid hina næsto borg, voru illvirkiar fimtigir [at tolv[6], ok rentu þa menn, sem foru þann vegh. Kristz þionostumadr vissi þetta æigi ok ferr sina leid til fyrr sagdrar borgar, sem hann hefuir tekit af abotanum blezan. Hann less nv fyrst sinar tidir, ok eptir þat less[7] hann þessar heilsanir vorrar frv, vitandi æigi, at þvilikr haski vęri a þeim vegh. Þessir synir Belial raufararnir sofnvduz

[1] [*mgl. D.* [2] sem brodirinn hafdi sagt þeim þessa vitran *tilf. D.* [3] officium *tilf. D.* [4] *saal. D;* kialladr madr *a.* [5] ok *D.* [6] [ok toku *D.* [7] segir *D.*

saman i einn stad mot drottni ok mot hans þionostumanni, bendandi vpp sina[1] boga miok grimliga, at þeir skyti leyniliga[2] a þann, sem saklaus var. Huat gerdi at þi þessi rettlati madr? Hann bað hina millduztu guds modur, sem hann sa illvirkiana, at hon sneri þeim til Kriz ok þeir legdi nidr sin vapn. Sem raufararnir hofdu fangat hann, leiddu þeir hann medr ser. Þaa vitradiz þeim hin helga iungfru Maria. Syndiz þeim, sem ein vndarligr fogr mær sæti i sodlinum fyrir munkinum ok læsi af hans munni huitar rosur[3] ok raudar i fadm ser, enn tok[4] hueria hina tiundu rosu gerandi[5] honum þar af siappel[6], setiandi þat a hans hofud. Eptir þat kysti hun[7] hann. Fyrr sagdir illvirkiar verda miok ottafullir af þersi syn ok logdv nidr sin vapn, spyriandi munkinn med taarum, huer sv vęna iungfru væri, er þeim syndiz sua ogvrligh sem hermanna fylking, „ok af hennar birti verdum ver allir, sogdu þeir, sua ottandi, at vęr vitum æigi vort rad. Hefuir hon tekit af þinum munni rosas, ok af huerri hinni tiundu hefuir hon gert þer siappel[6], sua at nu hefir hon [gert fim siappel a þitt hofut[8], ok minz vidr þik hvern tima.“ Munkrinn skilr, at þessor syn er eigi af odrv enn gudligri vitran, ok segir alla þa syn, sem honum tediz fyrir alltarinv, sem hann var heima i sinv klaustri. Sem þeir heyra þat, falla þeir til fota honum med miklum grat, bidiandi hann liknar ok sogdu: „Sakir þess at himinrikiss drottning virdiz oss at vitraz, vilium ver verda hedan af hennar þionostumenn ok nita verolldinni ok hennar girndum, lifuandi rettliga ok milldliga i þessari verolld, ok fylgia þer til heilags klaustralifnadar.“ Þeir fylgia honum nv allir til klaustrsins, gangandi berum fotum, ok eggiar huerr annan, at þeir leggi allan hug a at faa aptr þat lif, sem þeir hofdu

[1] *saal. D;* sin *a.* [2] skyndiliga *D.* [3] rosir *D.* [4] iafnan *tilf. D.* [5] ok gerdi *D.* [6] sapel *D.* [7] *tilf. D.* [8] [fim sapel sett þier aa hofud *D.*

tynt sakir sinna synda. Sem abotinn heyrir þessar iarteinir, lofar hann gud, ok sem hann hefuir þar til rad ok samþycki af brædrunum, tekr hann þessa menn i brędralagh vndir munkabuning. Lifdu þeir þar alla sina daga vel ok lofsamliga. A þeim degi sem fyrr sagdr brodir var at kominn andlati, sem hann var adr leingi krankr, vitraz honum himinrikiss drottning guds modir Maria ok sagdi sua til hans blidliga: „Þu minn kæri, er mitt lof hefuir iafnliga sagt mer til heidrs, kom ok fagna medr mer i himneskum fagnadi." Sem hon hefuir sua sagt, ok hinn siuki brodir las þessor ord: In manus tuas, domine! commendo, þat þydiz sua: Drottinn! ek fel þer a hendi mina ond, þa andaz hann. Ok for saalin, sem truiz, medr henne milldliga i holl himnakonungs vars herra Jesu Kristz, honum se lof ok dyrd vm allar alldir verallda. Amen.

XXXIV [1].

Riddari selldi hustrv sina.

Riddari nockur mattugr ok audigr eyddi ollu sinv gozi med oskynsamligum frialsleika, ward hann suo fatækr, at sa, er adr war wanr at veita stora hluti, tok nu at þurfa þiggia hina smærstu hluti. Hann atti hina skiluisuztu husfrv, þa sem einkanliga var godfus heilagri Marie. Enn sem nockur hatidardagr mundi nalgazt, aa huerium fyrr sagdr riddari var vanr at gefa margar giafir, ok nu hefir hann ecki til, þat sem hann megi gefa, þa ferr hann sakir sinnar suivirdingar ok kinnroda brott fra odrum monnum i nockurn leyndan stad, þann sem hann mætti fyrir odrum monnum leyna sinn harm, til þess af lidi hatidin. Gret hann þar sitt hamingiuleysi ok fordadizt skomm af monnum. Hann sier, huar einum hesti miok ogurligum er ridit, enn sa, er aa honum sitr, er þo miklu ogurligri. Þessi madr fer til hans ok spyrr eptir, huer sok til er hans hrygdar. Enn hann segir

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 282—291, 291—297, 577—578.*

allt þat, sem honum hafdi til borit. Sa, er aa hestinum sat, mælti: „Ef þu vill vm nockura hluti sma mer hlyda, skaltu fa meire mekt ok nægra rikdom enn fyrr.“ Riddarinn heitr hofdingia myrkranna at gera giarna, huat er hann bydr, ef hann fullgerir þat, sem hann heitr. Fiandinn sagdi: „Far nu i hus þitt ok leita i þeim stad, sem ek segir þier, muntu þar finna suo morg pund gullz ok suo morg pund silfrs, ok suo marga dyrliga steina, sem ek aa kued. Enn hier i mot skaltu mer þat gera, at aa þann dag, er ek nefni, skaltu leida hingat i þenna stad þina husfrv til min.“

Med þessu fyrirheiti ferr riddarinn heim i sitt herbergi ok leitar i þeim stad, sem honum hafdi sagt verit, ok finnr allt þat, sem honum var heitid. Med þessum peningvm kaupir hann storar hallir, gefr sem hann var adr vanr, ok leysir aptr iardir sinar. Enn er þessi dagr kemr, sem aakuedinn var, kallar hann husfrv sina til sin ok mælti: „Wid skulum stiga aa hesta, þuiat vid eigum langan veg at fara.“ Hun ottazt miok ok skelfr vid þessi ord, ok þorir þo eigi at mæla i mot bodi sins bonda, ok gefr sik med hiarta godu i valld sællar Marie ok fylgir sinum bonda. Enn er þav hofdu leingi farit, ok þau fundu eina kirkiu aa veginum, steig hun af hestinum ok geck inn i kirkiuna, enn bondinn beid vti. Ok er hun felr med ollum hug sitt rad Mariv aa hendi, sofnar hun skiotliga. Hin dyrligazta mær stigr ofan af alltarinv, lik at vexti, bvningi ok aasionu þessi konu, ok ferr vt af kirkiunni, stigr hun þegar vpp aa hestinn. Enn hin konan er eptir i kirkiunni.

Riddarinn hyggr þessa vera sina konu, ok fara þau suo fram veginn. Enn er hann kom fram i þann stad, sem aakuedinn var, kom med miklum gny myrkra hofdingi, skundandi miok til þess stadar. Enn sem hann nalgadizt, remiadi hann þegar ok skalf allr af otta, þorandi eigi nær at koma. Hann sagdi til riddarans: „Þu

hinn otrvazti allra manna! Hui hefir þu suo hædiliga mik suikit ok gert mer þvilika hluti i mot suo storum velgerningum? Ek bad þik leida hingat þina husfrv, enn nv hefir þu hingat fært modur drottins. Ok þuiat þin kona gerdi mer margar meingerdir, villdi ek hafa hefnt aa henni, enn þu leiddir til min Mariam, at hun pini mik ok reki i heluiti.“ Riddarinn ottazt miok, er hann heyrir þessi ord, ok matti ecki tala fyrir otta vndrandi þenna hlut. Sæl Maria sagdi: „Heyr, hinn vondi! sakir huers dirfdizt þu at vilia suikia mina godviliuga þionustukonu? Eigi skaltu pinvlaus fyrir þetta vera. Dæmi ek þier þa hefnd, at þu skalt fara nidr til heluitis ok vera alldri suo diarfr hedan i fra, at þu gerir mein nockurum þeim, sem kalla til min med goduilia.“ Diofullinn huarf i brott med mikilli ylan.

Riddarinn steig af hestinum ok fell til fota vorri frv. Hun aasakar hann miok ok bidr, at hann huerfi aptr til sinnar husfrv, er sefr i kirkiunni, ok hann skal oll þau audæfi, er diofullinn feck honum, brvtt lata. Sem hann kemr til kirkiunnar, finnr hann sina hvsfrv sofandi, ok vekr hana ok segir henni þa hluti, sem vor frv hafdi þeim veitt. Enn er þav komv heim, gefa þav i brott oll þessi diofulsins audæfi. Gefr guds modir þeim miklu meira rikdom, ok ero þau iafnan sidan stadfost i guds ok hennar þionustv.

XXXIX [1].

Vor frv gaf munkum korn ok gull.

I Jorsalaborg var þat munklifi vorrar frv, i hueriu margir brædr þionaudu gudi. Ok aa nockurum tima bar þat til, at þraut mat i klaustrinu, suo at brædrnir atu ecki vm þria daga. Þeir kuomu þa allir samt til abotans ok kærdu sik, bidiandi, at hann gæfi þeim fædzlu eda gæfi þeim orlof at fara i þa stadi, sem þeir mætti hialpa sinu lifi, „ella munu wer, sogdu þeir, brott fara vtan

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 595—599.*

þitt orlof, at eigi deyim ver af hungri.“ Hann suarar þeim: „Bidium, brædr minir, til guds, þuiat þat ma eigi verda, at skorti hueiti i hennar klaustri, þeirar iungfrv er af sinum kuidi fæddi lifs braud heiminum, er adr var tyndr.“ Þeir voktu alla þa nott ok bidia til guds ok hans modur Mariam. Enn sem morginn kom, fundu þeir allar sinar kornhlodur fullar med hueiti, suo at varla matti vpp koma hurdunum. Hofdu brædr þa noga fædzlu ok þockudu gudi.

Eptir morg aar bar enn hinn sama hlut til i fyrr sogdu klaustri, at brædrnir hofdu ecki at eta. Þeir kolludu enn allir til abotans, at hann gæfi þeim mat. Hann segir: „Vokum enn ok bidium til guds, at hann virdizt at senda oss fædzlu.“ Þeir vaka alla nottina i kirkiu ok bidia til guds. Sem þeir foru at sofa eptir ottusong, ok kirkian var læst ok geymdir lyklarnir, kom eingill guds ok lagdi aa alltarit utalliga mikit gull. Sem abotinn sa þat vm morgininn, vndradizt hann miok ok las saman gullit þackandi gudi. Hann kaupir med þessu gulli brædrunum ok þui folki, sem honum heyrdi til, atvinnu, suo at þeir hofdu allir yfrit ok lofudu gud ok vora frv. Er eigi vndarligt, at su sama drottning heilug iungfrv Maria gaf sinum þionustumonnum fædzlu utan starf ok erfidi, er sinn son, þann sem bædi er gud ok madr, gat utan karlmannz sambland verandi æfinliga skær iungfrv.

XL [1].

(Jarteign af likneski vorrar frv).

I þann tima sem missætti var milli þeira virdvligs herra Philippum Frackakonungs ok Henreks Englakonungs, bar þat til, at fyrr nefndr Frackakonungr sat vm kastala Rudolfi i Nordmandi, at i þvi munkaklaustri, sem er vid kastalann ok Dolis heitir, vti fyrir kirkiunni, er helgut er guds modur Marie, satu tueir rotarelli, brebanciones, ribballdi, þeir sem hertugi Rikardr son Henreks

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 252–254.*

Englakonungs hafdi leigt til strids mot Frackakonungi, ok dufludu med tenningnm. Enn ef þeim fell illa, toku þeir at lasta med suivirdligvm ordvm sialfan gud ok hans modur Mariam ok hans helga menn. Fyrir kirkiudyrunum vti stendr likneskia heilagrar Marie aa einum pilara skorin med stein, hafandi ser i fadmi sinn helgazta son. Sem nockur fatæk kona kom til kirkiunnar ok fell aa kne dyrkandi likneskiuna, hlogu þeir at ok brigsludu henni hædandi ok lastandi skriptina, ok annar þeira, sa er harmadi sik illa missa þeira peninga, sem hann hafdi rangliga fengit, kastar med reidi grioti til likneskiunnar. Kom einn steinninn aa handlegg likneskiu sueinsins Jesv, þann er hann hellt vpp svo sem blezandi. Hondin med handleggnum brotnadi ok fell nidr aa iordina. Or þeim brotum fell suo mikit blod, sem hond væri hoggvin af manni. Sa steinn, er var vndir nidri, var adr slettr, enn þegar þetta dyrdliga blod (kom) nidr, gerdizt hann holr fyrir huerium dropa, suo at þat rann huergi brott. Vid þetta var mikill fioldi folks. Þegar i þeim stad do sa, er kastat hafdi steininvm. Enn er hans kumpan villdi hefia hann vpp sem veitandi honum nockura hialp, var hann þegar gripinn af diofli ok vard odr, enn vm morgininn eptir do hann illum dauda.

Næsta dag eptir, sem lydrinn kom saman at sia þessa vndarliga syn ok þat blod, sem af steininum hafdi runnit, þa tedi gud eptir þetta fagrliga iarteign enn vndarligri. Sialf likneskia guds modur Marie tok, suo at allir saa vpp aa, med sinni hendi sin klædi aa briostinu, er skorin voru med stein, ok reif af ser, suo at bert var eptir briostid, synandi suo, huersu mikill harmr henni var su meingerd, er hennar sæti son þoldi. Suo var gert med stein sem eitt nisti fyrir halsinum, sleit hun þat i sundr, suo allt var bert ofan vm briostin. Suo synizt ok, sem likneskia vors herra, er sat i hennar kniam, halladizt aafram, suo at hun væri komin at falli. Menn toku þetta

dyrdliga blod ok vardueittu vandliga med hinum aagætuztum helgum domvm, fengu margir siukir menn þar af heilsu af ymisligum sottum.

Þessi iarteign gerdizt, sem lidit var fra holldgan guds sonar .m.c. aara .lxxx. ok siav aar. Var annar af fyrr nefndum konungum vid þetta klôstr Dolis, enn annarr skamt i brott med her sinum. Ok ek, er iarteignina skrifadi, saa þetta sama blod minvm augum ok suo likneskiuna, er ber var vm briostid, ok huersu klædit var af rifit. Þeir sem saa hana, adr en þessi iarteign gerdizt, segia, at hvn var raud ok vel litkut, en nu er hun bleik ok suo sem blodlaus.

Johannes son Englakonungs hinn yngri, sa er kalladr var sine terra, bad ser gefa þann bloduga handlegg, sem af brotnadi likneskiunni, ok hafdi med ser sem hinn dyrligsta helgan dom. Let hann gera yfir sæmiliga kirkiu ok vardueitti fyrr sagdan handlegg med hendinni i alltarinu med odrum helgum domum til lofs vorum herra Jesv Kristo. Sa aumi rotarellus, er fyrr var fra sagt, kom þar, sem lydrinn var saman kominn, næsta dag eptir, er þeir gerdu þenna glæp, ok deyrr þar hormuligum dauda kualdr af diofli, suo at allir saa vpp aa. Munkarnir baru fyrr sagda skript inn i kirkiuna lofandi gud. Þar fa blindir menn syn, halltir gongv, ok þar verda allzkyns iarteignir til lofs vorum herra Jesu Kristo ok hans modur Marie.

XLIV [1].

Elldr brendi eigi likneski vorrar frv.

I fialli, þvi er Tumba heitir i sionum, er kirkia hins helga Michaelis engils. I þeim stad er mikill fioldi munka, er þar þiona gudi. Þat bar til einn tima, at med leyndum guds domi slo ellding kirkiuna ok brendi hana alla. Þar var likneskia guds modur Marie giorr med tre, yfir hofdinu likneskiunni var einn silkidukr.

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 128 (No. 37), 259—260, 603—604.*

Sem elldrinn kom til þess stadar, er skriptin stod i, brendi hann allt vmkringis, enn sialfa likneskiuna tok ecki, sem hann ottadizt at koma henni nærr, suo at eigi brann þat silkitialld, sem var yfir likneskiunni, ok eigi doknadi sialft af reyk edr hita. Eitt flabellvm gert med pafugla fiodrum, er studdizt vid likneskit, brann ok eigi. Gerdi gud þessa iarteign at syna vidrkuæmiligt vera, at eigi mætti elldrinn granda likneskiu þeirar, sem med hiarta ok likam hellt heilagt skirlifi med odrum dygdum, suo at engi hiti lostasemi matti tendrazt med henni. Suo hlifdi guds modir, sem þier heyrdut, sinni likneskiu i elldinum, synandi med þui, at hon ma audvelldliga med guds myskunn frelsa fra heluitis elldi þa, sem henni þiona.

XLVI[1].

Af klerk er song Gaude dei genitrix.

Sa war klerkr i nockurum stad, er miok godviliugr war til guds þionustu ok hans modur. Milli annara sinna godra werka, fyrir hver hann girntizt at lika sælli gvds modur Marie, tok hann i sidvana at lesa optliga henni til lofs medr godfusu hiarta þessa antiphonam Gaude dei genitrix virgo inmaculata, þat er suo at skilia i woru mali: Fagna þu, guds modir flecklaus iungfrv, fagna þu, er fǫgnud fekt af ordum eingilsins, fagna þu, er gatz birti eilifs lios, fagna, modir, fagna, heilug iungfrv guds modir, þu ein ert modir ospillt af karlmanne, þik lofar oll skepna, er fæddir hit sanna lios, wer bidium, at þu bidir fyrir oss at eilifu. I þessari antiphonu er sælli guds modur bodadr fim sinnvm fagnadr af guds kristni, þviat sverd hins sarazta harms geck i gegnum hennar ǫnd, þa er hennar eingetinn son vor herra Jesus Kristr þoldi aa hinum helga krossi til hialpar ollu mannkyne fim[2] saar aa sinvm eiginligum likam, at fyrir þau sǫmu saar þvægi hann af lǫstu allz heims, er framdir woru med

[1] *Efter D. Jfr. ovenfor S. 73—74, 260—263.* [2] sin *Cd.*

fim witum mannlegs likama. Þuiat fyrir þav blezudu saar woru fordum worum herra dictud af hinum helga anda fim wers i enda sins sidarsta psalms, i huerium oss er bodit ellifu sinnvm at lofa drottin, at fyrir þat sama lof weitizt oss likn fyrir afbrigd gudligs logmals.

Þann tima er fyrr sagdr klerkr feck þa sott, er hann leiddi til dauda, tok hann miok at angrazt ok skialfa af otta, sem hann hugleiddi vm sina won til guds. Honum witrazt þa hin helgazta iungfrv Maria ok segir til hans blidliga: „Sakir hvers pinazt þu medr suo miklum otta ok hræzlu, er suo opt hefir bodat mer fǫgnud? Ottazt eigi, þuiat þu skallt eingi hardinde þola, helldr skalltu hedan af wera hluttakari med mer þess fagnadar, er þu bodadir mer optliga.“ Sem klerkrinn heyrir þetta, hyggr hann sig aptr hafa feingit sina heilsu, ok er hann gerdizt miok gladr af witraninne ok willdi vpp standa, for hans ǫnd vt af likamanvm til fagnadar paradisi, huar er hann mvn glediazt vm eilifar alldir, sem heilug guds modir het honum. Af þessum hlut ma hugleida, hversu nytsamligt er at wegsama þa, er ollvm hialpar, þeim er henni þiona.

B[1].

Einn prestr lagdi þat i uanda sinn at syngia huernn morgin fyrir likneski sællar Marie antiphonam þessa: Gaude dei genitrix, virgo inmaculata etc. Sia antifona berr þuilikan skilning, sem her segir: Fagnadu, guds getara, vfleckut mær æ uerandi, fagnadu, er fagnat tokt af englinum, fagnadu, er gaz birti eilifs lioss, fagnadu, modir, fagnadu, heilug mær guds getara, vbrigdulig modir, þik lofar aull skepna, modir liossins, ver bidium, attu bidir fyrir oss. Þessari framferd heldr hann, meþan hann lifir. Sidan tekr hann sott miok harda, huer at sva þreyngir at hans lifi, at miok er hann at bana kominn. Hann tekr miok at hrædazst dauda sinn, þui at hann uissi sik i morgum lutum miok brotlighan.

[1] *Den samme Legende efter St².*

Enn litlv fyrir andlaat hans þa kemr til hans hialp ok huggun harmþrunginna, þat er at skilia haaleit guds modir Maria, med mikilli dyrd. Hun spyr prestinn, huart hann kennir hana nockut. Hann suarar: „Hui man ek kenna?“ sagdi hann. Hun suarar: „Vndrar ek, hui þu kennir mik eigi, þuiat þu hefir huernn dag seet mik. Þat þickir mer ok und(a)rlict, attu ert hryggr, þuiat huernn dag hefir þu mer bodat sætliga mina fagnadi. Nu vil ek, minn kærasti, attu fagnir med mer, þuiat ek hefir þer fyrir buit eilifann fagnat. Minnumz ek þess, att þu hefir huernn dag litillaatliga gengit fram fyrir mitt likneski, þui kemr ek nu aa moti þer aa þinum liflaatzdegi.“ Þa uard hann fullr af miclum fagnadi ok sagdi þeim monnum, er hia honum voru, þenna fyrirburd, ok for med þui brott af heiminum, at hann lofadi gud ok hans blezada modr Mariam. Ok vard dyrligr ilmr i hans andlaati. Aumbunadi heilug Maria prestinum sua þessa sina þenustu ok bodan sinna fagnada, at hun haleitliga dyrkut huggadi hann fyrst af stundligri hrygdinne, enn ladadi hann sidan til eilifra fagnada ok vþrotnande gledi i himinrikis dyrd.

L[1].

Vor frv hialpadi monnvm ok skipi er sock i vatn.

A dogvm Frederici keisara hins fyrsta, þess sem tok rikit, þa er lidit var fra hingatburd vors herra Jesv Kristz .m.c.l ok .iij. aar, teduzt iarteignir guds modur Marie de Rothemador, þær er hier ero skrifadar. Einn ungr madr borgarmadr Lugduni Gallie, brodir at kirkiu guds modur Marie i Rothemador, for aa skipi hlôdnu med vin vm aana Rodanum. Þa gerdizt stormr mikill ok bylgia aa aanni, ok fyllir skipit, suo at þat er nærr sockit. Hinn vngi madr ser nu mikinn haska fyrir hendi, þuiat i þessum stormi ok bylgium feck eigi hialpat skipinu med nockurri mannligri list eda styrkleik, ok þui sneri

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 268—270.*

hann sinu trausti til guds modur Mariam, bidiandi at hun hialpi honum. Þa fell bylgian yfir skipit gerandi mikinn brest. Sǒck i þui skipit nidr til grvnz ok rak suo langt i kafinu med grvnni, sem kasta matti i fiorum kǒstum af blidu. Enn med milldi hinnar myskunnsǒmuztu drottningar fleyttizt vpp skipit med ollum farminum, suo at ecki skadadi mennina, er aa voru, eigi steyptizt nidr vinit, ok onguir hlutir spilltuzt, þeir er þar voru aa, ok eigi synduzt þeir votir. At profa sanna vera þessa iarteign, syndi fyrr sagdr vngr madr ok sa annarr madr, sem med honum var i þessum lifshaska, sin klædi ok yfirhafnir, voru þau suo þurr, at engi merki matti sia, at þau hefdi i vatni verit. Foru þeir, sem þeir hofdu heitid, til kirkiu guds modur i Rothemador. Lofudu allir himinrikis drottningu iungfrv Mariam.

LI, LII[1].

Riddari trvdi eigi iarteignvm.

Þann tima sem strid var millum konungs Arregonensium ok hertugans af Tholosa, villdi sa prestr, sem Raimvndus het, flytia hueiti vm sio, at brædr in Monte Pessulans mætti lifa vid. Sem hann hafdi ut latid or hofninni, kemr sky aa himininn ok þar med vindr mikill. Gerdizt stormr ok bylgia aa sionum, suo at þeim þotti ser einkis lifs von, er aa skipinu voru, þviat siofarins bylgiur gengv yfir þa, suo at skipit kafdi. Þeir badu nu allir halldandi hondum til himins, kallandi med grat, at siofar stiarnan frv sancta Maria de Rothemador veitti þeim hialp med sinni myskunn, ok i þessu sǒck nidr skipit vndan þeira fotum i sioinn til grvnnz, enn sialfir þeir stodu i midium sionum, suo at huerr hellt odrum. Þa reiddi suo i bylgiunum vm stund, halldandi saman sinvm munni ok nǒsum, at eigi felli þar i vatnit, þuiat þeir voru þa socknir, suo at ecki stod vpp vtan varla hofudit. Hin helgazta iungfrv Maria, su er i ollum hlutum

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 270—272, 623—624.*

er dyrdarfull ok loflig, leidir skipit nedan af grvnni ok lætr þat koma nedan vndir fætr þeim fullt med sio, leidandi þat vtan rodr eda stiorn nockurs mannz til hafnar, suo at logn ok kyrra var aa sionum allt vm skipit. Enn adr þeir kæmi at hofninni, toku þeir suo at stirdna af kulda, at þeir mattu sik huergi hræra. Þeir badu þa enn til guds modur, at hun gæfi þeim hita. Hun heyrdi þa þegar þeira bæn, þuiat med elldi hins helga anda wrdu þeir allir vtan ok innan heitir ok styrkir framar enn af likamligum elldi. Kuomv þeir suo heilir til landz þackandi gudi ok hans modur Marie.

Riddari nockur af þeim stad, er Pectagoricensis heitir, for pilagrimsferd til Jorsalalandz at vitia grafar drottins ok annarra stada heilagra manna. Sem hann for aptr, kom hann til kirkiu heilagrar guds modur Marie de Rothemador, er skamt var fra hans veg, ok er hann sa þar suo morg teikn ok likneskiur med vax, at hann hafdi eigi suo margar iarteignir sed i Valle Josaphat i þeiri kirkiu, sem hvn var vppnumin til himna, ok eigi i nockurum odrum kirkium, suo margar sem hann hafdi sed fagrar ok sæmiligar guds modur helgadar, ok þui mistruir hann þessa hluti vera þangat flutta af vtlendvm monnum ok pilagrimvm, helldr segir hann, at sialfir þeir heima at kirkiunni hafa þa þangat fært med prett, at þeir fengi þui meiri peninga. Ok sem hann kemr heim, leitar hann med þessi skynsemi at gera fals þa hluti, sem sannir voru, ok allir menn sogdu ok vissu vm þær iarteignir, sem guds modir gerdi i þessi sinni kirkiu. Sakir þessa bar þat til, vondum monnum til hefndar enn godum monnum til heidrs, at allir limir fyrr sagds riddara bognudu, suo at hann vard kryppill. Hann kennizt þa vid sialfan sik, sem hann hafdi meirr enn tuo manadi verit pindr med þessum krankleika, ok idrazt fullkomliga sinnar otrv, at hann hafdi fyrirsmaad fyrr sagda kirkiu guds modur Marie, ok bidr ser myskunnar iatandi opinberliga, at

kirkia himinrikis drottningar de Rothemador er af henni prydd ok tignud med allzkyns dygdum ok iarteignvm. I þessarri iatning ok goduilia styrkizt hann, ok losna knutar hans, suo at hans limir verda suo rettir, sem fyrr voru þeir, ok ris hann vpp styrkr ok heill, lofandi hina milldôztu guds modur iungfru Mariam.

LIII[1].

Kona fæddi barn vm nafla.

Ein kona af ætt Gothorum gat barn ok for med .xxx. manada. Var hun dagliga krônk ok matti eigi fæda. Hun var einberni fodur sins ok modur, var hann brodir at kirkiu guds modur (i) Rothemador, enn hans husfrv var systir. Þau mædduzt miok sakir harms ok gretu sina e(i)nka dottur, sem hun væri daud. Ok ef huer sem ein kona verdr nærr at komin dauda, þo at hon fædi barn aa þeim tima, sem natturligt er, þa ma ætla, huersu mikla pinu ok angr þessi kona mundi þola i suo longum krankleika. Fadir hennar ok modir badu iafnliga til hinnar millduztu guds modur Mariam, at hon myskunnadi þeira dottur, ok hetu til hennar kirkiu i Rothemador, vitandi at goduiliug bæn ferr auduelldliga i gegnum himnana. Gud ok hans modir heyrdu bæn þeira. Nafli hinnar siuku konu opnadizt, ok þar vm fædir hun mot natturu son aa þann haatt, at barnit er þar vt dregit, skorit i stycki, þuiat þat var longu adr dautt ok rotid. Feck konan heilsu sina þackandi gudi ok hans modur Marie.

LIV[2].

Vor frv gaf lif manni er myrtr var.

Sv kona er Gerberta het var i þeim stad, er heitir Curia Bertolldi, med fimm sonum sinum. Hennar hinn yngsti son bar aa hofdi ser braud i einni kôrf til solu þann tima, sem eplit ok þess kyns aavoxtr var fullgerr

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 279—280, 625—626.* [2] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 626—629.*

enn korn var eigi skorit. Einn madr hans kunningi kom aa mot honum langt brott fra bænvm i midium ǫ̊krunum, enn þuiat hann var vafdr i morgvm illgerdum ok lǫ̊stum, hugsar hann at suikia þenna vnga mann, hverium hann hafdi adr verit heimoligr, vill hann taka þat (er) hann ferr med, ok talar fyst til hans blidliga, bidiandi hann lia ser þann knif, er hann bar vid sitt bellti. Enn sem hann varazt ecki, fellir hann hann til iardar ok skerr med þeim sama knifi aa halsinn, suo (at) ecki hellt hofdinu, eptir þui sem sialfr hann geck vid sidan, vtan skinnit aa bak. Hinn vngi madr hugsar i sinu hiarta i þessi kuǫ̊l ok sinum dauda til hinnar helgvztv meyiar allra meyia sællar Marie i Rothemador, þo at hann mætti hana eigi nefna med sinum munni. Sem þessi mordingi huarf brott med sinu herfangi, ok hinn velltizt vitlaus i sinu blodi ok daudr, kom hin volldugazta drottning Maria skinandi med himneskri birti ok allri fegrd til þess dauda mannz. Þat hofud, sem af var hoggvit halsinum, tekr hun med sinni signodu hendi ok setr þat miukliga aptr i sinn fyrra stad med modurligum kærleik, stodvandi alla blodraas. Fyrr sogdr vngr madr lifnar nv ok liggr i þeim sama stad, þar til er hann var fundinn af þeim, sem foru þann veg. Er hann borinn med miklum harmi ok grat sinna vina ok frænda heim til herbergis. Sa vmhuerfis halsinn saarit, enn sem þar var um bundit, vard hann aa litilli stundu heill. Enn til vitnisburdar vm þessa iarteign var hans rǫ̊st iafnan nockud haas, ok ǫ̊rr stor voru aa barkanum ok halsinum allan tima, medan hann lifdi. Illgiarn andi, huerium er sa vondi manndrapari hefir þionat, er skiott gallt lifit med ond ok likam, leiddi hann skiott aptr i þorpit. Hann vakti alla nottina med odrum sorlifismonnum ok tefldi, stundandi ecki annat enn eptirlifi likamsins. Modur hins saara mannz var vitrad af gudi, huerr gert hafdi þenna glæp at særa son hennar, ok suo hvar hann

var þa. Enn sem hun segir þat sonum sinum, hyggia þeir vera vitleysu ok draumora. Þeir stodu þo vpp ok foru þangat, sem hun visadi þeim. Þeir fundu þenna glæpamann ok fỏgnudu færandi hann konungi. Konungrinn let hann vpp festa, sem hann hafdi profad sok hans. Hinn vngi madr þackar vorri frv, er honum hafdi lif gefit, ok ferr til hennar kirkiu (i) Rothemador ok synir þar orr sinna saara segiandi ollum þenna atburd.

LVI[1].

Vargar rifu folk.

Sem lidit var fra holldgan guds sonar m.c.lx. ok sex aar, lagdi gud þungan bardaga aa mennina i þeim stad, er Ruthenensis heitir, sinu folki til hirtingar. Gerduzt vargar suo grimmir, at þeir gengu inn i herbergi manna ok slitu smabỏrn af briostum sinna mædra ok rifu þau i sundr. Ein kona var af borginni Trevere, er Stephana het, hverrar brodir var suo hormuliga drepinn, at sem hans modir villdi forda honum halldandi i hans hond, rifu vargarnir hann allan i sundr, suo at ecki var eptir vtan hondin, su er modirin hellt. Fyrr nefnd kona Stephana geck inn i einn grasgard at lesa saman ỏx aa næsta dag fyrir uppnumningardag guds modur Marie. Þa var sky aa himninvm ok þoka mikil. Hun ser tuo varga hlaupandi at ser med suo miklum gny, sem ridandi menn væri. Annar vargrinn gripr hana þegar vm barkann; enn annar vm kuidinn i klædin, særandi hana vida med morgum ok hættligum saarum. Þeir drogu hana til skogar eigi hinn beinazta veg vt af bænum, þann sem hundar voru optliga vanir at ellta þa, helldr kostudu þeir henni ut vm tuo mura ok þria staurgarda sem einum saud. Skogrinn var nærr halfa milu brott fra kastalanum. Sem fyrr sogd kona er nærr at komin dauda, bydr hun þessum grimmvm dyrum med krapti hins helga anda fyrir milldi iungfrv Marie, at þeir skylldi þadan af eigi særa hennar

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 621, 635.*

likama, fyrirbiodandi þeim i þui sama nafni at gera ser nockut mein þadan af. Þeir lata þegar af at slita hennar likam, sitiandi yfir þeiri somu konu saarri ok nærr liflausri, suo at eigi skylldi þau dyr, sem til kæmi, granda henni.

Nu er rakit farit vm morgininn eptir med sporhundum, ok finzt hun i þeim sama stad, sem hun hafdi legit naliga ber vti undir kulda nætrinnar, ok er hun flutt heim i þorpit. Hun var suo oll saar ok hennar likami sundr rifinn, at varla matti nockura mannz liking aa henni sia. Af saarum hennar likama fellu madkar ok vogr med mikilli fylu, suo at ollum þotti hrædiligt at sia hana, ok eigi sidr hennar frændum. Ok er skamt leid, raku þeir hana brott eigi sidr enn adrir omyskvnsamliga. Hun matti eigi hræra tunguna, suo at nockut ord mætti skilia, enn sa matr ok dryckr, sem i var latinn hennar munn, for vt vm hennar saar, sem voru aa barkanvm ok briostinu, suo at litid eina rann nidr i hennar lif. Sinarnar dro saman, enn allir hennar limir voru saarir, suo at knein lagv vppi vid briostid, ok þau saar, er mikit kiot var or rifit ok þar la saman, mattu eigi groa eda fa skinn. Hennar frændr logdu hana i sleda ok fluttu vm nott til hins næsta bæiar. Ok sem hun fanz þar liggiandi fyrir dyrum, hugdu allir, at skrimsl nockut væri, ok at hun dueldizt eigi leingr med þeim, bundu þeir hana aa bak asna sem einn stock, ok letu flytia langt i brott. Asninn geck nidr fyrir eitt fiall, suo at hun for miok fram aa, ok er hann retti nidr hofudit at drecka af þeim beck miok stridum, er fell i dalnum, fell konan ofan i vatnit, þuiat hun var eigi fastliga bundin.

Heilug Maria villdi eigi, at su, sem henni treysti, drucknadi, ok hialpadi henni vtan af vatninu setiandi hana aa þurt land. Nockur mikils hattar riddari, hvers hiarta gudlig elska tendradi til myskunnar, hann let færa hana i eina kornhlȯdu. Liggr hun ein samt, þuiat hun

matti ecki vera hia odrum monnum sakir þess vonda þefs ok sinna ogurligu saara, er hryggiligt matti þickia at sia enn skadsamligt at kenna. Fyrr sagdr riddari let geyma hennar ok bȯd sinum þionustumonnum at mykia hennar saar med vino ok oleo ok þeim læknidom, sem henni matti hellzt hialpa. Hun styrktizt nockut ok litt af þeiri lækning ok heilsamligri fædzlu, er hann let henni bua, ok hefir iafnan ser i hug, þo at hun mætti eigi tala, guds modur Mariam, væntandi at hun mundi fyrir hennar myskunn fa heilsu, ok bidr med þeim teiknum ok vidrleitan ordanna, sem hun matti, at hun væri flutt til kirkiu heilagrar Marie de Rothemador. Sem menn skildu þat, hialpa margir dugandi menn til at lata færa hana i fyrr sagdan stad. Hun var oll suo krept, er hun kom þar, at hun matti eigi upp sia ok ecki tala, enn likaminn allr fullr med saarum. Enn sem hun hafdi verit þar fa daga bidiandi til guds ok hans modur med vidrkomning hiartans, heyrdi modir myskunnar hennar grat ok gerdi hana suo heila, sem hun hefdi alldri fyrir þess hattar meidzlum vordit. For hun heim alheil lofandi gud ok hans modur Mariam.

LVII[1].

Vor frv hialpadi manni.

Þrim vetrum sidar braut landskialpti nidr sakir synda mannanna margar borgir, kirkiur ok kastala ok hus fyrir austan hafit ok aa fyrirheitziordinni. Jordin lavkst vpp ok svalg otalligar þusundir folks, enn murar ok turnar huldu dauda menn, med þui at þeir fellu aa þa. Milli annarra manna, þeira er suo skiotan dauda fengu, var einn madr, er Hermannus het, ættadr i Vienna enn fæddr vpp i Antiochia. Ok er hann var i þeim kastala, er liggr vid patriarchastol Antiochia ok Tursarium heitir, i kirkiu hins helga Petrs postola, sa hann elldingar ok heyrdi reidarþrumur storar. Jordin opnadizt ok suelgdi af

[1] *Efter D2. Jfr. ovenfor S. 273—274.*

þui folki, sem var i kirkiunni, meirr enn hundrat ok fioratigu manna lifandi. Ok sem fyrr sagdr Hermannus seig nidr i iordina med odrum, suo at ecki stod vpp af honum nema hofudit, kallar hann til fulltings aa hina milldoztu guds modur Mariam i Rothemador bidiandi hana hialpa ser. Hann finnr þegar sina bæn vera heyrda, þuiat þar sem þeir er sucku i iordina ok saa visan sinn dauda, remiudu alla vega vmkring hann fallandi nidr i iordina, suo at eingi matti þeim hialpa, þa kom hann, þo at hann væri þrongdr af iordinni, suo at hun var naliga saman lukt yfir hans hǒfdi, med fulltingi himinrikis drottningar vpp or iordinni, ok komst aa brott lifandi ok heill. Þessi hrædiligi atburdr gerdizt aa pislardag guds postola Petri ok Pauli aa settu tid dags.

LX [1].

Konu atti at brenna, er drap mag sinn.

Í þui þorpi er Cluniacus [2] heitir i byskupsdæmi Lauduniensis byskups nærr tuær milur brott fra borginni, var einn husbondi ok husfru hans, er Theoberta [3] het. Þau hofdu gipt dottur sina einum vngum manni vænum ok þrifnum af sinum likam, þau elskudu hann bædi sakir sinnar dottur, ok þo enn framar husfrvin, veittu hun honum allt eptirlæti, sem hann væri hennar son, ok þionadi honum sialf alla hluti. Diofulig slægd snyrr optliga til vinstra vegar þat, sem gert er med godum vilia ok aastundan, vard hier ok [4] suo, þuiat margir illgiarnir [5] menn toku at hafa vonda [6] grvnsemd aa þessi konu, segiandi at þa þionustu, sem hon veitir sinum magi, gerdi hun eigi sakir sinnar dottur, helldr at hun villdi snua hans aast brott fra henni til sin ok villdi sialf hafa hann ser [til mannz [7]. Hun heyrir nu þetta dagliga kuittad ok fleiri ok fleiri þetta tala, ok harmar þat miok i sinu

[1] *Efter D2, sammenlignet med Fragm.* i^3. *Jfr. ovenfor S.* 277—279.
[2] *saal.* i^3*;* Chiniacus *D.* [3] Theodora *i* [4] *saal. i;* af *D.* [5] vondir *i.*
[6] illa *i.* [7] [at manni *i.*

hiarta, þolandi þui verr þetta brigsli, sem hun vissi sik fullkomit saklausa, ok þat sem hun gerdi sakir dygdar, var nu af alþydunni snarat henni til suiuirdingar. Angrazt hun miok suo af þessu, at hennar hiarta vendir þeiri elsku, sem hun hafdi ted hinum vnga manni, i hatr, ok villdi eigi sia hann fyrir sinum augum, at eigi feingi hun suo illt ord ok ofrægd af honum, ef þau væri bædi samt. Ok eigi þickir henni [ser nægiazt[1], þo at hun lati hann brott fra ser, helldr vill hun drepa hann. Hun kaupir at tueimr sueinum ok heitr at gefa þeim huorum þeira tuttugu skillinga, ef þeir dræpi hann aa þann haatt, sem hun gerdi raad fyrir.

A nockurum degi sem hennar bondi er brott farinn at heimta eitthuat af sinum skulldunautum, þat sem hun beiddizt, sendir hun ok aa brott dottur sina ok færr henni þat til eyrindis, sem henni likadi. Hon sendir þa þessa fyrr sagda sueina, er hon hafdi leigt ok fædt vm stund, aa laun inn i sinn kiallara ok læsir sidan. Eptir þat kallar hon sinn mag, [bidiandi at hann sæki[2] vin i kiallarann, þat sem menn skulu drecka vm daginn. Hann tekr ser þat keralld, sem vinit skylldi i renna, ok lykr upp kiallaranum. Enn fyrr enn hann hafdi rent vinit, taka fyrr sagdir sueinar hann ok kyrkia til heliar[3], sidan bera þav hans likam i þa sæng, sem hann var vanr at sofa i, ok breida yfir klædi, sem han sofi. Litlu sidar kom husbondinn heim ok hans dottir, ok sem þau skylldu fara til bordz, talar husfrvin til dottur sinnar: „Far til, dottir min, ok vek bonda þinn, at hann komi til matar med oss. Lagdizt hann fyrir litlu nidr i sina sæng.“ Hun kemr til sængrinnar ok nefnir hann aa nafn ok bidr hann vaka, þuiat hun hugdi, at hann suæfi. Hun gengr nu til ok vill vekia hann. Sem hann skipazt ecki vid hennar aakall, finnr hun þa, at hann er daudr, ok kallar haatt med grati. Folkit kemr nu til ok harmar miok

[1] [þat nægia *i.* [2] [ok bidr hann sækia *i.* [3] bana *i.*

hans dauda, ok einkanliga grætr mest þessi kona, er honum red dauda. Er hann grafinn med mikilli hrygd.

Fyrr sogd kona Theoberta idrazt þessa liota manndraps ok iatar sinn glæp fyrir einum presti. Eptir langan tima sem prestrinn ok hun verda missaatt sin i milli ok þau þræta med reidi, brigslar prestrinn henni i augu vpp sogdum glæp fyrir morgum monnum. Sem frændr þessa vnga mannz, er drepinn var, heyra þetta, fara þeir til Hibertum, er þa var vicedominus i borginni. kærandi þetta fyrir honum. Hann ferr til fyrr sagds bæiar Cluniacum ok lætr gripa þessa konu ok leida fyrir sik. Sem hann spyrr hana eptir þessum hlut, dylr hun ecki ok segir, huersu hun hefir manninn drepit. Hun er nu flutt til borgarinnar, at þar dæmizt, huern dauda hon skal fa. Ok sem hun kemr þar, er þat dæmt, at hana skal brenna kuika. Hun er leidd adr, eptir þui sem hun bad, til kirkiu guds modur Marie. Jatar hun þar sina sekt opinberliga fyrir ollum monnum, ok sidan fell hun til iardar bidiandi til guds litillatliga af ollu hiarta, ok fal sik vndir verdleika ok bænir himinrikis drottningar.

Hun er nu leidd til þess stadar, sem hun skal lata sitt lif. Hun er bundin, ok hladit ollum megin vpp i hia henni med smaam vidum ok reyr, sidan er lagdr i elldr. Sem þessi tre ero brunnin, ok glædrnar ero vordnar at osku, stendr konan vpp i midiu heil[1], enn bôndin ero brvnnin af henni. Frændr þess mannz, er hun hafdi drepit, kenna þetta eigi guds krapti, helldr segia þeir, at elldrinn var oflitill [ok saa smai vidr brann of skiott[2]. Kynda[3] þeir nu annat baal med storum vidum[4] miklu stærra enn hitt var. Hier med lemia þeir hana med spiotskôptum, suo at þeir hugdu, at hun skylldi af þui falla. Mætti henni nægst hafa til dauda einn samt reykrinn, vtan guds milldi hefdi hialpat henni. Sem oll þessi tre voru brunnin, stod hun enn vpp, suo at hana

[1] *tilf. i.* [2] [*mgl. i.* [3] Gera *i.* [4] vidi *i.*

skadadi ecki þessi bruni. Gerdi gud þessa iarteign til dyrdar sins nafns ok til heidrs sinni modur. Þessi fyrr sogd kona geck suo brott or elldinum, ok eigi at eins var oskaddr ok heill hennar likamr, helldr ok var obrunnin klædi ok haar. Allr lydr fylgir henni med miklum fagnadi til kirkiu guds modur Marie, at hun þackadi þar vorri frv sina velgerninga. Eptir þat var hun leidd heim i herbergi. Var hun miok saar af þeim storum hǫggum, er hun feck af spiotskoptunum. Ok sem menn leitudu at lækna hana þar af, veitti gud henni eilifa heilsu[1] innan farra[2] daga, þuiat at eptir þria daga lidna andadizt hun af þessi verolld[3] eptir guds vilia, ok gaf orugg sik i valld þeiri ok sina ond, sem henni hafdi hialpat ok leyst fra ollum haska, ok su sama dyrdliga iungfrv, sem hana hafdi hreinsat fra ollum syndum i þeima bruna med oskauddum likam, leiddi hana til eilifs rikis. Þessi iarteign gerdizt aa dogum Helinandi[4] byskups Lavdunensis, sem lidit var fra holldgan Kristz .m. aara niutigir ok .iiii. aar.

[1] lækning *i.* [2] *saal. i;* fa *D.* [3] resolld *i.* [4] Elinandi *i.*

Navneregister.

Aaron kennimaðr 463. 483.
Aatrabakum *se* Attrebatum.
Abbakuk spámaðr 50. 389.
Abbanetum *se* Albanetum.
Abel 538. 1165.
Abetensis 117.
Abraham 1. 4. 10. 24. 339. 342. 348. 364. 552.
Absalon erkibyskup 153.
Aðalsteinn Englakonungr 719.
Adam 12. 28. 48. 351. 367. 538. 973. 1165.
Adrianus I pávi 212. 460.
Adriaticum Mare 542.
Agallensis (Agaliensis) 704.
Agatha 148. 731. 737.
— Inturea (Diturea) 692.
Agnes 102-103. 940-941. 943-945.
Albanetum 750.
Albarea (Albaria, Albares, Albar) 805-806.
Albertus 1015.
Alexander, son Herodes konungs 35-36. 374-375.
Alexandria 702. 741-743. 821. 895.
Alexius keisari 924.
Algarius 652.
Alinia 644.
Allra heilagra messa 968.
Alphegus *se* Elphegus.
Alpheus 17.
Altum jugum 809.
Alverensis 1168.
Alvernia 1170.
Alvinus byskup Atrebatensis 998. 1001.
Ambrosius 464.
Ancellinus *se* Anselmus djákn.
Andigunturris 661.
Andreas postoli 782. 786-787. 948.
Anglia *se* England.
Anicium 170-171. 466-467. 1141-1142.
Anna, móðir Maríu 2-7. 14. 16-17. 21. 340-341. 343. 345-346. 353. 356. 361. 1023.
Anna 35. 374.
— 29. 368. 1005.
Annunciatio *se* Maríu boðanartíð.
Anselmus djákn 128-129. 871-872.
— erkibyskup 175-180. 191. 469-473. 687.
— meistari 639. 646. 650. 652.
Antiochia 273. 702. 782. 821. 1021. 1200.
Antiochus konungr 463.
Antipater, son Herodes konungs 36. 375.
Apulia *se* Púl.
Aquicinctum 960-962.
Aquinensis 958.
Aquitania 500. 934.

Archelaus, son Herodes konungs 42. 44-45. 381. 383-384.
Argaldus *se* Algarius.
Argentina 952.
Arimathea 1010.
Aristobulus, son Herodes konungs 35-36. 45. 374-375. 384.
Arnbjörg 154.
Arragonensis konungr 170. 466. 1141. 1194.
Arriani (*r.* Ariani) 699.
Arrius (*r.* Arius) 821.
Arturus konungr 652.
Arvernia 499. 783. 1154.
Asia 1090.
Assumptio Mariæ *se* Maríu uppnumningartíð.
Athanasius byskup 821.
Atrebatensis 669. 889. 996. 999. 1001.
Atrebatum 644. 669.
Attila konungr 695.
Audomarus 645. 888.
Augusten 180. 473.
Augustinus kennifaðir 11-12. 34. 350-351. 371-373.
— erkibyskup 721. 1030.
Augustus keisari 26. 35-37. 42. 45. 366. 374-376. 381. 384. 921. 1020.
Aurea 5-6. 343-344.
Aureliacensis, Aureliatensis *se* Atrebatensis.
Aurelianensis 640. 813. 986.
Austrachia, Austrathia 694.
Austrvegr 1054.
Austrvegs konungar 30-32. 35-37. 234. 244. 369-371. 374-376. 1182.
Autisidiorensis (*r.* Autisiodorensis) 194. 490.
Avennon 986.
Aventinus 784.
Avernia *se* Arvernia.
Avicia, Avicium *se* Anicium.
Axona 661.
Baaso prestr *se* Boso.
Babilon hin mikla 8. 10. 50. 347. 349. 389.
— á Egiptalandi 137.
Baetum *se* Bectum.
Barbatus prestr 147. 152. 729-736. 738-739. 1017.
Bartholomeus byskup 640. 654.
Basilius byskup 72-73. 699-702.
— — 1080-1081. 1085.
Batha 965.
Bectum 179. 472.
Beda venerabilis 650-652.
Belial 1183.
Benedictus ábóti 182. 190. 280. 476. 482. 528. 535-537. 541. 636. 1150. 1162-1165. 1168.
Benedictus VIII pávi 453.
— IX pávi 453.
Benevallis 485. 1151-1152.
Beneventum 190. 482. 499. 888. 1150. 1154.
Benjamin 4. 342.
Bergis 1041.
Bernardus 197. 493.
— ábóti Clarevallensis 193-197. 489-493. 496. 468. 687.
Bertinus 888.
Bertollis *se* Curia Bertoldi.
Bethleem 2. 16. 26. 28-31. 35. 37. 44. 340. 356. 366-367. 369-370. 374. 376. 383. 552. 994.
Betum *se* Bectum.
Birgitar messa 154.
Blámenn 190. 480. 564. 810. 906. 985.
Blesensis 806.
Bonevallis *se* Benevallis.
Bonia 652.
Bonicus *se* Bonus.

Bonifacius páfi 695. 697. 1016.
Bonifacius 841.
Bononia 815-816.
Bonus byskup 544-548. 687. 1168-1171.
Borgundia *se* Burgundia.
Boso prestr 645-646.
— þræll 666-667.
Bretar 652. 922.
Bretland *se* Brittannia.
Brictannia *se* Brittannia.
Brinlum, Brinligu 958.
Brittannia 786. 995-996. 1070.
Britum *se* Bectum.
Burgundia 175. 193. 469. 489. 816. 872. 923. 1175.
Buscenti 640.
Buxia 815.
Byzantium 692.
Kaðanensis, Kadonensis 179. 472.
Caesárea 699.
Kain 1108.
Caiphas 29. 368.
Kala 673.
Calabria 924.
Kalkotrata 254.
Kálfafell 154.
Calcedonia 695.
Kaldealand 37. 376.
Cameracensis 758.
Kantarabyrgi, Cantuaria 201. 646. 721. 725. 888. 1161.
Cantuariensis 175. 179. 191. 200. 203. 469. 472. 550. 727. 888. 1017. 1160.
Karhus, Cacus 922.
Carnotensis 74. 724 763.
Carnotum 642. 762. 923.
Karolus Calvus 923.
Karolus Magnus 212. 460-461.
Carpus 894.
Cassianus 756.
Kastali Crescentii *se* Castrum angeli.
— Rudolfi *se* Castrum Padulfi.
Kastelio 193. 489.
Castrum angeli, Crescentii, Engils kastali 225. 1173.
Castrum Padulfi 252. 1188.
Kataleonensis 194. 490.
Cenomannia 676. 922. 1156.
Certhesium 802.
Cilicia 1090.
Cilinia *se* Alinia.
Kirkjubœr 156.
Kirkjudagr 2. 341.
Cisternensis 194. 483. 490. 889.
Claremons *se* Clarusmons.
Clarevallensis 194. 197. 491. 493. 497-498. 1151-1152.
Clarevallis, Clarevallus 194. 496-499. 880. 882. 1153.
Claromons *se* Clarusmons.
Clarus 786. 788.
Clarusmons 212. 548. 1026. 1170. 1172.
Cleophas 16. 356.
Cluniacensis, Clugniacensis 175. 180-183. 188. 191. 231. 243. 469. 473-476. 480-481. 783. 863. 869-870. 1024-1025. 1147. 1149.
Cluniacum, Clugniacum 190. 482. 805. 808. 869. 1150.
Cluniacus 1201. 1203.
Clusa 871.
Coelestinus pávi 553.
Koldistanus *se* Holdistanus.
Kolni, Colonia 82. 670. 860. 1062.
Compostella 869. 1079.
Conceptio *se* Maríu getnaðartíð.
Konrad keisari 453.
Constantius 699.
Constannensis (*r.* Constantiensis) 652.

Constantinopolis *se* Mikligarðr.
Constantinus keisari 821. 921.
Kristian bróðir 505-507. 687. 1156-1167.
— — 879. 1020.
Kristian 665.
Kristskirkja 647.
Cürdingos 966.
Curia Bertoldi 626. 1196.
Cusacium 273. 1200.
Kyndilmessa, purificatio Mariæ, Ypapanti domini 110. 204. 207. 467. 670. 688. 696-697. 722. 1029. 1072.
Cyprianus 1098.
Damascus 41. 256-257. 259. 380. 601. 603. 1032.
Danakonungr 1030-1031.
Daniel 50. 389. 1112.
Danir 1030.
Danmörk 153. 1030-1031.
David konungr 1. 9-10. 14-16. 19. 25-26. 52. 83. 197. 209. 237. 242. 339. 349. 353. 355-356. 358. 365-366. 391. 493. 506. 534. 550. 681. 822. 847. 912. 931. 971. 1087. 1097.
Dei vicus 1047.
Demetrius 783.
Diana 700.
Didymi fjall 700.
Dionysius 54. 392.
— areopagita 190. 480. 1150.
— píslarváttr 201.
Dismas 39. 48. 378.
Dolis 252. 1188. 1190.
Dominicus 811-816. 1019.
Dosidem 36.
Doura 646.
Dunstanus 716-722. 1017.
Durandus 170-171. 466-467. 1141.
Dymbildagar 707.
Eadmundr (Edmundr, Jatmundr) erkibyskup 725-728. 1017.
Ebbo, Ebba 81-82. 949-951.
Ebreskr 406-407. 412-413. 1092-1093.
Ebræi *se* Gyðingar.
Ebronius 1023.
Edmundr *se* Eadmundr.
Edvardus 108. 911.
Egidita 136.
Egidius 170. 766. 1141.
Egiptaland 4. 21. 38-42. 137. 342. 360. 377-380. 741. 895. 899. 1004. 1011.
Egiptzkr 256. 601.
Eleazar 463.
Elerin 193-194. 489-490.
Elgifa 719.
Eligius 980.
Elinandus byskup Laudunensis 277. 644. 1204.
Elisabeth 17. 19. 21-22. 24. 173-174. 358. 361. 364.
— 915. 1020.
Elphegus byskup 719.
Elphinus 1030-1031.
Englakonungr 646. 676. 719. 806. 924. 1031. 1188-1190.
England, Anglia 179. 200-201. 203. 217. 472. 534. 643. 645-646. 651. 922. 963. 966-967. 1030-1032. 1047.
Englismenn 1047.
Enok 9. 348.
Enskr 647. 652.
Entina 939.
Esmeria *se* Maria.
Eufrates 701.
Eulalia 108. 911. 1020.
Eusebius byskup Vercellensis 698-699. 1016.
— páfi 698.

Eustachius patriarcha 821.
Eva 20. 28. 186. 359. 367. 479.
Everia 652.
Eystrasalt 1054.
Excestria 650.
Ezechiel spámaðr 461.
Finics 463.
Fiscanum 110. 1029.
Flandr 1173.
Flæmingjar 922.
Fokas keisari 695. 702.
Frakkakonungr 460 640. 923-924. 1023. 1188-1189.
Frakkland, Frakkaríki, Francia, Franz, Franzia, Gallia 92. 94. 143. 170. 175. 198. 212. 269. 466. 469. 505. 544. 597-598. 643. 646. 870. 922-923. 977. 1026. 1038. 1061. 1067. 1076-1077. 1172. 1193.
Franciscus 811-812.
Franz *se* Frakkaland.
Franzeis 725.
Franzia *se* Frakkland.
Fredericus I keisari 1141. 1162. 1193.
Fredericus II keisari 813.
Fulbertus byskup Carnotensis 725. 1017.
Fuscanum *se* Fiscanum.
Gabriel höfuðengill 18. 20. 46. 59. 78. 81. 173-174. 204. 233. 237. 244. 357. 359. 385. 398. 484. 688. 780. 917. 1181.
Gaðo 213-214. 1026. 1171.
Galfridus 640.
Galienus (*r.* Galenus) læknir 883.
Galilæa 2. 42. 44-45. 340. 381. 383. 1006.
Gallia *se* Frakkland.
Galterius meistari 922.
Gallus 1023.
Galverskr 701.
Garðskonungr 141.
Garganus 542.
— fjall 541-542.
Gastinctum 1156.
Gaufredus 805. 1018.
— 806.
Gazo *se* Gaðo.
Geiraldus *se* Giraldus.
Geirarðr 197. 493. 496-497.
Geirardus de Ciriaco 639.
Geirardus 808-810. 1018.
Geirþrúðr hin helga 970.
Gello 923.
Georgius 783.
Gerberta 626. 631. 1196.
Germanus 93.
Gesmas 39. 379.
Gethsemane vallis 1032.
Gigo ábóti 1025.
Gillibert 200.
Giraldus 85-86. 863-864. 867-870. 1019.
Girkir, Grikkir, Græci 110. 137. 142. 463 556. 696-697. 1029.
Girkland, Grikkland, Græcia 94. 254. 314. 438-439. 924. 1075.
Girzkr 92. 696.
Girzk tunga 696. 1033. 1122.
Glaskonia 717. 719.
Gofridus erkibyskup 189. 481.
Goliat 10. 349.
Gothi 279. 625. 1196.
Græci, Græcia *se* Girkir, Girkland.
Grámunkar 111. 171. 467. 534-535. 687. 789. 889. 1151. 1156. 1162.
Grandimontensis 1154.
Gratianopolis 507-508. 511. 1157.
Gratianopolitani 1159.
Gratianus *se* Gregorius VI.
Gregorius I magnus 11-12. 31. 224-225. 236-237. 350-351. 370. 555. 688. 1172-1173.

Gregorius VI (Gratianus) 212. 453-454. 456-457. 465. 687. 1139.
Gregorius VII (Hildibrandus) 174. 212. 468-469.
Gregorius IX 553.
Grikkjakonungr *se* Garðskonungr.
Grikkir *se* Girkir.
Grikkland *se* Girkland.
Guðmundr byskup 155-157.
Gudstru 1058.
Guido ábóti 231.
Guilla 815.
Guillemus *se* Gundelinus.
Guillelmus 924.
— 1020.
Gundelinus (Guillemus) 534. 1164.
Gundroda 661.
Gyarmus 671.
Gyðingaland *se* Jórsalaland.
Gyðingar, Judar, Judæi, Israelitæ, Ebræi 3. 8. 10-11. 16. 30. 35-36. 38. 42. 66-67. 71-72. 88-92. 110-111. 113-115. 133. 174. 203-204. 206. 254-255. 341. 347. 349-350. 356. 369. 374-375. 377. 381. 407. 409-410. 463. 484. 599-600. 688. 690-691. 696-698. 723-724. 728. 779-780. 837. 890-891. 963-965. 967. 980-981. 987-990. 1006-1007. 1009-1010. 1018. 1021-1022. 1058-1059. 1064-1067. 1082-1084. 1092. 1095. 1101. 1151.
Gyðingligr 254.
Gönguhrólfr *se* Hrólfr.
Hákon Noregs konungr 1016.
Hall 802.
Haraldr 923.
Hedricus prior Certhesii 802.
Heinrekr byskup 789.
— Englakonungr (I) 643. 806.
— Englakonungr (II) 200. 1188.
Heinrekr III keisari 143-144. 453. 724. 1077.
— IV keisari 782.
Helga vika 1036.
Helgi þórsdagr 1036.
Helias 56. 394. 815.
Helinandus 639.
— *se* Elinandus.
Heliseus spámaðr 665.
Herbert byskup af Norvik 548.
Heremannus 273. 689. 1200-1201.
— contractus 143-144. 1076-1078.
Herodes Agrippa 45. 384.
— Antipas 44-45. 383-384.
— konungr hinn gamli 31-32. 35-38. 40. 42. 44-45. 234. 244. 370-371. 374-377. 379. 381. 383-384. 572. 1004. 1182.
Hersvinus ábóti 179. 472.
Hibertus 1203.
Hierusalem *se* Jórsalaborg.
Hilarius byskup 919.
Hildericus konungr 92.
Hildibrandus *se* Gregorius VII.
Hildifonsus 78-79. 704-708.
Holdistanus 645.
Holl *se* Hall.
Honorius pávi 1012.
Hrólfr, Gönguhrólfr, Robertus 922-924. 1021.
Hugbertus 105-106. 800-802.
Hugi ábóti 85.
Hugo ábóti Benevallis 483-488. 687. 1151-1152.
— ábóti Cluniacensis 175. 180. 182-183. 185. 189-191. 473-476. 478. 480-482. 808. 863. 869. 1024-1025. 1147. 1149-1150.
— bróðir af Clarevallis 469.
— byskup Gratianopolis 507.

Hugo decanus 640.
— Masticonensis 194. 490.
— Parsitus (Farsitus) 654. 659. 661-662.
Hull *se* Hall.
Hvítasunna, Hvítasunnudagr, Pentecoste 475. 647. 1036.
Hvítsandr 645.
Hylarius *se* Hilarius.
Idala hertuginna Blesensis 806.
Igniacensis 495.
Igniacum, Ignacum 493-497. 1152.
Innocentius III pávi 46-47. 385-386. 727. 921.
Innocentius IV pávi 553.
Insula profunda 427.
Isaac 4. 342.
Isachar 3. 341.
Israel 24. 363. 461. 463. 562. 654. 830. 1097.
Israelitæ *se* Gyðingar.
Italia 179. 454. 462. 472. 597. 695. 699.
Ituræa 44. 383.
Ivention *se* Avennon.
Ivo byskup 642.
Jacob hinn meiri 17. 45. 51. 54-55. 85-86. 154. 384. 390. 392. 394. 863. 865-870. 1079.
Jacob frater domini 17.
Jacobus gyðingr 963.
Jacob höfuðfaðir 4. 19. 181. 342. 358. 474.
Jacobus de Vitriaco 921.
Jatmundr konungr hinn helgi 922. 967.
Jatmundr *se* Eadmundr.
Jeronimus klerkr í Papia 127. 710-711. 1017.
Jeronimus prestr 1. 20. 33. 50. 57. 339. 359. 372-373. 389. 396.
Jerusalem *se* Jórsalaborg.
Jessa 15-16. 355. 553.
Jesus kennimaðr 10. 349.
Joachim 2-7. 14. 17. 340-346. 353. 356. 1023.
— 1112.
Job spámaðr 486-487. 687.
Johan *se* Johannes.
Johannes 918.
— baptista 6. 17. 19. 24. 45-46. 345. 359. 364. 384-385.
— Damascenus 438-444. 687. 1116-1125.
— elemosinarius 702. 704. 1016.
— evangelista, Jón postoli 17. 45. 47-49. 51. 54-55. 384. 386-388. 390. 392. 394. 692-693. 925. 947. 1007-1009. 1011. 1060.
— gullmuðr (chrysostomus) 35. 37. 46. 374. 376. 385.
— pilagrimr 597.
— VI pávi 453.
— sine terra 1190.
Johannis 644.
Jóladagr, jól, burðardagr, burðartíð dróttins 45-46. 78. 183. 203. 384-385. 476. 492. 676. 687. 704. 707. 809. 969. 1147.
Jólafasta 156.
Jón *se* Johannes.
Jónskirkja 1016.
Jóns spitalabrœðr 704. 814.
Jordan 45. 384. 597. 898-900.
Jórsalaborg, Jórsalir, Jerusalem, Hierusalem, Iherusalem 1. 3. 5-6. 8. 11. 15. 27. 31. 33. 37. 42. 45-46. 50. 52. 94. 96-97. 114. 167. 235. 322. 324. 328-329. 340-341. 343-344. 347. 350. 355. 366-367. 370. 372. 376. 381. 384. 386. 389. 391. 494. 534-535. 545. 549. 568. 573. 585-588. 595.

597-598. 623. 678. 888. 896. 898. 954. 1003-1005. 1015. 1032. 1132. 1139. 1162. 1178. 1180. 1187.
Jórsalabyskup 328. 330-331. 568. 570-571.
Jórsalaland, Gyðingaland 10. 26. 37. 42. 44-45. 50. 113. 349. 366. 376. 380-381. 383-384. 389. 568. 714. 782. 898. 1067. 1195.
Joscio 888.
Joseph 4. 203. 342.
— 16-18. 24-26. 30. 33. 35. 38-40. 42. 204. 332. 356-357. 364-366. 369. 372. 374. 377-378. 380-381. 680-681. 696. 717. 779.
— 17.
— af Arimathea 1010.
Josephus 35-36. 374-375.
Juda Alphei 17.
Judas 102-103. 540. 941-943. 945. 1168.
Judæi *se* Gyðingar.
Julianus keisari 72-73. 115. 691. 699-702. 783.
Julianus páfi 699.
Justinus 1015.
K— *se* C—.
Lanfrancus meistari 179. 472.
Langafasta, Fasta 79. 150. 198. 733. 738.
Langifrjádagr 644. 780. 1003. 1005. 1022. 1037.
Laodicensis 87.
Laodiensis *se* Leodiensis.
Lateranensis 694.
Latina tunga 87. 725. 1015. 1046. 1055.
Latini 696.
Latrán 47. 386. 693. 1016.
Laudunensis 639-640. 642-644. 646-648. 650. 652-653. 689. 1201. 1204.
Laudunum 277. 641. 644. 646. 650. 652. 654. 663. 690.
Laurentii hátíðardagr 641.
Laurentius 102-103. 107. 209. 940-945. 1175.
— de Cala 641.
Lausontia, Lausoncra 975.
Lavicanum 866.
Lazarus 27. 367.
Lenionice 500.
Leo keisari 92-93.
Leo III keisari 1033.
Leo páfi 694-695. 1016.
Leodiensis 917.
Leoricus *se* Leuricus,
Leuricus 111-113. 802. 1018.
Libanius quæstor 701-702.
Libia, Libio, Libioborg 113. 690.
Ligeris 922.
Lind 1047.
Lingonensis 1026.
Ljóðey 155-156.
Lisanias *se* Lysanias.
Lodovicus Frakka konungr 640.
Longinus 48. 387.
Lucas guðspjallamaðr 22. 225. 692 1016. 1033. 1178.
Lucerna *se* Lukrina.
Lucianus *se* Lucius.
Lucifer *se* Satanas.
Lucius (Lucianus) pávi 157. 165. 444. 1131. 1137.
Lukrina 136. 1075.
Lugdunensis 863.
Lugdunum 269. 1193.
Lumbardia *se* Lungbarði.
Lundunum 200. 963.
Lungbarði, Lyngbarði, Lumbardia 175. 469. 779.
Lysa 231.
Lysanias 45. 384.
Malachias spámaðr 498.

Manfredus kardináll 1012. 1015.
Marci hátíðardagr 639. 645. 1172.
Marcus páfi 698.
Maria 17.
— 17.
— (Esmeria) 17. 21. 361.
— 926.
— 1013.
Sta. Maria Ara Celi 922.
Maria de Oegines 917-921. 1020.
— egyptiaca 499. 895. 900. 972. 1020. 1131. 1154.
— in Tempulo 692.
— Magdalena 166. 499. 508-510. 1006. 1011. 1131. 1138. 1154.
Mariæ Magdalenæ messudagr 508. 1158.
Sta. Maria major, Regina 224-225. 694. 697.
Maritanum *se* Martianum.
Maríu boðanartíd, annunciatio, Maríumessa fyrri 46. 78. 93. 120. 153-154. 156-157. 385. 467. 707. 979. 1012-1013. 1022. 1079.
— burðardagr, Maríumessa síðari 549-550. 552-553. 642. 644. 688. 1031-1032. 1171.
— getnaðardagr, conceptio 6. 345. 1030-1032.
— uppnumningartíð (assumptio Mariæ) 110. 171. 280-281. 467. 632. 637-638. 915. 917. 936. 1033. 1192. 1198.
Martianum 805.
Martinus 182.190.476.482.919.1150.
Matheus evangelista 1. 339.
— munkr 537. 1164.
Mathias postoli 17.
Mattathias 463.
Matthildr abbadís 658. 667. 674.
Mauricius 641.
— keisari 1172.
Maximianus 698.
Maximus byskup 186-187. 478. 480.
Medardus 664.
Mediolanensis 464.
Menelasborg 1015.
Mercurius hinn helgi 73.700-701.783.
Michael 128. 260. 541-544. 548-549. 604. 687. 871-872. 975-977. 1072. 1168. 1190.
Michaelis hátíðardagr 549.
Mikligarðr, Constantinopolis 46. 87. 89-91. 93. 132. 136-138. 141. 254-255. 441. 555. 599. 923. 991-993. 1032-1033. 1064-1066. 1075. 1118-1119. 1123.
Miðjarðarsjór 714.
Milo erkibyskup 499. 1154.
Moab 463.
Móöld 200.
Modin 463.
Moises *se* Moyses.
Mons Clarus *se* Clarusmons.
Mons Pessulanus 271. 1194.
Montanus munkr 644.
Montecassino 751.
Mortana 666.
Moyses 2-3. 10. 13. 17. 20. 32-33. 35. 40. 56. 192. 341-342. 348. 353. 357. 360. 371-372. 374. 379. 394. 419. 463. 483. 717. 981. 1004. 1090. 1102.
Muretum 500. 1154.
Murieldis 109. 1071.
Musa 131. 910. 1020.
Muselin 92-93.
Naaman Syrus 665.
Nabugodonosor 857.
Nadverskr, Nazarenus 728. 1083.
Nazareth 1-2. 17-18. 42. 340. 356-357. 381.

Neapolitæ 543.
Neustria *se* Norðmandí.
Nicæa 93. 821.
Nicodemus 1010.
Nicolas byskup 155.
Nicolaus munkr 231.
— bróðir í Clarevalli 497-498.
— klerkr 711. 1017.
— hinn helgi 780. 786. 788. 807. 1037.
Nigella 644.
Ninive 656. 1087.
Ninivitæ 415. 1097.
Nóe 9. 348.
Norðmandí, Norðmandia, Norimannia, Normannia, Neustria 175. 469. 472. 652. 923-925. 1030. 1188.
Norðmenn 110. 555. 923-924. *se* Normanni.
Norðrhálfan 922. 1044.
Noregr 230-231. 922. 1016.
Normanni, Norðmenn 1030.
Normannia *se* Norðmandí.
Norrœna 1016. 1141.
Norvik 548.
Notra Dama 727. 1039.
Noviomensis 979-980.
Octavianus keisari *se* Augustus.
Odiguria 1033.
Ólafsmessa 155.
Olezin *se* Oscelin.
Oliveti mons 51-52. 391. 1032.
Oscelin 193.
Oxoniensis 789.
Ozias Israelis konungr 463.
Páll byskup 153.
Páll postoli 13. 34. 41. 96. 192. 212. 257. 288. 296. 352. 372-373. 380. 427. 483. 601. 721. 920. 948-949. 1098. 1107.
Pantheon 696.
Papia, Papey 105. 127. 710-711. 800-801.
Paris 198. 727. 813. 923. 1038-1039. 1048. 1061. 1160-1161.
Parti, Partia *se* Tyrkland.
Páskadagr, Páskar, Páskavika, Paschale tempus, Upprisudagr dróttins 2. 45-46. 49. 78. 150-151. 224. 330. 341. 384-385. 387-388. 570. 639. 688. 694. 704. 707. 733-734. 738. 749. 960-961. 969. 987. 989. 1012. 1058. 1172.
Paulus *se* Páll postoli.
Pectagoricensis 1195.
Pentecoste *se* Hvítasunna.
Persidaland, Persis 440. 442. 444. 700-701. 1117-1119. 1123-1124.
Persæ, Persidæ 699-700. 1090.
Petragoris 623.
Petra Pertusa 1026. 1171.
Petr erkidjákn 102-104. 940-945. 1021.
Petr postoli 45. 53-56. 82-86. 113-115. 137-139. 166. 182. 188-189. 212. 218. 273. 328. 384. 392-394. 427. 456-457. 461. 475. 481. 568. 690. 721. 782. 805. 860-862. 867. 870. 940. 1019. 1062-1063. 1087. 1097. 1107. 1131. 1138. 1140-1141. 1149-1150. 1200.
Petri et Pauli messudagr 273. 1201.
Petrskirkja 102. 137-139. 454. 870. 943. 1141.
Petrus, Petr 507-514. 687. 1157-1160.
— 527-528. 531-533. 687.
— byskup 816.
— — 1026. 1171-1172.
— Commestor 173. 681-682. 686.
— monoculus 197. 493-499. 687. 1151-1153.
Philibertus cardinalis 549-553.

Philippus 44-45. 383-384.
— Frakkakonungr 1188.
Pictanensis 1025.
Pilatus 45. 384. 1006.
Pisa 129. 756.
Pisana 779.
Plerecurt 674.
Pontiniacum, Pontinianum 194. 490.
Pontius ábóti 191.
Præjecti hátíðardagr 102.
Præjectus byskup 102-103. 941. 943-945.
Predikarar, Predikabrœðr 249. 251. 688. 811. 813-814. 1048. 1054-1055.
Pripdem 693.
Probus 910.
Púl, Apulia 146. 541. 728. 736. 942.
Purificatio Mariæ *se* Kyndilmessa.
Quintinum 672-673.
Raab 1087. 1097.
Rachel 4. 342.
Radulfus canceler 646.
— cancellus 676.
Raimundus prestr (Ranundus) 271. 689. 1194.
Raimundus jarl 170. 466. 1141.
Ramesiensis 1031.
Ranundus prestr *se* Raimundus.
Raphael engill 538. 540. 1165. 1167-1168.
Rauða haf 830.
Raymundus *se* Raimundus.
Reginaldus 813-815. 1019.
Remansis 513.
Remigius byskup 644.
Remundr *se* Raimundus.
Rikarðr 924.
— Heinreksson 1188.
Rikardus hertugi Burgundiæ 923.
— — Nordmanniæ 924.
Rín 660. 680. 953.
Ritharium 676.
Robertus 497.
— 924.
— erkidjákn 650.
— Guiscardi 924.
— hertugi Nordmanniæ *se* Hrólfr
— jarl af Paris 923.
Rodanus 269. 689. 1193.
Roðgeirr, Rotegarus, Rogerus 109. 1029. 1071.
Rogensis *se* Arragonensis.
Rogerus *se* Roðgeirr.
Rogonensis *se* Arragonensis.
Róm, Roma, Romaborg 26. 35-36. 38. 47. 120-121. 137. 157. 159. 161. 163. 165. 169. 197. 224-225. 327-328. 366. 374-375. 377. 386. 421. 427. 436-437. 444. 446. 448-450. 453-455. 460. 462. 465. 493. 549-550. 553. 568. 597. 689. 692. 695-698. 784. 811. 866-867. 870. 921. 940. 942. 1012. 1015-1016. 1024. 1104-1105. 1107. 1111. 1115. 1126. 1129-1130. 1133. 1135-1137. 1139. 1172. 1178.
Romaldus hertugi 146-152. 728-738.
Romani *se* Rómverjar.
Romania 870.
Romaríki 384. 424.
Rómverjar, Romani 35. 46. 224-225. 236. 374. 385. 553. 695. 921. 1090. 1098. 1136.
Rómverskr 164. 236. 421. 437. 550.
Rotegarus *se* Roðgeirr.
Rothomador, Rothemador 268. 270-271. 273-274. 279. 623-625. 635. 690. 1193-1198. 1200-1201.
Rothomagus 923.
Rothomagensis 145.
Rúmverjar *se* Rómverjar.
Rutinensis, Ruthenensis 631. 689. 1198.

Saba 234. 244. 572. 1181.
Salesbergensis 650.
Salesberia 650.
Salome 42. 381.
— 17.
Salomon 2. 9. 22-23. 33. 57. 209. 341. 348. 362. 372. 396. 807. 823. 1105.
Samaritanus 192.
Samson 4. 342. 822.
Samuel 4. 343.
Sara 4. 342. 978.
Saraceni 439. 1033.-1035. 1117. 1119. 1122.
Sardenay 1032.
Satanas, Sathan, Lucifer 557-558. 771.
Saulus *se* Páll postoli.
Saxland 915. 1026. 1172.
Sedulius 722.
Sepontinus 543.
Sepontus 542.
Sergius páfi 693. 1016.
Servulus 692.
Servus byskup 1043.
Sethim 463.
Siagrius *se* Syagrius.
Sibilla spákona 921.
Sigibertus meistari 180. 473.
Sikiley 924.
Silvester pávi 453.
Simeon 34-35. 373. 890.
— son Alphei 17.
Sinai 20. 360.
Sinemurum 805-806.
Sion 51-52. 391. 494. 690. 893.
Skírdagr 156. 960.
Smirna 106. 801.
Soldunum 640.
Sophia 1033.
Spanialand, Spán 110.
Spira 993.
Spleni 693.
Stefanus *se* Stephanus.
Stephana 632. 1198.
Stephanus 499-504. 687. 1151-1155.
— 102-104. 940-945. 1021.
— 499. 1154.
— klerkr 94-97. 1067-1069.
— protomartyr 920.
Stotolis, Storulis 438. 1122.
Strazbuth 952.
Suðrríki 134.
Suession 655-656. 661-664. 666. 669-673. 676. 678-680. 689-690.
Suessionensis 679-680.
Suestonia 911.
Sunamitis 518. 525.
Susanna 1112.
Svartmunkar 105. 309. 590. 1180.
Svínafell 155.
Syagrius 79. 705-708.
Symeon *se* Simeon.
Syon *se* Sion.
Syrus 665.
Tabor 54. 56. 392. 394.
Tavestock 789.
Tekla 148. 731.
Tempulus 692.
Tharsis, Tharsisborg, Tharsus 32. 36. 371. 375.
Theoberta, Theodora 1201. 1203.
Theodericus 611.
Theodora *se* Theoberta.
Theodosius keisari 92-93. 438. 440-441. 1116. 1118. 1121. 1123.
Theophilus 65-69. 402-411. 413. 415-418. 420. 687. 972. 1080-1084. 1086-1093. 1097-1101. 1103.
Tholetanus, Toletanus 78. 175. 469. 704. 707-708. 722. 724. 1145.
Tholetum 1142.
Tholosa 1194.
Thomas 676. 727.

Thomas erkibyskup 179. 198-203. 472. 687. 725. 1160-1162.
Thomas postoli 53-54. 392.
Thorias 1041.
Thorlakr byskup 155.
Thuren *se* Turen.
Tiberius keisari 45. 384.
Tociacus 676.
Toleta (Tolhus) 110.
Toletanus *se* Tholetanus.
Tolosanus 921.
Totenes 652.
Traconitis 44. 383.
Trevere 1198.
Trinitatis festum 1036-1037.
Trinulus 692.
Tronicus 664.
Tumba 128. 260. 604. 975. 1072. 1190.
Turdingos *se* Curdingos.
Turen, Thuren 281. 635. 638.
Turon, Turonsborg 505. 641. 922. 1156.
Turonensis 595. 598.
Tursarium *se* Cusacium.
Tyrkir 142. 991-992.
Tyrkland, Parti, Partia 140 990.
Tyrkneskr 922. 1022.
Undus 678.
Uppnumningartíð Mariæ *se* Assumptio.
Upprisudagr, Upprisutíð dróttins *se* Páskadagr.
Urbanus II pávi 211-212. 1026. 1172.
— III pávi 277.
Utisiodorensis *se* Autisidiorensis.
Vacellinus 670.
Valdericus byskup Laudnnensis 639-640.
Valericus byskup 644.
Vallis Josaphat 50-52. 389-391. 623-624. 1044. 1195.
Valliregensis 495-496.
Vallis regis, Valleregis 493.
Valsiga 1047.
Valterus 647.
— 789. 1018.
— 958.
Vandalici 462.
Venetia 924.
Vercellensis 698.
Vercelli 699.
Verentana 719.
Vermons 548.
Vest 802.
Victor III pávi 212.
Vienna 273. 1200.
Vilhjálmr, Viljamr 179-180. 472-473.
— bastarðr 179. 472. 924. 1030.
— erkibyskup 646.
Viltonia 650. 652.
Vinaria 130. 957.
Vinariensis 1159.
Vincentii dagr 678.
Vincentius píslarváttr 209. 213-214. 678. 1026. 1171. 1175.
Vindo ábóti 189. 481.
Vintonia 647-648. 963.
Vintoniensis 789.
Viparita, Vivaria *se* Vinaria.
Vogentum *se* Beneventum.
Yeona 939.
Ydala *se* Idala.
Ypapanti domini *se* Kyndilmessa.
Ypolitus píslarváttr 510-511.
Ysaac *se* Isaac.
Ysakar *se* Isachar.
Ysayas spámaðr 10. 15. 349. 355. 838. 1003.

Zacharias kennimaðr 463.
Zacheus 1098.
Zambre 463.
Zebedeus 17.
Zosimas 895. 899-900.
Þýðverskr, Þýverskr 722. 966. 993. 1038-1039. 1058.
Þyri Kirkjukolla 1042.
Öskudagr, Öskuóðinsdagr 198. 1160-1161.

Hymner, Antiphoner og Responsorier.

Ad dominum cum tribularer 8 (346). 233. (244. 572. 1181). 888.
Ad te levavi 8 (347). 235 (245. 1181). 888.
Angelus dei (domini) nunciavit Marie 233 (244. 1181).
Assumpta est Maria 235 (245. 573. 1181).
Ave sponsa insponsata 94.
Beata mater et innupta virgo 81.
Beati immaculati 104 (942. 945).
Beati omnes 8 (347).
Cantemus domino, socie 722.
Completi sunt 80 (770).
Congregati sunt inimici 782.
Converte nos 80 (770).
Cum invocarem 770.
Deitatis oscula frueris beata 333.
De profundis 9 (347).
Deus, depulisti nos et destruxisti nos, iratus es, et non misertus es nobis 251.
Deus in adjutorium 80 (770).
Deus in nomine tuo 505 (1156).
Deus non est 9 (347).
Deus qui beatissimam (beatam). 235 (245. 573. 1181).
Deus qui de beate (Marie) 81. 233 (244. 1181).
Deus qui (de) salutis eterne 233 (244. 572. 1181).
Deus qui unigenitum 234 (244. 572. 1181).
Deus salutaris noster 770.
Dignare me 234 (245. 573. 1181).
Dirige me in veritate tua 496.
Domine exaudi 808.
Ecce completa 80 (770).
Ecce nunc benedicite 9 (348). 770.
Ecce quam bonum 9. (348).
Ecce virgo 80 (770).
Exaltata 235 (245. 573. 1181).
Felix namque es 70 (787. 788).
Fidelium anime 1181.
Gabrielem archangelum scimus 204.
Gaude dei genitrix 73. 74 (261. 1191. 1192). 688. 778. 909.
Gaude Maria virgo 204. 206. 697. 698. 779. 780.
Gaude virgo mater 235. 237 (245. 573. 1181).
Gaudent in celis anime. 721.
Genuit puerpera regem 233 (244. 572. 1181).
Gloria in excelsis 233 (244. 572. 1181).
Gloria patri 233 (244. 1181). 885. 886.
Glorificamus te, dei genitrix 712.
Hec est dies, quam 1013.
In convertendo dominus (deus) 8 (347). 235 (245. 573. 1181). 888.

In te domine speravi 770.
Intercede pro nobis 770.
Kirieleison 420 (1090. 1103).
Laudate deum omnes gentes 80. (770).
Laudate dominum in sanctis 770.
Letatus sum 8 (346).
Levavi oculos meos 8 (346).
Magnificat anima mea dominum 22—24 (361—364). 233 (244. 1180). 236. 755. 888.
Memento domine David 9 (347. 348).
Miserere mei deus (dominus) 22 (362). 84 (862. 1063).
Missus est Gabriel angelus 233 (244. 1181).
Nunc dimittis 22 (361. 362). 35 (374). 80. (770).
O decus virginitatis 79.
Omnis (omnes) de Saba 234 (244. 572. 1181).
Ora pro nobis 225 (1173). 237.
Pax vobiscum 173. 174.
Planctus ante nescia planctu lassor anxia 891—893.
Post partum 233 (244. 572. 1181).
Precor te 237. 244 (1180).
Primus ad ima ruit 722.
Protege, domine, famulos (famulum, nos domine) 234 (245. 573. 1184).
Qui confidunt 8 (347).
Quicumque vult 22 (362).
Qui habitat 770.
Regina celi 225 (1173). 236—237. 234. (245. 573. 1181).
Retribue servo tuo 234 (244. 522. 1181). 888.
Salve regina 236 (246. 574. 1183). 1048. 1049.
Salve sancta pareus 126 (747). 236 (246. 574. 1183).
Sancta dei genitrix 770. 1012.
Sancta et perpetua virgo 909.
Sancta Maria mater Christi 80 (770).
Sanctus 871 (872).
Sicut erat in principio 886.
Sit laus deo 770.
Solem iusticie 553.
Stirps Jesse 553.
Suscepimus deum 1175.
Sæpe expugnaverunt 9 (347).
Te deum 282 (639). 642 643. 670. 920. 963.
Usque quo domine 80 (770).
Veni dilecta mea (de Libano), veni, coronaberis 235 (245. 573. 1183).
Veni electa mea 751.
Venite 605.
Videntes stellam 234 (244. 572. 1181).
Videte miraculum matris 670. 722.
Virgo sancta suscipe mentis 235 (245. 573. 1181).
Virgo singularis 80 (770).
Vultum tuum domine 749.

Trykfeil og Rettelser.

1^{23} *have C og D* *læs: have de øvrige*
4^{35} obyria — obyria *øvr.*
5^{32} hryggvingu *saaledes kun St; alle de øvrige have rigtigere* brugðningu
6^{32} for þegar ok i stað *læs:* for þegar i stað
9^{4} minklæti — miuklæti sannrar iðranar.
9^{33} sannrar iðranar *udgaar.*
12^{3} ero merkð .x. laga boðorð, er guð bauð þeim *saal. kun St.; de øvrige have:* er merkir tiu laga boðorð, baðu þeir
13^{35} getaz *St.; her har kun E den i Texten optagne Læsemaade* getz; *A, B og C have* gefz, *D* gefizt.
24^{2} til goðs *saal. St, E, c, jvf. 363*^{23}*; de øvrige have:* til guðs
26^{13} villdi sva *læs:* villdi hann sva
26^{25} lét hand — lét hann
38^{29} grœnar *saal. har C, der skriver* grønar, *B har* gręnar; *de fleste Haandskrifter have* gronar, *jvf. S. 378*^{4}.
39^{24} ef *B, C* *læs:* ef *øvr.*
49^{23} minnr[4] *læs:* meirr[4]
49^{34} meirr *St* — minnr *øvr.*
65^{22} þo einkannliga — einkannliga þo
73^{29} quasi *er en Feil i Codex for* quesumus
115^{34} [13] broðir *læs:* [14]broðir
123^{18} er hæst er — er hæst ert
128^{4} musterinn — musterinu
132^{10} vit, sonr minn! — vit sonr minn
132^{27} anðigr — auðigr
133^{24} nunnusntri — nunnusetri
145^{28} liliu grœna, *her har Codex C* grona, *hvilket maaske er rigtigere.*
157^{23} Jertegn *læs:* Jartegn
165^{1} bið ok — bið ek
175^{34} [byskupi, — [10][byskupi.
185^{10} her kemr — her kemz
192^{31} rettande — veitande
195^{14} sina stund — eina stund
221^{26} rikir maðr — rikr maðr
223^{17} hlupuz inn *rigtigere er* hlupuz menn, *se nedenfor 533*^{13}.
345^{33} [8][henni *E gaar ud.*
345^{34} [12][*mgl. E, b* *læs:* [12] *mgl. E, b*
345^{36} *E, a* — *E, b*

369^{15} [þat *læs:* þat

412^{26} Suci — Suei

438^{36} Grichlande — Gricklande

440^{7} uu — nu

458^{34} frammistodu — frammistaudu

462^{12} verndum ver tunguna *bør rettes til* vepndum (væpndum) ver tunguna, *lat.* `armavi linguam.

487^{22} hann^{11} hann firirlætr *læs*: hann$^{1'}$ firirlætr

521^{14} brotliga *bør uden Tvivl rettes til* brotligan

579^{27} lvta *læs*: lvti

608^{28} *665h* — *655h*

616^{17} a bek — a bak

617^{33} ^{5} *tilf.* — ^{4} *tilf.*

628^{9} afsniðnvm — afsniðit

629^{35} ^{2}Her — ^{3}Her

667^{10} sina — sina (!)

795^{4} milldazti — milldazta

797^{6} minnigh — minningh

871^{27} drottinligan — drottinliga

894^{22} hverrir — hverir

907^{25} færr hanu — færr hann

940^{33} *S. 104* — *S. 102*

949^{16} einginligri — eingiligri

959^{14} blutr — hlutr

973^{10} enn, vid — enn vid

1006^{5} kennig — kenning

1175^{2-3} *udfyldes efter Cd. Arn. Magn 657 a qv.* (*hvor denne Legende ogsaa findes*) *saaledes:* sinn son til musteris, at prestrinn var i brott farinn sakir nockurrar naudsyniar, ok þar fyrir matti fruin eigi hafa messo þar þann dag; i odrum stad er sua lesit *o. s. v.*

1175^{11} vndarligri *læs:* vndarliga

1175^{15-16} kirkiuna mikill flokkr ungra manna, settuz þeir ok nidr huerr eptir þvi sem adr hafdi gengit. Þa kom einn madr, sa sem bar fram *o. s. v.*

1175^{19} Sidan *læs:* Sidazt

1175^{28} i korinn — i midian korinn

1198^{35} *S. 621, 635* — *S. 631–635*

1201^{22} veittu — veitti

1203^{33} vidum — vidi

1204^{20} resolld — vesolld

MARIU SAGA.

LEGENDER OM JOMFRU MARIA OG HENDES JERTEGN.

EFTER GAMLE HAANDSKRIFTER

UDGIVNE

AF

C. R. UNGER.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS BRÖGGER & CHRISTIE.

1871.

MARIU SAGA.

LEGENDER OM JOMFRU MARIA OG HENDES JERTEGN.

EFTER GAMLE HAANDSKRIFTER

UDGIVNE

AF

C. R. UNGER.

Første Afdeling.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS BRÖGGER & CHRISTIE

1871.

MARIU SAGA.

LEGENDER OM JOMFRU MARIA OG HENDES JERTEGN.

EFTER GAMLE HAANDSKRIFTER

UDGIVNE

AF

C. R. UNGER.

Anden Afdeling.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS BRÖGGER & CHRISTIE.

1871.

Forord.

Jomfru Marias Saga og Legendesamlingen om hendes Jertegn grunder sig paa latinske Originaler. Om hendes Levnet har der formodentlig paa Latin existeret en fuldstændig Bog, som i det væsentlige har udgjort Grundlaget for vor Saga, og som man har tilskrevet Kirkefaderen Hieronymus (Jeronimus). Af denne latinske Original er der rimeligvis nu kun tilbage den første Afdeling om Jomfru Marias Födsel (Evangelium de Nativitate Mariæ, udgivet af Fabricius: Codex Apocryphus Novi Testamenti, Hamburgi 1719 og senere af Thilo og Tischendorff), hvilken svarer til de første 12 Capitler i Sagaen, og altsaa slutter med Marias og Josephs Trolovelse; men at den ogsaa har omfattet det øvrige, synes at fremgaa deraf, at Hieronymus ogsaa senere paaberaabes som Hjemmelsmand (jvf. S. 50,[14] 57[13]). Den der paa Island, rimeligvis ved Slutningen af det 12te Aarhundrede, har oversat eller bearbeidet Sagaen, har imidlertid andensteds fra betydelig forøget sit Stof (saaledes ved Tillægget om Mødet mellem Maria og Elisabet, Cap. 10, efter Lucas Evangelium), skjønt hans Kilde[1] ikke altid med Bestemthed lader sig paavise, som ved Fortællingen Cap. 4 og 5 om de femten Trin, der førte op til Templet, om deres symbolske Betydning og de dertil svarende Davids Psalmer (119—133 Cantica Graduum). De benyttede Evangelier ere Lucas og Matheus, hvortil ogsaa kommer Josephus. En senere Afskriver af Sagaen har ogsaa indflettet noget af den saakaldte Jesu Barndomshistorie

[1] *Meget finder man i den store encyklopædiske Haandbog Speculum Historiale af Vincent fra Beauvais og i Aurea Legenda af Jacobus de Voragine.*

(Liber Infantiæ, se Noten S. 39), hvilken synes at have været ubekjendt for den oprindelige Bearbeider, der vistnok heller ikke har kjendt det saakaldte Protevangelium Jacobi eller Pseudo-Mathæi Evangelium.

Jomfru Marias Jertegn, der udgjøre den betydeligste Del af nærværende Bog, kunne henføres til 2 Klasser, en ældre Samling, indbefattende et mindre Antal Legender, hvis Optegnelse maa være samtidig med selve Sagaens Bearbeidelse, og en yngre Samling, der har indeholdt et langt større Antal. Hertil kunde man føie en 3die Klasse, der har bestaaet af et vilkaarligt Udvalg af den anden Samlings Legender. Fuldstændige Repræsentanter for den første Klasse ere Haandskrifterne A, B og C, for den anden E og D, for den tredie St.

Den ældre Samling af Legenderne (No. 1—51, S. 65—152) synes at være oversat efter en latinsk Original af samme Indhold, da Haandskrifterne, baade hvad Legendernes Antal angaar og deres Redaction, stemme temmelig godt overens, skjønt de undertiden have dem i noget forskjellig Orden. En saadan latinsk Original er trykt som Anhang til en af Bernhard Petz Aar 1731 udgiven Bog: Venerabilis Agnetis Blannbekin Vita et Revelationes Viennæ 8⁰. Men da nogle af disse Agnes Blannbekins, den østerrigske Birgittas, Aabenbarelser vakte Forargelse, blev hele Oplaget strax efter Udgivelsen paa Keiserens Befaling beslaglagt, og Bogen hører saaledes til de store litterære Sjeldenheder[1]. *Titelen paa den der som Anhang S. 303—456 trykte Legendesamling er „Liber de miraculis Sanctæ Dei Genitricis Mariæ," og den tilskrives som Forfatter Potho (eller Botho), der var „Presbyter et Monachus monasterii Prunveningensis, nunc Priflingensis prope Ratisbonam," og som levede i det 12te Aarhundrede. I det Kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn findes to Pergamentshaandskrifter i den Thottske Samling No. 26 Octavo, formodentlig fra 12te Aarhundrede, hvor Legenderne tillægges Gregor af Tours: „Relatio Gregorii Turonen-*

[1] *Den findes dog i Kjøbenhavn baade paa det Kongelige Bibliothek og Universitetsbibliotheket samt i Professor Stephens's rige Bogsamling, hvorfra denne Bogs Udgiver i Vinter havde den til Laans.*

sis de miraculis Sanctæ Mariæ, og No. 128 Folio, vel fra 13de Aarhundrede, den righoldigste Samling, hvor intet Forfatterskab nævnes. Disse to Codices synes at være skrevne i Frankrig. Mange af Legenderne findes i alle disse tre Samlinger, dog har No. 26, 8vo de færreste, No. 128 Folio har optaget i sig hele denne Samling, den trykte Botho har flere som ikke findes i 128 Folio, men saa har igjen denne sidste mange, som mangle hos Botho. Det mærkeligste ved disse tre Samlinger er, at Fortalen er enslydende i dem alle, hvilket hentyder paa en fælles Kilde. Denne latinske Fortale anføres her til Jævnførelse med den tilsvarende foran Legenderne i denne Bog, hvor det væsentlige Indhold stemmer, skjønt den der er vidtløftigere.

Prologus in miracula sanctæ dei Genitricis semperque virginis Mariæ.[1]

Ad omnipotentis Dei laudem cum sæpe recitentur sanctorum miracula, quæ per eos egit divina potentia, multo magis Sanctæ Dei Genitricis Mariæ debent referri præconia, quæ sunt omni melle dulciora. Ergo ad roborandas in eius amorem mentes fidelium, et exercitanda[2] corda pigritantium ea, quæ fideliter narrari audivimus, largiente Domino recitare studeamus.[3]

Som Prøve paa Sproget i disse latinske Legender aftrykkes her den 33te hos Botho (den 27de i Ordenen i 128 Folio) til Jævnførelse med den tilsvarende i nærværende Bog No. 15 S. 87—92.

De Judæo et Christiano.

Fuit quidam religiosus archidiaconus ecclesiæ Leodicensis, qui orationis studio sanctorumque locorum visendorum gratia multa peragrans loca Byzanteam tandem de-

[1] *Saaledes Botho. Incipit prefacio de miraculis beate Marie virginis 128.*

[2] excitanda *128.*

[3] *128 tilf. Explicit prefacio; derpaa i ny Linie: Incipiunt miracula gloriose dei genitricis et perpetue virginis Marie. De veste quam ipsa attulit Hildefonso archiepiscopo.*

venit urbem. Ubi cum ecclesiam intraret quandam, vota inibi precum domino redditurus, tanto eam tripudiantium et exultantium strepitu atque plausu tangentium tympana et citharas, omnisque generis musicorum instrumentorum sonitu resultantem invenit, ut non tam studiose orantium, quam domus esse jculariter videretur ludentium. Miratur ergo rei novitatem, Græcorum quendam linguam latinam minus intelligentem latine alloquitur: novitatis huius causam curiose sciscitatur. At ille inquit: Testimonium. Archidiaconus vero, quid diceret, non intelligens, alium quendam celerius adit rei eiusdem causas requirit. Ille autem linguam plene latinam intelligens hanc stupenti narrationem evolvere cœpit.

Fuit enim civium quidam, qui nominis sui famam volens extendere, largas quas habebat opes largos in sumptus expendere cœpit. Verum postremo magnitudine sumptuum magnitudinem superans opum, largiendo defecit opibus, cum ei dandi non deficeret animus. Sumpto ergo ab amicis mutuo ære alieno magnum nomen, quod sibi fecerat propria largiendo, retinere conatur aliena expendendo. Sed cum omnino, quod mutuo acceperat, iam et ipsum ei deficeret, nec iam amicum, a quo mutuaretur, immo Christianum invenire valeret, Judæum quendam prædivitem adiit, et, ut ei aliquid mutuo daret, obnixe oravit. At ille: faciam, inquit, quod petis, si mihi vadem condignum attuleris. Vadem, inquit, certe condignum non habeo, sed quidquid mihi præstiteris, me tibi redditurum die constituto verissime spondeo. At ille: sine vade, inquit, nihil omnino tibi præstare volo, quia a te falli timeo. Ille autem: quia vadem alium invenire nequeo, vellesne dominum meum Jesum Christum, quem colo, pro vade accipere? At ille: Jesum, ait, Christum deum esse non credo, sed quia eum hominem iustum et prophetam fuisse non dubito, hunc, si mihi pro vade dederis, indubitanter accipio. Ille ergo: Eamus igitur ad ecclesiam in honorem Sanctæ Dei Genitricis constructam, et quia Jesum Christum præsentem tibi pro vade tradere nequeo, ipsius

imaginem vice illius, immo ipsum per imaginem suam tibi vadem et pro me fidejussorem tribuo. Quod si diem a te constitutum præteriero, servus tuus certe in posterum ero: nihilo minus tamen tibi pecuniam tuam post terminum reddam. At Judæus: fiat, inquit, ut dicis, præcede, sequor te, quo vadis.

Ambo ergo, amborumque amici pariter cum eis, ad hanc venientes ecclesiam, astiterunt sanctæ Dei Genitricis venerandæ imagini, filium suum in gremio tenenti. Manum vero ipsius imaginis Christianus tenens et ipsam pariter tenendam Judæo illi tradens, vadem pro pecunia dedit, ac deinde genu coram imagine humiliter flexo cunctis audientibus ait: Domine Jesu Christe, cujus imaginem pro pecunia ista tradidi vadem, quem pro me quoque huic Judæo fidejussorem tradidi. te suppliciter oro et exoro, ut, si casu præpeditus fuero et pecuniam istam die statuto reddere huic ipse nequivero, tibique illam tradidero, tu eam pro me redde, quo modo vel quo ordine tibi placuerit. Tanto itaque vade tantoque fidejussore dato et accepto, Judæus cum Christiano a templo discedit, domum vadit, pecuniæ quantum postulat Christiano tradit, diem reddendæ illi constituit. Quid plura? Christianus accepta pecunia varia mercimonia comparat, navim parat, merce multiplici onerat, paratam ascendit, vela ventis committit, varia per æquora fertur, ad barbaras usque nationes prospero cursu longe a Byzantea effertur. Venditis ergo suis ibi mercimoniis ditatur mercibus novis, naves multiplicat, mercibus peregrinis onustat. Dies transeunt plurimi, dies per singulos negotia meditatur, dies reddendæ pecuniæ a memoria elabitur.

Verum cum jam non nisi unus dies superesset, repente in memoriam venit, quia postera lux dies esset termini a Judæo constituti. Nec mora, stupore perculsus terræ collabitur, exanimis fere, pro eo quod acciderat, redditur. Concurrunt famuli, consternuntur cuncti, causas doloris requirunt, responsum nullum accipiunt. Tandem vero velut a

morte resurgens sensum recipit, meditatur, quid agat, fit incertus, quid faciat. Videt diem reddendi debiti prope instare, videt locum ejusdem reddendi valde longe distare. Ad se tandem reversus ait: Quid meditaris inania? Nonne Dominum tuum Jesum Christum et ejus Genitricem pro te fidejussorem dedisti? Ipsis ergo pecuniam trade, et ut eam tuo creditori, quomodo velint, restituant committe.

Confestim ergo scrinium fieri fecit, pecuniam Judæo debitam justo pondere appensam includit, mari et ei, qui mare et aridam fecit, gubernandum committit. Mirum dictu, sed Deo nihil difficile. Nocte enim sub una per multa æquoris spatia scrinium Byzanteæ urbi allabitur, Judæi super mare habitantis mane astitit domui. Ex qua videlicet domo mane mancipium fortuito egressum, mare attendit, scrinium inter undas natare conspicit, manu attingere nititur, sed ejus manui scrinium se ipsum subtrahere sibi videtur. Mancipium vero domum recurrit, domino narrat intus, quid foris viderit. Adest statim et ipse Judæus, littoreis inhiat fluctibus, scrinium conspectum manu extenta arripit, delatum secum domum aperit, vacuatumque pecunia lecto suo subponit.

Post aliquantulum vero temporis Christianus peracto negotio Byzanteam revertitur ad urbem, eique ab amicis civibusque magna cum exultatione occurritur. Audiens vero Judæus, quia is, cui suam præstiterat pecuniam, regressus fuerat, et quia Deo favente peregrinis eam mercibus admodum multiplicaverat, moræ impatiens ad eum accessit, et præmissis aliquibus gratulabundis verbis hæc improperando subintulit dicens: O, inquit, Christiani, o veraces Christiani! At Christianus ait: cur ista prosequeris? Quia, ille inquit, pecuniam mutuo a me accepisti, et eam mihi minime reddidisti. Tunc ille ait: Certe quod mihi præstiteris, jam die constituto reddidi, nec quicquam jam debeo tibi. At ille: habeo, inquit ille, ego testes multos præstitæ pecuniæ, tu vero nullum redditæ. Ille autem: ipsum habeo testem, quem et fidejussorem dedi, cujus tu ipse testimonium agnoscere

poteris, quia præstitum omne jam tibi reddidi. Mecum ergo veni, et ejus ipse testimonium audi. Ambo itaque ecclesiam adeunt, imagini nostri Salvatoris cum multis assistunt. Christianus ergo: Domine, inquit, Jesu Christe, servum tuum nunc exaudi, et sicut Dei et hominis verus es filius, testimonium perhibe veritati, utrum huic Judæo reddiderim, quidquid mihi præstiterat. His illi peroratis, voce clara audientibus cunctis, mirabile dictu! imago respondit: Testimonium perhibeo tibi, quia præstitum omne illi reddidisti die constituto, his indiciis, quia scrinium, quo pecunia fuerat clausa, ipsius jacet sub lecto.

Audiens hæc Judæus stupet, signa recognoscit et horret. Quid plura? Judaicum errorem agnoscit, et fidei Christianæ cum omni domo sua colla submittit. Propter testimonium ergo Salvatoris, Christiano attestantis, martyrium, id est, testimonium, vocatur tam ecclesia quam hujus diei solemnitas. Et hæc est maxima hujus tantæ lætitiæ causa. Tanto itaque miraculo Græci illius narratione archidiaconus agnito in laudem prorupit ejus, qui nullum in se sperantem deserit, et omnibus suam Genitricem vere colentibus in omnibus angustiis subvenit.

Legenden om Romaldus (No. 51) findes ikke i nogen af de latinske, Fortællingen om Theophilus, som haves i 26 Octavo og 128 Folio, svarer til den Recension af samme, der findes i Codex D, og som her i Udgaven er trykt S. 1090—1104. De fleste af Legenderne om vor Frue i Soissons, nærværende Bog S. 658[18] —681[24], findes i 128 Folio, og her har man ogsaa fuldstændig den Legende, hvis Begyndelse paa Grund af en Lacune i D mangler i nærværende Bog S. 675[4], derimod findes den næstforegaaende S. 674 om Kvinden, som fik sit Syn igjen, ikke i 128 Folio, da de to næstsidste Blade i denne Codex ere udskaarne, hvor denne Legende rimeligvis har staaet. Den latinske Legende, der udfylder Begyndelse af vor S. 675[4], meddeles her fuldstændig efter 128 Folio.

De duobus scutiferis de captione liberatis.

Duo pueri scutiferi de pago Laudunensi capti et abducti ultra silvam, que Tereschia dicitur, ad castrum, quod Aduessue vocatur, et uterque in cippo coniecti fuerant. Dum itaque ibi asseverantur, alter eorum, ille qui maior natu fuerat, recordatus est, quod ad constructionem ecclesie beate virginis Marie Suessione inter alia, quibus opus erat, quidam etiam clavos ferreos deferebant et offerebant. Vovit ergo centum clavos illuc se delaturum, si beata et gloriosa dei genitrix opem illi ferret et de capcione eum liberaret. Statim igitur videntibus oculis eius discludi mordacia ligna, pedem suum extraxit, adhuc autem aliquid diei supererat, sedensque ibidem noctem, que aptior fuge erat, prestolari cepit. Tunc ait socio suo: „Ego quidem per graciam dei et opem sancte dei genitricis Marie liber sum, et possem abire, si non id quod super est diei prepediret. Vovi enim beate virgini centum clavos ferreos me delaturum ad ecclesiam suam edificandam, et ecce me liberum vides. Si tu iddem faceres, ex quo in ea fidem haberes, ipsa te liberaret.„ „Certe, inquid ille minor natu, non solum centum sed et millenarium clavorum illuc defferrem, si pietatem haberet de me, ut liberarer.“ Eadem nocte qui prior iam solutus fuerat, transivit claustra et custodias, et nullo obsistente ad salvacionem suam evasit. Is ergo qui relictus fuerat, ubi experimento didicit, quantum et quale esset bonum fidei, socio destitutus et evidenti beneficio ad meliora provocatus, tunc vero ex corde anxio cepit appellare dominam nostram sanctam Mariam, ut eciam sibi peccatori ferret auxilium. Paulo post ille, qui tenebat eum in capcione, pavore permotus, verens ne ibidem ei eriperetur, proposuit eum ad tuciorem custodiam transferre. Quod dum facit, captivus ille per graciam dei sanus et incolumis evasit. Erat autem nepos Milonis de Asceiaco. Ex quo igitur potuit, nudis pedibus ad ecclesiam liberatricis sue venit, non

ingratus tanti beneficii, et omnia, quo ordine gesta fuerant, letus et alacer edixit.

De til denne Bog benyttede Haandskrifter findes med Undtagelse af E, F, St og et Fragment i det norske Rigsarkiv, i den Arnamagnæanske Samling i det Kjøbenhavnske Universitetsbibliothek, og ere alle skrevne paa Pergament undtagen C og D.

A, 234 Folio, skreven omtrent Aar 1325[1], *er en tospaltet Foliant, hvor Maríu Saga med tilhørende Jertegn optager 27 Blade. Efter dette Haandskrift er Sagaen meddelt S. 339—401. A indeholder den ældre Optegnelse af Jertegnene eller Legenderne, og den Orden, hvori disse findes i dette Haandskrift er bleven fulgt i Udgaven, dog er Texten i B lagt til Grund for de Legender, der ogsaa findes i dette (B) nl. No. 1—51 (S. 65—152), de sidste No. 52—56 findes kun i A. Grunden hertil var, at Udgiveren havde bestemt til Lettelse for Læserne, at normalisere Vokalerne i den første Del af Bogen, og at Texten i B havde mindre udprægede orthographiske Eiendommeligheder end den i A. Med Hensyn til den som No. CXCV S. 1022—23 efter A meddelte Legende, da er Grunden hvorfor den først her meddeles, at den i Codex er adskilt fra de øvrige og stillet som et Afsnit for sig selv imellem Slutningen af Apostelen Paulus's Saga og Begyndelsen af Jomfru Marias.*

Hvad A's Skrivemaade angaar, kan man mærke, at den gjerne skyr Sammendragning af Bogstaver, saaledes altid av *ikke* a*v*, *ynder i Almindelighed ikke sterke Forkortninger, fordobler ofte ved Sammenstød af to Consonanter den sidste, saaledes* mæltti (*der dog baade skrives* mællti, mælti *og* mæltti, *det sidste hyppigst*), *navnlig er Forbindelsen* rnn *almindelig som i* barnn, fornn *o. lign., hvilket synes at stemme med den paa Island fra Prækestolen brugelige Udtale* bardn *for den sædvanlige* badn. *Uagtet Opløsningen af Forkortninger ellers ikke frembyder nogen Vanskelighed i dette Haandskrift, er der dog eet Punkt, som er noget*

[1] *Om dette Haandskrifts Alder, Udseende og Indhold se Guðbr. Vigfusson Biskupa Sögur I. S. XXXV.*

*tvivlsomt, nemlig Tegnet f*ⁱ*, som her er bleven opløst* firir, *da det saaledes et Sted skrives fuldt ud i Fragmenterne af Thomas Erkebiskops Saga i denne Codex, i Mariu Saga er det overalt forkortet. I Apostelen Paulus Saga forekommer det derimod nogle Gange opløst* fyr *og saaledes ogsaa i Sammensætninger:* fyrgefning, fyrdæming; *rigtigst havde det maaske været at opløse det saaledes overalt i Mariu Saga, skjønt Forkortningen* fⁱ *nærmest synes ut tale for den oprindeligste Form af Præpositioneu* fyri *(gammel tydsk furi).*

B, 232 Folio, vel omtrent af samme Alder som foregaaende, en tospaltet Foliant. Mariu Saga med Legenderne, der kun udgjør en Del af dette Haandskrift, indtager 29 Blade. hvoraf de første 21 (Bl. 55—75) ere med samme Haand, 22de (Bl. 76) er med en anden, og de sidste syv (Bl. 77—83) atter med en forskjellig Haand. Den anden Haand (Bl. 76) begynder med Ordene En su hin dyra *S. 107*^{26}, *den tredie Haand begynder (Bl. 77)* En er gyðingar *S. 113*^{29}. *Den der har skrevet de sidste 7 Blade, har ikke været opmærksom paa, at Legenderne No. 33 og 48 allerede vare skrevne af den første Haand, og saaledes kommet til at gjentage dem, Afvigelserne ved denne ny Optegnelse af den sidste Legende ere meddelte som B2. Den første Afskriver har gjort sig skyldig i mange Skrivfeil, som Prøve paa hans Skrivemaade anføres her Begyndelsen af Sagaen:*

Her hefr upp saugo varrar fru sancte marie.

Sva seger ieronimus prestr at sęl ok dyrleg męr Maria uęri komen af kononglere(!)[1] ętt ok tok hann þat af frason(!) matheus guðspiallamanz fⁱ þat er hann tok i vphafi sins gvðspiallz at telia ętt drottens ih'u xpi fra davið konunge[2] ok abraham hofuðfeðr. ok nefnér þi Metheus fyrr davið k'g[3] at k'gdomen(!) merker eilipt rike ok eilifan gvðdom allzvalldanða gvðs. ok þvi abraham siðar þo at hann vęri fyrr

[1] konong *skrevet fuldt ud.* [2] konunge *fuldt ud.* [3] konung *forkortet.*

at gvð hett honvm at taka a sig mandom ok lata beraz or hans ętt ok fra hans ętt mavnnom i þenna heim. ok var þvi Maria drotneg(!) bęðe k'ga kyns ok kennemanna at hon fędðe þan son er beðe er k'r ok kennemaðr. k'r i gvððoms vellde enn kennemaðr i pisl sinne. þa er hann fęrðe sig i forn gvðe feðr a krossenum helga. Maria var boren i borg þeire er nazareth heiter en fędd (i) iorsala borg ok lęrð i gvðs mustare. Ok þegar hon kvnne greiner goðs ok illz þa lagðe hon þegar alla ast agvð sva at hon var avallat(!) i gvðs þionustu annat hvart a bęnvm eða las spamanna bękr. eða var inokkorv gvðo(!) verke. Ok þęr meyiar er at name voro með henne elskoðo hana sva at þęr kolloðo hana drotning sina f[i] þa savk at hon hlavt þat iafnan at gera er ollvm þotti virðulegaz ok allar þęr villðv hellzt gert hafa.

C, 633 qv., er, efter en Paategning med Arne Magnussons Haand foran i Bogen, skreven af Magnus Einarsson efter en Membran i liden Qvart, der var med samme Haand som Knytlinga Saga. Afskriften er særdeles god, og Haandskriftet, der noiagtig skjelner mellem æ og œ, og betegner det sidste ø, har hørt til samme Klasse af Haandskrifter som A og B. Legenden om Romaldus, der ellers staar sidst, er den første i dette Haandskrift, og det ender med No. 10 S. 80. For øvrigt staa Legenderne i samme Orden som i A, men følgende en og tyve ere ikke medtagne: No. 3, 5, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 23, 25, 26, 27, 28, 36, 38, 39, 46, 47, 48.

D, 634 qv., og D2, 635 qv., høre sammen, ihvorvel skrevne i to forskjellige Bind, da 635 er en Fortsættelse af 634, og Afskriveren af den tabte Membran har fundet det bekvemmere, for at undgaa en uforholdsmæssig Tykkelse af Bindet, at fordele det i to med særskilt Paginering. Afskriften synes at være udført med megen Omhu og Noiagtighed og skriver sig vel fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Legendesamlingen i dette Haandskrift er meget righoldig, og flere af dem findes kun i dette Haandskrift;

dette er f. Ex. Tilfælde med dem, der ere trykte S. 1023—1058, af hvilke kun No. CCIII ogsaa findes i St i en anden Recension, og med hele Tillægget til Jertegnene i Soissons S. 663—679, der vel blot ved Uagtsomhed er oversprunget i E. Mange af dem, som ellers haves andensteds, findes her i forskjellig Bearbeidelse. I Pergamentsbogen har der paa 7 Steder været Lacuner, nemlig i selve Sagaen mellem heilug guðspiöll (*S. 22*[14]) *og* siðan dyrlig (*S. 51*[26]), *hvor der har manglet flere Blade; D2* (*P. 179*) *mellem* þa enga von *S. 947*[17] *og* Petrum. Liggr *S. 1158*[20]; *D2* (*P. 277*) *mellem* fellandi morg *S. 1029*[6] *og* [ko]rinn ok hofu *S. 1175*[28]; *D2* (*P. 330*) *mellem* hræddr af þessi *S. 1035*[23] *og* oss med prestinum *S. 989*[33]; *D2* (*P. 345*) *mellem* þionustu i he *S. 1038*[2] *og* uid hans eyru *S. 641*[17]; *D2* (*P. 426*) *mellem* tekr *S. 675*[2] *og* hialp heilagrar *S. 675*[4]; *D2* (*P. 454*) *mellem* lifandi manna *S. 594*[25] *og* suefni ok longum *S. 1042*[26]. *Naar det her i Udgaven S 949 Note 5 heder „Her begynder atter D", saa er ikke Meningen, at en Lacune paa dette Sted ophører, da Legenden om Ebbo i dette Haandskrift følger umiddelbart efter den om Petrus (1157—1160) og altsaa ligger udenfor den Lacune, der indfalder P. 179 i D (eller rettere D2), men at D (eller D2) her atter lægges til Grund, fordi dennes Text er fuldstændigere og bedre end E's. Membranen har sandsynligvis været noget ældre end E, fra Slutningen af det 14de Aarhundrede, det sidste Aarstal, der angives for noget Jertegn, er 1330 (S. 1045*[7]*).*

E, Pergamentscodex No. 1 qv. i det kongelige Bibliothek i Stockholm, bestaaende af 178 tospaltede Blade. Denne Codex er efter al Sandsynlighed skreven i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede. Haandskriftet er fordelt i to Afdelinger, hver med Register eller Indholdsfortegnelse. Første Afdeling begynder med den vidtløftige Prolog S. 332—339, derpaa følger Mariu Saga S. 339—401 (hvor A er lagt til Grund, da denne Codex indeholder en langt bedre og fuldstændigere Text end E, og man ved at jævnføre Noterne vil faa en fuldkommen Forestilling om dette sidste Haandskrifts forkortede Redaction), dernæst kommer Legenderne I—LXII

S. 401—686 og det tilhørende Register S. 687—89. Den anden Afdeling indeholder Legenderne LXIII—CXCIV S. 690—1016 med tilhørende Register S. 1016—1022. Disse Registre kunne ikke være forfattede af Afskriveren af E, men maa have ledsaget det ældre Haandskrift, han har afskrevet, thi der findes anført Legender, som han i sin Afskrift har sprunget over, saaledes No. CXLIX (Reg. S. 1020^{28}), der her er optaget efter a og D (S. 913—915), og No. CLXXXIV (Reg. S. 1022^{6}) efter D2 (S. 981).

Förste Afdeling af E indeslutter samtlige Legender, der ere optagne i St, hvis Skriver kun har gjort et Udvalg af den større Samling, men leveret de saaledes udsøgte Legender i en bedre og fuldstændigere Text. Hvis dette Forhold fra først af havde staaet klarere for Udgiveren, vilde han ikke have aftrykt St's Legender særskilt (som nu er skeet S. 157—331), men indskudt Texten af St isteden for E's overalt, hvor denne bedre Text havdes, nu er dette bleven udført paa de Steder, hvor Fragmenterne i Fascikel 240 Folio eller 655^{32} qv. gribe ind i E's Text. Af de Legender, der før vare trykte efter St med Varianter af E, og af hvilke der ikke fandtes bedre Texter i de forskjellige Membranfragmenter, eller hvis Gjentagelse af andre Hensyn ikke var fornøden, ere Overskrifterne anførte og Nummerne angivne efter den Plads de indtage i E med Henvisning til de Steder, hvor de før ere trykte, S. 534, 554, 555, 566, 577, 594, 599, 608, 622, 623, 635, 639.

I Fascikel Arn. Magn. 667 qv. findes to Blade i liden Qvart, der indeholde Fragmenter af Legenden No. CXCIII (S. 1003—1012), som ellers kun findes i E; disse Blade tilhøre utvivlsomt første Halvdel af det 14de Aarhundrede og anvise altsaa denne Legende en høiere Alder end i Noten S. 1003 er antaget. Begge Blade aftrykkes her; med a jevnføre man S. 1005^{9}—1006^{15} og med b 1009^{8}—1010^{19}.

a.

biorgin sundr brustu i þinni pining. Ok þu engla konungr hneigiandi hofði gaft þa þinn anda vt firir varar sakir. Ek biðr þig hin sætazta drotning fyrir þa sorg er þu hafðer.

oc þann davða er þa saatt þu aa. oc þann harm er þa hafðer þu. at þu téér mer syndugvm manni þa pinv er þu þolþer i hans pining. at ec mætti þvi framarr hafa mer i hvg þinn harm oc hans pinu. Eptir þvilika bæn gerva með afli astarinnar birtiz vaar frv sancta Maria fyrr greindum gvðs manni með micilli dyrð oc liosi. sva til hans segiandi. Augustine vinr sonar mins oc minn. Friðr se þer oc þinni godfysi. En þat efni er þu girniz af mér. er hardla grætiligt oc viðrkenniligt oc hit hormuligsta. Enn með þvi at ec em nv vppnvmin af minum sæta seyni til himinrikis. þannig sem engi er hryggleikr. þa ma ec eigi grata. Enn þu skrifa með sorgfullum hvg oc taarvm þat er ec þolþi i sialfrar minnar hiarta. Augustinus heilagr byskup svaraði með miklum otta. Hó hó min sæta frú. Ek elskar giarna at gráta. þviat eigi er(!) tilheyrinligt. Enn ec hefi eitt griotligt hiarta. þar firir er ec hræddr at éc mega eigi sva viðrkvæmiliga þinn harm gráta eða tala sem ec skyllda. Nv hin sætazta drotning moðer hins elskuligsta várs lavsnara Jesu Cristz. Gef mer þat er þu byðr oc veit mer þat er ec elskar. þviat þinn þionustumaðr heyrer hvat er þu talar. Seg mer ef þu vart i Hierusalem þann tima er fanginn var þinn eingetinn sonr oc var bvndinn leiddr firir Annam byskup. Guðs moðer lykr þa vpp sinn hinn blezaða mvnn til frasagnar oc hefr vpp a þenna hátt.

Ek kom gratandi til mins herra oc hins sæta sonar þann tima er hann var aðr fanginn. Ok sem ec sá hann sleginn með hnefvm oc svivirðan með pustrum. spyttan oc hræktan i andlitit. hvðstrokinn með suipum. krunaðan með þyrniss coronam. Ok af aullum gyðingum sua spottaðan. hæddan oc halldinn sem annarra manna haðung maa mest vera oc brigzli. þa hrodduz ꜹll min iðr. oc mitt hiarta fyrir gecc mer. oc allr lifs andinn minkadiz sva at hvarki hafða ec með mér vit né kenning. þar voro oc þa i hia mér minar kiærozto systr miog grátandi. millum hverra er var Maria Magdalena. su er sáraz grét næst sialfri mér. Eptir

þetta byðr Pilatus iarl firir kall kriarans. at fenginn væri krossinn hanum sialfum at bera ser til haðs oc svivirðo fram i krossfestingar staðinn. Oc ec sialf lypta sialf vpp meðr hanum sem ec mátta. dragandi með hanum hans sigrmerki. Oc eptir þetta varð samkvama folksins oc allz lyðsins. er hanum fylgdu fram or þeim stað er þa var hann i staddr. Svmer spottoðu at hanum. Svmer traaðu oc stigu hæla hans oc fǫtr. Svmer slógv hann. Svmer steyptu ohreinindi yfer havfut hanum. Guð virdi mitt hiarta þar sem ec var staudd viðr

b.

hvern harm er mit mundim þa bera. Oc her næst mællti minn sæti son Jesus: þyrstir mic. En ivdar gafo hanum edik við galli blandit. Enn hann villdi eigi drecca. Oc siþan mællti hann. Fyllt er nv. Oc þvi næst gaf hann mikla ravdd oc sagði sva. Faðir i hendr þinar fel ec anda minn. Oc þa hneigði hann havfðino. oc þa andaðiz hann. Ho ho mik er ec fæddumz i verolldina hin avmligzta cona. Ek kende iorðina pipra vndir fotum mer. enn solina felandi sig. Tialldit rifnaði i mvsterino. Biorgin brvsto i sundr. Margir davdra manna likamir risu vpp oc kendoz við sinn skapara. Ok avll havfutskepnan styrlaðiz(!). Heyr hinn kristni maðr. Hvgsa meðr þer hvilikan harm eitt meylikt briost mundi þa bera er davðligar skepnor voro slikt eigi þolandi. Engin tunga maa þar i naakvæmð fra segia oc engin hvgr hyggia. hvat mitt hiarta þolþi þá. nema sá einn er mik skapaði. Eptir þetta þagnaðe ec. Oc stoð ec þa vpp. halldin af minvm systrum sem davðr maðr. Oc sem hiartat mitt noccot viðr kendiz eða keyktiz af nátturligum hita bloðsins. toc ec til orðz sva mælandi. Ay. mik. ay mic er ek verð sva. Faait mer nv likama sonar mins davðan. Ok slavkkvit sua sorg mina. at ec mætta nu halsspenna hann davðan. er ec fædde til davðans. Sv være mer nv hvggan hellz. at ec mætte nv kyssa hann davðan. er ec til davðans bar. Siðan er ek maa eigi halsspenna hann lifanda.

Ok þa lypta ec havndonvm vpp til krossins. En firir meginleysit fellu þær þegar nidr aa briostit mer. En sva sem ec matta til naa kyste ec fǫtrna oc allt þat er næst mer var. Varð ec þa þar af mioc bloðog i dreyra mins sæta sonar. Þar af megit þer kristnir hugsa. hvern harm er ec bar þa firir yðrar sakir. þviat yðvart lifs verð tekit var af minvm innyflum. Siðan kom einn sǫmiligr maðr af Arimathia Joseph at nafni. hverr er var einn af lærisveinvm mins herra Jesu Kristz. helldr leyniliga oc gecc þo diarfliga inn firir Pilatum iarl. biðiandi at faa til graptar likama Jesv. Enn at fengnv orlofi kvaddi hann með ser Nichodemum. oc foro þeir baðer til þess staðar sem minn sæti sonr var krossfestr. berandi með ser mirram við oleo oc aðrar likar vrtir hinar rikaztu. þar með hreinan oc hvitan lindvk. Oc sem þeir toco hann af krossinum. kyste ec sva hvern liminn sem ec matte naa. Oc þann tima sem ofan leið havfuðit oc briostit. þa fellu hendrnar hans niðr vm herðar mer sva sem hann halsspenti mic. Enn ec hrygg oc harms full kysta fegin með allri astinni hvern liminn sva sem ec matte naa oc hans blezaðar varrar. Oc þa minntomz ec a þann fagnat. er ec hafðe margan dag haft af hans samvistu. einkannliga hversu hann var min briost svgandi oc mig sialfa sætliga klappandi. Ok sua var mer þa sem min sorg endr nyiaðiz i annan tima. oc talaðe ec enn. aay mik. aay mik. son minn sæti. hvi krossfestu þig hinir grimmozto iudar.

Efter en Bemærkning foran Registeret til anden Afdeling i E (Udg. S. 1016 [18]) skulde Kong Haakon (Magnusson den Ældre) have ladet oversætte disse Legender; dette vilde da atter være et Værk af denne Art, man skyldte denne Konge foruden Stjorn og Heilagra Manna Blomstr, hvis denne sidste ikke er identisk med Marialegenderne.

F, Pergamentscodex No. 1 octavo i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, er kun et Fragment, bestaaende af 24 Blade i langagtigt Nodeformat, med 14 Linier paa Siden, indeholdende 6 Le-

gender, hvoraf den første (Udg. S. 1112—16) er defekt i Begyndelsen og den sidste (Udg. S. 1145—47) i Enden, de øvrige 4 ere trykte S. 1121—26, 1133—39, 1139—41, 1161—62.

St, Pergamentscodex No. 11 qv. i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, bestaar af 99 Blade med 2 Spalter paa Siden. Bogen er skreven af to forskjellige Hænder, den første, der vel kan være fra det 14de Aarhundredes første Fjerdedel, ophører Linie 29 første Spalte Blad 85, og her begynder den anden Haand, der rimeligvis er en halvhundrede Aar yngre, og som har skrevet det øvrige af Bogen. Denne sidste Haand er i Udgaven betegnet St^2, og denne Afskriver har benyttet en anden Kilde end den foregaaende, dog saaledes at han har undladt at optage andre Legender end dem, der vare forbigaaede af den første.

Den mest iøinefaldende Egenhed ved Retskrivningen i St er den hyppige Brug af ø, ơ og ǫ for ö, æ og œ; oftest synes dog Tegnet ø at betegne ö, og ơ derimod æ og œ, men de bruges dog ofte om hinanden. Forøvrigt kan man mærke, at v næsten altid bruges for u, at Formerne hon og hvn vexle, ligesaa oc og ok, at Forkortningen e^{i} er at opløse eigi ikke ecki, 3die Person Conj. af eiga skrives ogsaa et Par Gange saaledes, byskvp skrives saaledes en Gang fuldt ud ellers forkortet b'p, fyrir skrives saaledes mange Gange, ikke firir, k'gr opløses to Gange kongr, og burde derfor maaske været skrevet saaledes overalt, man har dog foretrukket den ældre usammendragne Form konvngr.

Dette Haandskrift er meddelt i sin Helhed, og det ligger ogsaa til Grund for den egentlige Maríu Saga, som meddeles først i denne Bog. Dog maa med Hensyn til Gjengivelsen af Sagaen efter St bemærkes, at man til Lettelse for Læserne i Begyndelsen af Bogen har tilføiet Accenter og fjernet den vilkaarlige Brug af œ, ơ og ø og i det hele normaliseret Vokalerne, ligeledes er stadig brugt hon, ok, dyrligr, ikke hun, oc, dyrðligr, for øvrigt er Consonanterne blevne uantastede. Og da St's Text var noget afvigende fra den Recension af Sagaen, der fandtes i de øvrige Haandskrifter, troede man, at Læseren vilde være bedre

tjent med at faa denne almindelige Recension (Vulgata) op i Texten, og at Særegenhederne i St vilde falde mere i Øinene, naar de henvistes til Noterne. Prologen til Jertegnene S. 63–65 er dernæst meddelt efter St. Det øvrige af St, Legenderne No. 57—92 (S. 157—331), er gjengivet muligst nøiagtigt efter Codex.

Ved de sidste 15 Blade i Codex (St²) er at mærke med Hensyn til Retskrivningen, at Afskiveren undgaar den sædvanlige Fordobling af d *og* t *foran* l, *skriver altsaa,* mælti, alt, skylda, halda, *sjelden* aavallt; *som Særegenheder maa bemærkes* þena, þenosta = þiona, þionosta. *Legendernes Orden i St² er følgende: 1, Theophilus (S. 1080—90), 2, Frelserens Billede (S. 724), 3, Brødrene Stephanus og Pedrus (S. 942—45). 4, den havesyge Landmand (S. 1070), 5, Broder Giraldus (S. 869—70), 6, Munken i Køln (S. 1062—64), 7, Heremannus (S. 1077—79), 8, Klerken i Chartres (S. 763–64), 9, Tyven Ebbo (S. 950—51) 10, Presten som sang Gaude dei genitrix (. 1192—93), 11, Abbeden i Havsnød (S. 788—89), 12, den lamme Jarlsdatter (S. 1060—62), 13, Jødebarnet (S. 989), 14, Kvinden med Hostien (S. 1058—59), 15, den hjulpne Husmoder (S. 1070—71), 16, det stjaalne Kjødstykke (S. 1079), 17, Klerken som lærte Natsangen (S. 770), 18, Presten som sang Salve sancta parens (S. 748—49), 19, den helbredede Nonne (S. 1073), 20, Munken som lærte Bønnen O intemerata (S. 1060), 21, Anselmus som spilder Vin (S. 872), 22, Hugbertus (S. 801—802), 23, Klerken Jeronimus (S. 711), 24. den syge Mand (S. 1072—72), 25, Murieldis (S. 1071—72), 26, Elsinus Abbed (S. 1031—32). Af disse forekommer No. 14 og 20 kun i St², de øvrige findes ogsaa andensteds, men i forskjellig Bearbeidelse.*

Fragment af et Blad i det norske Rigsarkiv af en udmærket smukt skreven Pergamentscodex i liden Folio; de to øverste Linier ere bortskaarne, ligesaa er Bladet skaaret midt over, hvorved en Linie er gaaet tabt, det fuldstændige Linietal har været 33. Bladet begynder med Ordene i Sagaens Slutning (S. 62⁴) ver eigom mesta þorf til at þiggia *og ender med Ordene i Legenden om*

Theophilus morgum oðrom miskunnar dæmom (*S. 68*[14]). *Som Prøve paa Sprog og Retskrivning aftrykkes Prologen foran Jertegnene.*

Þa er sagþar ęrv iarteinir heilagra manna til lofs almatkom guði þôr er hann gerir fyri[1] arnaðarorð þeira. þa er skylldogt þeim er til lyða at veita lof guði þar imoti. oc þeim helgom monnom einvirðis þa i stað er ver heyrom fra sagt. Fyrir þvi at rettlatra manna hiorto oc hvgscot mego þaðan af taka margfallda hvggan ok astriki. oc miok ôxlazt. er þeir sia eþa heyra sagt ifra. hverso allzvalldandi gvð lænar sinom astvinom þat er þiona honom her i heimi. Oc til þess at ver halldimz i ast gvðs oc sænno litillæti. þa er oss þat til kent. at þa er ver heyrvm sagt fra lifi heilagra manna. þa skolom ver at hyggia hvat ver hofvm til iafnaþar. ok hvat oss skortir. Oc fyr þvi at mikit skorti oc megim ver eigi fyllaz þess ofmetnaðar at þyckiaz iafnan betr gera enn iamkristinn maðr oss. hofom ver oc miok gert i moti gvði. þa er oll næðsyn til þa er sagðar erv iarteinir gvðs vina. at hvgsa hvert træst oc forměli þeir megv oss við gvð veita i sino arnaþarorþi. Ok hve scyllt ællom er þa at dyrka [með gvði er þvilikar astgiafvar þiggia af gvði drottni monnvm til hialpar sem þaa erv vppsagðar. þott þat beri[2] langt vm fram allt annat er ver heyrvm lof sěllar gvðs moðvr Marie. er ollvm helgvm er helgari. běði englvm oc monnom. dyrligri oc haleitari oc miscvnnsamari i sinom krapti oc milldi. þvi at þat vitnar þessi boc at þeir erv allir holpnir er hennar arnaðar fa. enn hon er bvin firi ollom at biðia þeim er a hana calla með hreino hvgscoti.

De første 6 Linier paa Bladet ere delte i to Spalter, saa at første Spalte omfatter Slutningen af Sagaen, den anden Spaltes 5 øverste Linier indeholde en latinsk Bøn til Jomfru Maria, den 6te Linie med Rødt Prologus firi mariv iarteinir. *Den latinske Bøn meddeles her ordret:*

[1] *Denne Præpositionen skrives her afvexlende* firi, fyri, fyrir, fyr.

[2] *Den fra* [*manglende Linie er tagen af* A.

O Maria flos uirginum ora pro me ad dominum.
Sum peccator pre omnibus idcirco nunc sublimius
Assis mihi supplicanti et peccata confitenti
Viuifica tuum seruum in peccatis premortuum.
Dignos quosque eripere et paradiso reddere.

---

233 Folio, Fragment af en stor tospaltet Foliant med 47 Linier paa Siden, hvoraf nu kun 29 Blade ere tilbage. Bogen begynder med Johannes den Døbers Saga paa førsste Blads Bagside, de derpaa følgende 3 Blade ere Fragmenter af samme Saga, hvilken slutter midt paa 5te Blads første Spalte. Her begynder Marias Saga i samme Recension som St men naar kun til Ordene engillinn merkia *S. 7*[12], *da alt det øvrige mangler paa Grund af en stor Lacune mellem 5te og 6te Blad. Bladene 6 til 12 indeholde Marias Jertegn fortløbende, uden at der mellem disse Blade indfalder nogen Lacune, den første Legende er den her under B S. 521—27 meddelte, den sidste er den under IV S. 444 trykt, der ender med Ordene* i grimmligu *S. 449*[14]. *De øvrige her forekommende Legender ere trykte: S. 243—49, S. 266—68, S. 275—76, 291—97, S. 302—306, S. 306—14 (som Variant til St), S. 314—17 (som Variant), S. 325—31 (som Variant), S. 533—34, 554—55, 598—99. Herefter følger Bladstumperne 13 og 14, der ere skrevne med en anden Haand end de foregaaende 12 Blade, men med samme Haand som de 3 Bladfragmenter i 240 Folio (se nedenfor P. XXVII), hvilke alle ere Levninger af den store Lacune, der indfalder i 233 efter 12te Blad. Bladstumpen*[1] *13 begynder* trulyndum er Radulphus *S. 676*[20] *og ender* Heyr hinn *S. 677*[14]. *Bladstumpen 14 begynder* or minni falla *S. 678*[17] *og slutter* hans modur Marie nu ok at eilifu Amen *S. 679*[11 12]. *Legendesamlingen synes, hvad Righoldighed angaar, da den var fuldstændig, at have kunnet hamle op med D.*

De øvrige Blade i 233 indeholde andre Helgensagaer og vedkomme os ikke her.

[1] *Som de vigtigste Varianter kan mærkes:* þornadi *for* þrutnadi *S. 676*[28] versti *for* vesli *S. 677*[2], avexti *for* aauoxt *S. 677*[3].

Fascikel 240 Folio indeholdende Fragmenter af flere Pergaments-Codices. Til Betegnelsen af de forskjellige Haandskrifter er smaa latinske Bogstaver blevne benyttede: a, b, c, d, o. s. v.

a.

Her har man Levninger af en tospaltet Foliant fra Midten af 14de Aarhundrede, med 50 Linier paa Siden, den har for det meste stemt med E og havt Legenderne i samme Recension og Orden som dette Haandskrift, dog for det meste i en fuldstændigere Form; den er derfor lagt til Grund, hvor den indtræder, naar intet bedre Fragment havdes. Første Fragment (17^a) a^1 *S.* 332—339^{11}; *andet Fragm.* (15) a^2 *S.* 417^{23}—424^{25}; *tredie Fragm.* (20) a^3 *S.* 432^{22}—439^{22}; *fjerde Fragm.* (17^b, 21) a^4 *S.* 462^{23}—477^{31}; *femte Fragm.* (18^b) a^5 *S.* 482^{34}—490^9; *sjette Fragm.* (18^a) a^6 *S.* 501^{20}—508^{24}; *syvende Fragm.* (33) a^7 *S.* 796—805^{28}; *ottende Fragm.* (34) a^8 *S.* 861^{23}—871^{27}; *niende Fragm.* (19) a^9 *S.* 890^5—896^{27}, *desuden indeholder dette Fragm. Slutningen af den Recension af Leg. XXXII, som er trykt S. 1180* (*S.* 1182^{11}—1185^{16}); *tiende Fragm.* (23) a^{10} *S.* 913^6—921^{24}.

b.

En tospaltet Foliant, 32 Linier paa Siden, omtrent fra Aar 1400. Første Fragm. (26^1, 27) *b S.* 343^9—351^4; *andet Fragm.* (26^2) b^2 *S.* 362^{28}—367^{24}.

c.

Liden Qvart fra Slutningen af 14de Aarhundrede, med 26 Linier paa Siden, to sammenhængende Blade (1) *S.* 360^{27}—366^{20}.

d.

Fire Blade af en liden Qvart (Slutningen af 13de Aarhundrede). Første Blad (29) *er af selve Sagaen og er benyttet S.* 377^{25}—380^{20}. *Andet og tredie (sammenhængende og sammenhørende,* 30) *indeholder Slutningen af Legenden No. 15 fra Ordene* sva mikils *S.* 90^1, *hele No. 16 og Begyndelsen af No. 17 indtil* þessi orð *S.* 95^{12}. *Ved det sidste Jertegn maa mærkes,*

at Indledningen S. 94[7-13] *mangler. Det fjerde Blad (32) indeholder Slutningen af Romaldus fra S. 152*[13]*:* ræddr oc fell til fota byskvpi oc mællti. Ek iate synð mina oc fell(!) ek allt mitt rað a þitt valld. þa leiddi byskvp Romalldvm til kirkio. oc bað hann iata af nyio oc iðraz allra synða sinna. Ok er hann hafðe þetta gort skrydde byskvp hann mvnkaklæðom oc song byskvp þa messo yfer hinom nyia kalek. oc gaf þionosto Romalldo hertoga er þa var mvnkr orðenn. oc a þeim sama kalek var þat ritað at Romalldvs gafz gvðe oc sæl(l)i Marie. Hinn sæli Barbatvs byskvp þionaðe gvðe oc sælli Marie moðor hans meðan hann lifðe. Romalldvs lifðe nokkora vetr i mvnklife vel oc skynsamlega oc efter andlat þeira voro þeir baðer laðaðer til himneskra fagnaða firir miskvnn drotins Ihv Xpi. Hin sæla Maria moðer drotens vars arne oss eilifrar hialpar af almattkom gvðe syni sinom. þeim er lifer oc riker einn gvð i þrenningo vm odavðlegar allder allda. AMEN.

d[2].

Et Blad-Fragment, 38, af en Codex in qvarto omtrent fra Aar 1300. Begynder Udg. at goðir menn *S. 393*[7]*, ender* manna þa er *396*[14]*. Dette Fragment er i Udgaven feilagtigt betegnet d, da det er forskjelligt fra det foregaaende.*

e.

Fragmenter af en Codex fra Slutningen af 13de Aarhundrede, tospaltet Foliant med 40 Linier paa Siden. Det første Blad (2), der er helt, begynder ok allt þat *S. 393*[18] *og ender* at allum skær[leik] *S. 398*[18]*. Af det andet Blad (6) betegnet e*[2]*, er en Remse til Høire bortskaaren, hvorved Forsidens anden og Bagsidens første Spalte er bleven defekt, desuden er Bagsidens anden Spalte ved Slid vanskelig at læse. Bladet begynder* flytia hana *S. 633*[16] *og er lagt til Grund for Texten, saa langt det er helt og læseligt, nemlig til* Ferr hin *S. 634*[21]*; det har indeholdt Legende LVI til Ende, derpaa Leg. LVII om Hermannus, derpaa Legenden LVIII, der afbrydes med Ordene* nu sua þar til sem firir verðr eitt gil, er framan liggr i halsinum *636*[19].

Det tredie Blad har tilbage Forsidens anden og Bagsidens første Spalte slidt og vanskeligt at læse, Indholdet er vor Frues Mirakler i Laudunum, lignende dem der fortælles S. 641—642. Denne Codex synes i sin Helhed at have indeholdt Jomfru Marias Jertegn i samme Omfang som E, men i en bedre og fuldkomnere Form.

f.

Sex mere og mindre fuldstændige Blade af en Codex i Qvarto med 50 Linier paa Siden. Første Blad (28) mangler de 18 nederste Linier, der ere bortskaarne. Bladets Forside begynder f^1 þuiat þau *S.* 409^{12} *og ender* þuilikom lutom *S.* 411^3, *Bagsiden* f^2 *beg.* fyrri lifdaga *S.* 411^{23} *og ender* huerr *S.* 412^{28}. *De fire næste Blade (9, 10) udgjøre Yderbladene i et Læg eller Hefte, hvor de fire inderste mangle, de 2 første sammenhørende af disse, betegnede* f^3 *og* f^4, *det sidste beklippet (jvf. Udg. S. 451 Note), begynde* [varð]veita friðar hæð *S.* 446^6 *og ende* var frændi ben *S.* 453^{35}; *de to sidste sammenhørende af disse Blade, betegnede* f^5, *begynde med* greiniliga *S.* 472^6 *og ende* flotta sua til *S.* 482^{32}. *Det sjette Blad (8), her i Udgaven betegnet* f^6, *begynder* en hefir engan *S.* 502^{21} *og ender* sua standi *S.* 508^{28}.

Den Codex, omtrent fra 1300, hvoraf vi her have Levninger, maa have indeholdt de samme Legender som E, og havt disse i samme Orden som dette Haandskrift men i en fuldstændigere og oprindeligere Form. Disse Fragmenter ere derfor lagte til Grund for Texten, saavidt de naa og ere læselige, fra det Sted hvor 655 standser S. 450^{25}.

g.

Fragmenter af en tospaltet Codex i Folio, 40 Linier paa Siden, skreven med samme Hænder som Cod. Arn. Magn. 227 Folio af Stjorn, nummererede 12, 5, 4. Det første Blad (12) er fuldstændigt, det er i Udgaven betegnet g^2 *og begynder* mer min huggan *S.* 916^2 *og ender* þrættan aar *S.* 920^{27}, *og er der lagt til Grund for Texten. Det andet Blad (5) er beklippet nedentil, hvorved omtrent de 8 nederste Linier i hver Spalte mangle, dette Blad er kaldet* g^3 *og benyttet i Udgaven S.*

1107[17]—1112[5]. Det tredie Blad (4) har lidt samme Skjæbne som det andet, Nederdelen er bortklippet, det er betegnet g[1] i Udgaven; første Spalte begynder S. 946[8] med Ordene hann suikia, *paa anden Spalte har man Slutningen af Legenden CLIII og Begyndelsen af CLIV, der slutter paa tredie Spalte, hvor den anden Recension af Legenden XIV S. 1157* I Burgundia *begynder; fjerde Spalte, der har Fortsættelsen af denne Legende, er trykt ovenfor 509, da Recensionen i g her stemte med den paa dette Sted trykte.*

Det Haandskrift, fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, hvoraf vi her have Levninger, maa have stemt med D baade i Behandlingen og Ordenen af Legenderne.

h.

Fragmenter af en tospaltet Codex i Folio, 50 Linier paa Siden, to mutilerede Blade, nummererede 16 og 14. Af første Blad (16) er største Del af første Spalte bortskaaren, denne Spalte begynder nærveru dirfandiz *S. 1028[1], indeholder saaledes Slutningen af Legenden CC og Begyndelsen af Leg. CCI; anden Spalte har sluttet denne Legende, men er for det meste ulæselig, saa at altsaa Lacunen i D S. 1029[6] ikke herefter kan udfyldes, og har tillige indeholdt Leg. CXC S. 994, som altsaa paa Grund af Lacunen har manglet i D; tredie Spalte har tjent til at udfylde Resten af Lacunen i D, nemlig Begyndelsen af Legenden XXIX (den anden Recension) S. 1174, der ophører i D med Ordene* [ko]rinn ok hofu *S. 1175[28]; fjerde Spalte indeholder Slutningen af nysnævnte Legende og Begyndelsen af CXCI S. 996. Af andet Blad findes kun Midtpartiet; det begynder* [kirkiun]ne meirr *S. 1201[1], slutter denne Legende, og herefter følger den Cyklus af Legender (LXII), der begynder med* Til lofs ok dyrdar *S. 654[13], og Bladstumpen ender med Ordene* at tendraz *S. 662[2].*

Haandskriftet er skrevet ved Midten af 14de Aarhundrede og har sandsynligvis hørt til samme Klasse som D og havt Legenderne i samme Orden som dette.

i.

Tre mutilerede Blade, 22, 13 og 3, der sikkert have hørt til 233 Folio, og falde ind i de store Lacuner i denne Codex. Det første Blads (22) første Spalte begynder omtrent med Ordene Enn eigi berr *S.* 864^{6} *indtil* miok vndarl *S.* 865^{24}, *hvor Resten af Spalten er udraderet; anden Spalte begynder* ek elskada *S.* 866^{13}, *men er skaaren helt over, saa at kun de første Ord i hver Linie ere tilbage; Bagsidens første Spalte har naturligvis delt Skjebne med Forsidens anden Spalte, og har kun de sidste Ord i hver Linie; efter Legenden CXXVII har fulgt paa samme Spalte Legenden CXXVIII, som mangler i E, derefter Leg. CXXIX, som har staaet paa den følgende Spalte. Andet Blad (13) begynder* ollum þiodum *S.* 881^{15}, *fortsætter med denne Legende CXXXIII, har derpaa CXXXV, og CXXXVI, og derefter Legenden XXXI i den anden Recension S. 1177, og ender med* iafnan hvern *S.* 1178^{3}. *Tredie Blad (3) har mistet den nederste Halvdel; første Spalte* (i^{2}) *begynder med* [fa]heyrdan hlut *S.* 998^{29} *indtil S.* 1000^{5}, *anden Spalte fra S.* 1001^{2} *til* m ok c. xl. ok tuo aar *S.* 1002^{5}; *Bagsiden* (i^{3}) *begynder* þeirar blezadrar iungfru *S.* 1030^{1}, *har dette Jertegn til Ende, derpaa LX i den S. 1201—04 trykte Recension, og dernæst Begyndelsen af CCIII S. 1030 og ender* byskupar hans eptir *S.* 1030^{11}.

k.

To i Ryggen sammenhængende Blade, nummereret 31, har hørt til en smukt skreven Codex (fra omtrent 1300) in Qvarto. Første Blad begynder med Slutningen af Legenden No. 34 S. 125^{15}, *og da den er afvigende fra Texten i B og A, meddeles den her:*
bað þa einn prest sinn taka af henni skikciv sina ok þreifa vm hana vandliga. Prestr gerði sva sem byskvp bað. Siðan bar hann skyrt vitni ok satt ok sagði hana heila vera ok solv biartari i ꝍgliti. Þa sneri skiott firir byskvpi, ok bað hann af ser reiði ok sagðiz hafa miǫk misgort er hann hafði sva harðliga til hennar talat. En hann qvez harðliga hefna skylldv þeim envm vigðvm konvm er hana hofðv rægða

ok logit a dyrliga moðvr sina miclv lyti. þa fell hon abbadis ꜵll til iarðar ok tok molld ok ios yfir hǫfvð ser ok mællti. Ek bið þik andligr faðir. geyr þv af minv raði slikt er þv vill. en þær skaltv ekci saka. þviat þær hafa satt eina a mik sagt. Meiri er synd min enn fra megi segia. En þo sneri brvðr miskvnnarinnar heilog Maria sina asionv fra minvm glæp. ok i dag varð ek lettari at minv barni. Við þvi env sama barni tok dyrð englanna drotning allra lvta sæl Maria ok bað engla .ij. færa hann i eyðimork einsetvmanni einvm at hann skylldi skira. Byskvp varð storliga feginn ok gerði gvði þakcir ok sælli Mariv firir þessa hina miclv miskvnn er hon hafði lyst við þessa abbadisi. Byskvp sendi menn eptir sveininvm ok fæddi hann vpp ok lærði vel. ok varð sa sveinn siðan dyrligr kennimaðr ok agetr byskvp.

Derefter kommer Legenden om Hermannus trykt S. 1076, derpaa Begyndelsen af en Legende, som ellers ikke haves og som derfor aftrykkes her.

Sa var enn einn mvnkr i nǫkkvrv mvnklifi er drotningin himins ok iarðar syndi vera sinn enn kerazta vin. Þessi þionaði astsamliga heilagri Mariv gvðs moðvr sem enn hefir verit fra fleirvm sagt. En heilog Maria syndi hversv henni likaði hans þionvsta. ok vitraðiz honvm sialf a einni nott ok mællti sva. Vel þionar þv mer ok rækiliga. ok firir þat skaltv a mik kalla i þinvm nꜵðsynivm ok mvn ek þer miskvnna. Eptir þat hvarf hon i brot. enn hann vaknaði ok varð storliga feginn hennar firirheiti ok fystiz at vegsama hana at meirr. Hann reðz or klꜵstrinv . . . . . .

Andet Blad indeholder Slutningen af Legenden 28 fra þv hefir þat þegit *S. 112*[30], *derpaa Leg. 29, ikke betydelig afvigende fra den trykte Text, og dernæst Leg. 30 indtil* mær ein fogr *S. 116*[6].

l.

Fire Blade (35, 36, 37), Levninger af en Codex i liden Qvarto fra 15de Aarhundrede (circa 1400). Her findes Begyn-

delsen af Sagaen stemmende med Recensionen S. 339—401. I Jertegnenes Orden har dette Haandskrift stemt med B. Som særeget for dette Haandskrift kan mærkes, at den Fortale, der i andre Haandskrifter gaar foran Legenderne, her er stillet foran selve Sagaen. Da den er noget kortere redigeret end andensteds og forsaavidt mere stemmende med den latinske (s. ovenfor P. V), anføres den her, og kan da tillige tjene som Prøve paa Haandskriftets Orthographi.

Þa er sagdar eru saugur heilagra manna eda iarteinir til lofs almattkum gudi, þær er gudligr mattr giorde fyrir þaa i þessum heime, þa er skyllt þeim, er til heyra (eda) hlyda, at weita i hugnum þeckiligt lof gudi ok helgum maunnum, þeim allra hellz, er þa er fra sagt, ok þa framazt ok forkunnligazt, þa er stormerki sællar drottningar Mariu eru saugd. þui skulum wær truliga flytia ok segia hennar takn at gudi weitanda, at þadan af megi vakna hyggiur retlatra manna til nockurs athuga ok styrkiazt i ast hennar. þuiat gudleg millde retter þeckeliga haund sins almattar fyrir hennar verdleika til hialpar ok uppreistar maurgum manni i þessum heime, ok risa þui marger vpp vr diupe lastanna, er heyra mikilleik hennar stortakna.

m.

Et Blad af en tospaltet Foliant eller stor Qvart (11), 30 Linier paa Siden, næsten ordret stemmende med E, dog noget ældre. Bladet begynder song a *S. 504[23] og ender* sua salugr *S. 509[1].*

---

655 qv. Denne rige Samling Brudstykker af mange Haandskrifter er beskreven af Gislason i Frump. islenzkrar tungu LXVII—LXXXV. De Nummere af denne Fascikel, som vedkomme os, ere XXXII, XIX, og II.

Det første af disse er benyttet her i Udgaven og betegnet 655. Codex, vel fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, har indeholdt de samme Legender som E, og havt dem i samme Orden som dette Haandskrift men i en meget fuldstændigere og bedre Form, dets Text er derfor, hvor den er i Behold, optagen her i

Udgaven. 1ste Blad (pagineret 5—6) og 2det (pagineret 7—8) ere i Ryggen sammenhængende, men mellem dem fattes 2 Blade, det første (bet. a) begynder morðingi *S. 430*[20] *og slutter* milldi hefir *S. 436*[6], *det andet (b) beg.* siðan *S. 445*[14] *og ender* Sem *S. 450*[25]; *3die (pag. 3—4) og 4de (pag. 23—24) ere to sammenhørende Blade (betegnede her i Udgaven c), beg.* Petri *S. 457*[21] *og ende* vndarligt *S. 468*[25]; *5te (pag. 21—22) og 6te (pag. 1—2) ere to sammenhørende (betegnede d), beg.* hann firirlætr *S. 487*[22] *og ende* abotanvm *S. 499*[0]; *7de Blad (pag. 17—18) beg. (betegnet e)* min sal *S. 572*[4] *og ender* hefir halldit *577*[10]; *8de Blad (pag. 19—20) beg. (betegnet f)* at firir *S. 577*[17] *og ender* hinn þriðia *S. 583*[18]; *9de Blad (pag. 9—10) (betegnet* g) *beg.* falldrar tolv *S. 254*[27] *o. s. v. til denne Legendes Slutning, derpaa* I fyrr nefndri borg *S. 599*[25] *og ender* lasleika hvg *S. 604*[34]; *10de Blad (pag. 25—26) er skaaret over efter Høiden, saa at kun Halvdelen af Linierne er tilbage paa hver Side, det er derfor ikke medtaget i Udgaven, det begynder* vm fagna þv *S. 261*[19] *og ender* endir allra goð *S. 207*[8] *(jvf. disse Legenders Ordenfølge i E S. 608); 11te Blad (pag. 11—12) og 12te (pag. 13—14), betegnede h her i Udgaven, ere sammenhængende og sammenhørende, dog er 11te saaledes beklippet, at kun nogle faa Ord ere tilbage i hver Linie, det danner Fortsættelse af foregaaende Blad:* ra heita lifand . . . *S. 207*[8] Meðr þvi at ver *S. 609*[33], *de sidste Ord ere* þvi vna *S. 614*[7], *og det 12te begynder med* sakir vndirbrotz *S. 614*[7] *og ender* haf iafnan *S. 619*[21]; *af 13de Blad er der kun tilbage 4 Smaaremser, men af de faa tilbageblevne Ord kan skjønnes, at dette Blad er en Fortsættelse af det foregaaende; 10de, 11te, 12te og 13de Blad have udgjort de indre 4 Blade af et Læg; 14de Blad (pag. 15—16), her betegnet i, beg.* hann aptr *S. 623*[19] *og ender* fianda[ligri] *S. 629*[8]. *Dette Haandskrift har en særdeles god og constant Orthographi, som Særegenhed kan mærkes, at der stadig forekommer kort s.*

655[X:X] *2 Blade af en Codex in octavo fra det 13de Aarhundrede, de udgjøre Fragmenter af Legenden om Theophilus og meddeles her; i Haandskriftet findes næsten ingen Forkortninger.*

1ste Blad.

(*Jvf. S.* 406^{31}—408^{25}, 1092^{9}—1092^{35}, 1082^{11}—1083^{4}).

ebrescr maþr fiolkunnigr oc fiannda arr. A necquerri nott. for Theophilus leyniliga til funndar uiþ hann. oc var hvrþ aftr. er hann com þar. hann knvþi dyrr oc beiddi inn gongo. oc varo dyrr upp locnar. oc hann inn leiddr. oc þa sa enn ebręski maþr a honom mickla vgleþi oc melte. fyrir hueria sǫk com tu hingat. Theophilus fell til fota honom oc męlte. Byscup hęfir tekit af mer allt uelldi oc virþing þa er ec hafþa af enom fyrra byscupi. oc cann ec þvi illa er ec scal nu ǫngua uirþing hafa. ec ueit at þu ert margs kunnandi. oc uil ec þic biþia ef þu męttir raþ i sia at ec fęnga enn slika uirþing sem fyrr. Þa suarar enn ebręski. Com þu til min aþra nott. oc mvn ec þic þa leiþa til drottins mins. oc mvn hann þat veita er þu uill. ef þu bizc honom a hondom. Theophilus for heim þa fyrst oc fagnaþi þvi er honom uar heitit oc for aþra nott til fundar viþ gyþinginn. oc uar hann a fotom er hann com þar. oc til ferþar buinn. Þa toc gyþingr i hǫnd honom oc leiddi hann eftir ser oc melte uiþ hann. huatki er þu eþa heyrir eþa sęr. þa scalltu eigi hręþazc. oc eigi cross marc scall tu geyra i þessi fǫr. Hann quazc sua gera myndo. Þa þottizc hann sia mikinn flocc oc þotti honom sem þar veri einn hǫfþingi i þui liþi. oc þionaþi allir þeim. Hann sat i miþiom flocki a uirþiligum stoli. enn aþrir varo umbhuerfiss. oc baro log fyrir honom at þui er honom syndizc. oc varo allir hvitom clęþom scryddir. Þat var diofull reyndar. oc þionar hans. gyþingr hellt i hǫnd Theophilo. oc leiddi hann a þat þing. Þa melti diofull viþ hann. Til hvers leiddir þv þenna mann hingat til var. Gyþingr sagþi. hann er ręntr af byscupi ueralldar uęg oc uęttir hann af þer

2det Blad.

(*Jfr. S.* 413^{16}—414^{28}, 1095^{30}—1996^{32}, 1086^{3}—1087^{4}).

þa skal ec alldręgi ǫruilnaz guþs miscunnar. hęlldr scal ec biþia helga oc dyrliga guþs moþor Mario[1] mer miskunnar

[1] *Først skrevet* maria, *men* o *skrevet over* a.

af avllo hiarta oc ǫllom alhuga. oc fara til hęnnar kirkio. oc vęra þar a bęnom. oc fasta oc uaca vnz hon miskunnar męr. Oc enn melti hann. Hui myna ec þora at biþia hana miskunnar meþ þeim enom sa᷎mom uǫrrom oc þerri tungo er ec hęfi aþr guþi neitt meþ oc henni oc ef ec gǫri þetta diarfliga þa uggi ec at elldr comi af himni oc brenne mic. oc megi heimrinn eigi bera þa ena illo hluti er ec gerþa. Vei þer uęsol ǫnd quaþ hann ris up þu af myrcrum þeim er þic gripo. far oc biþ þer miscunnar ena miscunnsaumosto guþs moþor er ǫllom uill hialpa. Siþan toc hann tra᷎st oc ǫroggleik oc for til musteris ennar sęlo guþs moþor Mario oc uar þar a bęnom oc uokom oc fastaþi .xl. daga oc natta samfast oc gręt i sifęllo oc baþ sęr guþ miskunnar. oc ena hęlgosto mey Marió arnaþar orþs dag oc nott. oc iþraþiz sarliga sins glęps. Enn er hann hafþi þar fastaþ oc gratiþ .xl. daga oc natta i Mario kirkio. þa uitraþizc honom en sęlsta Maria moþir drottins uars. allra fullting oc buin scyling uacandi til hennar. sciol cristinna manna til hennar rennandi. gata uiltra. lavsn hertękin(n)a. myrcra lios. huggun qvalþra. drotning var. oc melti viþ hann. hęlldr reþuliga. hey(r) maþr huat dirfþi þic a oss at calla þer til hialpar. er neittir syni minom grǫðþara hems oc mer. enn gafzc fiannda. Vist licna ec synþgom cristnom mǫnnom þeim er hallda ręttri tru. Enn huarki biþ ec fyr heiþnom monnom ne uill-omonnom. oc eigi fyr þeim er Cristi neit(a). hui myna ec treystast at standa fyrir ogorligom domstoli Cristz sonar mins. oc biþia fyrir

655 II er fire Blade af en Codex i liden 4to. Haandskriftet er meget gammelt og sikkert fra Begyndelsen af det 13de Aarhundrede. Indholdet er af Legenden om Romaldus, og stemmer for en Del med Recensionen af denne Legende i E (S. 729). Disse Blade meddeles her, saavidt det har været muligt at læse dem, thi paa mange Steder er Skriften saa slidt, at den næsten er ulæselig. Hvad der er tvivlsomt er sat i Klammer.

herr gek i borg eina ogrynne liþs oc soto vmb borgina enn Romalldvs varþi borgina oc hafþi litit liþ hia þvi sem hinir

hofþo oc [vette] at enn mvndi sva fara sem avalt fvrr at hann mvndi sigr hafa þot hann hefþi litit liþ oc trevstisc sinne hamingio oc gek vr borg meþ þat liþ er hann hafþi oc barþisc viþ herinn oc fell honom þvngt oc fell liþ hans mioc oc flǫþi hann vndan i borgina meþ þa menn er up stoþo. Enn herrinn sat of borgina oc þottisc Romalldvs sia at þer mvndo up gefnir af stvndo. oc stefnir hann þing i borginni oc talar a þingino oc melir sva. Hevriþ er oc sciliþ allir er her standiþ alldregi hefi ec haft slican osigr sem nv. Nv scolom ver a morgon ganga ut or borginni oc beriasc kallmannliga scolom nu annat huart fa sigr eþa bana latom þat spyriasc at hrꝍstlig verþi vor efiloc þars ver hofom sigr fengit af ollom þioþom allt hingat til. Enn hofoðprestr er nefndr Barbatus sa er varþvetti hofoðcirkio heilagrar Marie avalt meviar enn dyrligsti kenni ψ oc enn mesti gvþs vinr oc heilagrar ˏMarie. Hann svarar hertoganom oc melti. Hvat vndrast þv þat þot þu fair osigr glǫpafvllr er levnir synþom þinom oc biþr þin mikil guþs reiþi oc ogorlig hefnd nema þv iatir svnþom þinom oc gorir iþron þvi at eki er hvlit þat eigi mvni svnasc oc eki levnt þat er eigi mvni vitað verþa. Nv mon þv oc lata lif þit i þessom bardaga oc fara til eilifs dꝍþa nema þv endr bǫtisc þvi at gvþ vill nv lata enda verþa a þessi villo. Oc er Romaldus hevrþi þessi orþ. þa scꝍt hretslo i hiarta honom er hann vissi at hann var sꝍnnv sagþr. oc svarar þo ꝍrogliga prestinvm. Hvat mon þv vita mega atferþ mina. Hvener gorþa ec þer kvnn verk min eþa iatac þer svnþir minar. Prestr svarar. Alldregi iattir þu mer svnþir þinar. andi gvþs sa er veit alla levnda hluti. let mik vita verk þꝍ en illo er þu gorþir. Romalldus melti. Segþv nu þa nacqvat af minom verkom þem er levnd ero at ek mega revna hvart þv segir satt eþa logit. Prestr svarar. Ef þu scammasc eigi at hevrá þa em ec bvinn at segia sva at allir hevri. I hvert sinn aþr þv forir til bardaga i gegn þinom ovinom. þa fortv i scog þann er ner var borg þinne meþ þioni þinom þem er þv trvþir oc breddir

þar niþr bloþga natshvþ oc settisc þar niþr oc gorþir nio reta alla vega fra vt meþ sverþi þino meþ diofoligo lioþi siþan com sialfr diofoll svniliga til þinn oc melti viþ þic oc segir þer þa hlute er þu vill vita oc hetr þer sigri i bardogom oc af þvi hevir þv sigr i hveriom bardaga oc ert lofaþr af ollom. Þa com hrezla drottins i briost honom oc svaraþi hann. Jati ec at sva er sem þu segir. en ec biþ þic at þv gefir mer helso roþ at ec mega hialpasc oc bera nv sigr af andscotom minom oc em ec nu bvinn at hlvþa þino raþi. Prestr melti viþ hann. Forom vit þa til kircio gvþs oc leddi prestr hann i hvs nacqvart oc baþ honom at iata svnþir sinar oc taca script fvrir oc iþrasc ef hann villdi til gvþs snvasc. Hann letzc þat giarna vilia oc gorþi sva at hann gek til scripta viþ hann. þa baþ prestr honom at hann scvldi rita a blaþi at hann villdi þa alogliga neita diofli oc bloti oc ollom hans verkom en iata gvþi af ollo hiarta oc ollom hans logom. Sva gorþi Romalldus at hann scrifaþi þessi orð a blaþi. siþan festi þat blaþ prestr a hals honom oc melti viþ hann. Ris up þv nv oc fylg mér. hann gorþi sva. Þa gengv þer til borgarhliþs oc ut or borginni oc of miþiar herbvþir hermanna oc vrþo þer eki varir viþ oc sva i morc a bratt unz þer como i eit rioþr. þar vitraþisc þem helog gvþs moþir Maria meþ miclo liosi. oc tver meviar meþ henne Agatha oc Tecla. Gvþs ψ fell litillatliga til fota þem oc qvaddi þęr. þa spvrþi gvþs moþir [B. prest] oc melti sva. Til hvers leiddir þv þenna mann hingat hvat vill hann mer. Prestr svarar. Sia ψ hefir nv iat svnþir sinar fvr mer oc vill nu iþrasc af ollom hvg oc vfir bǫta oc ret hann nv bl[aþ til] þess . . . . sannaþi at hann vill alhvgliga iata gvþi oc til hans snuasc af ollo hiarta en nita nv diofli oc diofoligo blote oc allre hans gofgon . . . . er . . . . Fyr . . . . at þu biþir fyr manni þessom viþ son þinn drottin

varn Jesum Crist . . . . at eigi stigi nv ovinir hans vfir hann helldr bere hann sigr af þem. Þa fello þer baþir til iarþar fvrir sęla gvþs moðor oc greto lengi oc baþo hana miscvnnar. Oc eptir eina stvnd eþa .ii. eþa .iii. melti helog gvþs modir viþ prest. Ris upp þv oc hverf aptr enn ec mon geta þat at sǫni minom er þv batt. Þa er þar hofþo þessa hlvti viþ melsc þa ste hon til himins meþ sinom meviom. en þer hvrfo aptr. Oc er þer nalgoþosc borgina. þa hreddisc allr herrinn oc flǫþi or herbvþom oc leto eptir fe sin ǫll oc svndisc þem sva sem Romalldus kǫmi at þem meþ her miklom. Fek hertoginn þa enn mesta sigr oc lof oc veg af ollom lvþ oc virþiligar giafar. for þa siþan til sinnar borgar meþ dvrþ oc sigre. Þar tiþindi gorþosc i borginni at bvscop andaþisc oc moto allir viþ Romalldvm bvscops[kosning] . . . . Þa sendir iallinn menn meþ ritom til Barbatvm prest oc bað hann til at hann scvlldi bvscop [vera] i hans borg. Barbatvs las rit. Enn eptir qveldsong þa la hann a knebeð hia altare oc baþ gvþ oc hans moþor at þar scylldi vitra hvart þat vere þerra vili at hann vere bvscop. Þa vitraþisc honom sciot gvþs moþir oc qvaddi hann sva. þat licar mer oc Cristi sǫni minom at þv takir bvscopdom yfir þeire borg er iall vinr þinn ręþr fvrir. en verþa metti at þvi ef þv vissir enn glǫgt atferþ hans at þv verir honom eigi iafn mikill vinr sem þv ert nv. At morni sendi Barbatvs þar orþ meþ sendimonnom ef þat vere vili ialsins oc lerþra manna oc alls lyþs at hann vere bvscop at hann mvndi þa eigi vndan þvi męlasc. Hertoginn varþ þvi feginn oc allr lyþr oc var Barbatvs þa til bvscops vigþr sva sem gvþi licaþi oc monnom, oc styrþi hann gvþs lyþs(!) meþ micille gotzsco oc milldi oc var en mesta vinatta meþ hertoganom oc bvscope oc barþ hvarr oþrom avalt meþ ser til fagnaþar. Þvi var iall vanr a milli annarra sinna merkiligra verca a hverio are of langafosto at fara of þat allt riki oc setta alla hofþingia þa er missattir voro oc

kom aptr fyrir paska i enne ofsto viko langafosto v^ta dag eþa fostodag eþa þvatdag eþa sialfan paskadag fyrir messo sem þa matte verþa til sinnar . . . . at hann com eigi aptr þvatdaginn . . . . þi songit messo oc tiþir . . . . le þa ferr hann til . . . . settisc vndir borð en kona . . . . oc þionaþi bvscope. Oc er hann hafþi mat signat þa baþ hann klercom sinom at þer toki til [veslo en] hann ste vndan borði oc toc i hand kono iallsins oc gengo þar ut or hollinni oc til nacqvars hvs þess er leyniliga var komit oc gek . . . . tialdat . . . . stol gofvglig . . . . vp dvkinom . . . . . a stolinom ormr gorr af golle. Bvscop toc hann up undir hond ser ena vinstri [oc he]fer yfir utan mottol sin oc melti viþ conona. Til þess ledda ec þic hingat at ec svnda þer at þv vissir þat eigi ein helldr vissa ec oc þot þit villdit leyna þenna orm hevir iall lengi blotat til sigrs ser oc m[etnaþa]r. Siþan foro þar aptr oc settisc bvscop vndir borþ hia klercom sinom oc mataþisc. Enn er lokit var nottorþ[inom] spvrþi bvscop konona hvart hon villdi honom fylgia eþa eptir vera. Hon qvazc honom fylgia vilia oc foro þar til kircio. Þa hemti bvscop til sin .iiii. ena hogosto gollsmiþa oc baþ þem at smiþa kalec pasca nottina or gollormi þem er iallinn blotaþi sem þer kvnni bazt. Oc . . . . smiþarnir oc varþ þat abburþar . . . . vigþi bvscop kalec. Pascadagenn . . . . gans at messo oc let bvscop bvrgia oll borgarhliþ nema þat er nest var hofoþcirkionni . . . . aptr oc hafþi þa sett alla er missattir voro. hann for fyrst til þess borgarhliþs er nest var hvsom hans oc var þat byrgt. Hann vndraþisc þat oc for þa til annars hliþs oc var þat oc byrgt oc for til ens þriþia. hann comr siþarst til þess borgarhliþs er nest var hofoþkircio oc var þat opit oc gek hann inn

i borgina meþ [fa'rona'ti sit]. Þa gengr [bvscop a mot] honom meþ processio scrydr bvscopsscrvþi oc allir lerþir menn hans oc ero bornir fvr þem crossar oc helgir domar oc mikill gollkalecr oc svngit hatiþliga lof gvþi. Byscop ba'ð Romalldo at fara þa til kircio meþ ser. hann qvasc verþa at [fara] hem littaþ oc qvasc þa þegar mvndo coma til kircio alengr. Bvscop baþ hann tvsvar eþa [.iii.] at hann scvldi til kircio fara. en hann qvasc hem verþa at fara. Fyr hvi vil[do] eigi [fara] til kircio meþ mer. hvat hevir þu hema betra i hvsi þino eþa na'þsynligra en fara til kircio fvrst oc hevra þar orþ gvþs oc verþa hluttakandi helagrar þionosto eþa hvat hevir þv i hvsi þino. hvgg at þv vandliga þessom hlutom er ver berom þer a mot meþ hǫtiþligri dvrð. Oc bervm þer a mot crossa oc helga doma. oc þer er a mot borinn gollkalecr oc hvggþo at ef þv havir set fvrr þenna kalek. Jallinn svarar. Eigi hefi ec hann fvrr set eþa hve nęr var hann smiþaþr. A þessi not qvaþ bvscop var hann smiþaþr or gollorme þem er þv blotaþir levniliga en kona þin ein vissi meþ þer oc smiþoþo hann .iiii. enir hogosto gollsmiþar en ec vigþac hann siþan oc scal ec vfir þessom kalec messo svng[a] i dag oc scalttv oc allr lvþr taca þaþan af holld oc bloð drottins vars. Oc er Romalldus hevrþi þetta þa hreddisc hann gvþs reiþi. Þa toc til orða en kęrste riþari hans oc melti viþ hann. Nv mattv sia herra hve otrv kona þin er þer oc hve hon hevir þic teldan oc vere þat maclict at hon tvndi lifi fvrir þenna glop. Fyr þvi at eigi metti bvscop þetta vita ef hon hefþi eigi honom sagt. Þa melti Barbatvs bvscop reiþvliga viþ þenna ridera. Hevrþo ψ fvllr velar . . . . ofmetnaþar oc owndar fvsare illra h[luta. nv] melti fiandi fvr mvnn þinn at hann stevpþi ialli [til] gla'tonar . . . . þv hann . . . . af allre . . . . at þv takir bratt ogorliga . . . . . . af fianda at a'nd þin hialpesc a domsdegi oc nacqvarr taki avalt þvilican d[a'þa] i þino kyni. En er hann hafþi þetta melt. þa grep fiandi

hann oc devddi hann sarliga fvr ollom lvð oc varþ monnom ogn mikil af þessom atbvrþ. Þa varþ Romalldus hredr oc fell til fota bvscope oc iþraþisc sinna synða oc melti sva. Jate ec svnð mina oc biþ ec þik gvþs ψ at þv licnir mer þot ec sia overþr oc biþir mer miscvnnar viþ gvþ oc allt mitt raþ vil ec nv vndir þic leggia. Þa leiddi bvscop hann til kircio oc baþ honom til scriptar ganga oc iþron at gora oc qvaþ hann þa mvndo en hialpasc. Enn er Romalldvs hafþi þat gort þa scrvddi bvscop hann mvnka cleþom oc vigþi hann til mvncs. En siþan song bvscop messo oc gaf Romalldo hold oc bloþ drottins vars af þem [sialfom] kalec er ver sogþom fvrr fra oc sva ollom lvþ. Helagr Barbatus bvscop þionaþi helagliga gvþi oc selli Marie hans moþor i sinom bvscopdomi. Oc Romalldus lifþi avalt siþan helagliga i mvncs atferþ oc botti þat er hann hafþi misgort aþr hann scilþisc viþ þenna hem. oc foro baþir eptir andlat sitt til

---

656 qvarto. Denne Codex, der har indeholdt Maríu Saga og Postola Sögur, er bleven sønderlemmet og indbunden i forskjellige Dele, og mange Blade ere bortkomne. Den egentlige Mariu Saga har nu No. 656a¹, hertil kommer Blad XXV i Fasc. 240 Folio, der hører til denne Codex og begynder midt i Legenden om Romaldus (S. 149⁶: minum þat sem þit hafit beðit) *og fortsætter til nederst første Side i No. 656c, hvor denne Legende og Mariu Saga ender, og hvor paa samme Blads Bagside Apostelen Peters Saga begynder. Dette Haandskrift er ikke benyttet ved Udgaven.*

Begyndelsen lyder som i St (Udg. S. 1) paa det nær, at i anden Linie mangler Ordene herbergi heilags anda, *for øvrigt stemmer Sagaen i dette Haandskrift for det meste med den Text, der er trykt her S. 339—401. Flere Blade mangle i dette Haandskrift, saaledes Slutningen af den egentlige Saga, og efter denne Lacune kommer et Blad, hvor Prologen til Jertegnene findes; den første af disse er her Legenden om Hildefonsus, i Udg. No. 9 S. 78, hvorefter kommer No. 8 S. 75, der begynder saaledes:* þat er sagt i einhverio munklifi, at munkr e[inn haf]ði þat

embætti, at hann þionaði kirkiu oc hringð(i) til ti . . . . *Herefter mangler alt ligetil midt i Fortællingen om Romaldus, hvormed Sagaen har sluttet. Dette Haandskrift har deri stemt med den latinske Legendesamling, at det har begyndt med de samme Legender som denne*

Ved Enden af Codex 656[a1] *er indheftet et Blad (pagineret 37), hvilket har tilhørt en anden Codex af Mariu Saga, der efter en vedheftet Notits af Arne Magnusson er kommen i dennes Hænder fra Nordlandet paa Island. Da denne Codex har været gammel og god (vel fra Midten af 13de Aarhundrede), meddeles det levnede Blad her (Indholdet er No. 15 S. 89*[16]*—91*[10]*).*

em staddr ef ec ma eigi til koma. Enn eptir þetta foro þeir til husa gyðings oc toc þessi maðr fe af honom oc uarði til kaupeyris oc key(p)tti skip til ferðar. oc er þat uar buit þa sigldi hann þui or Miclagarði oc aflaði ser fleiri skipa oc felaga oc setti sua auðgan at hann uissi eigi aura sinna tal oc sua uar hann kafðr i ahygiom kaupskapar sins at honum leið or minni sculld su er hann atti at gialda oc sa dagr er aqueðinn uar til stefnu uið gyðing. Oc einom degi fyrr en gialdit skyldi fram fara þa com þessum manni i hug at hann atti skuld at gialda. oc þa mynndi eigi lengra til eindaga en um morguninn eptir myndi uera. Enn er hann sa at þat matti eigi enndazc er hann uar i bunndinn. þa fecc honom sua mikils at hann fell niðr a iǫrð oc la i onguiti lengi. Þa stoðo yfir honom þionustumenn hans. oc spurði einnhuerr þeirra huat til henndi um hans mein. en eingi fenguzc suǫr i moti. Nǫcquoro siðarr toc hann uit sitt oc com a hugsun oc þottizc eigi uita huert rað taka skylldi þar sem hann uar i fiarlęgium lǫnndum Miclagarz. enn hafði heitizc i þręldom ef eigi kømi fram gialdit um morgoninn eptir. Oc er hann hafði þetta hugar ualat um hriðar sakar þa męlltizc hann uið einn saman. Fyrir hueria sǫc scal ec þetta hugsa. taka scal ec fe þuilict sem ec a at lycta. Oc toc hann þa oc giǫrði ser orð eptir þui sem annarr maðr legði rað til eða hugrinn męlti uið

heyrnina. Huat er. huart settir þu drottin þinn Jesum Crist uǫrzlumann fyrir þic. fa honom feit oc lat hann gialda með þeim hętti sem hann uill af henndi giallda þeim sem taka a. Oc af þessu hugboði let sia maðr hola innan stocc einn oc giǫra uaxinn sem skrinkisto oc let þar i fe þat allt er hann atti gyðingi at giallda. Siðan lucþi hann stockinn sem bezt oc gecc til siauar oc kastaði a siainn oc bað þann styra stockinum huart sem hann uęri a sia eða lanndi er scapat hafði iǫrð oc sia. Siðan geck hann til herbergis sins. Her uarð unndarligr atburðr eptir frasogns(!). en guði er þo at ifalausu engi hlutr of megn at giǫra þann er hann uill. Vm morguninn þa uar þessi stoccr cominn til Micla-garz oc hafði farit mǫrg hǫf oc stor a einni nott oc flaut við lannd þar sem herbergi gyðings stoðu a baccanum yfir uppi. oc of morguninn er þionn gyðings com til siauar er gyðingr hafði sent þa þecþi hann at tre flaut i lanni oc uildi taka oc er nęst bar honom oc hann þottizc taka mynndu þa uar sem þui uęri unndan uikit sua at hann matti eigi taka. Eptir þat for hann heim oc sagði buannda huat hann sa. Þa gecc gyðingr til siauar oc sa stockinn huar flaut oc oð til oc uildi taka. oc er hann retti hond til þa uar sem ytt ueri at honom oc toc hann þa þenna stocc oc lauc upp oc toc feit or oc setti stockinn unndir reckio sina. Oc er noc

---

Tager man nu i Betragtning det forholdsvis store Antal Haandskrifter af nærværende Saga, 6 fuldstændige samt større og mindre Brudstykker af 20 andre, da maa man slutte, at disse Legender her som andensteds have havt en temmelig talrig Læserkreds; og som Følge heraf turde man vel ogsaa endnu finde Spor af enkelte af dem i vore Folkeeventyr og Folkesagn.

Hvad den Form angaar, hvori Bogen er udgiven, da vilde denne være bleven noget anderledes, dersom Udgiveren havde havt det hele Material samlet, før Udgivelsen paabegyndtes; en Del

Gjentagelser vilde derved været sparet. Navnlig blev Forholdet mellem Legendesamlingen i E og St Udgiveren ikke rigtig klart, før han gjorde Bekjendtskab med de mange Arnamagnæanske Fragmenter, hvoraf det blev indlysende, at Legenderne i E udgjorde en stor Samling, som allerede ved Begyndelsen af det 14de Aarhundrede i sin Helhed væsentlig havde været til, og som af senere Afskrivere paa sine Steder var bleven betydelig sammendragen og forkortet, indtil den antog den Skikkelse, hvori den nu foreligger i E. I 655[XXXII] *har man sandsynligvis Levninger af Legenderne i den fuldstændige Form, under hvilken Kong Haakon Magnusson har ladet dem samle eller oversætte, saafremt Notitsen ved Registret i E (S. 1016*[18]*) medfører Sandhed, noget som man vel ikke behøver at have saa stor Betænkelighed ved at antage. St indeholder kun et vilkaarligt Udvalg af den første Samling i E (S. 402—686), men har de valgte Legender i en oprindeligere og bedre Form. Undertiden har Afskriveren i St af sin Original ladet indflyde Henvisninger til andre af ham ikke medtagne Legender, hvilke Henvisninger her staa orkesløse, f. Ex. S. 281*[25] greinda guðs moþvr kirkiv i Tvren; *da Kirken i Turenne ikke før omtales i St, passer Udtrykket* greinda *ikke i St, men vel i E.*

Hvis Udgiveren før havde opdaget dette Forhold mellem de to Haandskrifter, vilde han ikke selvstændig have aftrykt Legenderne efter St (S. 157—331), men under Trykningen af E (S. 402—639) ladet de Legender, der fandtes i St, hver paa sin Plads, indtræde i Steden for den tilsvarende Recension i E, paa samme Maade som E er bleven erstattet af 655, f, a, o. s. v., hvor disse Fragmenter gribe ind. Denne Vidtløftighed, som under gunstigere Omstændigheder kunde have været undgaaet, er en Feil ved denne Bog, som vistnok med Føie har vakt Misnøie hos mange Medlemmer af vort Oldskriftselskab; Udgiveren faar imidlertid trøste sig med, at denne Feil fra andre Hold er bleven regnet Bogen til Fortjeneste, da det, navnlig for de Læsere der benytte den for Sprogets Skyld, hvilke rimeligvis ere de fleste, ikke vil være uden Interesse at jævnføre de forskjellige Afskriveres orthographiske Egenheder. Uagtet al paa Correcturen anvendt Flid have dog

adskillige Feil indsneget sig, de væsentligste af disse ville forhaabentlig findes paa Trykfeilslisten, som den velvillige Læser bedes at være opmærksom paa. De Bogen ledsagende alphabetiske Registre skyldes Hr. Studios. Philologiæ Amund Larsen, som ogsaa havde udarbeidet et Sagregister, hvilket dog efter nærmere Overveielse ikke blev medtaget, da det end mere vilde have forøget Arketallet paa den allerede før temmelig omfangsrige Bog.

Det er Udgiveren en kjær Pligt ved Enden af disse Forord at bevidne Hr. Bibliothekar Gundorph sin Erkjendtlighed for den udmærkede Velvillie, hvormed han ogsaa denne Gang som ved andre Leiligheder har lettet Udgiveren Adgangen til de under hans Værn staaende Arnamagnæanske Haandskrifter.

Christiania i Juli 1871.

C. R. Unger.

Sammenstillende Indholdsliste over de forskjellige Bearbeidelser af Legenderne.

1. Theophilus eller Pakten med Djævelen (4 Bearbeidelser) 65-69. 402-21. 1080-90. 1090-1104.
2. Jarlsdatterens Drøm eller Krøblingens Helbredelse (2 Bearb.) 69-70. 1060-62.
3. Abbedens (Abbedissens) Raad eller vor Frue frelser fra Skibbrud (3 Bearb.) . . . . 70-71. 786-88. 788-89.
4. Vor Frues Kaabe eller Jødedrengen i den glødende Ovn (3 Bearb. og Fragment af en 4de) . . . . 71-72. 987-88. 989-90.
5. Den hellige Merkuriùs ombringer Keiser Julian (2 Bearb.) 72-73. 699-702.
6. Gaude dei genetrix eller den daglige Hymne (4 Bearb.) 73-74. 260-63 (608). 1191-92. 1192-93.
7. Rosen som voxede op fra den dræbte Klerks Tunge (3 Bearb.) 74-75. 762-63. 763-64.
8. Den druknede Munk kaldes til Live og gjør Bod og Bedring (2 Bearb.) . . . . 75-78. 835-36.
9. Erkebiskop Hildefonsus eller Messeserken og Stolen (4 Bearb.) 78-80. 704-6. 706-7. 707-8.
10. Vor Frue lærer en Klerk sin Natsang (3 Bearb.) 80-81. 769-70. 770.
11. Den fattige og goddædige Mands Sjæl bringes af Englene til Paradis . . . . 81.
12. Tyven Ebbo frelses fra Galgen (3 Bearb.) 81-82. 949-50. 950-51.
13. Forbønnen eller den slette Munk i Köln kaldes atter til Live for at omvende sig (3 Bearb.) . . . . . . 82-85. 860-62. 1062-64.
14. Pilgrimmen til St. Jago Giraldus lemlæster sig selv (3 Bearb.) 85-87. 863-69. 869-70.
15. Laanet af Jøden eller Frelseren som Cautionist (2 Bearb.) 87-92. 1064-67.

16. Kong Muselin eller Miklegards Beleiring . . . . 92-94.
17. Klerken Stephanus's Skibbrud og vidunderlige Redning (2 Bearb.) 94-97. 1067-70.
18. En Mand frelses fra Skibbrud ved Jomfru Marias Kaabe (2 Bearb.) 97-99. 714-16.
19. Den omvendte Synder eller Jomfru Marias specielle Ottesang (2 Bearb.) . . . . 99-101. 758-61.
20. Den onde Erkedegn Petrus fordømmes, men Dommeren Stephanus frelses (3 Bearb.) . . . . 102-4. 940-42. 942-45.
21. Den havesyge Bonde frelses (3 Bearb.) . . . 104-5. 951. 1070
22. Prioren i Pavia eller Broder Hugbertus's Drømmesyn (3 Bearb.) 105-6. 800-1. 801-2.
23. De tre Riddere, der myrdede Borgeren foran Alteret, frelses. 106-7.
24. Nonnen Eulalia anbefales altid at sige Dominus tecum efter Ave Maria (2 Bearb.) . . . . 108. 911-12.
25. Kongen ved Gjæstebudet eller den aldrig manglende Mjød (3 B.) 108-9. 994-95. 995-96.
26. Konen Murieldis faar atter sin Forstand (2 Bearb.) 109-10. 1071-72.
27. Jøden spotter og korsfæster vor Herres Billede (3 Bearb.) 110-11. 722-24. 724.
28. Den intrigante Munk Leuricus frelses (2 Bearb.) . 111-13. 802-5.
29. Jødernes frugtesløse Attentat paa Apostlernes Kirke i Libia (2 Bearb.) . . . . 113-15. 690-91.
30. Den berusede Munk, der frelses fra en Tyr, Hund og Løve (2 B). 215-17. 842-44.
31. Ridderen beskyttes mod sine Fiender af Jomfru Marias Ærme 117-18.
32. Klerken forskyder sin Fæstemø for Jomfru Marias Skyld (2 Bearb.) 118-20. 770-75.
33. Den døde Kvindes Advarsel til den levende . . . . . 120-21.
34. Den faldne Abbedisse frelses (2 Bearb.) . . . . 121-26. 900-4.
35. Den tilbagekaldte Afsættelse eller Præsten, som ikkun kjendte Marias Messe Salve sancta parens (3 Bearb.) 126-27. 747-48. 748-49.
36. Klerken Jeronimus kaldes til Biskop (3 Bearb.) 127. 710-11. 711.
37. Den hellige Jomfrus Billede bliver uskadt i Klosterbranden (3 B.) 128. 259-60 (603-04). 1072.
38. Messeklædet, hvorpaa Rødvin spildes, bliver atter hvidt (3 Bearb.) 128-29. 871-72. 872.
39. Korsbroderen i Pisa drager sig tilbage fra Verden, ingen ved hvorhen (2 Bearb.) . . . . 129-30. 756-57.
40. Manden faar sin afhuggede Fod tilbage . . . . . . 130-31.
41. Pigen Musas Drøm (2 Bearb.) . . . . 131. 910-11.

42. Jomfru Maria trøster den Døende (2 Bearb.) . . 132. 1072-73.
43. Jøden besudlede den hellige Jomfrus Billede (2 Bearb.)
132-33. 255-56 (599-601).
44. Nonnen med den sønderslagne Hovedskal kommer til Live (2 B.)
133-34. 1073.
45. Den af Djævelen i Kvindeskikkelse forlokkede Eneboer frelses
134-36.
46. Underet med Jomfru Marias Billede i Mariakirken i Miklegard (2 Bearb.) . . . . 136-37. 1073-76.
47. Hvorledes man daglig er kommen til at læse Jomfru Marias Tider
137-40.
48. Det tyrkiske Hoved (2 Bearb.). . . . . 140-43. 990-93.
49. Den lærde Hermannus forfører Nonnerne i et Kloster (3 Bearb.)
143-44. 1076-77. 1077-79.
50. Lilien i Klerkens Mund, der trods sin Ryggesløshed daglig havde læst Ave Maria . . . . 145-46.
51. Romaldus (3 Bearb.) . . . . 146-52. 728-36. 736-39.
52. Edderkoppen faldende i Kalken sluges af Præsten og kommer ud af hans Lillefinger . . . . 153.
53. Den uretfærdige Anklage eller det talende Kjødstykke (2 Bearb.)
154. 1079.
54. Arnbjørg paa Kalfafell helbredes . . . . 154-55.
55. Ljodey paa Svinafell helbredes . . . . 155-56.
56. Thurid i Kirkjubø helbredes . . . . 156-57.
57-92. *s. nedenfor* . . . . 157-331.
I. *s. ovenfor No. 1* . . . . 402-21.
II. Det myrdede Barn og den Uskyldige anklaget eller Fruen, som vaagnede med Kniven i Haand (3 Bearb.) 421-38. 1104-12. 1112-16.
III. Johannes Damascenus og hans afhuggede Haand (3 Bearb.)
438-44. 1116-21. 1121-26.
IV. Kvinden som dræbte sit i Blodskam avlede Barn (3 Bearb.)
157-69 (444-53). 1126-33. 1133-39.
V. Pave Gregor den Yngres retfærdige Strenghed eller Kirkedørene, som sprang op af sig selv (2 Bearb.) . . . 453-65. 1139-41.
VI. Kongens og Jarlens Had og Jomfru Marias Billede (2 Bearb.)
170-74 (466-68). 1141-42.
VII. Anselmus saa Djævelen i Abeskikkelse skrive (3 Bearb.)
174-80 (468-73). 1142-45. 1145-47.
VIII. Abbed Hugo og Djævelen, som søgte at komme ind i Klosteret (2 Bearb.). . . . . 180-93 (473-83). 1147-51.
IX. Abbed Hugos Syn, og hvorledes han raadede tre fristede Novicer (2 Bearb.) . . . . 483-88. 1151-52.

X. Jomfruen giver St. Bernard Die . . . . 193-98 (489-93).

XI. Petrus monoculus, Abbed af Clairvaux, hans Syn og hellige Levnet (2 Bearb.) . . . . 493-99. 1152-54.

XII. Legenden om St. Stephanus, Stifteren af Grammontenser-Ordenen (2 Bearb.) . . . . 499-505. 1154-56.

XIII. Broder Kristian og hans Syn (2 Bearb.) . 505-07. 1156-57.

XIV. Eremiten Peter og den krænkede Helligdag. Hans Seier over Djævelen i en nøgen Kvindes Skikkelse (2 Bearb.) 507-14. 1157-60.

XV. Den bodfærdige Nonne, i hvis Sted Jomfru Maria havde tjent i Klosteret . . . . 514-21 (521-27).

XVI. Den angerfulde Tyv, eller Abbeden frelser Peter, der havde stjaalet fra Kongen. . . . . 527-33.

XVII. Den uvidende Klerk oplyses af Jomfru Maria 223-24 (533-34).

XVIII. Legende om Thomas a Becket (3 Bearb.) 198-203 (534). 1160-61. 1161-62.

XIX. Gundelinus og hans Syn (2 Bearb.) . . 534-41. 1162-68.

XX. Klædningen skjænket af vor Frue til Biskop Bonus (2 Bearb.) 541-49. 1168-71.

XXI. Jomfru Marias Fødselsdag aabenbares for en Eneboer, Dagens Høitideligholdelse skyldes Biskop Philibertus (2 Bearb.) 549-54. 1171.

XXII. Indførelse af det ugentlige Officium for Jomfru Maria og dets Forsømmelse af Munkene i St. Vincent (2 Bearb.) 211-14 (554). 1171-72.

XXIII. Jomfru Marias Aabenbaring for en gudfrygtig Præst, hans Sygdom og Helbredelse . . . . 214-219 (554).

XXIV. Løverdags Fasten, eller Jomfru Marias Aabenbaring for den fattige forkrøblede Kvinde . . . . 219-21 (554).

XXV. Den gamle Munk og den vidunderlige Blomst med Ave Maria paa hvert Blad . . . . 221-23 (554-55).

XXVI. Jomfruen befrier Rom fra Pest paa St. Gregors Bøn (2 B.) 224-25 (555). 1172-73.

XXVII. Maleren trues af Djævelen, men frelses af Jomfruen (2 B.) 555-66. 1173-74.

XXVIII. Konen og Konkubinen eller vor Frues Dom 274-75 (275-76).

XXIX. (63). Fruens vidunderlige Drøm eller det delte Voxlys (2 B) 207-11 (566). 1174-76.

XXX. (70). Nonnen rede til Fald eller vor Frues Klosterbesøg 226-30 (566).

XXXI. (92). Jomfruen frelser den af sin Moder til Djævelen givne Søn (2 Bearb.). . . . . 325-31 (566-71). 1177-80.

XXXII. (71). Vor Frue lærer Kjeldermesteren sine fem Hilsener, frelser ham fra Røverne i Skoven og trøster ham ved hans Endeligt (3 Bearb.) . . 230-43 (572-77). 243-49. 1180-85.
XXXIII. (72). De tre Munke i Skoven og Djævleklosteret som forsvandt . . . . 249-52 (577).
XXXIV. (87). Vor Frue indtager den Kvindes Plads, som af sin Mand var solgt til Djævelen (2 Bearb.) 282-91 (291-97, 577-78). 1185-87.
XXXV. (91). Nonnen, som brød Klosterløftet, vender angrende tilbage 317-24 (579-88).
XXXVI. (89). Den begravne Nonne føder et levende Barn 306-14 (588-94).
XXXVII. (90). Enken tager Jesusbarnets Billede i Pant for sin Søn 314-17 (594).
XXXVIII. (88). Vor Frues Vidnesbyrd mod den ubestandige Elsker 298-302 (302-06).
XXXIX. Gregor af Tour fortæller: 1) hvorledes vor Frue frelser Klosteret i Jerusalem fra Hungersnød (3 Bearb.) 595-96. 598-99. 1187-88.
2) hvorledes Guldkorset med vor Frues Helligdom standser Ild; 3) hvorledes Røveren forgjæves søger at brænde vor Frues Helligdom, som Pilegrimen Johannes medtog fra Jerusalem . . . . 596-98.
XL. (73). Manden som slog Haanden af Jesusbarnets Billede (2 Bearb.) . . . . 252-54 (599). 1188-90.
XLI. (74). Jøden som overskar Struben paa Jesusbarnets Billede 254 (599).
XLII. (74). *s. ovenfor No. 43* . . . . 599-601.
XLIII. (76). Maleriet af vor Frue, hvis Bryster dryppede Melk 256-59 (601-3).
XLIV. (77). Klosterets Brand, men vor Frues Billede uskadt. (2 B.) 259-60 (603-04). 1190-91.
XLV. Den Druknede reddes fra Djævelen ved Jomfru Marias Mellemkomst og vender tilbage til Livet . . . . . . 604-08.
XLVI. (78) *s. ovenfor No. 6.*
XLVII. (62). Præsten, som sang „Gaude Maria", bortføres af en Jøde og befries af vor Frue . . . . 203-07 (608).
XLVIII. To Riddersønner, forhen Røvere, bedre sig; den ældste gaar i Kloster, den yngste i Kongens Tjeneste; begge Brødre udaande i samme Time . . . . 608-22.
XLIX. (79). Jomfruen kalder til Live den angerfulde Røver, som Djævelen havde ombragt . . . . 263-66 (266-68).

L. (80). Vor Frue frelser Baaden fra Undergang paa Floden Rhone (2 Bearb.) . . . . 268-70 (622). 1193-94.
LI. (81). Vor Frue frelser et Skib fra Skibbrud (2 Bearb.) 270-72 (623). 1194-95.
LII. Ridderen straffedes, som mistroede vor Frues Undergjerninger (2 Bearb.) . . . . 623-24. 1195-96.
LIII. (85). Vor Frue forløser Kvinden, som havde gaaet svanger 30 Maaneder (2 Bearb.) . . . . . 279-80 (625-26). 1196.
LIV. Den unge Mand med den overskaarne Hals helbredes af Jomfru Maria (2 Bearb.) . . . . 626-29. 1196-98.
LV. Djævelens Gave eller Tyvens magiske Guldring . . 629-31.
LVI. En Kvinde Stephana mishandles af Ulve (2 Bearb.) 631-35. 1198-1200.
LVII. (82). Hermannus frelses fra Jordskjælv (2 Bearb.) 273-74 (635). 1200-01.
LVIII. Klosterbroderen, der kommer under den nedstyrtende Sten, reddes af vor Frue . . . . 635-37.
LIX. (86). Smedens Søn, der slugte Jernstykket 280-82 (637-39).
LX. (84). Kvinden, som lod sin Svigersøn dræbe, reddes af Jomfru Maria (2 Bearb.) . . . . 277-79 (639). 1201-04.
LXI. Kannikerne i Laudunum (Laon) drage om med Jomfru Marias Skrin for at samle Bidrag til hendes afbrændte Kirke, og mange Jertegn udføres ved dette . . . . 639-54.
LXII. Jertegn af vor Frue i Soissons . . . . 654-681.
LXIII. *s. ovenfor No 29* . . . . 690-91.
LXIV. Jomfru Marias Billede malet af Evangelisten Lucas 691-94.
LXV. Pave Leo faar sin Haand tilbage, som han formedelst Forargelse havde afhugget . . . . 694-95.
LXVI. Jomfru Maria skjænker den blinde Mand Synet, som havde talt de Kristnes Sag imod Jøderne . . . . . . 695-98.
LXVII. Kirkedørene aabne sig for Biskop Eusebius paa hans Bøn til Jomfru Maria . . . . 698-99.
LXVIII. *s. ovenfor No. 5* . . . . 699-702.
LXIX. Jomfru Maria aabenbarer sig i Søvne for Johannes Patriarch i Alexandria . . . . 702-04.
LXX. *s. ovenfor No. 9* . . , ... 704-08.
LXXI. Præsten, som ved Djævelens Hjælp erhvervede Biskopværdighed, angrer sin Brøde og beholder Bispestolen ved Jomfru Marias Hjælp . . . . 708-10.
LXXII. *s. ovenfor No. 36* . . . . 710-11.
LXXIII. Klerken Nikolaus forkynder efter Jomfru Marias Bud sin Biskop hans Død og bliver hans Efterfølger . . . 711-14.

LXXIV. *s. ovenfor No. 18* . . . . 714-16.
LXXV. Om den hellige Dunstan . . . . 716-22.
LXXVI. *s. ovenfor No. 27* . . . . 722-24.
LXXVII. Biskop Fulbertus helbredes ved vor Frues Melk 724-25.
LXXVIII. En Eneboerske trøstes over Thomas Erkebiskops Død af Jomfru Maria ved en latinsk Tiltale . . . . . 725.
LXXIX. Om den hellige Edmund . . . . 725-28.
LXXX. *s. ovenfor No. 51* . . . . 728-39.
LXXXI. Jomfruen løste den Bandsatte . . . . 740-47.
LXXXII. *s. ovenfor No. 35* . . . . 747-49.
LXXXIII. Præsten, som ingen anden Messe kunde end Vultum tuum domine . . . . 749-50.
LXXXIV. En Præst indvier et Kapel til Jomfru Maria, fordi en Dreng sang Responsoriet: Veni electa mea . . 750-51.
LXXXV. Den syndige Præst erholder ved Jomfru Marias Mellemkomst Frist at bedres og frelses fra Dommen . 751-53.
LXXXVI. En Kirke, der var bleven besudlet af dens Præst, styrter ned, saa at den maa opbygges og indvies paany, Præstens Brøde bliver derved skjult for Jomfru Marias Fortjenestes Skyld . . . . 753-56.
LXXXVII. *s. No. 39 ovenfor* . . . . 756-57.
LXXXVIII. En Biskop irettesættes af Jomfru Maria, fordi han havde begravet den ildesindede Degn mellem Lægmænd 757-58.
LXXXIX. *s. No. 19 ovenfor* . . . . 758-61.
XC. *s. No. 7 ovenfor* . . . . 762-64.
XCI. En Mand, Jomfru Maria hengiven, lader sig af sine Forældre overtale til at trolove sig, men paa Bryllupsdagen tyr han atter til Jomfru Maria, tages til Naade og gaar i Kloster . . . . 764-67.
XCII. En Klerk, som i sin Sygdom havde sønderbidt sin Tunge og Læber, helbredes ved Jomfru Marias Melk . 767-69.
XCIII. *s. No. 10 ovenfor* . . . . 769-70.
XCIV. *s. No. 32 ovenfor* 770-75
XCV. En Biskop irettesættes af Jomfru Maria, fordi han havde jordet en gjenstridig Klerk mellem Lægmænd . 776-78.
XCVI. I en Munks Mund fandtes ved hans Død et Brev med Guldbogstaver, hvorpaa stode Ordene Gaude dei genitrix, som han stadig havde fremsagt til Jomfru Marias Pris . 778.
XCVII. Klerken, der døde med onde Forsætter, frelses af Jomfru Maria . . . . 778-79.
XCVIII. Klerken som sang Erubescet infelix iudeus efter at være ombragt af Jøderne . . . . 779-80.

XCIX.	En Klerk led Kulde og Hede i den anden Verden, fordi han havde været for sparsom mod de Fattige .	780-81.
C.	Jomfru Maria afvender Guds Vrede fra de Kristne, saa at de beseire Hedningerne	782-83.
CI.	Om den hellige Odilo, Abbed af Cluny . . .	783-86.
CII.	*s. No. 3 ovenfor*	786-89.
CIII.	Om Walter, Abbed i Tavistock	789-800.
CIV.	*s. No. 22 ovenfor*	800-02.
CV.	*s. No. 28 ovenfor*	802-05.
CVI.	Prioren Gaufredus, hvis Sjæl i hans Dødsstund grebes af Djævlene, frelses . . . . t .	805-06.
CVII.	Jesus og Maria vise sig ved den hellige Priors Dødsleie og byde ham til sig	807-08.
CVIII.	Om Broder Geirardus i Cluny.	808-11.
CIX.	Den hellige Dominicus's Syn	811-12.
CX.	Den syge Decan Reginaldus helbredes af Jomfru Maria og bliver Prædikebroder	813-15.
CXI.	Den hellige Dominicus's Død	815-16.
CXII.	Den fordømte Sakristan frelses af Jomfru Maria	816-32.
CXIII.	Jomfru Maria helbreder Klosterbroderen ved at dryppe sin Melk paa hans Ansigt	832-34.
CXIV.	*s. No. 8 ovenfor*	835-36.
CXV.	Jomfru Maria aabenbarer sig for en Munk i Søvne og viser ham Propheten Esaias Bog med Guldskrift	836-39.
CXVI.	En Munk, som altid pleiede at dyrke Jomfru Maria, faldt i Synd, men hun forbarmede sig over ham	835-42.
CXVII.	*s. No. 30 ovenfor*	842-44.
CXVIII.	Den druknede Munk kommer til Live, fortæller hvorledes Djævle og Engle strede om hans Sjæl, indtil de første flygtede ved Jomfru Marias Komme	845-48.
CXIX.	En ung Munk helbredes af Sygdom ved Jomfru Maria	848.
CXX.	Den om sin Salighed mistvivlende Munk trøstes af Jomfru Maria ved et Syn	849-51.
CXXI.	En Abbed irettesættes af Jomfru Maria, fordi han havde nægtet den i Synd døde Munk kristelig Begravelse	851-52.
CXXII.	Broderen, der flygtede fra Klosteret, befries fra Helvede paa Marias Forbøn	852-53.
CXXIII.	Den af Klosteret jagede Munk eftersøges paa Jomfru Marias Befaling, findes død og jordfæstes med stor Høitidelighed	853-55.
CXXIV.	En Klosterbroder paa forbudne Veie falder ned af en Bro og drukner; da Brødrene lade hans Legeme ligge i San-	

den, overfaldes Klosteret af Pest . . . . 855-57.

CXXV. De fire onde Ting, som Mennesket især have at kjæmpe med her i Verden, og Munken, som nær var bukket under for Fristelsen . . . . 857-60.

CXXVI. Den løsagtige Munk i St. Peters Kloster i Köln frelses ved Jomfru Marias Forbøn . . . . 860-62.

CXXVII. *s. No. 14 ovenfor* . . . . 863-70.

CXXVIII. *s. No. 38 ovenfor* . . . . 871-72.

CXXXIX. Den pludselig bortkaldte Broder i Burgundien løser ved sin Aabenbaring Munkene fra deres Uvidenhed om hans Begravelsesmaade . . . . 872-75.

CXXX. Munken revses, der hovmoder sig af sine gode Gjerninger 875-77.

CXXXI. Munken som fristedes af Djævelen til Selvmord 877-79.

CXXXII. Broder Kristian plages af Djævle i forskjellige Dyrs Skikkelse . . . . 879-80.

CXXXIII. Ridderen som paa sin gamle Alder gik i Kloster 880-82

CXXXIV. Jomfru Maria irettesætter Munken, der hovmoder sig af sin Lægedomskundskab . . . . 882-84.

CXXXV. Vor Frue helbreder den af Rosen plagede Munk 884-87.

CXXXVI. Broderen som saa Djævleflokken i Vildsvins Skikkelse 887-88.

CXXXVII. Fem Roser voxe op af en død Munks Ansigt . 888-89.

CXXXVIII. Paa en Munks Grav voxer en Lilie, hvis Blade alle havde med Guldbogstaver indskrevet „Ave Maria" 889-90.

CXXXIX. Jomfru Maria aabenbarer for en gammel Klosterbroder sine Smerter ved Jesu Død. . . . . 890-93.

CXXXX. Jomfru Maria udfrier af Skjærsilden Abbeden, der havde skjænket af Klosterets Gods til sine Slægtninge 893-94.

CXXXXI. Præsten Carpus lærer i en Aabenbaring af Kristi Exempel Forbarmelse over Syndere . . . . 894-95.

CXXXXII. Legenden om Maria fra Ægypten . . . . . 895-900.

CXXXXIII. *s. No. 34 ovenfor* . . . . 900-04.

CXXXXIV. Jomfru Maria frelser den angrende Nonne, der havde forladt Klosteret og trolovet sig . . . . 904-07.

CXXXXV. Den faldne Nonne frelses af Jomfru Maria . . 907-10.

CXXXXVI. *s. No. 41 ovenfor* . . . . 910-11.

CXXXXVII. *s. No. 28 vvenfor* . . . . 911-12.

CXXXXVIII. Jomfru Maria tilretteviser Abbedissen, der paa en ugrundet Klage havde jaget Nonnen fra Klosteret 912-13.

CXXXXIX. Nonnen, der overtalt af en Mand vil forlade Klosteret, standses af Jomfru Maria . . . . 913-15.

CL. Om Jomfru Marias Himmelfart . . . . 915-17.

CLI. Om Maria de Oegenis . . . . 917-20.

CLII. Sibilla aabenbarer Keiser Octavianus Kristi Fødsel 921-22

CLIII. Tre Skoledrenge reise Pilarerne til Marias Kirke . 922.

CLIV. Det af Gangerolf beleirede Chartres (Carnotum) reddes af vor Frues Serk . . . . 922-24.

CLV. Jomfru Maria breder Alterdugen over Ridderen i den brændende Kirke og frelser ham . . . . 924-25.

CLVI. Paa Ridderens Grav, der havde sparet Pigen Maria for hendes Navns Skyld, voxer en Rose op, der har sin Rod i hans Hjerte . . . . 925-28.

CLVII. Djævelen der havde taget Tjeneste hos Ridderen for at hindre ham i at bede Ave Maria . . . . 928-30.

CLVIII. Ridderen var ved Messen, og Jomfru Maria i hans Sted ved Turneringen . . . . 930.

CLIX. Ridderen som ved sin Død hindredes fra at bygge Kloster 930-34.

CLX. Den unge Mand, som fornægtede Kristus men ikke vilde fornægte Maria . . . . 934-38.

CLXI. Jomfru Maria frelser de tre Riddere, der havde dræbt Manden for Alteret . . . . 938-40.

CLXII. *s. No. 20 ovenfor* . . . . 940-45.

CLXIII. Manden, som frelstes ved Bønnen O intemerata fra Djævelens Efterstræbelser, der havde paataget sig et Tyendes Skikkelse . . . . 945-47.

CLXIV. Manden frelses fra den haarde Anklage ved at iføre sig Haarklæde, gaa barfodet til Kirken og faa Præsten til at synge Messe til Jomfru Marias Ære . . . . 947-49.

CLXV. *s. No. 12 ovenfor* . . . . 949-51.

CLXVI. *s. No. 21 ovenfor* . . . . 951.

CLXVII. Den fattige Mand, der havde hædret Jomfru Maria, føres af Englene til Paradis . . . . 952.

CLXVIII. Borgeren i Strasburg gav i Haab om hundredfold Gjengjeld sin eneste Penning til vor Frue Kirke, kommer siden uventet til stor Rigdom og opbygger Kirken fra nyt og udstyrer den prægtigt . . . . 952-54.

CLXIX. En Karl, som gav sin Ko til Maria Kirke, kjøbte for et Guldbæger, der faldt fra Himmelen paa hans Klædning, hundrede Kjør . . . . 955-56.

CLXX. Vor Frue læger den syge Mands Fod . . . . 956-58.

CLXXI. Den fattige Valterus, der ved i Hidsighed at nævne Djævelens Navn havde paadraget sig en forfærdelig Sygdom, læges af Jomfru Maria . . . . 958-63.

CLXXII. Jøden Jacobus befries fra Røvernes Lænker af Jomfru Maria; da denne viser ham Helvede og Paradis, lader han sig døbe og faar Navnet Johannes . . . 963-65.
CLXXIII. Den tydske Krøbling helbredes af Jomfru Maria 966-67.
CLXXIV. Trælen frelses fra den haarde Tugtelse ved Jomfru Maria . 967-68.
CLXXV. En Klerk, der efter sin Død led Pinsler, viser sig for sin Kammerat og beder ham istedenfor at græde at læse Bønner for ham . . . . 968-69.
CLXXVI. Djævelen söger at forlede et Par Ægtefolk til at tage sig af Dage ved Hængning . . . . 969-71.
CLXXVII. Den syge Mand, der er ængstelig for sin Sjæl, styrkes af Jomfru Maria . . . . 971-72.
CLXXVIII. Den syndige Mand frelses derved, at Jomfru Maria med sin Haand tynger ned den Side af Vægten, hvor hans gode Gjerninger ere lagte . . . . 972-75.
CLXXIX. Den unge Mand straffes, som under Terningspillet bandede Kristus og hans Moder . . . . 975.
CLXXX. Jomfru Maria frelser den svangre Kvinde fra den voldsomme Bølgegang . . . . 975-77.
CLXXXI. Vor Frue gjengiver en Moder sin døde Søn . . 977-79.
CLXXXII. Jomfru Maria befrier den fattige Pige fra Traaden, som havde fæstet sig fast i hendes Læber, da hun spandt paa Mariæ Bebudelsesdag . . . . 979-80.
CLXXXIII. Jomfru Maria hjælper Jødekvinden i Barnsnød . 980-81.
CLXXXIV. Jomfru Maria forbarmer sig over Pigen, der dør i Barnsnød 981.
CLXXXV. Jomfru Maria staar ved den fattige Enkes Dødsleie, men Djævelen ved den rige Mands . . . . 982-86.
CLXXXVI. Slottet der forsvaredes af vor Frues Billede . . 986-87.
CLXXXVII. *s. No. 4 ovenfor* . . . . 987-90.
CLXXXVIII. *s. No. 48 ovenfor* . . . . 990-93.
CLXXXIX. Barnet, som rakte Kristusbarnets Billede Brød . 993-94.
CXC. *s. No. 25 ovenfor* . . . . 994-96.
CXCI. Pigen i Arras helbredes af Jomfru Maria . . 996-1002.
CXCIII. Jomfru Marias Graad eller Klage . . . . . 1003-12.
CXCIV. Om Kardinal Manfredus . . . . 1012-16.
CXCV. En Konge faar sit Syn igjen ved Jomfru Marias Fødsel 1022-23.
CXCVI. Munkene der frelstes fra Forulempelse af Djævelen ved at nævne Marias Navn . . . . 1023-24.

CXCVII. Ugjerningsmændene omvende sig ved at se Abbed Hugos Standhaftighed . . . . 1024.
CXCVIII. Abbed Gigo var uagtet sit hellige Levnet hengiven til forfængelig Tale; den ham derfor efter Døden overgangne Straf hæver Biskop Hugo ved Brødrenes Forbønner og syv Dages Taushed . . . . 1025.
CXCIX. I Klosteret Petra Pertusa sang man i 3 Aar efter de Brødrene paabudte Tider altid Jomfru Marias Tider, indtil dette hindredes af Munken Gazo til stor Skade for Klosteret. Længe efter, Aar 1095, bestemte Pave Urban ved Synoden i Clairmont, at hver Løverdag skulde hendes Messe synges . . . . 1026.
CC. Horkonen viger frivillig Pladsen for Ægtehustruen paa Grund af Jomfru Marias Overbærenhed . . . 1027-28.
CCI. Kvinden som tilstod alle Synder undtagen een 1028-29.
CCII. En Ridders Hustru faar sin tabte Forstand igjen ved en af Grækerne i en stor Skov opført Mariæ Kirke 1029-30.
CCIII. Abbed Elphinus (Elsinus) overfaldes paa Reisen fra Danmark til England af Uveir; da han anraaber Gud om Bistand, skrider en Mand i Biskopskrud hen over Havet og paalægger ham som Betingelse for hans Frelse at høitideligholde Jomfru Marias Fødselsdag (2 Bearb.) 1030-31. 1031-32.
CCIV. I Dalen Getsemane findes et Billede af Maria med Jesusbarnet paa en Pilar, voxet ud af selve Stenen . . 1032.
CCV. Et Sted nær Damascus findes i en Kirke et Billede af Jomfru Maria, hvoraf der flyder en Olie, der helbreder Syge . . . . 1032-33.
CCVI. Et Billede af Jomfru Maria, paa Græsk kaldet odiguria (d. e. odigitria ὁδηγήτρια), befrier Miklegardsmændene fra Saracenerne . . . . 1033-34.
CCVII. En Klerk trolover sig med Jomfru Maria ved at drage sin Ring paa hendes Finger . . . . 1034-35.
CCVIII. Saracenerne ødelægge alle Helgenernes Billeder i Mariæ Kirke, men hendes kunne de ikke tilføie Skade 1035-36.
CCIX. En Sacristan straffes med Døden, fordi han for at spare paa Olien ikke tændte Lamperne ved Marias Billede Hellig Torsdag og Pintse . . . . 1036-38.
CCX. Jomfru Maria skjænker en ung Mand den fornødne Lærdom, da han bliver valgt til Biskop, uagtet han for verdslig Tant havde forsømt Skolen . . . . 1038-41.

CCXI. Den begravne Kvinde føder et Pigebarn . . . 1041-42.
CCXII. Vor Frue lader en Kirke indvie af 7 levende Biskoper og en ottende ubekjendt (opvakt fra de Døde?) . 1042-45.
CCXIII. Præsten der i det brændende Kapel har taget Monstrantsen fra Høialteret, taber denne i sin Forskrækkelse, men finder den siden igjen paa Brandtomten ved Jomfru Marias Hjælp . . . . 1045-47.
CCXIV. Da en Konge af England med sin Dronning og Søn vilde ride ind i Marias Kapel i Valsigham, bleve de samtlige med Hestene ubevægelige som Marmor og kunde ei flytte sig af Stedet, før Kongen havde lovet at skjænke til Kirken en Statue af sig og Hesten i Sølv . . . 1047-48.
CCXV. En Frue i Rom, som en Aften er tilstede ved Completorium i Prædikebrødrenes Kirke, falder i en Døs og ser under denne, hvorledes Marias Billede, medens Brødrene synge Antiphonen Salve regina, stiger ned med Kristusbarnet paa Armen, ser sig om og rækker Sønnen frem. 1048-49.
CCXVI. Karlen, som gav Jomfru Maria en Ko, faar hundrede igjen 1049-54.
CCXVII. Jomfru Maria frelser Munken fra Jætten . . 1054-58.
CCXVIII. Jøderne mishandle Hostien; paa de Steder, som de med deres Knive gjennemstikke, strømmer Blod ud; i sin Forfærdelse herover, grave de den ned i Jorden. Hostien blev siden funden og en Stenkirke reist til Erindring paa samme Sted . . . . 1058-59.
CCXIX. En Klerk lod sig bevæge af en Munk til at lære og daglig synge Bønnen O intemerata; faa Dage efter dør han og bliver af Jomfru Maria udfriet af Djævlenes Hænder 1059.

PT
7302
.U5

Maríu saga.
(Unger ed.)

6/17/76 Un Wpg.
Jan 7
Jan. 24/88 ILL U. of Manitoba
9-1-29 ILL - U Manitoba

Maríu saga. v. 4.
(Unger ed.)

PONTIFICAL INSTITUTE
OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK
TORONTO 5, CANADA

24126